

प्राचीन गुर्जर ग्रन्थमाला, ग्रन्थ १

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित
षष्टिशतक प्रकरण

त्रण बालावबोध सहित

महाराजा सयाजीराव विश्वविद्यालय, वडोदरा

महाराजा सयाजीराव विश्वविद्यालय,
वडोदरा-संचालित
प्राचीन गुर्जर ग्रन्थमाला

सामान्य संपादक

डॉ. भोगीलाल ज. सांडेसरा,
एम. ए., पीएच. डी.

अध्यक्ष, गुजराती विभाग,
म. स. विश्वविद्यालय, वडोदरा.

ग्रन्थ १

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित
षष्टिशतक प्रकरण
त्रण बालावबोध सहित

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित
षष्टिशतक प्रकरण
त्रण बालावबोध सहित

प्रस्तावना, परिशिष्टो अने शब्दकोश साथे

संपादक

डॉ. भोगीलाल ज. सांडेसरा

श्रीमती हंसाबहेन मेहता

वाइस-चान्सेलर, म. स. विश्वविद्यालय-वडोदरा

एमना आमुख सहित

महाराजा सयाजीराव विश्वविद्यालय, वडोदरा

प्रकाशक :

डॉ. भोगीलाल ज. सांडेसरा,
अध्यक्ष, गुजराती विभाग,
म. स. विश्वविद्यालय,
वडोदरा.

आवृत्ति पहेली
प्रत ५००

वि. सं. २००९
ई. सं. १९५३

मूल्य पांच रूपिया

प्राप्तिस्थान
प्राच्य विद्यामन्दिर,
वडोदरा.

मुद्रक
रमणलाल जी. पटेल, व्यवस्थापक,
साधना प्रेस, रावपुरा, वडोदरा.

આમુખ

પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર તરફથી મુલ્યત્વે સંસ્કૃત હસ્તલિખિત પોથીઓ મેઢવી ઇમાંથી યોગ્ય પોથીનું પ્રકાશન વર્ષોથી ચાલી રહું છે. ‘ ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝ ’ માં ઇવાં સો ઉપરાંત પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થયાં છે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનો હસ્તલિખિત મંડાર પળ વિપુલ છે. ઇમાંથી યોગ્ય સાહિત્યનું પ્રકાશન પળ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આ હેતુ લક્ષમાં રાઘી, વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલાની યોજના તૈયાર કરવામાં આવી છે. ઇ યોજના અનુસાર આ પ્રથમ પુસ્તક બહાર પડે છે, અને ઇવું ઇક પુસ્તક દર વર્ષે બહાર પાડવાની આશા રઘાય છે.

આ પ્રકારના સંશોધનનો ઉપયોગ ઇકદમ પહેલી નજરે ચડે નહિ ઇ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ ભાષાની દૃષ્ટિ ઇ તેમ જ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિ ઇ આ પ્રકારનાં સંશોધનો પુષ્કલ પ્રકાશ પાડે છે અને માટે જ ઉપયોગી છે. આ પુસ્તકના નિવેદનમાં ડૉ. સાંડેસરા લખે છે કે :— “ આ ગ્રન્થમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા ઇના શબ્દકોશો ઇતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી પાડશે તથા અન્ય ભગિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પળ ઉપયોગી થશે ઇવી આશા છે. ” પુસ્તક પાછલ જે શબ્દકોશ આપ્યો છે તે ભાષાની દૃષ્ટિ ઇ અતિશય ઉપયોગી થઈ પડશે ઇમાં તો જરા પળ શંકા નથી. આશા છે કે આ પ્રકાશનનો ગુજરાતના વિદ્વાનો તેમ જ અન્ય ભાષાશાસ્ત્રીઓ યોગ્ય સત્કાર કરે.

તા. ૧૪-૨-૧૩.

હંસા મહેતા

अनुक्रम

आमुख					..
निवेदन					१-३
प्रस्तावना					४-२९
जूनं गुजराती गद्य-४; 'बालावबोध' एटले शुं १-७; 'षष्टिशतक प्रकरण' अने तेनो कर्ता-९; 'षष्टिशतक'ना बालावबोधकारो-(१) सोमसुन्दरसूरि-१३; (२) जिन- सागरसूरि-१४; (३) मेरुसुन्दर उपाध्यय-१५; 'षष्टि- शतक'ना अन्य बालावबोधो-२२; हाथप्रतो अने संपादन- २४; अनुलेख-२८.					
षष्टिशतक प्रकरण-त्रण बालावबोध सहित....					१-१६०
परिशिष्ट १. नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित					
जिनवल्लभसूरि गुरुगुणवर्णन....					१६१-६५
परिशिष्ट २. नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित पार्श्वनाथ स्तोत्र....					१६६
'षष्टिशतक' नी प्राकृत गाथाओनी सूचि					१६७-६९
शब्दकोश					१७०-९३

मुखपृष्ठ-उपयोगमां लेवायेली हस्तप्रतोमांथी त्रणना फोट

शुद्धिपत्रक

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	९	दीक्षादि वरावी	दीक्षा दिवरावी
८०	१८	नाणनी	जाणनी
८९	१६	आंगी गमइं	आंगीगमइं
९५	४	आज्ञारहितहूइं	आज्ञारहितहूइं
१७५	१७	आंगीगमई	आंगीगमइं
”	”	ए. व.	ब. व.

નિવેદન

વડોદરાના મ. સ. વિશ્વવિદ્યાલયની કાર્યવાહક સભાએ (સીન્ડિકેટે) મંજૂર કરેલી યોજના અનુસાર, આ ‘પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલા’ શરૂ થાય છે. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યની અપ્રસિદ્ધ કૃતિઓની સમીક્ષિત વાચનાઓનું પ્રકાશન સામાન્ય રીતે એમાં થશે, પરંતુ આ પહેલાં છપાઈ ગયેલી છતાં જેનાં શાસ્ત્રીય સંપાદનો ન થયાં હોય એવી વિશિષ્ટ રચનાઓની સમીક્ષિત વાચનાઓને તથા પ્રસિદ્ધ કે અપ્રસિદ્ધ રચનાઓમાંથી અભ્યાસની દૃષ્ટિએ કરેલા સમુચ્ચયોને પણ એમાં સ્થાન રહેશે. પ્રત્યેક સંપાદન સાથે પ્રસ્તાવના ઉપરાંત તે તે કૃતિમાં પ્રયોજાયેલા નોંધપાત્ર શબ્દોનો એક કોશ આપવામાં આવશે, જેમાં એ શબ્દો ઉપર વ્યુત્પત્તિ તેમ જ અર્થવિકાસની દૃષ્ટિએ સંક્ષિપ્ત ટાંચણો અપાશે. જૂના ગુજરાતી ભાષાસાહિત્યના તુલનાત્મક અધ્યયનમાં ઉપયોગી થાય એ પ્રકારના સ્વાધ્યાયગ્રન્થોને પણ પ્રસંગોપાત્ત આ ગ્રન્થમાલામાં અવકાશ રહેશે.

વિક્રમના ચારમા શતકમાં થયેલા, અપભ્રંશ વ્યાકરણકાર આચાર્ય હેમચન્દ્રના સમયથી માંડી ઓગણીસમા શતક સુધી જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં રચાયેલા સેંકડો ગ્રન્થો હજી અપ્રસિદ્ધ છે. એ વિપુલ સાહિત્ય-ભંડારમાંથી પસંદ કરેલી, જુદા જુદા સાહિત્યપ્રકારોની પ્રતિનિધિરૂપ ગદ્યપદ્યાત્મક કૃતિઓનું પ્રકાશન તે તે કૃતિરૂપે અગત્યનું હોવા ઉપરાંત તે તે સાહિત્યપ્રકારના વિકાસના અધ્યયનમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

શક સં. ૬૯૯ (વિ. સં. ૮૩૪)માં ‘કુવલ્યમાલા’ નામે સુપ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત કથા રચનાર દાક્ષિણ્યાંક ઉદ્યોતનસૂરિએ ગુર્જરોની ભાષાનો એક નાનો નમૂનો ટાંક્યો છે, પણ છેલ્લાં લગભગ સાઠા આઠસો વર્ષ થયાં તો

પ્રાચીન ગુર્જર સાહિત્ય બહોળા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. કાઠના પ્રવાહમાં ઘણું નાશ પામ્યું હશે, પરંતુ જે બચ્યું છે તે પણ વિપુલ છે. વિક્રમના બારમા શતકથી આ તરફ આવતાં એક પણ શતાબ્દી એવી નથી, જેમાં જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં વિકસેલા વિવિધ સાહિત્યપ્રકારોના પ્રતિનિધિરૂપ નમૂના મળતા ન હોય. ગુજરાતી ભાષાનો શતાબ્દીવાર સિલસિલાબંધ ઇતિહાસ ઉકેલવા માટે, જગતની કોઈ પણ ભાષાને રૂપિયા આવે એવી વૈવિધ્યપૂર્ણ અને સુસંગોપિત પુષ્કળ સાધનસામગ્રી બહુસંખ્ય હસ્તપ્રતરૂપે વિદ્યમાન છે અને એક સદ્ભાગ્ય ગણવું જોઈએ. ગુજરાતી ભાષા માટે ઐતિહાસિક સિદ્ધાન્તાનુસાર રચાયેલા બૃહદ્ કોશની જરૂરિયાત ઘણા સમયથી ઝમેલી છે—એવો કોશ, જેમાં બહોળો શબ્દસંચય કે ક્રમિક વ્યુત્પત્તિ આપી હોય એટલું જ નહિ, પણ સાહિત્યિક પ્રમાણો અને અવતરણોને આધારે કાલાનુક્રમિક અર્થવિકાસ બતાવેલો હોય. પણ એવા કોશના વ્યવસ્થિત કાર્યનો આરંભ થાય ત્યાર પહેલાં કેટલાંક ભૂમિકારૂપ કામો—જૂના ગ્રંથોની શાસ્ત્રીય વાચનાઓ અથવા તે તે ગ્રંથના અને વિશિષ્ટ યુગોના શબ્દકોશની રચનાનાં તથા વિશિષ્ટ શબ્દો કે શબ્દસમૂહોના કાલાનુક્રમિક અધ્યયનનાં કામો—થવાં જોઈએ. આ ગ્રંથમાલાના પ્રકાશનમાં આ રીતનું ભૂમિકારૂપ અધ્યયન રજૂ કરવાનો સ્વાલ પણ રહેલો છે. આ ગ્રંથમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો* ઐતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી

* છેવટનાં કેટલાંક વર્ષોમાં આ દેશમાં તેમ જ પરદેશમાં થયેલાં નવ્ય ભારતીય આર્યભાષાના જૂના ગ્રંથોનાં સંપાદનોમાં સંપાદિત કૃતિના પ્રત્યેક શબ્દની સૂચિ અપાતી ઘણી વાર જોવામાં આવે છે. ઝ્યારે છૂટક છૂટક રૂપે એકાદ કૃતિનું સંપાદન થતું હોય ત્યારે આ પ્રકારની સંપૂર્ણ શબ્દસૂચિની ઉપયોગિતા ધરાવે, પણ એક ગ્રંથમાલાના પ્રત્યેક ગ્રંથ માટે જો એમ કરવામાં આવે તો બીજા જ પ્રકાશનથી એમાં બિનજરૂરી પુનરાવૃત્તિનો દોષ અનિવાર્ય રીતે આવે અને સંપાદકના સમયનો અને મુદ્રણનાં નાણાંનો નિર્થક વ્યય વધે. આથી પસંદ કરેલા શબ્દોનો કોશ

પાઙ્કશે તથા અન્ય ભગિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પળ ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.

આમ સાહિત્ય તેમ જ ભાષાના તુલનાત્મક અને ઇતિહાસિક અભ્યાસનો દ્વિવિધ ઉદ્દેશ આ ગ્રન્થમાલાના પ્રકાશનમાં છે. આ વિષયના વિદ્યાર્થીઓ અને અભ્યાસીઓને આ રીતે જુદા જુદા દૃષ્ટિકોણથી ઉપયોગી થાય એવાં પ્રકાશનો આપવા માટે અમે સતત પ્રયત્નશીલ રહીશું. યોગ્ય સૂચનો દ્વારા તથા પ્રકાશનોનાં વિવેચનો દ્વારા આ કાર્યમાં સહકાર આપવા તજ્ઞોને વિનંતી છે.

‘ અધ્યાપકનિવાસ, ’ વડોદરા. કાર્તિકી પૂર્ણિમા, સં. ૨૦૦૧.	} ભોગીલાલ જયચંદભાઈ સાંકેસરા સામાન્ય સંપાદક.
--	---

આપવાની પદ્ધતિ સામાન્ય રીતે આ સંપાદનોમાં રહેશે. જો કે ટૂંકી તેમ જ કોઈ એક અપેક્ષાએ વિશિષ્ટ કૃતિના સંપાદનમાં, જરૂર જણાયે, સર્વ શબ્દોનો કોશ ન આપી શકાય એવું નથી.

પ્રસ્તાવના

જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં ગદ્ય લખાણો અણછતાં કે વિરલ હતાં એવો એક સામાન્ય સ્વાલ પ્રવર્તે છે, પણ જૂના સાહિત્યની શોધ થતી જાય છે તેમ તેમ એ સ્વાલ પ્રમાણપુરઃસર નથી એ નિશ્ચિત થાય છે. ઠેઠ વિક્રમના ચૌદમા શતકથી માંડી જૂની ગુજરાતીમાં (અથવા ડૉ. ટેસીટરીએ પ્રચલિત કરેલો શબ્દ વાપરીએ તો જૂની પશ્ચિમ રાજ-સ્થાનીમાં) * ગદ્યસાહિત્ય મળે છે અને ઉત્તરોત્તર એનું વૈપુલ્ય વધતું જાય છે. અર્વાચીન કાલમાં ગદ્ય સાહિત્યના ઘણાં પ્રકારોનું વાહન બન્યું છે

* સોઝમા સૈકામાં તથા ત્યાર પહેલાંના સમયમાં ‘જૂની ગુજરાતી’ અને ‘જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ એ બન્ને શબ્દપ્રયોગો વડે એક જ વસ્તુનો બોધ થાય છે. સંભવિત બોલીભેદોવાળી એક જ સામાન્ય ભાષા ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં—ખાસ કરીને પશ્ચિમ રાજસ્થાનમાં—બોલાતી હતી. આ ભાષાકીય એકતાના કારણમાં પૂર્વકાળનો રાજકીય તેમ જ સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ રહેલો છે, જેની વીગતમાં ઊતરવું અહીં પ્રસ્તુત નથી. પણ ગુજરાતનું એક વારનું પાટનગર શ્રીમાલ અત્યારે રાજસ્થાનમાં ગણાય છે અને ગુજરાતની અનેક બ્રાહ્મણ, વણિક અને કારીગર જ્ઞાતિઓનાં નામો સૂચિત કરે છે કે એક કાલે એ બધો પ્રજાસમૂહ અત્યારે જેને પશ્ચિમ રાજસ્થાન કહેવામાં આવે છે એ પ્રદેશમાંથી અત્યારના ગુજરાતમાં આવીને વસ્યો હતો, એવી કેટલીક હકીકત લક્ષમાં રાખવા જેવી છે. આ ઐતિહાસિક પાર્શ્વભૂમિકા જો સ્વાલમાં ન હોય તો ‘જૂની ગુજરાતી’ અને ‘જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ જેવા પ્રયોગો વાસ્તવિક અર્થબોધમાં થોડો સંપ્રમ ઝમ્મો કરે શકા. એથી આપણી ભાષાની એ પ્રાચીન ભૂમિકા માટે શ્રી. ડમાશંકર જોષીએ ‘મારુ-ગુર્જર’ એવો શબ્દ સૂચવ્યો હતો. આજે પણ રાજસ્થાનની ભાષા એના બંધારણની દૃષ્ટિએ હિન્દી કરતાં ગુજરાતીને વધારે મળતી છે એ વસ્તુ આ ઐતિહાસિક પરિસ્થિતિના પ્રત્યક્ષ સમર્થનરૂપ છે. આ ‘પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલા’માં આપણી ભાષાના આ ‘મારુ-ગુર્જર’ યુગની પણ કેટલીક કૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થશે—અને આ પ્રથમ પુષ્પ તો એ યુગનું જ છે—એ કારણે આટલું સ્પષ્ટી-કરણ કે વિષયાન્તર જરૂરી ગણ્યું છે.

એવું જો કે એ સમયમાં નહીતું, ગદ્યનું પ્રયોગક્ષેત્ર સીમિત હતું, તો પણ એ સીમિત ક્ષેત્રમાં યે થોડાક અલગ અલગ પ્રકારો મળે છે. સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત ગ્રન્થોના અનુવાદ કે ટીકારૂપ બાલાવબોધો; અક્ષરના રૂપના માત્રાના અને લયના બંધનથી મુક્ત છતાં પદ્યમાં લેવાની બધી છૂટ ભોગવતા પ્રાસયુક્ત ગદ્ય—‘ બોલી ’માં રચાયેલાં ‘ પૃથ્વીચંદ્રચરિત્ર ’ (સં. ૧૪૭૮) જેવાં ગદ્યકાવ્યો કે ‘ સમાશૃંગાર ’ જેવા વર્ણકસંગ્રહો; અજ્ઞાતકર્તૃક ‘ કાલકાચાર્ય કથા ’ (સં. ૧૫૫૦ આસપાસ)* જેવી, ક્વચિત્ અલંકાર-પ્રચુર અને ક્વચિત્ સહેલા રસઝટા ગદ્યમાં રચાયેલી કથાઓ અને ‘ કાદંબરી કથાનક ’ (વિ.ના ૧૮મા શતકનો પૂર્વાર્ધ)† જેવા કથાસંક્ષેપો; દાર્શનિક ચર્ચાઓ, વાદવિવાદો અને પ્રશ્નોત્તરીઓ; ‘ ઔક્તિક ’ તરીકે ઓઝાતા, ગુજરાતી દ્વારા સંસ્કૃત શીખવા માટેના સંખ્યાબંધ વ્યાકરણ-ગ્રન્થો—જેમાં સંગ્રામસિંહકૃત ‘ બાલશિક્ષા ’ (સં. ૧૩૩૬) અને કુલમંડનગણિકૃત ‘ મુગધાવબોધ ઔક્તિક ’ (સં. ૧૪૫૦) જેવાં ભાષાના ઇતિહાસનાં સીમાચિહ્નોનો સમાવેશ થાય છે—એ જૂનાં ગદ્ય-સાહિત્યના પ્રાપ્ત વિવિધ પ્રકારો છે. અત્યારે ઉપલબ્ધ થતું જૂનું ગદ્ય પણ ઘટ્ટું વિપુલ છે કે એનું પ્રકાશન કરવામાં આવે તો ‘ બૃહત્કાવ્ય-દોહન ’ના સુપ્રસિદ્ધ ગ્રન્થો જેવડા ઓછામાં ઓછા સો ગ્રન્થો તો સહેજે ભરાય. જો કે જુદા જુદા પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારો અને સંગ્રહોમાં જે ગદ્ય-સાહિત્ય મારા જોવામાં આવ્યું છે એ વિચારતાં મને લાગે છે કે આ વિધાનમાં સંભવ અત્યુક્તિનો નહિ પણ અલ્પોક્તિનો છે.

આ ગદ્યસાહિત્યનો માત્ર એક અલ્પ અંશ અત્યાર મુધીમાં બહાર આવ્યો છે. ગાયકવાડ્ઝ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝમાં એ ગ્રન્થમાઝાના આદ્ય સંપાદક શ્રી. ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલે છપાવેલ ‘ પ્રાચીન ગુર્જર

* પ્રસિદ્ધ, મારા વડે સંપાદિત, ‘ પ્રસ્થાન, ’ ફાગળ-ચૈત્ર, સં. ૧૯૮૮

† પ્રસિદ્ધ, સં. આચાર્ય જિનવિજયજી, ‘ પુરાતત્ત્વ, ’ પુસ્તક ૫, અંક ૪.

કાવ્યસંગ્રહ 'માં તથા આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત 'પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ'માં ઉપલબ્ધ પ્રાચીનતમ ગદ્યસાહિત્યની ઉત્તમ વાનગી છે. ડૉ. ટી. એન. દવેએ લંડન યુનિવર્સિટી સમક્ષ રજૂ કરેલા પોતાના બૃહન્નિબંધમાં (A Study of the Gujarati Language in the 16th Century V. S.) સં. ૧૫૪૨માં રચાયેલા 'ઉપદેશમાલા'ના બાલાવબોધનું સંપાદન કરેલું છે. ત્યાર પછી બૃહન્નિબંધરૂપે આવાં એકબે સંપાદનો થયાં છે, પણ તે હજી પ્રકાશિત થયાં નથી. ગુજરાત તથા રાજસ્થાનમાંથી બહાર પડતાં સામયિકોમાં કેટલીક નાનીમોટી પ્રાચીન ગદ્યકૃતિઓ પ્રસંગોપાત્ત પ્રસિદ્ધ થઈ છે. પ્રાચીન ગદ્યનાં પ્રેરક બઝો અર્વાચીન ગદ્યનાં પ્રેરક બઝોથી વિભિન્ન છે, અને પરિણામે એ બન્ને યુગમાં વિકસેલા ગદ્ય-સાહિત્યપ્રકારો પણ વિભિન્ન છે. વઢી અર્વાચીન યુગમાં સાહિત્યનું મુખ્ય વાહન ગદ્ય બન્યું છે અને એ રીતે એનું મહત્ત્વ વધ્યું છે. પણ જૂનામાં જૂની ઉપલબ્ધ ગદ્યકૃતિઓથી માંડી પ્રાચીન યુગના છેલ્લા પ્રતિનિધિ દયારામકૃત 'સતસૈયા' ઉપરની સ્વરચિત ગુજરાતી ટીકા તથા સ્વામીનારાયણનાં 'વચનામૃતો' સુધીની ગદ્યરચનાઓ ઉપરથી જૂના ગુજરાતી ગદ્યનાં બંધારણ અને શૈલીનો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કાલાનુક્રમિક અભ્યાસ થાય ત્યારે વિચારોની સ્પષ્ટ અને રુચિર અભિવ્યક્તિ માટે જૂના ગદ્યનું સાતત્ય અર્વાચીન ગદ્યમાં કેટલે અંશે રહેલું છે તથા કઈ અને કેવી નવી લઢણો ભાષામાં વિકસી છે એ ચોક્કસ સ્વરૂપે સમજી શકાય. વઢી પદ્ય કરતાં ગદ્ય એ બોલાતી ભાષાનું વિશેષ નિકટવર્તી હોય, એ કારણે પણ અભ્યાસ માટે એનું એક સ્વાસ મહત્ત્વ છે. આ દૃષ્ટિએ નેમિચન્દ્ર-કૃત પ્રાકૃત 'ષષ્ઠિશતક પ્રકરણ' ઉપરના-અનુક્રમે સોમસુન્દરસૂરિ, જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત-ત્રણ પ્રાચીન ગુજરાતી બાલાવબોધોના સંપાદનનું આ ગ્રન્થમાલાના પ્રથમ પુષ્પરૂપે થતું પ્રકાશન અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.

‘બાલાવબોધ’ એટલે શું ?

આ પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં કહ્યું છે કે બાલાવબોધ એ મૂળ સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત ગ્રન્થના અનુવાદ કે ટીકારૂપે હોય છે. ‘બાલ’ એટલે વયમાં નહિ, પણ સમજ કે જ્ઞાનમાં બાલ. એના ‘અવબોધ’ માટે થયેલી રચનાઓ તે ‘બાલાવબોધ’. ગુજરાતીનું જૂનામાં જૂનું ગદ્યસાહિત્ય જૈન શાસ્ત્રગ્રન્થોના બાલાવબોધરૂપે છે. બાલાવબોધ આમ જો કે જૈન સાહિત્યનો શબ્દ છે, પણ એનો અર્થ સહેજ વિસ્તારીને ‘ભાગવત,’ ‘ભગવદ્ગીતા,’ ‘ગીતગોવિન્દ,’ ‘ચાળક્ય નીતિશાસ્ત્ર,’ ‘યોગવાસિષ્ઠ,’ ‘સિંહાસનવત્રીસી,’ ‘પંચાશ્ચ્યાન,’ ‘ગણિતસાર’ આદિ જે બીજી અનુવાદરૂપ રચનાઓ મળે છે તે માટે પણ સાહિત્યના ઇતિહાસમાં એ શબ્દ પ્રયોજી શકાય, કેમ કે આ બધા ગદ્યાનુવાદોનો ઉદ્દેશ એક જ છે. બાલાવબોધમાં કેટલીક વાર મૂળ ગ્રન્થોનું ભાષાન્તર હોય છે, તો કેટલીક વાર દૃષ્ટાન્તકથાઓ કે અવાન્તર ચર્ચાઓ દ્વારા મૂળનો અનુક્રમણો વિસ્તાર કરેલો હોય છે. પણ ‘બાલાવબોધ’નો જે એક ઉત્તરકાલીન પ્રકાર ‘સ્તવક’ અથવા ‘ટબા’ રૂપે ઓઠાયાય છે એમાં માત્ર શબ્દશઃ ભાષાન્તર જ હોય છે. એમાં ‘સ્તવક’ની પોથીઓની લેખનપદ્ધતિ કારણ-ભૂત છે. બાલાવબોધના વાચકો કરતાં પણ જેમનું શાસ્ત્રજ્ઞાન મર્યાદિત હોય એવા વાચકોને ધ્યાનમાં રાખીને ‘સ્તવક’ની રચના થયેલી છે. એમાં પોથીના પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ત્રણ કે ચાર પંક્તિ મોટા અક્ષરોમાં મૂળ શાસ્ત્ર-ગ્રન્થની લખવામાં આવતી અને પ્રત્યેક પંક્તિની નીચે ક્ષીણા અક્ષરોમાં એનો અર્થ લખવામાં આવતો, જેથી વાચકને પ્રત્યેક શબ્દનો ભાવ સમજવામાં સરળતા થાય. આ પ્રકારની લેખનપદ્ધતિને કારણે પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નાના અને મોટા અક્ષરોમાં લખાયેલી પંક્તિઓનાં જાણે કે ‘સ્તવક’ —ફૂમલાં રચાયાં હોય એમ જણાતું. એ ઉપરથી આ પ્રકારના અનુવાદો માટે ‘સ્તવક’ શબ્દ વપરાયો, જેમાંથી ગુજરાતી ‘ટબો’ વ્યુત્પન્ન થયો.

બાલાવબોધના કર્તાઓ પોતાના વિષયના જાણકાર વિદ્વાનો હતા; એ કારણે એમનાં અનુવાદો શિષ્ટ હોય છે અને શબ્દોની પસંદગી મૂળને અનુસરતી તેમ જ સમુચિત અર્થની વાહક હોય છે. એમનો પ્રથમ ઉદ્દેશ સાહિત્યિક આનંદ આપવાનો નહિ, પણ વાચકને મૂળ વસ્તુનું જ્ઞાન કરાવવાનો છે, છતાં તરુણપ્રભસૂરિકૃત ‘ષડાવશ્યક બાલાવબોધ’ (સં. ૧૪૧૧) જેવી કેટલીક રચનાઓનાં કથાનકોમાં વર્ણકશૈલીના અલંકાર-પ્રચુર ગદ્યના આગમનની ઐંધાણીઓ વરતાય છે સ્વરી. પરંતુ મૂળ ગ્રંથને સાદી ભાષામાં સમજાવવાનો ‘બાલાવબોધ’ના સાહિત્યપ્રકારનો પ્રથમ ઉદ્દેશ છે તે તો ભાગ્યે જ કોઈ બાલાવબોધમાં અસફલ રહેલો જણાશે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં બાલાવબોધ પાંચ-પચીસ નહિ પણ કુડીબંધ છે; અને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાઓમાં સંઘરાયેલા શાસ્ત્રજ્ઞાનને લોકભાષાઓ દ્વારા બહુજનસમાજ સમક્ષ સરલ સ્વરૂપમાં મૂકવાની જે પ્રવૃત્તિ મધ્યકાળમાં સમસ્ત ભારતવર્ષમાં નજરે પડે છે એ જ આ બાલાવ-બોધોની બહોળી અનુવાદપ્રવૃત્તિમાં પણ એક ચાલક બઠરૂપે છે એમ કહેવામાં ભાગ્યે જ અતિશયોક્તિ ગણાશે.

એક જ મૂળ ગ્રંથના એક કરતાં વધુ બાલાવબોધો જેમાં સાથોસાથ પ્રસિદ્ધ થતા હોય એવું, મને સ્ખ્યાલ છે ત્યાં સુધી, આ પહેલું જ પ્રકાશન છે. એક જ મૂળ ‘ષષ્ટિશતક પ્રકરણ’નો ત્રણ જુદા જુદા વિદ્વાનોએ કરેલો અનુવાદ એમાં એક સાથે જોઈ શકાશે. એ ત્રણે વિદ્વાનો લગભગ એક જ સમયમાં થયેલા છે; સોમસુન્દરસૂરિનો બાલાવબોધ વિક્રમના પંદરમા શતકના અંતમાં રચાયેલ છે, જ્યારે જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલાવબોધો વિક્રમના સોઠમા શતકના પ્રારંભમાં રચાયા છે. રચના ઉપરથી જણાય છે કે ત્રણેનો આશય મૂળની અનુવાદરૂપ સમજૂતી આપવાનો છે; જો કે કોઈ કોઈ સ્થળે ત્રણેએ થોડોક વિસ્તાર કરી દીધો છે. મૂળ પ્રાકૃત ગાથા તથા તે ઉપરના ત્રણેય બાલાવબોધો એક સાથે છાપેલા.

હોવાથી આવાં સ્થાનો અનાયાસે જોઈ શકાશે. કેટલાક વિસ્તૃત બાલાવબોધોમાં આવે છે એવી અવાન્તર ચર્ચાઓ કે દૃષ્ટાન્તો પ્રસ્તુત અનુવાદોમાં નથી. ત્રણ સમસામયિક વિદ્વાનોએ એક જ મૂલ ગ્રન્થના કરેલા ત્રણ જુદા જુદા ગદ્યાનુવાદો મૂલના ત્રિવિધ ભાષાન્તર ઉપરાંત એક જ ભાવના વાચક વિવિધ શબ્દો તેમ જ એક મૂલ શબ્દની તત્કાલીન જુદી જુદી અર્થચ્છાયાઓ તથા એના રૂપમેદો—જેમાં તત્કાલીન બોલીમેદોનું પ્રતિબિંબ પણ પડ્યું હોય એવો પૂરો સંભવ છે—જાણવામાં ઉપયોગી થશે.

‘ષષ્ટિશતક પ્રકરણ’ અને તેનો કર્તા

ધર્મ કે તત્ત્વજ્ઞાનને લગતા કોઈ એક વિષય ઉપર પ્રાકૃત પદ્યમાં રચાયેલી સંક્ષિપ્ત કૃતિઓને જૈન સાહિત્યમાં ‘પ્રકરણ’ કહે છે. ‘ષષ્ટિ-શતક’ આવું એક પ્રકરણ છે, અને એમાં ૧૬૦ ગાથાઓ છે (૧૬૧મી ગાથા કેવલ પુષ્પિકા રૂપ છે), તે ઉપરથી એને ‘ષષ્ટિશતક’ નામ આપવામાં આવેલું છે.* એના કર્તા નેમિચન્દ્ર મંડારી નામે શ્રાવક ગૃહસ્થ છે. આ કૃતિનું ચોક્કસ રચનાવર્ષ મળતું નથી, પણ વિક્રમના તેરમા શતકમાં નેમિચન્દ્ર વિદ્યમાન હતા એ નિશ્ચિત છે. જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સ્વરતર ગચ્છની વિવિધ પટ્ટાવલીઓમાં તેમ જ મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત બાલાવબોધ (પૃ. ૨)માં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, તેઓ મારવાડમાં મરોટ

* મૂલ ‘ષષ્ટિશતક’ તે ઉપરની તપોરત્ન અને ગુણરત્નની ટીકા (સં. ૧૫૦૧) સહિત જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાલ્લાના છૂટા પુષ્પ તરીકે અમદાવાદથી ઈ. સ. ૧૯૨૪માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. ગુજરાતી અનુવાદ સાથે ‘ષષ્ટિશતક’ મૂલ સં. ૧૯૭૬માં જામનગર-વાળા પં. હીરાલાલ હંસરાજે છપાવેલ છે, વઢી મોહનલાલજી જૈન ગ્રન્થમાલ્લાના વીજા પુષ્પ તરીકે ઈ. સ. ૧૯૧૭માં બનારસથી એનો મૂલ પાઠ બહાર પડેલ છે. ઉપર નોંધેલી, તપોરત્ન અને ગુણરત્નની સંસ્કૃત ટીકા ઉપરાંત ‘ષષ્ટિશતક’ ઉપર સહજ-મંડનકૃત વ્યાખ્યાન, ધર્મમંડનગણિકૃત ટીકા તથા કોઈ અજ્ઞાત કર્તારચિત અવચૂરિ જાણવામાં આવેલ છે (જુઓ પ્રો. વેંગરકરકૃત ‘જિનરત્નકોશ’, પૃ. ૪૦૪).

ગામના વંતની હતા. એ કાળે જૈન સંપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિઓનું પ્રાબલ્ય હતું અને મહાવીરે પ્રબોધેલા આકરા સંયમમાર્ગની અપેક્ષાએ એમનામાં ઠીક ઠીક શિથિલાચાર પ્રવર્તતો હતો. આથી ‘દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવના મેઝથી’ સદ્ગુરુની શોધ કરતા નેમિચન્દ્ર પાટણમાં આવ્યા તથા ત્યાં સ્વરતર ગચ્છના આચાર્ય જિનપતિસૂરિ (સં. ૧૨૧૦-૧૨૭૭)ની ચર્યા જોઈ, પરમ સંયમી ગુરુ તરીકે એમના આચારોનું અવલોકન કરી, એમનો ઉપદેશ સાંભળીને વ્રતો સ્વીકાર્યા. પછી પોતાને વતન પાછા આવીને પોતાના પુત્ર આંબડને નેમિચન્દ્ર જિનપતિસૂરિ પાસે લઈ ગયા, અને તેમની પાસે પુત્રને મહોત્સવપૂર્વક દીક્ષા અપાવી. નેમિચન્દ્રના આ પુત્ર દીક્ષિત થયા પછી આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિ (સં. ૧૨૪૫-૧૩૩૧) તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. આ જિનેશ્વરસૂરિની દીક્ષાનું વર્ણન વિક્રમના ચૌદમા શતકમાં થયેલા કવિ સોમમૂર્તિકૃત ‘જિનેશ્વરસૂરિ સંયમશ્રી વિવાહવર્ણન’ એ નામના ૩૩ કડીના સંક્ષિપ્ત કાવ્યમાં છે (પ્રસિદ્ધ: શ્રી. જિનવિજયજી સંપાદિત ‘જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસંચય’માં તથા શ્રી. અગરચંદ નાહટા સંપાદિત ‘ઐતિહાસિક જૈન કાવ્યસંગ્રહ’માં).

‘ષષ્ઠિશતક’ની ગાથાઓમાં શુદ્ધ ધર્મ, મિથ્યાત્વ, સદાચાર, સદ્ગુરુ, કુગુરુ આદિનું સ્વરૂપ કર્તાએ મુક્તપાઠે કરી શકાય એવી ગાથાઓમાં સંક્ષેપમાં સમજાવ્યું છે. નિરૂપણમાં જે અભિનિવેશ અને શિથિલાચાર સામેનો પ્રકોપ જણાય છે એનું કારણ ઉપર સૂચવી છે તેવી એ સમયની ધાર્મિક-સામાજિક પરિસ્થિતિમાં રહેલું છે.

વઢી આ પ્રકરણની રચનામાં નેમિચન્દ્રથી થોડા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા આચાર્ય જિનવલ્લભસૂરિ (સ્વર્ગવાસ સં. ૧૧૬૭)કૃત ‘પિંડ-વિશુદ્ધિ પ્રકરણ’નું વાચન પણ એક પ્રેરક કારણ હતું. જિનવલ્લભસૂરિ પહેલાં કૂર્ચપુરગચ્છીય ચૈત્યવાસી જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય હતા. પણ એક

વાર ‘દશવૈકાલિક સૂત્ર’ વાંચતાં, સાવચ ઔષધ આદિ કરતા પોતાના અતિ પ્રમાદી ગુરુને જોઈ તેઓ ઉદ્વેગ પામ્યા, અને પછી શુદ્ધ ક્રિયાનિધિ, નવાંગી વૃત્તિકાર—જૈન આગમસાહિત્યનાં નવ અંગો ઉપર પ્રમાણભૂત સંસ્કૃત ટીકાઓ રચનાર—અમયદેવસૂરિ (વિક્રમના બારમા શતકનો પૂર્વાર્ધ) પાસે જઈ શાસ્ત્રાધ્યયન કર્યું અને એમના શિષ્ય થયા, તથા ‘પિંડવિશુદ્ધિ પ્રકરણ’, ‘સાર્ધ શતક’ આદિ સંખ્યાબંધ ગ્રન્થો રચ્યા.* જિનવલ્લભ-સૂરિએ જે ચૈત્યો બંધાવ્યાં એને ‘વિધિચૈત્ય’ નામ આપી એમાં શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કાર્ય થાય નહિ એ પ્રકારના શ્લોકો તેમણે કોતરાવ્યા.+ નેમિચન્દ્રને પોતાના અનુભવ અને અવલોકનને પરિણામે જે કહેવાનું હતું એને આ

* ‘સ્રવતર ગચ્છ પટ્ટાવલી સંગ્રહ’ (સં. જિનવિજયજી), પૃ. ૧૦-૨૪.

+ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ રસપ્રદ એવા, એમાંના બે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે—

અત્રોત્સૂત્રજનકમો ન ચ ન ચ સ્નાત્રં રજન્યાં સદા
સાધૂનાં મમતાશ્રયો ન ચ ન ચ સ્ત્રીણાં પ્રવેશો નિશિ ।
જાતિજ્ઞાતિકદાગ્રહો ન ચ ન ચ શ્રાદ્ધેષુ તામ્બૂલમિ-
ત્યાજ્ઞાઽત્રેયમનિશ્રિતે વિધિકૃતે શ્રીજૈનચૈત્યાલયે ॥

(અર્થાત્ અનિશ્રાએ વિધિપૂર્વક થયેલા આ જૈન ચૈત્યમાં એવી આજ્ઞા છે કે એમાં ઉત્સૂત્ર જનોનો સંચાર નથી, એમાં રાત્રે સ્નાત્ર-સ્નાન નથી, સાધુઓએ એમાં મમતાપૂર્વક રહેવાનું નથી, એમાં રાત્રે સ્ત્રીઓને પ્રવેશ નથી, એમાં જાતિ અને જ્ઞાતિનો કદાગ્રહ નથી, અને એમાં શ્રાવકોએ તાંબૂલ ખાવાનું નથી.)

इह न खलु निषेधः कस्यचिद् वन्दनादौ
श्रुतविधिबहुमानी त्वत्र सर्वोऽधिकारी ।
त्रिचतुरजनदृष्ट्या चात्र चैत्यार्थवृद्धि-
व्ययविनिमयरक्षाचैत्यकृत्यादि कार्यम् ॥

(અર્થાત્ અહીં કોઈને પણ વંદનાદિનો નિષેધ નથી, શાસ્ત્રવિધિને માન આપનાર સૌ કોઈનો અહીં અધિકાર છે, આ ચૈત્યના ધનની વૃદ્ધિ વ્યય વિનિમય રક્ષા તથા ધાર્મિક કાર્યો ત્રણચાર જળની નજર નીચે કરવાનાં છે.)

‘ષષ્ટિશતક’ની ૧૬૧મી ગાથામાં ‘વિધિમાર્ગરત ભવ્ય’ જનો માટે પોતે એ રચના કરી હોવાનું નેમિચન્દ્રે કહ્યું છે તે આ સાથે સરસાવવા જેવું છે.

પૂર્વકાલીન આચાર્યના જીવનકાર્ય અને ગ્રન્થરચનાઓમાંથી અનુમોદન મળ્યું અને પરિણામે તેણે ‘ષષ્ટિશતક’ની ગાથા ૧૦૭-૮માં તથા ૧૨૯માં જિનવલ્લભસૂરિને બહુમાનપૂર્વક વિરદાવ્યા છે અને ‘પ્રમુ જિન-વલ્લભ જેવા તો માત્ર જિનવલ્લભ છે’ (પહુ જિણવલ્લહસરિસો પુણો વિ જિણવલ્લહો ચેવ) એમ કહીને એમના પ્રત્યેનો પોતાનો અનન્ય ભક્તિભાવ દર્શાવ્યો છે. ગાથા ૧૨૯ સ્પષ્ટ રીતે પુરવાર કરે છે કે નેમિચન્દ્ર જિનવલ્લભસૂરિને પ્રત્યક્ષ મળ્યા નહોતા, પણ જિનવલ્લભના ગ્રન્થોએ જ નેમિચન્દ્રના હૃદય ઉપર ઝૂંડી અસર કરી હતી.* વિક્રમના તેરમા શતકની ઉત્તરકાલીન અપભ્રંશમાં નેમિચન્દ્રે રચેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુ-ગુણવર્ણન’ નામે ૩૫ કડીનું કાવ્ય પણ એ જ વસ્તુ પુરવાર કરે છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧). નેમિચન્દ્રની વીજી એક રચના પણ ઉપલબ્ધ છે, અને તે જ ગાથાઓનું પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’. આ ગ્રન્થના પરિ-શિષ્ટ ૨ માં તે પહેલી જ બાર પ્રકાશિત થાય છે.

એક પૂર્વકાલીન પ્રકરણગ્રન્થ, ધર્મદાસ ગણિકૃત પ્રાકૃત ‘ઉપદેશ-માલા’નો+ માનભેર ઉલ્લેખ નેમિચન્દ્રે ‘ષષ્ટિશતક’ની ૯૬મી ગાથામાં

* ‘ઉપમિતિભવ પ્રપંચ કથા’ (સં. ૯૬૨)ના કર્તા સિદ્ધર્ષિએ પોતાથી થોડા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા હરિભદ્રસૂરિનો ઉલ્લેખ પોતાના ‘ધર્મબોધકર ગુરુ’ તરીકે કર્યો છે અને તેમણે ‘લલિતવિસ્તરા’ વૃત્તિ અનાગતનો વિચાર કરીને પોતાને માટે જ નિર્મા હોવાનું બહુમાનપૂર્વક નોંધ્યું છે. એક પૂર્વકાલીન વિદ્વાને પોતાની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિને બરાબર રુચે એવી કૃતિ લખી એ માટે સિદ્ધર્ષિના એ પ્રશંસાના ઉદ્ગારો છે. નેમિચન્દ્રનો જિનવલ્લભસૂરિ સાથેનો આધ્યાત્મિક સંબંધ લગભગ એ પ્રકારનો જ ગણી શકાય.

+ જૈન અનુશ્રુતિ પ્રમાણે, ધર્મદાસગણિ મહાવીરના શિષ્ય હતા. પરન્તુ ‘ઉપદેશમાલા’ની ભાષા તો ઉત્તરકાલીન જૈન મહારાષ્ટ્રી છે એ જોતાં આ અનુશ્રુતિને કેટલે અંશે પ્રમાણભૂત ગણવી એ ગ્રન્થ છે. વિક્રમના દશમા સૈકા કરતાં તો એ પ્રાચીનતર છે જ, કેમ કે એ સમયે થયેલા સિદ્ધર્ષિએ ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર ટીકા રચેલી છે.

કર્યો છે. ‘ષષ્ટિશતક’ની સામાન્ય ઉપદેશાત્મક ગાથાઓ ઉપર ‘ઉપદેશ-માલા’ની અસર છે, અને ‘ષષ્ટિશતક’ના બાલાવબોધકારો પળ એમાંથી વચ્ચતોવચ્ચત અવતરણો ટાંકે છે (પૃ. ૧૫, ૨૨, ૫૧, ૬૧, ૭૦, ૯૬, ૯૭, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૧૫૪, ૧૫૫).

‘ષષ્ટિશતક’ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ

સોમસુન્દરસૂરિ (સં. ૧૪૩૦-૧૪૯૯) એ તપાગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય છે. પ્રકાંડ પંડિત હોશ સાથે તેઓ એક શિષ્ટ ગ્રંથકાર છે, અને સંસ્કૃત તેમ જ ગુજરાતીમાં પદ્યાત્મક તેમ જ ગદ્યાત્મક એમની સંખ્યાબંધ રચનાઓ જાણવામાં આવેલી છે. ‘માપ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણક સ્તવ,’ ‘રત્નકોશ,’ ‘નવસ્તવી’ આદિ એમની સંસ્કૃત ધાર્મિક કૃતિઓ છે. ગુજરાતી પદ્યમાં ‘આરાધના રાસ’ અને ‘નેમિનાથ નવરસપાગ’ તથા ગદ્યમાં ‘ઉપદેશમાલા’ (સં. ૧૪૮૫), ‘યોગશાસ્ત્ર,’ ‘ષડાવશ્યક,’ ‘આરાધના પતાકા,’ ‘નવતત્ત્વ,’ ‘મક્તામર સ્તોત્ર’ આદિ ઉપર તેમણે બાલાવબોધો રચ્યા છે.* એમનો ‘ષષ્ટિશતક’ બાલાવબોધ, એના અંતમાં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, સં. ૧૪૯૬માં રચાયેલો છે. આ પ્રતિષ્ઠિત આચાર્યે તત્કાલીન ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં હંમેશાં આગેવાની લીધી હતી અને પાટળ તથા સંભાતના સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન પુસ્તકમંડારોની સુવ્યવસ્થા કરી હતી અને તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પ્રાચીનતર ગ્રન્થોનું કાગઝ ઉપર સંસ્કરણ દેવસુન્દરસૂરિ અને સોમસુન્દરસૂરિના મંડળે કર્યું હતું. સોમસુન્દરસૂરિના બહોળા શિષ્યમંડળની સાહિત્યસેવા પળ અનેક દૃષ્ટિએ નોંધપાત્ર છે. એમના કેટલાયે શિષ્યો પ્રસિદ્ધ વાદીઓ, ઉપદેશકો

* ‘ઉપદેશમાલા’ અને ‘યોગશાસ્ત્ર’ના બાલાવબોધોમાંથી કથાઓ આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત ‘પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ’માં લેવામાં આવી છે.

અને ગ્રન્થકારો હતા. એમના એક શિષ્ય પ્રતિષ્ઠાસોમે રચેલા સંસ્કૃત 'સોમસૌભાગ્ય' મહાકાવ્યમાં એમનું જીવનચરિત ગૂંથેલું છે.*

(૨) જિનસાગરસૂરિ

વીજા બાલાવબોધકાર જિનસાગરસૂરિ સ્વરતર ગચ્છની પિપ્પલક શાલાના આચાર્ય છે. તેમણે સં. ૧૫૦૧માં 'ષષ્ટિશતક' ઉપર બાલાવબોધ રચ્યો હતો.+ ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં જુદે જુદે સ્થળે એમણે કરાવેલી મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠાવિધિના સંખ્યાબંધ લેખો સં. ૧૪૯૧થી સં. ૧૫૧૦ સુધીનાં જુદાં જુદાં વર્ષના મળે છે.‡ 'ષષ્ટિશતક'ના બાલાવબોધ ઉપરાંત તેમણે સંસ્કૃતમાં કેટલીક ગ્રન્થરચના કરેલી છે. પંડિત ઉદયશીલ ગણિના આગ્રહથી તેમણે 'હૈમલઘુવૃત્તિ'ના ચાર અધ્યાયની દીપિકા રચી હતી. વળી એમણે 'કર્પૂરપ્રકરણ' ઉપર અવચૂરિ રચેલી છે, જેનો પ્રથમાદર્શ એમના વિદ્વાન શિષ્ય તથા રાજશેખરકૃત 'કર્પૂરમંજરી' અને સોમપ્રભાચાર્યકૃત 'સિન્દૂરપ્રકર'ના ટીકાકાર ધર્મચન્દ્રે લખ્યો હતો.‡ જિનસાગરસૂરિના હસ્તે વિદ્યાવિસ્તારની કેટલીક પ્રવૃત્તિ થયાના ઉલ્લેખ પણ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, એમના ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૨માં મેવાડના દેવકુલપાટકપુરમાં (અર્થાત્ દેલવાડા ગામમાં) એક ડકેશવંશીય શ્રાવકે 'આવશ્યક બૃહદ્વૃત્તિ' લખાવી હોવાનો નિર્દેશ મળે છે. વળી એમના

* આ પ્રભાવશાલી આચાર્ય અને એમના શિષ્યમંડલની પ્રવૃત્તિઓ માટે જુઓ શ્રી. મોહનલાલ દ. દેસાઈકૃત 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૪૫૧-૭૧.

+ એ જ, પૃ. ૪૮૬ ઉપર શ્રી. દેસાઈએ એનું રચનાવર્ષ સં. ૧૪૯૧ નોંધ્યું છે, પણ તે ઉપયોગમાં લીધેલી હાથપ્રતમાં સં. ૧૫૦૧નો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

‡ 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૯૪.

‡ 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૪૭૫, ૫૧૫

ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૫માં લખાયેલી ‘ધર્મોપદેશમાલા વૃત્તિ’ની પ્રતિ લીંબડીના ગ્રન્થમંડારમાં સચવાયેલી છે.*

(૩) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય બાલવબોધકાર તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેઓ વિક્રમના સોઝમા શતકના પૂર્વાર્ધમાં થઈ ગયા. તેઓ સ્વરતર ગચ્છના આચાર્ય પાંચમા જિનચન્દ્રસૂરિ (સં. ૧૪૮૭-૧૫૩૦)ના શિષ્ય હતા, અને ‘ષષ્ઠિશતક’નો બાલવબોધ એમના પોતાના જ કથન પ્રમાણે (પૃ. ૩), એમણે ગુરુની આજ્ઞાથી બનારસમાં રચ્યો હતો. મેરુસુન્દરે ‘શત્રુંજય સ્તવન’નો બાલવબોધ સં. ૧૫૧૮માં તથા તરુણપ્રભસૂરિકૃત ‘ષડાવશ્યક બાલવબોધ’ને અનુસરીને એ જ ગ્રન્થ ઉપરનો નવો બાલવબોધ સં. ૧૫૨૫માં માંડવગઢ (માંડુ)માં રચ્યો હતો. વળી ‘શીલોપદેશમાલા,’ ‘પુષ્પમાલા પ્રકરણ,’ ‘ભક્તામર-સ્તોત્ર,’ ‘વૃત્તરત્નાકર,’ ‘ભાવારિવારણ,’ ‘કલ્પપ્રકરણ,’ ‘કર્પૂરપ્રકર,’ ‘યોગશાસ્ત્ર,’ ‘પંચનિર્ગ્રન્થી’ આદિ ગ્રન્થો ઉપરના એમના બાલવબોધની પ્રતો આ પહેલાં જાણવામાં આવેલી છે.+ ‘ષષ્ઠિશતક’ના બાલવબોધમાં રચનાવર્ષ નથી, પણ ઉપરની વીગતો જોતાં વિક્રમના સોઝમા શતકના પૂર્વાર્ધમાં એની રચના થયા વિષે શંકા નથી. મૂઝ ગ્રન્થના ભાવને સરલ ગુજરાતી ગદ્યમાં, સંક્ષેપમાં રજુ કરવાની મેરુસુન્દરની હથોટી પ્રશંસાપાત્ર છે, અને એમની ‘ઉપાધ્યાય’ પદવી ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે તેઓ શિષ્યોને ભણાવવાનું કાર્ય કરતા હશે અને એ કાર્ય કરતાં કરતાં શિષ્ય-હિતાર્થે આટલા બધા મૂઝ ગ્રન્થોને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનું એમને સૂઝ્યું હશે.

* ‘જૈન ગુર્જર કવિઓ,’ ભાગ ૨, પૃ. ૬૯૪.

+ એ જ, ભાગ ૧, પૃ. ૬૦૧-૨; ભાગ ૩, પૃ. ૧૫૮૨-૮૫; ‘જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,’ પૃ. ૫૨૨.

ઉપર જળાવેલી રચનાઓ ઉપરાંત નેમિચન્દ્રકૃત એવા બે બાલાવ-
બોધો જાણવામાં આવ્યા છે, જેની નોંધ આ પહેલાં કોઈ વિદ્વાને કરી
નથી. એક છે ગુજરાતી આલંકારિક સોમપુત્ર વાગ્મટકૃત ‘વાગ્મટાલંકાર’
(વિક્રમના ૧૨મા શતકનો ઉત્તરાર્ધ)નો બાલાવબોધ તથા બીજો બૌદ્ધ
વિદ્વાન ધર્મદાસગણિકૃત અલંકારગ્રન્થ ‘વિદગ્ધમુખમંડન’નો બાલાવબોધ.
આ બન્ને કૃતિઓ ખાસ નોંધપાત્ર એટલા માટે છે કે સંસ્કૃત અલંકાર-
ગ્રન્થોના બાલાવબોધો જવલે જ મળે છે. ‘વાગ્મટાલંકાર’નો બાલાવબોધ
મેરુસુન્દરે સં. ૧૫૩૫માં રચેલો છે; એ જ વર્ષમાં લખેલી એની ૨૭
પત્રની શુદ્ધ પ્રતિ મેં લગભગ અઢી વર્ષ પહેલાં જોધપુરના મહારાજાના
પુસ્તકાલયમાં જોઈ હતી અને એમાંથી થોડી જરૂરી નોંધ કરી લીધી હતી.
‘વિદગ્ધમુખમંડન’ના બાલાવબોધની જોધપુરના જૈન મંડારની એક અપૂર્ણ
હસ્તલિખિત પોથી ઉપાધ્યાય વિનયસાગરજીએ ઉપયોગ માટે મોકલી હતી.
એ પ્રતિ લિપિ ઉપરથી સત્તરમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે. આ બન્ને
કૃતિઓ, ઉપર કહ્યું તે પ્રકારે, મહત્ત્વની હોવાથી એમાંથી કેટલાંક
નમૂનારૂપ અવતરણ અહીં આપું છું. પહેલાં **વાગ્મટાલંકાર બાલાવ-
બોધ**નો આદિ-અંત જોઈએ—

આદિ—

॥ દં ॥ ડં નમઃ શ્રીશ્રુતદેવતાયૈ ॥

સિદ્ધં સિદ્ધિદમીશ્વરં મધવતા સંસ્તૂયમાનં પરં

સ્ફૂર્જત્સંસૃતિદુસ્તરાબ્ધિતરણે ચચ્ચત્તરીસુન્દરમ્ ।

આનન્દામલવલ્લરીપ્રધિલસત્પ્રત્યગ્રધારાધરં

વન્દે નામિનરેન્દ્રનન્દનમહં શ્રીમદ્ધુગાદીશ્વરમ્ ॥ ૧ ॥

અનેકસાધુસાધ્વીભિઃ શ્રાવકશ્રાવિકાદિભિઃ ।

પૂરિતોઽસ્તિ ધરાહ્યાતો ગચ્છઃ સ્વરતરામિધઃ ॥ ૨ ॥

तस्मिन् बभूवुरमी नानालब्धिसमाश्रिताः ।
सौभाग्यभाग्यनिलयाः श्रीजिनभद्रसूरयः ॥ ३ ।

तेषां गुरुणामुदिते सुपट्टे नानागुणालंकृतचारुवर्णनः ।
प्रसन्नचित्ता जयिनस्तु सन्ति भट्टारकाः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

आसाद्य तत्प्रसादं करोति सरलं स्फुटार्थवररचितम् ।
इह मेरुसुन्दरगणिर्वाग्भटबालावबोधनं चारु ॥ ५ ॥

इहादौ सकलकल्याणमालाललितवल्लरीसजलजलधरसंनिभं विविधार्थ-
सिद्धिवितरणकुशलममलगुणचक्रवालकलितकलेवरं श्रीयुगादीश्वरं स्तुवन्नाह ।

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।
मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥ १ ॥

श्रीनाभेयजिनो देवः श्रीआदिनाथः । वो युष्मभ्यं सदा श्रियं दिशतु
ददातु । श्रीनाभेयजिनदेव श्रीआदिनाथ तन्न रहइ सदा श्री लक्ष्मी दिउ ।
यदागमपदावली सतां सत्पुरुषाणां मोक्षमार्गं ब्रूते । जेह जिनना आगम
सिद्धांतना पद वाक्यनी आवली श्रेणि सत्पुरुष रहइ मोक्षमार्ग बोलइ ।
अन्यस्य कस्यचित् पदानां पङ्क्तिर्दृष्टा सती सतां सत्पुरुषाणां मार्गं प्रकाश-
यति । अनेराइ कहि पुरुषना पद चरणनी श्रेणि दीठी हूती सत्पुरुषनइ
मार्ग प्रकासइ । इसिउ उक्तिलेश जाणिवउ ॥ छ ॥

साधुशब्दार्थसन्दर्भं गुणालङ्कारभूषितम् ।
स्फुटरीतिरसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्तये ॥ २ ॥

कविः काव्यं कुर्वीत । कवीश्वर काव्य करइ । किमर्थं । कीर्तये ।
कीर्त्तिनइ अर्थि । किंविशिष्टं काव्यम् । साधुशब्दार्थसन्दर्भम् । साधु दोष-
रहित शोभन छइ जे शब्द नइ अर्थ तेह तणु सन्दर्भ रचनाविशेष छइ ।
पुनः किंविशिष्टं काव्यम् । गुणालङ्कारभूषितम् । गुण सौंदर्यादिक
अलंकार उपमादिक तेहिं भूषित अलंकृत छइ । पुनः किंविशिष्टं काव्यम् ।
स्फुटरीतिरसोपेतम् । स्फुट प्रकट छइ जे रीति पांचाल्यादिक अनइ

रस शृंगारादिकं तेहिं उपेत संयुक्तं छइ । तत्र रीतिनामुद्देशः कथ्यते ।
उक्तं च ।

द्वित्रिपदा पाञ्चाली लाटीया पञ्च सप्त वा यावत् ।

शब्दाः समासवंतो भवति यथाशक्ति गौडीया ॥

असमस्तपदा वैदर्भी रीतिः । इति रीतिचतुष्कम् ॥

द्वित्रिणि वा यदानि यस्यां रीतौ सा पाञ्चाली । त्रि त्रिणि वा पद
द्वयं जेणइ रीतिइं ते पांचाली रीति जाणिवी । पंचभिः सप्तभिः पदै-
र्लाटीया रीतिर्ज्ञातव्या । पांचि अथवा साति पदि लाटीया रीति जाणिवी ।
यथाशक्ति समासवंतः शब्दा गौडीया रीतिर्भवति । यथाशक्तिइं समास-
संयुक्त शब्द द्वयं ते गौडीया रीति जाणिवी । असमस्तपदा पृथक्पदा
वैदर्भी रीतिर्ज्ञातव्या । समस्त पदि जूइ जूइ पदि वैदर्भी रीति जाणिवी ।
ईणइ परिइं रीति च्यारिइ जाणिवी । एहिं रीतिसंयुक्त काव्य कीर्त्तिनइ
अर्थिं हुइ । एतद्विपरीतं तु काव्यं विपरीतफलमेव स्यादिति तात्पर्यार्थः ।
एह तु विपरीतकाव्य विपरीतफलं हुइ इसु तात्पर्यार्थं जाणिवु ॥ छ ॥

अंत—

अथ बीभत्समाह ॥

बीभत्सः स्यात् जुगुप्सातः सोऽहद्यश्रवणेक्षणात् ।

निष्ठीवनास्यभङ्गादिः स्यादत्र महतां न च ॥ ३० ॥

जुगुप्सातः बीभत्सरसः स्यात् । जुगुप्सा कुत्सित वस्तुन बीभत्स रस
हुइ । विभावादिनस्योपदिशति । स बीभत्सः अहद्यश्रवणेक्षणात् । निष्ठी-
वनास्यभङ्गादिः स्यात् । ते बीभत्स रस अहद्य सूगामणो सांभलिवानु अनइ
जोइवानु । निष्ठीवन थूँकिवूं, आस्यभंग मुख मोडवूं इत्येवमादिकं हुइ ।
च अन्यत् अत्र महतां निष्ठीवनास्यभंगादयः प्रायो न वक्तव्या इति ॥ च
अनइ महान्त गुरूआनइं निष्ठीवन आस्यभंगादिक प्राय सहाजिइ न हुइं
॥ छ ॥

शांतरसमाह ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थानः शान्तो निःस्पृहनायकः ।

रागद्वेषपरित्यागात् सम्यग्ज्ञानस्य चोद्भवः ॥ ३१ ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थानः शान्तो रसः स्यात् । सम्यक् ज्ञाननु ऊपनु शांत रस हुइ । कीदृशः । निःस्पृहनायकः । निःस्पृह निराकांक्षी नायक छइ । च अन्यत् रागद्वेषपरित्यागात् सम्यक् ज्ञानस्य उद्भवो भवेत् । राग-द्वेषना परित्याग छाडिवातु सम्यक् ज्ञाननु उद्भव उत्पत्ति हुइ ॥ छ ॥

उपसंहरन्नाह ॥

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारिणं

नानालङ्कृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरन्त्या सताम् ।

तैस्तैस्तन्मयतां गतं नवरसैराकल्पकालं कवि-

स्रष्टारो रचयन्तु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥

कविस्रष्टार आकल्पकालं कल्पान्तं यावत् काव्यपुरुषं रचयन्तु निष्पादयन्तु । कविस्रष्टा आकल्प कल्पांत जाण काव्यपुरुष रचउ नीप-जावउ । कीदृशं । दोषैः श्रुतिकट्वादिभिः उज्झितम् । दोष श्रुतिकट्वादिके उज्झित त्यक्त छइ । तथा गुणगणैः औदार्यादिभिः आश्रितम् । तथा गुणना समूहे औदार्यादिके आश्रित छइ । तथा चेतः चमत्कारिणं । चित्तनइं चमत्कार करतु छइ । नानालङ्कृतिभिः परीतम् । नानाविध अलंकारे परीत युक्त छइ । तथा सतां सत्पुरुषाणां विदुषां वा अभितः स्फुरन्त्या रीत्या तैस्तैः नवरसैः तन्मयतां गतम् । तथा संत विद्वांसनी सविहुं प्रकारि स्फुरंती उल्लसंती रीतिइं करी तेह तेह नवरसि करी तन्म-यतागत प्राप्त छइ । किलक्षणाः कवयः । सारस्वतध्यायिनः । सारस्वतमंत्रनू-ध्यान करता छइ ।

श्रीमत् खरतरगच्छे श्रीमज्जिनभद्रसूरीन्द्राः

तत्पट्टे विजयंते जिनचंद्राजितीश्वरा गुरवः ॥

तेषामंतेवासी वाचकवरमेरुसुंदरः शुचिवाक् ।
 चक्रे वाग्भटविहितालंकारस्य प्रवरविवृतिम् ॥
 बाणाग्निबाणशशिधरसंख्ये वर्षे विशुद्धतरदिवसे ।
 ग्रन्थः समर्थितोऽयं नंदतु यावज्जगति मेरुः ॥

संवत् १५३५ वर्षे श्रीखरतरगच्छे* श्रीमेरुसुंदरोपाध्यायैः वाग्भटालंकार-
 बालावबोधः कृतोऽयं चिरं नंदता[त्] ॥ छ ॥ छ ॥ कल्याणमस्तु ॥ आ०
 कालासुत श्रीवत्सलखितं ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ श्री ॥ छ ॥ संवत् १५३५ वर्षे
 द्वितीय श्रावणे सुदि पंचमी गुरुवासरे इंद्राग्रामे ऊकेशगच्छे श्रीसिद्धाचार्य-
 संताने भ. श्रीसिद्धसूरिविजयराज्ये पं० जयरत्नानामुपदेशेन लिखापितोऽयं
 वाग्भटालंकारबालावबोधः ॥ दं० ॥ ओसवालज्ञातीय मं० तारा भा०
 रम्माई पु० मं. जगाकेन पु० पहिराजयुतेन भा० रंगूश्रेयसे ॥ शुभं भूयात्
 दायिकवाचकयोः ॥ श्रीरस्तु ॥

‘विदग्धमुखमंडन’ना बालावबोधनी जे एक मात्र प्रति जाणवामां
 आवेली छे एमां ३५ पत्र मळे छे, पण प्रति अधूरी छे. जो के छेवटना
 मात्र छ श्लोकनो ज बालावबोध एमां न होई प्रतिने अखंडितकल्प गणी
 शकाय. अर्थात् मूळ प्रतिनुं छेल्लुं एकाद पत्र गूम थयेलुं होवुं जोईए.
 आथी **विदग्धमुखमंडन बालावबोधना** प्रारंभमांथी थोडो नमूनो
 जोईए—

....

तस्मिन् वराः श्रीजिनभद्रसूरयः सिद्धान्तवारांनिधिपूर्णचन्द्राः ।
 सरोषकन्दर्पविमुक्तीक्ष्णबाणावलीगर्वहरा बभूवुः ॥ ३ ॥
 तेषां महानन्दजुषां गुरूणां विशिष्टपट्टे जायिनस्तु सन्ति ।
 सरस्वतीदत्तवरा अनेकशिष्याश्रिताः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

* मूळ प्रतमां आ अर्धी पंक्ति उपर कोइए हरताळ फांसेली छे.

संप्राप्य सिद्धिकारणमादेशं मेरुसुन्दरस्तेषाम् ।

कुर्वे बालकबोधं विदग्धमुखमंडनस्य ॥ ५ ॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकारो विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारलक्षणं मङ्गलाचरणं करोति । इह तु धर्मदांसगणिः विशिष्टेष्टदेवं शौद्धोदनिं स्तुवन् वक्ति । तस्यायमादिश्लोकः ।

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां

पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।

प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां

शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयन्ति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेर्बौद्धस्य प्रवचनानि चिरं चिरकालं यावत् जयन्ति सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते । शौद्धोदनिं बौद्धानां वचनं चिरकालं सीमं जयवंतं वर्त्तइ । किंविशिष्टानि प्रवचनानि । भवदुःखमहागदानां सिद्धौषधानि । भव संसारतणां छइ जे दुःख तेह जि भणित रोग तेह टालिवानइ अर्थि सिद्ध औषध छइ । छ । पुनः किलक्षणानि वचनानि । पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि । पुण्यवंतना कर्णनइ विषयि रसायनं समानं छइ । तथा मनोमलानां प्रक्षालनैकसलिलानि । मनोमलं मनना तापकं पषालवानइ अर्थि एकं सलिलं पाणी छइ । छ ।

जयन्ति सन्तः सुकृतैकभाजनं परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः ।

करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनो जयन्ति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

संतं साधुं जयवंतं वर्त्तइ । किंविशिष्टाः संतः । सुकृतैकभाजनं । सुकृतं पुण्यनूं एकं भाजनं पात्रं छइ । किंविशिष्टाः संतः । परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः । परं अनेरानां अर्थसंपादनं कार्यकरणं तेह जि भणितं सद्व्रतं तेहनइ विषयि स्थितं रक्षां छइ । तथा करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनः । करहस्तनइ विषयि स्थिरं रक्षुं छइ जे नीरं पाणी तेहनीं परिइं अनित्यं विश्वं देषतां छइ । तथा कवेर्गिरः जयन्ति । कवीश्वरनीं वाणीं जयवंतं वर्त्तइ । कथंभूता गिरः । वैदग्ध्यभुवः । वैदग्ध्यं चतुरमानी भू उत्पत्तिस्थानकं छइ । छ ।

આક્રાન્તેવ મહોપલેન મુનિના શપ્તેવ દુર્વાસસા
 સાતત્યં વત મુદ્રિતેવ જતુના નીતેવ મૂર્છાં વિષૈઃ ।
 વદ્દેવાતનુરજ્જુભિઃ પરગુણાન્ વક્તું ન શક્તા સતી
 જિહ્વા લોહશલાકયા ચલમુખે વિદ્ધેવ સંલક્ષ્યતે ॥ ૩ ॥

જિહ્વા પરગુણાન્ વક્તું અશક્તા સતી ચલમુખે એવંવિધા સંલક્ષ્યતે ।
 જીભ પર અનેરાના ગુણ બોલિત્રા અશક્ત હૂંતી દુર્જનનઈ મુખિ એહવી દીસઈ ।
 ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । મહોપલેન મહાદૃષદા આક્રાન્તા ઇવ । જાળીઈ મહાંત મોટઈ
 પાષાણિઈ ચાંપી હુઈ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । દુર્વાસસા મુનિના શપ્તા ઇવ ।
 જાળીઈ કિરિ દુર્વાસા ઋષીશ્ચરિઈ શર્પી હુઈ જિસી । વત ઇતિ લેદે । સાતત્યં
 નિરંતરં જતુના મુદ્રિતા ઇવ । અનઈ વત ઇસિઈ લેદિં । સદાઈ લાષઈ મૂંદ્રી
 હુઈ જિસી । તથા વિષૈઃ મૂર્છાં નીતા ઇવ । વિષિ હાલાહલિ મૂર્છાં પમાડી-
 હુઈ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । અતનુરજ્જુભિર્વદ્ધા ઇવ । જાળીઈ કિરિ મોટે દોરે
 બાંધી હુઈ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । લોહશલાકયા વિદ્ધા ઇવ । જાળીઈ કિરિ
 લોહની શિલાકાઈ બાંધી હુઈ જિસી । છ ।

આ બે બાલાવબોધોમાં મૂઝના શ્લોકો સમજાવતાં સંસ્કૃત અને
 ગુજરાતીનું જે મિશ્રણ કરવામાં આવ્યું છે તે એ સમયે શિષ્યોને આ
 પ્રકારના ગ્રન્થો મળાવવાની પદ્ધતિમાં સામાન્ય હોવું જોઈએ. જૈન આગમ-
 ગ્રન્થો ઉપરની ચૂર્ણિઓના ગદ્યમાં કેટલીક વાર પ્રાકૃત સાથે સંસ્કૃતનો
 સંકર જોવા મળે છે તે આ સાથે સરખાવી શકાય. જો કે ઉપર્યુક્ત
 બાલાવબોધોમાં સંસ્કૃત અને ગુજરાતી વાક્યો સાથોસાથ આવતાં હોવા
 છતાં પરસ્પરથી તદ્દન અલગ છે; કોઈ પણ વાક્ય એમાં મિશ્રભાષામય
 (Macaronic) ભાગ્યે જ જોવા મળશે.

‘ષષ્ટિશતક’ના અન્ય બાલાવબોધો

ઉપર્યુક્ત ત્રણ લેખકો-સોમસુન્દરસૂરિ, જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર
 ઉપાધ્યાય-કૃત બાલાવબોધો ઉપરાંત ‘ષષ્ટિશતક’ના બીજા કેટલાક
 બાલાવબોધ જાણવામાં આવ્યા છે. સને ૧૯૫૦માં મારા વિદ્યાગુરુ પૂ.

મુનિજી પુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી મને જેસલમેરની જ્ઞાનયાત્રા કરવાનો અવસર મળ્યો ત્યારે ત્યાંના કિલ્લાના મંડારમાં ‘ષષ્ટિશતક’ના એક બાલાવબોધની ૨૪ પત્રની પોથી જોવામાં આવી હતી. એમાં કર્તાનું નામ નથી, પણ આ ગ્રન્થમાં સમાવેલા ઉપર્યુક્ત ત્રણે બાલાવબોધોથી તે ભિન્ન છે. ષષ્ઠીના મારુ-ગુર્જર અનુગ ‘રહૈ’ અને ‘હૈ’ ને સ્થાને અહીં મારવાડી પ્રત્યય ‘રડ’ (અર્વાચીન ‘રો’), ‘રી’ મળે છે, અને એ ત્રણે બાલાવ-બોધ કરતાં આની રચના કેટલાક દસકા પછીથી થઈ હોવાનો તર્ક થાય છે. લિપિ ઉપરથી પોથી વિક્રમના સત્તરમા સૈકામાં નકલ કરાયેલી જણાય છે. આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત થયેલા બાલાવબોધો સાથે તુલના માટે એનો આદિ-અંત અહીં ઉતારું છું.

આદિ—

પ્રણમ્ય મારુદેવાહ્વં જિનં નિર્જિતમન્મથમ્ ।

કરોમિ ષષ્ટિશતકે વાર્તા સૌહ્યાવબોધિનીમ્ ॥

અરિહં દેવો સુગુરુ સુદ્ધં ધમ્મં ચ પંચનવકારો ।

ધન્નાણ કયત્થાણં નિરંતરં વસઈ હિયયમ્મિ ॥ ૧ ॥

હ્યે ગાથાનઈ વિષઈ ચ્યાર બોલ સારમૂત છઈ તે કહીઈ । કિહા તે ચ્યાર બોલ । **અરિહં દેવો** કહતાં અરિહંત દેવ । **સુગુરુ** ક૦ તીર્થંકરરી આજ્ઞાઈ કરી સહિત જે ગુરુ ૨ । **સુદ્ધં ધમ્મં ચ** ક૦ સૂધડ વીતરાગનડ માધ્યડ ધર્મઈ, **પંચનવકારો** ક૦ પાંચ પરમેષ્ઠિનમસ્કાર । એ ચ્યારેઈ બોલ **ધન્નાણ** ક૦ જે ધન્ય માગ્યવંત, **કયત્થાણં** ક૦ કીધ્યા છઈ સાધ્યા છઈ જીએ અર્થે એહવા જે જીવ તિયારંઈ હીયાનઈ વિષઈ **નિરંતરં** ક૦ નિરંતર સદા સર્વદા એ ચ્યારેઈ વાના **વસઈ** ક૦ વસઈ ।

હિવ બિ ગાહાઈ આપણા આત્માનઈ સીખ કહઈ છઈ ।

અંત—

ઈણઈ પ્રકારઈ **મંડારી નેમિચંદ્ર** ક૦ નેમિચંદ્ર મંડારીયઈ સાજણ તણઈ પુત્રઈ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ તણઈ પિતાઈ **રહ્યાડ** ક૦ નવી જોડી કેતલી-

એક ગાહાડ ક૦ ગાથા ૧૬૧ પ્રમાણ । જિ કે વિહિમગ્ગરયા ક૦
 વીતરાગ દેવરડ માણ્યડ માર્ગી તીયઈ માર્ગેઈ ચાલિવા સાવધાનઈ હવા
 મઘ્વા ક૦ મઘ્યજીવ તે પઢંતુ.ક૦ મળંતુ । જાણંતુ ક૦ અર્થ જાણડ
 જિમ સમ્યક્ પ્રકારઈ મળતાં થકાં ગુણતાં થકાં વલી મનમાહિ અર્થ માવતાં
 થકાં અહો જીવો તુમ્હે જંતુ સિવં શાશ્વતા અનંતો મોઘ્યરા સુખ પામડ
 ॥ ૧૬૧ ॥

इति श्रीनेमिचन्द्रभंडारिकविरचितषष्टिशतकप्रकरणस्य बालावबोध
 समाप्त ॥ शुभं भवतु ॥

આ ઉપરાંત જેસલમેર અને બીકાનેરના પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારોમાં
 ‘ષષ્ટિશતક’ ઉપરના કેટલાક સ્તવક (ટબા) પણ જોવામાં આવે છે.
 ક્ષમારત્નના શિષ્ય ધર્મદેવે સં. ૧૫૧૫માં રચેલા બાલાવબોધની તથા
 જયસોમકૃત સ્તવકની નોંધ મળે છે,* પણ એ કૃતિઓની હાથપ્રતો મારા
 જોવામાં આવી નથી. પ્રાયઃ વિક્રમના ૧૯મા શતકમાં થયેલા મોહનકૃત
 ‘ષષ્ટિશતક’નો દૂહામય અનુવાદ જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાળાના ‘ષષ્ટિ-
 શતક’ના સંસ્કરણ સાથે બહાર પડેલો છે.

હાથપ્રતો અને સંપાદન

આ ગ્રન્થના સંપાદનમાં કુલ ચાર હસ્તાલિખિત પ્રતોનો ઉપયોગ
 કરવામાં આવ્યો છે. એમાં સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતો બે છે,
 જ્યારે જિનસાગરસૂરિ તથા મેરુસુન્દરના બાલાવબોધની એક-એક પ્રત છે.
 પ્રત્યેક પ્રતમાં બાલાવબોધ ઉપરાંત મૂળ પ્રાકૃત ‘ષષ્ટિશતક’નો પણ તે

* ‘જિનરત્નકોશ,’ પૃ. ૪૦૪. ‘મંત્રીકર્મચન્દ્રવંશાવલીપ્રબન્ધ’ના કર્તા
 ચરતરગચ્છીય જયસોમ વિક્રમના ૧૭મા શતકમાં થઈ ગયા તથા છ કર્મગ્રન્થો
 ઉપર બાલાવબોધ (સં. ૧૭૧૬) રચનાર તપાગચ્છીય જયસોમ-શિષ્ય જયસોમ
 ૧૮મા શતકમાં થઈ ગયા. પરન્તુ એ બેમાંથી કયા જયસોમે આ સ્તવક રચ્યો છે
 તે ‘જિનરત્નકોશ’માં જે ટૂંકી નોંધ છે તે ઉપરથી કહી શકાય નહિ.

તે બાલાવબોધકારને સંમત એવો પાઠ આપેલો છે. આ ચારે હસ્તલિખિત પ્રતો પાટળના પ્રસિદ્ધ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરમાં રાખવામાં આવેલા સંઘના મંડારની છે. બધી જ પ્રતો જૈન ધાટીની દેવનાગરી લિપિમાં લખાયેલ છે.

(૧) સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની બે પ્રતો પૈકી પહેલી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૪૯ છે. એનું કદ ૧૦૧"×૪૧" છે અને પત્ર ૨૫ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નિયમિત રીતે ૧૫ પંક્તિઓ લખાયેલી છે. આ પ્રતિની નકલ સં. ૧૫૧૩માં થયેલી છે.

(૨) સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની બીજી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૫૦ છે. એનું કદ ૧૦૧"×૪૧" છે અને પત્ર ૪૨ છે. જો કે એનું ૧૨મું પત્ર મળતું નથી. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૧ પંક્તિ લખેલી છે. આ પ્રતિમાં નકલ કર્યાનું વર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી તે સોઝામા સૈકાની લાગે છે. આ પ્રત પહેલીની તુલનાએ અશુદ્ધ છે. મૂળ પ્રતીક વાંચીને લખવામાં પળ લહિયાની ઘણી ભૂલો થયેલી છે. જેમ કે—ચતુર્થી અને ષષ્ઠી વિભક્તિનો અર્થ વ્યક્ત કરતા ‘ ° હૂં’ ને સ્થાને તેણે સર્વત્ર ‘હૂં’ લખ્યું છે. કેટલીક વાર તો આખી પંક્તિઓ લહિયાના પ્રમાદને લીધે પડી ગયેલી છે, જેનો યથાસ્થાન નિર્દેશ કર્યો છે.

(૩) જિનસાગરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૦૧૫ છે. એનું કદ ૧૨"×૪૧" છે અને પત્ર ૧૪ છે. માત્ર પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર ૨૦ પંક્તિ લખેલી છે, બાકીનાં બધાં પૃષ્ઠ ઉપર ૧૯ પંક્તિઓ છે. ‘ષષ્ઠિશતક’નો બાલાવબોધ આ પોથીમાં ૧૨મા પત્રના પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર પહેલી પંક્તિમાં પૂરો થાય છે; એ પછી પોથીના અંતભાગ સુધી ‘ગૌતમપૃચ્છા’નો બાલાવબોધ લખાયેલો છે, જેમાં કર્તાનું નામ નથી. આ પ્રતિમાં લિપિનો મરોડ ઘણો સુન્દર છે.

લેખનવર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી પ્રતિ સોઝમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે.

(૪) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૩૮૮૨ છે. એનું કદ ૧૦"×૪" અને પત્ર ૧૬ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૫ પંક્તિઓ લખેલી છે. પ્રતિ શુદ્ધ છે. લેખનવર્ષ નથી, પરન્તુ લિપિ ઉપરથી તે પણ સોઝમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે.

આમ સોમસુન્દરસૂરિકૃત બાલાવબોધની જ બે પ્રતો હોવાથી એ જ બાલાવબોધનાં પાઠાન્તરો નોંધી શકાયાં છે. એમાં સં. ૧૫૧૩ વાઠી પ્રતને મુખ્ય પ્રત તરીકે સ્વીકારી છે અને બીજી પ્રતના પાઠભેદો ટિપ્પણમાં ટાંક્યા છે. પણ 'ધરીઈ-ધરીઈ,' 'અનઈ-અનઈ,' 'તીણઈ-તીણઈ,' 'વિષઈ-વિષઈ,' એ પ્રકારના પાઠભેદો કે જે જૂની ગુજરાતીમાં બહુ વિપુલ છે તે નોંધ્યા નથી.

'ષષ્ટિશતક'ની મૂલ પ્રાકૃત ગાથાની બાલાવબોધકારોએ કરેલી પ્રસ્તાવના, પછી મૂળ ગાથા તથા તે પછી અનુક્રમે ત્રણ બાલાવબોધો એ પ્રમાણેનો ક્રમ મુદ્રણમાં રાખેલો છે. એમાં [સો.], [જિ.] અને [મે.] એ સંક્ષેપો વડે અનુક્રમે સોમસુન્દર, જિનસાગર અને મેરુસુન્દર એ ત્રણ બાલાવબોધકારો સમજવાના છે.

'ષષ્ટિશતક'ની મૂલ ગાથાઓનો પાઠ પણ સં. ૧૫૧૩ વાઠી પ્રત પ્રમાણે સ્વીકારીને બીજી પ્રતમાં ક્વચિત્ મઝતા અન્ય પાઠો નોંધ્યા છે. એમાં પણ 'એઅં-એયં,' 'સઅલ-સયલ,' જેવા પાઠો જેમાં ઉદ્વૃત્ત સ્વરનો લઘુપ્રયત્ન 'ય'કાર થઈ જાય છે એ નોંધ્યા નથી. સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની આ બીજી પ્રતનો નિર્દેશ કાં તો વીગતથી અથવા 'સો.' એમ સંક્ષેપથી ટિપ્પણમાં કર્યો છે. મૂળ ગાથાઓનાં પાઠાન્તરો જિનસાગર-સૂરિ અને મેરુસુન્દરમાં ક્વચિત્ મઝે છે ત્યાં એમનો ઉલ્લેખ 'જિ.'

તથા ‘મે.’ એ પ્રમાણેના સંક્ષેપના નિર્દેશપૂર્વક કર્યો છે. બાલાવબોધ-કારોએ આપેલાં અવતરણોનાં મૂળ સ્થાનો જ્યાં સ્થોળી શકાયાં છે ત્યાં તેમનો નિર્દેશ કૌંસમાં કર્યો છે.

શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરની આ બધી હાથપ્રતો ઉપયોગ માટે મેઢવી આપવા માટે પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીનો તથા જ્ઞાનમન્દિરના વ્યવસ્થાપકોનો હું ઉપકાર માનું છું.

પરિશિષ્ટો—અગાઉ કહ્યું છે તે પ્રમાણે, નેમિચન્દ્ર મંડારીની બે કૃતિઓ આ ગ્રન્થના પરિશિષ્ટ તરીકે લેવામાં આવી છે—એક છે ઉત્તર-કાલીન અપભ્રંશમાં રચાયેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’ અને બીજી છે પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.’

(૧) ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’ જેસલમેરના બડા મંડારમાંની બે પાનાની પ્રતમાંથી મળ્યું છે. એ બે પત્ર ઉપર પત્રાંક ૮૯-૯૦ લખ્યા છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે તે કોઈ સઠંગ મોટી હાથપ્રતનો અંશ છે. ૯૦ અંકવાળા પત્રના બીજા પૃષ્ઠનો અર્ધા કરતાં વધારે ભાગ કૌરો છે, તેથી લાગે છે કે મૂળ સઠંગ પોથીનું આ છેલ્લું પત્ર હશે. લિપિ ઉપરથી પ્રતિ પંદરમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે. એની પુષ્પિકામાં સ્વરતર-ગચ્છના જે આચાર્યોનાં નામ આપ્યાં છે એમાં છેલ્લું નામ સાગરચન્દ્રસૂરિનું છે, તેથી એ આચાર્યના જીવનકાળમાં એની નકલ થઈ હશે એવો સ્વાભાવિક તર્ક થાય છે. સાગરચન્દ્રસૂરિનું અવસાન સં. ૧૪૬૧માં થયું હતું (‘સ્વરતરગચ્છ પટ્ટાવલીસંગ્રહ,’ પૃ. ૩૨), એટલે એનાથી થોડાં વર્ષ પહેલાં પ્રતિ લખાઈ હશે.

શ્રી. અગરચંદ નાહટાસંપાદિત ‘ऐतिहासिक जैन काव्यसंग्रह’ (પૃ. ૩૬૯-૭૨)માં આ કાવ્ય છપાયું છે. જો કે એમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી પ્રતિ કરતાં જેસલમેરવાળી પ્રતિ નિઃશંકપણે જૂની છે. શ્રી. નાહટાની વાચનાનાં પાઠાન્તરો ટિપ્પણમાં નોંધ્યાં છે.

(૨) નૈમિષચંદ્ર મંડારીકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’ અહીં પ્રથમ વાર પ્રસિદ્ધ થાય છે. ગુજરાત વિદ્યાસભા (અમદાવાદ)ના હસ્તલિખિત પુસ્તકસંગ્રહમાં એક પ્રાચીન જૈન સંગ્રહપોથીનાં ૩૬૧ થી ૩૯૪ સુધીનાં પત્ર છે, જેમાં પ્રકીર્ણ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સ્તોત્રાદિ લખેલાં છે. એમાં પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર આ ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’ છે.

આ પોથીના પત્ર ૩૯૪ ઉપર ‘મહાવીર સ્તુતિ’ની નકલ પૂરી થાય છે તેને અંતે નીચે પ્રમાણે પુષ્પિકા છે —

શ્રીમહાવીરસ્તુતિઃ । કૃતિરિયં શ્રીદેવમૂર્ત્યુપાધ્યાયાનાં સંવત્ ૧૩૮૭ વર્ષે
કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦ સોમવારે....મસાપુરે શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિશિષ્યેણ આનન્દ-
મૂર્ત્તિના લિખિતં ॥

‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’ તો આની પહેલાં, પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર, લખાયેલું છે, એટલે એની નકલ પ્રા. સં. ૧૩૮૭ ના કારતક સુદ ૧૦ પહેલાં ક્યારેક થયેલી હોવી જોઈએ.

ત્રણે બાલવબોધો તથા ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’માંના નોંધ-પાત્ર શબ્દોનો કોશ પુસ્તકને અંતે ઉમેર્યો છે. વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગના શ્રી. ઇન્દ્રવદન અંબાલાલ દવે, એમ. એ. એમણે શબ્દકોશ તૈયાર કરવામાં કેટલીક સહાય કરી હતી એ વસ્તુની અહીં સામાર નોંધ લેવામાં આવે છે.

અનુલેખ

પ્રસ્તાવનાનાં પૃ. ૨૦-૨૨નાં બીલાં ઝોઠવાઈ ગયા યછી, ઝંઝાના મહાજનના હસ્તલિખિત પુસ્તકમંડારમાંથી, પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી ‘વિદગ્ધમુખમંડન’ના મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત બાલવબોધની સં. ૧૬૭૨ માં નકલ થયેલી એક સંપૂર્ણ પ્રતિ મળી છે. જોથપુરવાલી

प्रति अपूर्ण होवाथी एमांथी आ कृतिनो अंतभाग मळतो नहोतो, ते आमांथी मळे छे. ऊंझानी प्रति अनुसार, आ बालावबोधनो अंतभाग नीचे प्रमाणे छे—

सदागतीत्यादि* । अयं दीनः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त पामि-
सिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः सदा नित्यमेव गति गमनि करी
हत हाणिउ उच्छ्राय उद्यम छइ । तमसः वश्यता । तमहइ वश्यपणूउ
छइ । विधुरेकः शिवस्थितः । विधुर विह्वल तां कुण शिवस्थित कल्याणवंत
ते । अपि तु नही को । द्वि० । अयं दीपः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त
पामिसिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः । सदागति वायुइ हत हाणिउ
उच्छ्राय छइ । तमसो वश्यतां गतः । तम अंधारहइ वश्यतां पामिउ छइ ।
एको विधुः शिवस्थितः । एक विधु चंद्रमा शिव श्रीमहादेवनइ विषयि
स्थित छइ ॥ छ ॥ ६९ ॥

पूर्णचन्द्रेत्यादि । निर्मलांबरा कामिनी कस्य स्वांतं मनः एकान्त-
मदनोत्तरं न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । निर्मल अंबर वख इसी
कामिनी स्त्री काहिनूं स्वांतं मन एकांति मदनोत्तर मदनाधिक्य न करइ ।
अपि तु सविहुनूं करइ । कीदृशी । पूर्णचंद्रमुखी । पूर्णिमाना चंद्रमावत्
मुख छइ । रम्या मनोहरा द्वि० यामिनी रात्रिः कस्य स्वान्तं एकान्त-
मदनोत्तरं न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । कीदृशी । पूर्णचन्द्र-
मुखी । संपूर्णचंद्र जि भणित मुख छइ । रम्या रमणीया निर्मलांबरा । निर्मल
अंबर आकाश छइ ॥ छ ॥ ७० च्युतदत्ताक्षरजाति ॥ छ ॥

इति श्रीधर्मदासविरचितविदग्धमुखमंडनकाव्यस्य वृत्तिरियं समाप्ता ।
ग्रंथाग्रं १४९४ संवत् १६७२ वर्षे ।

* ऊंझानी हाथप्रतमां मूलना आखा श्लोको नहि आपतां आ प्रमाणे केवल
मूलनां प्रतीको टांक्यां छे.

[illegible]

जिनसागरसुरिकृत बालावबोधनी हस्तप्रतनुं अंतिम पत्र [त्रीजी पंक्तिमां पुष्पिका समाप्त शाय छे.]

2694.39

श्री लक्ष्मी नारायण
सर्व भद्रार्थक

मेरुसुन्दरकृत बालावबोधनी हस्तप्रतनुं अंतिम पत्र

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित षष्टिशतक प्रकरण

त्रण बालावबोध सहित

[सो.] सिरिवद्धमाणजिणवरपाए निअगुरुपए य नमिऊण ।

सट्टिसयस्स य एयं वक्खाणं किंपि जंपेमि ॥ १ ॥

नात्रोक्तिमेलो न विभक्तियुक्तिः क्रियादियोगोऽपि च नो विलोक्यः ।

भावार्थसारैर्विधीयतैषा वृत्तिर्मया मुग्धविबोधनार्थम् ॥ २ ॥

नेमिचन्द्र भंडारी पहिलउं तिस्यउं^१ धर्म न जाणतउ । ५

पछइ श्रीजिनवल्लभसूरिना गुण सांभली^२ अनइ तेहना कीधा

पिंडविशुद्धिप्रमुख ग्रंथनइं परिचइं साचउ धर्म जाणिउ^३ तउ

तीणं^४ श्रीधर्म सघलाइना मूल भणी श्रीसम्यक्त्वनी शुद्धि अनइ तेहनी

दृढतानइ काजि १६० गाथा कीधी । सारभूत तिहां पहिलुं सर्व धर्म-

माहि सारतत्त्वभूत च्यारि बोल पहिली गाहइं^५ कहि छइ ॥ १०

[जि.] श्रीगुणवितः फलिनः सुरद्रुसदृशोऽभितो महात्मानः ।

विजया भूर्वृषभाद्या अपि ददतां मंगलं नित्यम् ॥ १ ॥ *

श्रीनेमिचन्द्रविरचितचंचद्वैराग्यरङ्गकस्यैषा ।

श्रीजिनसागरप्रभुणा बालावबोधाख्या ॥ २ ॥

षष्टिशताख्यप्रकरणव्याख्या प्रस्तूयतेऽत्र नव्येयम् । १५

भव्यजनबोधहेतोर्वार्त्तारूपा विशुद्धा च ॥ ३ ॥

१ तिस्यउं. २ संभाली. ३ तीणइ. ४ गाहइ. ५ कइ.

* आ तथा आ पङ्क्तौ नो श्लोक मूल प्रतमां आम अशुद्ध ज प्राप्त थाय छे.

तथा हि । श्रीखरतरंगच्छि श्रीजिनेश्वरसूरिनइ पिताइं
श्रीनेमिचन्द्र भंडारी श्रावकि विधिपक्षस्थापक ए साठिसउ ग्रन्थ
कीधउ । तिहां धुरि सर्वे विघ्नोपशान्त्यर्थ इष्टदेवतानमस्काररूप नाम-
ग्रहणपूर्वक सम्यक्त्वस्थापक ग्रन्थकार प्रथम गाथा कहइ छइ ॥

5 [मै.] सयलसुरासुरनमियं पासजिणं पणमिऊण भावेणं ।

बालाण बोहणत्थं पयडं विवरेमि सट्ठिसयं ॥ १ ॥

इहां श्रीखरतरंगच्छि निरुपमगुणनिधान श्रीजिनवल्लभसूरि-
नइ पाटि श्रीजिनदत्तसूरि । तेहनइ पाटि श्रीजिनचन्द्रसूरि ।
तत्पट्टालंकार श्रीजिनपत्तिसूरि श्रीपत्तननगरमाहि विजयवंत वर्तइं ।
10 इसइ प्रस्तावि मरुदेशमंडन मरोटि नगरि श्रीनेमिचन्द्र भंडारी
भार्या लषमिणि पुत्र आंबड सहित सुखिइं वसइं । अन्यदा प्रस्तावि
गाथा १ नेमिचन्द्र भंडारीइ व्याख्यान माहि सांभलि । ति किसी ।

अक्खंडियचारित्तो वयगहणाउ जो भवे निच्चं ।

तस्स सगासे दंसण वयगहणं सोहिगहणं च ॥ १ ॥

15 ए गाथा सांभलीनइ आलोअणनी इच्छाईं बार वरस सीस-सुगुरुनी
परीक्षा जोअतउ २ पत्तन नगरि आव्यउ । सगली पोसालइं द्रव्य
क्षेत्र काल भावनइ मेलि सुगुरु अणलइतउ मनमाहि चिन्ता धरतउ हाट
एकनइ थडइ बइठउ छइ । इसइ प्रस्तावि श्रावक पांच-सात श्रीजिन-
पत्तिसूरिना गुण वर्णवता सांभली पूछ्या । तुम्हे केहना गुण कहउ
20 छउ ? तेहे श्रीजिनपत्तिसूरिना गुण कख्या । पछइ तींह श्रावकां
संघाति पोसालइं आवी गुरुनी देसना सांभली । गुरुनां लक्षण ईर्यासमिति
प्रमुख जोअतउ रात्रिइं पोसालनइ षूणइ सूतउ २ चींतवइ । एतां
दिवसमाहि प्रमादनउं कारणु न दीठउं । रात्रिं तउ पउंजता जइणाइं
हीडइं छइं । सिध्याइं ध्यान करइं छइं । पणि वार २ महातमा द्वंदीमाहि

जाइं । तिहां कांइ कारण संभावीइ । पछइ पाछिली रात्रिनी पोरसिइं तेहमाहि पइसी राष वेल् तेल देषी । थोडी थोडी वस्तु गांठिं बांधी सूतउ । प्रभाति पोसाल बाहिरि जई जउ जोअइ तउ वेल् राष तेल दीठा । विस्मय ऊपनइ भोलउ चेलउ पूछिउ । ए सिइ काजि आवइ ? चेलइ सर्व वात कही । वेल् वर्त्तिमानइ काजि । रक्षा जीवजइणानइ काजि । 5 तेल लेपनइ काजि । इम संदेह भागउ । पच्छइ प्रगट हुई सिद्धांततत्त्व सांभली श्रीसम्यक्त्वमूल बार व्रत पडिवजी मरोठि पाछउ आवी जान करी आंबड पुत्रनइं साथिं लेई गुरु समीपि आवी महामहोत्सवपूर्वक पुत्रनइं दीक्षादि बरावी । ते कमिइं २ भणतां गुणतां चारित्र पालतां श्रीजिनेश्वरसूरि ह्या । पछइ नेमिचन्द्र भंडारीइं श्रीजिन-10 पत्तिसूरिनी रीति देषी । श्रीजिनवल्लभसूरिना कीधा पिंड-विशुद्धिप्रमुख ग्रन्थ सांभली ते गुरुनां वचन सर्व सिद्धान्तनइं मिलतां जाणी आस्था ऊपनी । सम्यक्त्वनी दृढतानइ काजि परोपकार भणी साठिसउ गाथारूप ग्रन्थ कीधउ । हिव ते गाथा लोकनइं समझाविवा भणी श्रीजिनचन्द्रसूरिनइ आदेसि वणारीसि मेरुसुन्दरि¹⁵ गणिइं वार्त्ता बालावबोध संक्षेपिं कीजइ । तिहां धुरि च्यारि बोल सारभूत कहीइं ॥

अरिहं देवो सुगुरु शुद्धं धम्मं च पंचनवकारो ।

धन्नाण कयत्थाणं निरंतरं वसइ हिययस्मि ॥ १ ॥

[सो.] एक श्रीअरिहंत वीतरागदेव^१ बीजा सुगुरु शुद्ध^{२०} चारित्रिया शुद्धमार्गप्ररूपक गुरु^३ त्रीजउ शुद्ध धर्म जीवदयामूल कर्म-क्षयहेतु धर्म चउथउ पंचपरमेष्ठिनमस्कार सर्व सिद्धांतमाहि सार सर्व-पापक्षयंकर महामंत्र नउकार । ए च्यारि बोल सर्व जगत्^३ अनइ सर्व धर्ममाहि सार कुणह एक धन्य उत्तम भव्य अनइ कृतार्थ भाग्यवंत

आसन्नसिद्धि कइजिनइ हियइ निरंतर सदैव वसइ । अभागीआ अभव्य दूरभव्य जीव ए एकइ बोल न प्रामइ ॥ १ ॥

[जि.] समस्त धर्ममाहे मूलिगउ सम्यक्त्व धर्म तिणि कारणि सम्यक्त्व जाणावइ । अरिहंत देव ते किसु । राग द्वेष मोह मद मत्सर
 5 अहंकार प्रमुख दोष जेह माहे न हुइं । अंतरंग वइरी जिणि जीता हण्पा ते अरहंत कहीइ । अनइ सुगुरु सुसाधु गुरु जे नीराग निःस्पृह क्षमावंत शान्त दान्त जितेंद्रिय निःकाम तपि करी दुर्बल । सम तृण मणि लोण्टु कांचन । सम शत्रु मित्र । साचउ धर्माक्षरनउ कहणहार । चातुर्गतिक संसार हूंतउ अहर्निश संजम चारित्र अभिग्रह पालइ । ते
 10 सुगुरु कहीइ । तथा चोक्तं ।

अक्खरु अक्खइ कंप्पि न ईहइ । चउग्गइ भवसंसारह बीहइ ।

संजम नियमह खणि नवि चूकइ । ए साधम्मिय सुहगुरु वुच्चइ ॥ १ ॥

सुद्धं धम्मं । जीवदयामूल धर्म । तथा चोक्तं ।

दुःखं पापात् सुखं धर्मात् सर्वदर्शनसंमतम् ।

15 न कर्त्तव्यमतः पापं कर्त्तव्यो धर्मसङ्ग्रहः ॥ २ ॥

ए त्रिहुं मिली सम्यक्त्व कहीइ । अनइ वली नउकारहूइं मोटाइ देखालिवा भणी **पंच नवकारो** पंचपरमेष्ठिनमस्कार चउद पूर्वनउं सार कहीइ । ए च्यारइ अरहंत सुसाधु गुरु जिनप्रणीत धर्मरूप सम्यक्त्व अनइ नउकार । **कथत्थाणं** कृतार्थ कृतकृत्य **धन्नाणं**
 20 धन्य भाग्यवंत पुरुषने हिय वसइ । **निरंतर** सदैव ॥ १ ॥

[मे.] अरिहंत देव सुसाधु गुरु अनइ सूधउं वीतरागनउं भाषिउं धर्म पंचपरमेष्ठि नवकार ए च्यारि बोल धन्य भाग्यवंत कृतार्थ कीधा अर्थ संसार संबंधीया जेहे तींहनइ हीइ सदाइ वसइ । पणि बहुल संसारी जीवनइ हीइ कांई वसइ नहीं ॥ १ ॥

[सो.] हिव जे जीव घणु धर्म करी न सकइं तेहहइ तत्त्व कहीइ^१ छइ ।

[जि.] सम्यक्त्वहइं सुखाराध्यपणउं कहइ ।

[मे.] हिव आत्मानइं सीष कहइ ।

जइ न कुणसि तवचरणं न पढसि न गुणेसि देसि नो दाणं ।^५
ता इत्तिथं न सकसि जं देवो इक्क^२ अरिहंतो^३ ॥ २ ॥

[सो.] रे जीव ! जिम आगइ वरसी छमासी मासक्षपण आचाम्लादिक तप करता । केई हवडाइं करइं छइं । ते तउं करी न सकइं तउ म करेसि । जिम एकि अनेक आंग पूर्व प्रमुख सिद्धांत पठता गुणता हिवडाइं पढइ छइ । ते जउ पढी न सकअं^४ तउ^{१०} म पढेसि । जिम आगइ चउद पूर्व प्रमुख अग्यार आंग^५ बिहु घडी-माहि पाधरां उपराठां गुणता हवडाइं अनेकि कोडि लाख आखा गणइं छइं । तिम्^६ जउ गुणी न सकअं तउ म गुणेसि । जिम आगइ सांवत्सरिक^७ दान साढवार कोडि सुवर्णादिकनां दान देता हवडाईं शक्तिमानिइं दिइं छइं तिम् जउ दान देई न सकअं तउ म देसि ।^{१५}
ता इत्तिथं० पुण तउं एतलउं करी न सकइं ?^८ । जं देवो०
जं देव एक अरिहंत वीतराग इति^९ बीजउ नही^{११} ॥ २ ॥

[जि.] अहो पुरुष ! जइ तवचरणं तपश्चरण न करइं । नवउ काई भणइ नही । आगिलउं भणिउं गुणइ नही । दानई न दिइं । एतलां तपश्चरण भणिवउं गुणिवउं दान देवउं दुःसाध्य छइ । ता तउ^{२०}

१ कही. २ मे. इक्क. ३ जि. अरहंतो. ४ सकइं. ५ आंगु. ६ तेम. ७ संवच्छरिक. ८ हेवडाइं. ९ सकअं. १० वीतरागइ जि. ११ बीजी प्रतमां आटलुं वधारे छे—जउ एतलउ देवत्वइनउ मनि निश्चउ आणअं तउ ताहरउं काज सरइ । ए सम्यक्त्वनउं मूल बीज इसिउ भाव ।

इत्तिथं एतलउं न सकइं जउ माहरउ एकु जि अरहंत देव । बीजउ नही । इणि कारणि सम्यक्त्व पालतां सुहेलउं ॥ २ ॥

[मे.] अहो जीव ! जउ तउं वरसी छमासी प्रमुख तपु करी न सकइं । कालनइ अनुसारि सूधउं चारित्र पाली न सकइं । सिद्धांत-
5 प्रकरणप्रमुख पाठ जउ पढी न सकइं । जइ तउं आगम गुणी न सकइं । दान सुपात्र विषइ देइ न सकइं । तउ तउं एतूअ करी न सकइ जि देवु तउ एक अरिहंतइ जि । बीजा हरिहरादिक नहीं ॥ २ ॥

[सो.] को कहिसिइ इहलोकनां सुखनइ काजिं बीजा देव आराधीइ छइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

10 [जि.] इसुं कही जिनधर्मना करणहारहूइं गुण कहइ छइ ।

[मे.] काइ ते कहइ ।

रे जीव ! भवदुहाइं इक्कं चिअ हरइ जिणमयं धम्मं ।
इयराणं पणमंतो सुहकज्जे मूढ ! मुसिओ सि ॥ ३ ॥

[सो.] रे जीव ! जिन वीतरागनउ धम्म एकलउ जि एकाग्र-
15मनि आराधीतउ हुंतउ भवसंसारनां दुःख फेडइ । सर्व सुख करइं निश्चइं । इयराणं इहलोकनां सुखनइं काजिइं इतर देव रागद्वेषा-
द्याक्रान्त^१ क्षेत्रपाल वाराही प्रमुखहूइं नमतउ अनेक उपायनां^२ मानतउ रे मूढ ! मूर्ख ! मुसीअं छअं^३ । तेहे कर्म ऊपहरउं काई कराइ नहीं ।
मुहियां धर्म चूकअं^४ छअं ॥ ३ ॥

20 [जि.] रे जीव ! एकु जि जिनमत जिनभाषित धम्म भव-
दुहाइं संसारनां दुःख हरइ स्फेडइ ! तिणि कारणि हे मूढ !

मूर्ष ! अनेरा देवहूइं प्रणमतउ हूंतउ मुसिउ छइं । सम्यक्त्वरूपिउ धन तेहना हारवइतउ ॥ ३ ॥

[मे.] रे जीव ! एकलु अ जि जिनमत जिनभाषित धर्म आराधतां हूतां भव संसारना दुखनइं फेडइ । अनइ इतर हरिहरा-
दिकनइं प्रणमतां थोडा सुखनइं काजि मूढ ! मूर्ख ! मुसाणउ छइ । 5
धर्म हूंतउ चूकइ छइ ॥ ३ ॥

[जि.] जिनधर्मनउ प्रभाव कही सम्यक्त्ववतहूइं मोक्षपद-
प्राप्ति बोलइ छइ ।

देवेहिं दाणवेहिं य मुओ न मरणाओ राखिओ कोइ ।
दढकयजिणसंभत्ता बहुअ वि अयरामरं पत्ता ॥ ४ ॥ 10

[सो.] देव-दानवे जाष शेष क्षेत्रपाल आसपाल गोगा विणायग
चासुंडादिके को मरणतउ राखिउ किहांइं न सांभलिउ । तेहे को मरण-
तउ न रखाइं^२ । निकाचित कर्म कुणइं टाली न सकीइं^३ । जउ एहे
को मरणतउ^४ राखिउ हुइ तउ को^५ किहांइं जीवतउ देखीइ । पुण
नथी । घणाइ देवदेवता आराधी जमारउ सघलउ मिथ्यात्वनं सइं^६ 15
करीनइ मूआइ जि । आघाइं घणा संसारना जन्ममरण जि उपाजियां ।
दढकय० दढ वीतरागनउं सम्यक्त्व पालीनइ बहु० घणाइ अनंता^७
जीव अजरामरणइ पहुता । मोक्ष प्राम्या । जन्मजरामरणरहित^८
हूया ॥ ४ ॥

[जि.] देवे दानवे पुण कोई लोक मरण हूंतउ राखिउ सांभलिउ ? 20
अपि तु कोई न सांभलिउ । कोई अमर हूतउ सांभलिउ ? दृष्टीकृत

१ बीजी प्रतोमां नथी. २ रक्खइं. ३ सकाई. ४ मरतउ. ५ कोहि. ६ सइं.
७ अनंता ज. ८ प्राम्या. ९ मरणा.

जिनसम्यक्त्व हुइं ते घणाई अजरामरपद पाम्या । एतलइ सम्यक्त्व-
धारक सघलाई अमर हुइं ॥ ४ ॥

[मे.] देव दानव गोत्रज क्षेत्रपालप्रमुखे किहांई सांभलिउ जे
मरणतउ कोई राषिउ ? अपि तु को राषिउ नहीं । पणि दृढ कीधउं
5 जिन ऊपरि सूधउं मन, सम्यक्त्व खरउं जे जीवे पालिउं ते जीव घणा
अजरामरपदि मोक्षपदि पहुता ॥ ४ ॥

[जि.] हिव सम्यक्त्वनउं प्रमाण कही मिथ्यात्वनउं प्रमाण
कहइ छइ ।

जह कुवि वेसारत्तो मुसिज्जमाणो वि मन्नए हरिसं ।
10 तह मिच्छवेसमुसिया गयं पि न मुणंति धम्मनिहिं ॥५॥

[सो.] जिम कोएक मूर्ख वेश्या अधम निस्सेह स्त्री तेहनइ
व्यसनि वाहिउ तेहहइं आपणी लक्ष्मी पूरतउ पोतउ^१ हारतउइ
मुसितउइ तुच्छ सुखनइं लोभिइं हर्ष मानइं तिम ए अजाणी^२
जीव कूडउ धर्म मिथ्यात्व तेह^३ वेश्या तुच्छ मोहनइं कीधइं इहलोकना
15 चमत्कारमात्रना वाहिया हुंता धर्मरूपिउं निधान गिउं जाणइ नहीं ।
मूर्ख इसिउं न जाणइ ईणइ मिथ्यात्व^४ करी अम्हारउ सघलउ धर्म
जाइ छइ । परलोकि अम्हे दुःखिया थासिउं^५ ॥ ५ ॥

[जि.] जिम कोई वेश्यासक्त पुरुष वेश्याइं मुसीतई हूंतउ
हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूप वेश्याइं मुस्या हूंता धर्मरूपिउं निधान
20 गमिउंई न जाणइं ॥ ५ ॥

[मे.] जिम कोई वेश्यानइ विषइ अनुरक्त रातउ थोडास्या

१ पोतउंई. २ अजाण. ३ तेहरूपिणी. ४ मिथ्यात्वि. ५ थासिअं.

विषयनइ काजि धनादिक मुसीतउ हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूपिणी
वेश्याइं मुसीतउ जीव धर्मरूपीउं निधान गयउं न जाणइ ॥ ५ ॥

[सो.] को इसिउं कहिसइ^१ । आपणइ वडांनइं कुलाचारि
चालीइ । एतलउ^२ धर्म । बीजउ विचार काई न कीजइ । तेह^३ ८
आश्री कहइ छइ । 5

[जि.] कुलक्रमागत भावइ तिसु धर्म न करिवउं । ए वात
प्रकासइ छइ ।

लोअपवाहे सकुलकमम्मि जइ होइ मूढ धम्मु त्ति^४ ।
ता मिच्छाण वि धम्मो थक्का य अहम्मपरिवाडी ॥ ६ ॥

[सो.] रे मूढ ! जउ लोकनइ प्रवाहि आपणइ २ कुलाचारि^{१०}
चालतां धर्म हुइ तउ कुणएक धर्मवंत नहीं ? सघलाइ खाटकी, माछी,
वेश्या, घांची, मोची, ठठार प्रमुख सह आपणइ २ कुलाचारि चालइं
छइ । आगिला वडा पूर्वज जे काम करता ते पाछिला^५ करइं छइं ।
ता मिच्छाण वि धम्मो० तउ जे पापी हिंसाना करणहार कुमार्गना
चालणहार म्लेच्छ तेहइं धर्म हूउ । तेहइ धर्मवंत हूआ । थक्का०^{१५}
अधर्म पापनी परिपाटी परंपरानी वातइ नाठी । अधर्म किहांइ छइ नही ।
सह धर्मवंतइ जि हूउं । एतलइ इसिउ भाव । कुलाचार जूउ ।
धर्मनउ मार्ग जूउ । कुलाचार किहनउ केतलउ पुण्यमय हुइ । किहनउ
पापमय हुइ । पुण्य धर्मनउ आचार जिहां जीवदया सत्यवचन ब्रह्म-
चर्यादिक गुण तिहां जि छइ । अनेथि नथी । केती वारइं पूर्वज दालिद्री^{२०}
हुसिइ^६ तउ संतानीइ किसिउं लक्ष्मी आवती न लेवी ? अथवा को
पूर्वज कूअइ पडी मूउ हुसइ तउ संतानीअइं किसिउं कूअइ पडी

१ कहिसिइ. २ एतलइं. ३ ते. ४ जि. धम्म त्ति. ५ पाछिलाइं. ६ हुइ.

मरिवउं ? एह भणी कुलाचारनउ कांइ नहीं । सूधउ धर्म जि जाण
हूंतइ लेवउ ॥ ६ ॥

[जि.] लोकनइ प्रवाहि करी आपणइ कुलक्रमि हे मूढ ! धर्म
इसिउं जइ हुइ तउ पछइ मिच्छाण वि म्लेच्छनउ धर्म । अहम्म-
१ परिवाडी अधर्मनी परिपाटी श्रेणि थाकी रही ॥ ६ ॥

[मे.] रे मूर्ख ! लोकप्रवाहि आपणा २ कुलनइ आचारि
चालतां जउ धर्मु हुइ तउ म्लेच्छ खाटकी वेश्या ते सह आपणइ २
कुलाचारि चालइ छइ । तउ तेहनइ धर्म होसिइ । एतइ अधर्मनी
परंपरा नाठी । अधर्म किहां नथी । सह धर्मवंतइ जि हूउं ॥ ६ ॥

१० [जि.] दृष्टान्तनइ बलि करी धर्महूइं मोटाई देखालइ ।
लोयम्मि रायनीईनायं न कुलक्रमम्मि कइया वि ।
किं पुण तिलोअपहुणो जिणंद^१ धम्माहिगारम्मि^२ ॥ ७ ॥

[सो.] लोकइ माहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि नावइं ।
राजनीतिनउ मार्ग जूउ । कुलाचार जूउ । तउ पाधरी राजनीति माहि
१५ कुलाचार न जोइइं । तिहां राजाज्ञाइ जि जोवी । किं पुण^३ त्रैलोक्य^४
त्रिभुवनना प्रभु ठाकुर^५ श्रीजिनेन्द्र वीतरागना धर्मनइ अधिकारि
कुलाचार न^६ जोइइं । तिहां सर्वथा जोवा न आवइं । तिहां खरी
वीतरागनी आज्ञाइ जि लेईनइ धर्म करिवउ । इसिउ भाव ॥ ७ ॥

[जि.] लोकइ माहि राजनीति मोटी । नायं ज्ञातं दृष्टान्त ।
२० कुलक्रमि कइया वि किवारइं नीति न्यायमार्ग प्रमाण नहीं । एतलइ
राजनीति जिम प्रमाण तिम जिनधर्म जि प्रमाण । जइ लोकइ माहे
इसु छइ तउ त्रैलोक्यनउ स्वामी श्रीजिनेन्द्र तेहनउ धर्मनइ अधिकारि

१ जिणिंद°. २ मे. °धम्माहियारम्मि. ३ तउ त्रैलोक्य. ४ ठाकुर. ५ किम.

किसुं कहिवउं ? जिम राजा ति आगलि सामान्य लोकनउ न्यायमार्ग प्रमाण नहीं तिम जिनधर्म आगलि कुलक्रमागत अनेरा धर्म प्रमाण नहीं ॥ ७ ॥

[मे.] लोकमाहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि कहीइ नावइ । काइं बेवइ मार्ग जूआ । तउ पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभु ठाकुरु जिनेन्द्र ५ तेहना धर्मनइ अधिकारि कहिवउं किसउं ? ॥ ७ ॥

[सो.] जीवहूइ संसार ऊपरि वैराग्य आवता दुहिलउ छइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] वली जिनधर्मनी मोटाई प्रकासइ ।

जिणवयणवियन्नूण वि जीवाणं जं न होइ भवविरई । १०
ता कह अवियन्नूणं मिच्छत्तहयाण पासम्मि ॥ ८ ॥

[सो.] जे श्रीजिनवचन सिद्धांत तेहना विज्ञ जाण छइं तेहइ^१ जीवहूइं जउ संसारनी विरति वैराग्य नावइं । ता कह^० तउ अविज्ञ अजाण जे मिथ्यात्विइं^२ करी हणिया वाहिया^३ छइं ते कन्हलि संसारनी विरति निवृत्ति किम आवइ ? जाणहूइं मिथ्यात्वादिक^{१५} पापनी निवृत्ति नथी आवती तउ अजाण मिथ्यात्वीहूइं किम आवइं ? विरतिनउं आविवउं गाढउं दुहिलउं छइ । इसिउ भाव ॥ ८ ॥

[जि.] जिनवचन तणा जाणहार जीवईहूइं जइ भवविरति संसार हूंतउं विरमण न हुइं । अवियन्नूणं अजाणता अज्ञान अनइ [मिथ्या] त्वहत मिथ्यात्वव्याप्या जीव तेहनइ पासि कन्हइं किमु^{२०} संसारनउ मेलिहवउं हुइ ? अपि तु न हुइं । एतलइं जिनधर्म लगी

જીવહૂં વૈરાગ્ય ડપજઈ । મિથ્યાત્વ લગી સાંમુહુડ જીવ સંસાર વધારઈ ॥ ૮ ॥

[મે.] જે જિનવચનનડ જાણ મનુષ્ય તેહનઈ જિ ભવ સંસાર તેહની વિરતિ નથી આવતી તડ કહડ ન, અજાણનઈં કિમ વિરતિ આવઈ ? જે મિથ્યાત્વિ કરી હત હળ્યા જે જીવ છઈં તેહનઈં પાસઈ રહઈ તેહનઈં વિરતિ આવતાં ગાઢી દોહિલી છઈ । ઇસડ ભાવ ॥ ૮ ॥

[જિ.] જિનધર્મ સાચડ ઇસું જાણી સમ્યગ્દષ્ટિહૂં મિથ્યાત્વી દેસી જકાઈ મનમાહિ ડપજઈ તકાઈ કહઈ છઈ ।

વિરયાણં અઙ્ગિરણ જીવે દટ્ટૂણ હોઈ મળતાવો ।

૧૦ હા હા કહ ભવકૂવે^૧ બુઢુંતા પિચ્છ નચંતિ ॥ ૯ ॥

[સો.] જે વિરત પાપતડ નિવર્ત્યા^૨ જીવ છઈં તેહહૂં અવિરત^૩ પાપ કરતા દેસી મનમાહિ^૪ સંતાપ થાઈ । હા હા^૫ અહા ! એ અવિરત જીવ સંસારરૂપિઆ કૂઆ માહિ બૂડતા દેસિ કિમ નાવઈ ? એ બાપડા પાપ કરી નવનવી ગતિઈં નવનવે પ્રકારિ રુલિસ્યઈ, કિમ^૬થાસિઈં ઇમ સેવ પ્રામઈં ॥ ૯ ॥

[જિ.] વિરત સમ્યગ્દષ્ટિ જીવહૂં અવિરત મિથ્યાત્વી જીવ દટ્ટૂણ દેસી કરી મળતાવો મનિ સંતાપ હુઈ । કિસુ સંતાપ એ । હા હા સેવે ! રે જીવ ! પિચ્છ । જોઈ સંસારરૂપીડ કૂડ તેહ માહે બૂડતા બાપડા કિસુ નાચઈં છઈં ? એતલઈ સમ્યક્ત્વી ઇસું જાણઈ । જડ^૭સંસારમાહે કોઈ જીવ બૂડઈ નહીં તડ ભલડું । તિણિ કારણિ સંસારમાહે બૂડતા જીવ દેસી મનિ સંતાપ કરઈં । ઇસુ ભાવ ॥ ૯ ॥

૧ જિ. ભવકૂપે. ૨ નિવૃત્ત્યા. ૩ અવિરત જીવ. ૪ મનમાહિ ચિત્તમાહિ.

[मे.] जे विरत पाप हूँता निवर्त्त्या छइ जीव तेही अविरतनउं स्वरूप देषी मनमाहि किम परिताप नाणइं ? काइं होइस्यइ ? खेदि । अविरत जीव संसाररूपीआ कूआमाहि बूडता, देषउ, किम नाचइं छइं ॥ ९ ॥

[सो.] केती वारइं बीजा आरंभ न मूकारइं^१ तउ मिथ्यात्व ५ काइं छांडअ^२ नहीं ? जेह भणी मिथ्यात्वनउ मोटउ अवगुण छइ ते कहइ छइ ।

[जि.] आरंभ लग्गी जीव दुःखी हुइ इसुं जाणवइ छइ ।

[मे.] किवारइं बीजा आरंभ न मूकइं तउ मिथ्यात्व काइं न छांडइं ? 10

आरंभजम्मि पावे जीवा पावन्ति तिव्वदुक्खाइं ।
जं पुण मिच्छत्तलव^३ तेणं न लहन्ति जिणबोहिं ॥ १० ॥

[सो.] वाहण प्रवहण क्षेत्रकरसणादिक आरंभनां जे पाप छइं तेह लगइ जीव आवते भवांतरि तीक्ष्ण गाढां दुक्ख प्रामइ । पुण धर्मनउ अणलहिवउं न हुइं । जं पुण० पुण जं जिनधर्म ऊपरि द्वेष^{१५} करतउ मिथ्यात्वनउ लवलेशइ करइ तीणइ आवतइं भवि जिनधर्मइ जि न लहइं । बोधिबीजइ जि दुःप्राप थाइ । तीणइ घणउ काइं संसारि रुलइं ॥ १० ॥

[जि.] आरंभ षड्विधजीवनिकायविनाशनरूपि पापि कीजतइ हूँतइ जीव अज्ञानी तिव्वदुक्खाइं तीक्ष्ण नरकादिकनां दुःख^{२०} प्रामइं । जे वली जीवहूइं मिथ्यात्वनउ लवलेश छइ तिणि मिथ्यात्वनइ लेशि करी जीव जिनबोधि वीतरागनउं सम्यक्त्व न लहइं । एतलइ

जिनधर्मि गाढउ करी आरंभ वर्जिउ छइ । जइ ते आरंभ करइ तउ दुःख लहइ । जिणि कारणि जीव मिथ्यात्व करइ तिणि कारणि जीव सम्यक्त्व न लहइ । जिहां आरंभ तिहां सुख नहीं अनइ जिहां मिथ्यात्व तिहां सम्यक्त्व नहीं । वली धर्म कीजइ तउ अरहंत देवई-
5 नउ । अनेरउ धर्म न करिवउ । यत उक्तं

श्रोतव्यः सौगतो धर्मः कर्त्तव्यः पुनरार्हतः ।

वैदिको व्यवहर्तव्यो ध्यातव्यः परमः शिवः ॥ १० ॥

[मे.] आरंभ क्षेत्रकरसणादिकइंतउ ऊपनउं जे पाप तेहतउ जीव तीव्र दुःख पामइं । पणि तिहां धर्मनउं अणलहिवउं न हुइं ।
10 पणि वली जे मिथ्यात्वनउ लवलेशमात्र करइं तेह लगी आवतइ भवि जिनबोधि जिनधर्म न लहइं ॥ १० ॥

[सो.] हिव जे गाढा तप नियम क्रिया करइं छइं पुण उत्सूत्र प्ररूपइं छइं तेह आश्री कहइं छइं ।

[जि.] सघलाई जीवहूइं जिनबोधिनुं अप्राप्तिकारण कहइ
15 छइ ।

[मे.] हिव जे गाढी क्रिया करइ अनइ उत्सूत्र प्ररूपइ तेह आश्रई कहइ ।

जिणवरआणाभंगं^१ उम्मग्ग^२ उस्सुत्तलेसदेसणयं ।

आणाभंगे पावं ता जिणमयदुक्करं धम्मं ॥ ११ ॥

20 [सो.] उन्मार्ग^३ व्यवहार सामाचारी विरुद्ध उत्सूत्र श्रीसिद्धान्तनी आज्ञा विरुद्ध जे लेशमात्र थोडु^४ उपदेश तेहतउ जिणवर० वीतरागनी आज्ञानु भंग हुइ । यत उक्तं श्रीआवश्यकै—

१ आ गाथा सो. नी बीजी प्रतमां लखावी रही गयेली छे. २ जि. अमग्गं.
३ 'उन्मार्ग...सामाचारी विरुद्ध' ने स्थाने 'जिण.' ४ थोडउ.

उत्सुत्तमायरंतो^१ उत्सुत्तं चेव पन्नवेमाणो ।

एसो अ अहाछंदो इच्छाछंदु त्ति एगट्ठा ॥ १ ॥

(उपदेशमाला, गा. २२१)

उम्मग्गदेसणाए चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

बावन्नदंसणा खलु न हु लब्भा तारिसा दुट्ठं ॥ २ ॥ ३

(आवश्यक, गा. ११५२) इति वचनात् ।

‘पयमवि असद्वहंतो सुत्तत्थं मिच्छदिट्ठीओ’ इति सिद्धान्तवचनाच्च ।

आणाभंगे० जु^२ आज्ञाभंग कीधइ हूंतइं महापाप । घणीइ क्रिया अनुष्ठानकष्टादिक करतउइ अनाराधिक^३ जि हुइ । **ता जिण०** तेह भणी श्रीजिनशासननउ धर्म आराधतां गाढउ दुक्कर । गाढी क्रियाइ^{१०} करतां वीतरागनी आज्ञा पाखइ आराधिवउ न हुइ काज न सरइं । बीजा पाधरा ठाकुराइनी आज्ञा भागीइं महादोष कहीइं । ‘आज्ञाभङ्गो नरेन्द्राणामशस्त्रवधमुच्यते’ इति वचनात् । तउ त्रिभुवनस्वामी वीतरागनी आज्ञानइं भांजिवइ दोषनउं सिउं कहीइ ? ॥ ११ ॥

[**जि.**] अमार्ग कुमार्ग तेहना कहिवातउ उत्सूत्र सिद्धान्त^{१५} विरुद्ध वचन तेहनउ लवमात्र उपदेसतउ श्रीजिनाज्ञानउ भंगालाप हुइ । आज्ञानइ भंगि हूंतइ **पावं** पाप हुइ । ता तउ पच्छइ पापनइ उदइ हूंतइ जीवहूइं जिनमत जिनभाषित धर्म दुःकर दुःप्राप हुइ ॥ ११ ॥

[**मे.**] उन्मार्ग सेवतां उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध तेहनउ लेशमात्र उपदेश देतां जिनवर वीतरागनी आज्ञानउ भंग हुइ । ते आज्ञाभंग^{२०} लगी महापाप हुइ । तेह पाप लगी जिनधर्म गाढउ दुक्कर हुइ ॥ ११ ॥

१-आ गाथा ‘आवश्यक’मां जोवामां आवती नथी, पण ‘उपदेशमाला’मां छे. २ ‘जु’ नथी. ३ अनाराधक.

[सो.] वली अह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] वली प्रकारान्तरि जिनधर्मनी प्राप्ति दुर्लभ कहइ छइ ।

जिणवरआणारहिअं वद्धारंता^१ ति केवि जिणदव्वं ।
बुड्ढंति भवसमुदे मूढा मोहेण अज्ञाणी ॥ १२ ॥

५ [सो.] जिणवर० वीतरागनी आज्ञारहित देवद्रव्य वधारतांइ हुंतां मूढ मूर्ख केतलाइ मोहिइ धर्मनइं अमि अज्ञानी अजाण संसार-समुद्र माहि बूडइं । एहनउ इसिउ भाव । देवद्रव्य वधारिवानी बुद्धिइं घणइं लामिइ पाटकी माछी वागुरीप्रमुख अधर्म^२ रहइं आपइ । अथवा शालि दालि घृत पक्वान्नादिक अथवा देवद्रव्य वस्त्रादिक जइ १० घणइं मूलिइं आपणइ^३ घरि वावरइ । अनेराइ श्रावकहूइं दिइ । अथ^४ महात्मा दर्शनी थिकु देवद्रव्य वधारी प्रासादादिके वेचइ । अथवा रूडीइ धुरहूइं ग्रहणा पाषइ व्याजिइ देवद्रव्य आपइ । इत्यादिकि अनेकि प्रकारि करी अविधिइं देवद्रव्य वधारतांइं संसार-समुद्र माहि बूडइं । जे देवद्रव्य विधिइं सुस्थानकि स्थापइं रक्षा करइं १५ वृद्धि^५ लिइं तेहइं^६ महाफल हुइं । यत उक्तं दिनकृत्ये—

जे पुणो जिणदव्वं तु बुड्ढिं निति सुसावया ।

ताण रिद्धि पवड्डेइ किच्ची सुक्खं बलं तहा ॥ १ ॥

(गा. १३७)

जिणपवयणबुड्ढिकरं पभावगं नाणदंसणगुणाणं ।

२० वड्ढंतो जिणदव्वं तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ २ ॥

एवं नाऊण जिणदव्वं बुड्ढिं निति सुसावया ।

जरामरणरोगाणं अंतं काहिंति ते पुणो ॥ ३ ॥ (गा. १४४-४५)

१ जि. वद्धावरित्ता वि देइ जिणदव्वं. २ अधर्मी. ३ आपइ. ४ अर्थ.

५ वृद्धिइं. ६ तेहहूइं.

[जि.] जे जीव जिणवरेन्द्रनी आज्ञा पाषइ जिनद्रव्य चैत्यद्रव्य व्याजि देई वधारताई हंता मूढ मूर्ख भवसमुद्र माहे मोहि करी अज्ञानी अजाण हंता बूडइं । तिणि कारणि तेहांहूइं जिनधर्म दुर्लभ ॥ १२ ॥

[मे.] जिनवरनी आज्ञारहित देवद्रव्य केई वधारता हंता मूढ मूर्ख अजाण संसारसमुद्र माहि बूडइं ॥ १२ ॥

5

[सो.] जे 'महारउ देव ! महारउ गुरु !' इसिं कदाग्रहि वाढ्या छइं ।

[जि.] अथ अयोग्यहूइं जे धर्मोपदेश दिइ तेह उपदेसता उद्देसी कहइ ।

[मे.] सूधा धर्मनां अभिलाषीआ न हुइं तेहनइं उपदेसु न^{१०} देवउ । ते आगिली गाहइं कहइ ।

कुग्गहगहगहियाणं मूढो^१ जो देइ धम्मउवएसं ।

सो चम्मासीकुक्कुरवयणम्मि खिवेइ कप्पूरं ॥ १३ ॥

[सो.] कुग्गह^० जे कदाग्रहरूपीउ ग्रह कहीइ भूतप्रेतादिकनउ छल तीणं करी^२ ग्रहिया गहिला^३ कीधा छइं तेहहूइं मूढो जो^{१५} मूढ अजाण जे धर्मनउ उपदेश दिइं, शुद्ध देवगुरुधर्मनां स्वरूप कहइं सो चम्मासी^० ते चांबडाना खाणहार कूकर भुंडीउ तेहनइ वयणि मूढइ कपूर घातइं । रूडी वस्तु कुस्थानकि घातइं । सोनानी झाल कादवमाहि लांषइं । एतलइं इस्यउ भाव^४ ॥ १३ ॥

[जि.] 'ए माहरउ देव ! ए माहरउ गुरु !' इसिउ देव^{२०} कुगुरु ऊपरि कदाग्रह तिणि करी ग्रहीत व्यास पुरुषहूइं जे पुरुष मुग्ध

१ जि. मुद्धो. २ करी जे. ३ ग्रहिया. ४ आ पछी सो, नी बीजी प्रतमां 'कदाग्रहीहूइं उपदेश न देवउ' एटलुं वधारें छे.

भोलुउ सरल स्वभावि हूंतउ शुद्ध धर्मोपदेश दिइ ते पुरुष चम्मासी चर्मभक्षक कुकुरमइ वदनि मुखि कपूर क्षिपइ पालइ । जिम कुतिरानइ मुहि कपूर घालिउं हूंतउं निःफल थाइ तिम अयोग्यहूइं धर्मोपदेस दीधउ हूंतउ निःफल । एतावता अयोग्यहूइं धर्मोपदेस न देवउ ॥ १३ ॥

३ [मे.] जे कदाग्रहूपीउ ग्रह तीणइं करी जे ग्रहा छल्या छइं तेहनइं जे मूढ अजाण धर्मनउ उपदेश दिइं, सूधउं देवगुरुधर्मनउं स्वरूप कहइं ते चर्मासी चांबडानउ खाणहार कूतिरउ तेहनइ मुखि कपूर घातइं । रूडी वस्त कुथानकि घातइं । एतइ कदाग्रहीनइं उपदेश न देवउ ॥ १३ ॥

४० [सो.] सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडी । उत्सूत्रभाषकनी क्षमाइ विरुई । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुनउ कोपई भलउ । केहीएकनी क्षमाई भली नही । इसुं जणावइ छइ ।

[मे.] सूधा कहणहारनी रीसइं रूडी, पणि उत्सूत्रभाषीनी क्षमाइ पाछइ । ए वात कहइ ।

रोसो वि खमाकोसो सुत्तं भासंतयस्स धन्नस्स ।

उस्सुत्तेण खमा वि य दोसमहामोहआवासो ॥ १४ ॥

[सो.] रोसो वि० जे धन्य उत्तम सूत्र श्रीसर्वज्ञभाषित सिद्धांत तेह भासंत बोलतां आपणा खरणइं^१ बलि साचउ विचार करूतां^२ केती वारं^३ रोस ऊपजइ । ते रोसइ^३ क्षमानउ कोश मंडार जाणिवउ । ते रीस रूडी इसिउ भाव । उस्सुत्तेण० अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइं तेहनी क्षमाइ दोषइ जि कहीइ, विरुईइ जि

कहीइ, जेह भणी महामोह महाअजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । **चंडरुद्र** आचार्य सरीषा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडी । **जमालि** सरीषा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरूई इसिउ भौव । यत उक्तं **गच्छाचारप्रकीर्णके**—

जीहाए वि लिहंतो न भद्ओ जत्थ सारणा नत्थि ।

दंडेण वि ताडंतो स भद्ओ सारणा जत्थ ॥ १४ ॥ (गा. १७)

[जि.] सूत्र भाषता उपदेश देता भणावता गुरुनी **रोसो** वि रोषई **धन्नरुस** धन्य पुरुषहूइं क्षमानउ भंडार हुइ । जिम क्षमा भली तिम गुरुनी रीसई परमार्थवृत्तिइं हितकारिक हूँती भली क्षमारूप जाणिवी । जिम **चंडरुद्राचार्यनी** रीस नवदीक्षित महात्माहूइं^{१०} केवल ज्ञान भणी हुइ । उत्सूत्रि करी क्षमाई कीषी हूँती दोष महाअज्ञान तेहनउ आवास स्थानक हुइ ॥ १४ ॥

[मे.] तेहनउ रोसु क्षमानउ कोसु जाणिवउ, जे सूत्र सिद्धान्त खरउं बोलइ, धन्य भाग्यवंत हूंतउ । अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइ तेहनी क्षमाइ दोषइ जि हेतु कहीइ, जेह भणी ते उत्सूत्र^{११} प्ररूपक महामोह अजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । **चंडरुद्राचार्य** सरीषा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडइ । **जमालि** सरीषा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरूई ॥ १४ ॥

[सो.] हिब^१ जिनधर्मनउं दुलंभणउं कहइ छइ ।

[जि.] ‘मोक्षि सुख छइ कि नथी ?’ ए वातनउ निश्चय^{२०} कहइ छइ ।

[मे.] हिब जिनधर्मनउं दुलंभणउं कहइ ।

इको वि न संदेहो जं जिणधम्मेण अत्थि मुक्खसुहं ।
तं पुण दुव्विण्णेयं अइउक्कडपुण्णरहियाणं ॥ १५ ॥

[सो.] इको वि० एकइ थोडउ लगारइ ए वातनउ संदेह
नथी, जं जिनधर्मिइं करी मोक्षसुख छइ । जीवदयामूल जिनधर्म
5 आराधतां मोक्षसुख लाभइ जि । ए वातनउ वरांसउ नथीइ जि । तं
पुण० ते जिनधर्म दुव्विण्णे० जाणतां दोहिलउ । कहिहूइ ?
अइउक्क० अतिउत्कट गाढा मोटा पुण्य भाग्यरहित कदाग्रही उन्मार्ग
वांकी बुद्धिना धणी जीवहूइं । अति गाढा भाग्यवंत जीवहूइं मार्गानु-
सारिणी बुद्धिना धणीहूइं जाणतां सोहिलउ जि छइ ॥ १५ ॥

10 [जि.] जउ जिनधम्मि करी मोक्षनउ सुख छइ । अथ नथी
इसु संदेह एकई नही । किंतु निःसंदेह मोक्षसुख छइ । नैयायिक-
वैशेषिकादिकने मते मोक्षि सुख नथी । आत्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिर्मोक्षः ।
इस्या मोक्षलक्षणना कहिवातउ दुःखानुषंगिपणातउ सुखई दुःख ।
तेह दुःखस्वरूपनउ उच्छेद अत्यंत अभाव मोक्ष । इस्या सांभलवइ
15 संदेह । पुण संदेह न करिवउ । किमु । जउ मोक्षसुख न हुइं तउ
कोई जाण वांछइ नही । जिम करणंक । तिणि कारणि मोक्ष सह
वांछइ । तउ सही मोक्षि सुख छइ । इसिइ अनुमानि करी मोक्षसुख
छइ । तथागमे प्रोक्तं—

न जरा जन्म नो यत्र न मृत्युर्न च बन्धनम् ।
20 न देहो नैव च स्नेहो नास्ति कर्मलवोऽपि च ॥
केवलं केवलं यत्र यत्र दर्शनमक्षयम् ।
अक्षयं च सुखं यत्र वीर्यं सम्यक्त्वमक्षयम् ॥

तं पुण० तें पुण मोक्षसुख अतिउत्कृष्ट पुण्यरहित पुरुषे दुव्विण्णेयं
दुर्जेय जाणीतां दुहिलउ ॥ १५ ॥

[मे.] एकइ थोडउइ ए वातनउ संदेह नथी जे जिनधर्म आराधतां मोक्षनां सुख छइ जि । पणि ए वात जाणी न सकीइं जे अति उत्कट पुण्यरहित जीव मोक्ष पामिस्यइं ॥ १५ ॥

[सो.] जिनधर्मना दुर्लभपणाइजिनी वात कहइ छइ ।

[जि.] मोक्षसुख स्थापी जिनमतई जि जाणीतां दुहिलउं इसुं ५ प्रकटइ छइ ।

[मे.] जिनधर्मना दुर्लभपणानी^१ वात कहइ^२ ।

सव्वं^३ पि वियाणिज्जइ लब्भइ तह चउरिमाइ जणमज्जे ।
इक्कं पि भाय दुलहं जिणमयविहिरयणसुविआणं ॥ १६ ॥

[सो.] सव्वं पि० बीजउं सहू जाणतां सोहिलउं । संसारनां^{१०} विज्ञान कला गीत नृत्यादिक । तथा वली लोकमाहि चतुरपणउं बोलवइ व्यवसाय वाणिज्यनइ विषइ डाहपण ते सहू सोहिलउं^४ । इक्कं पि० हे भ्रात ! बांधव ! एकइ जि जगमाहि दुर्लभ जिणमय० श्रीजिनमत श्रीवीतरागना शासननी विधि आचार तेह रूपीआ रत्ननुं सम्यक् जाणिवउं । धर्मनी कुशलाई दुर्लभ । यत उक्तं—

१५

धन्नाणं विहिजोगो विहिपक्खाराहगा सया धन्ना ।

विहिबहुमाणी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥

वली श्रीजिनवचन उत्सर्गापवादबहुल छइ । तेह भणी लाभ-छेहनउं^५ जाणिवउं दोहिलउं । जिम श्रीधर्मनी वृद्धि हुइ तिमइ जि कीधउं जोईइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

२०

१ दुर्लभपणाइजिनी. २ कहइ छइ. ३ आ आखी गाथा सो. नी बीजी प्रतमांथी पडी गई छे. जो के ते उपरनो बालावबोध एमां छे. ४ सोहिलउं. ५ छेहानउं.

तम्हा सव्वाणुन्ना सव्वनिसेहो अ पवयणे नत्थि ।

आयं वयं तु लिज्जा लाहाकंखि व्व वाणियओ ॥ (गा. ३९२)

[जि.] सघलउंइ विज्ञान जाणीइ । लोकमाहे तेह तथा च वली चउरिमा चतुरिमा पंडिताई लब्भइ लहीइ । पुण हे भाय ! 5 आत बांधव संबोधने । एकइ जु जिनमत विधिरूपीउं रत्न तेहनउं सुविज्ञान सम्यग् प्रकारि साचउं जाणिवउं दुहेलउं । भाग्य हुइ तउ जिनधर्म जाणीइ ॥ १६ ॥

[मे.] 'सघलंइ जाणीइ परीछीइ' तिम लोकमाहि चउरिमाइं बोलिवउंइ सोहिलउं । पणि हे भाई ! एक जि दोहिलउं जे श्रीजिनमत 10 वीतरागना शासननी विधि आचाररूप रत्न तेहनउं साचउं जाणिवउं ॥ १६ ॥

[सो.] सूधा धर्मनउं जाणिवउं परहूं छउ । कहिणहारहूं सांप्रत कालि कहिवुंइ दुहिलउं । ए वात कहिं छइ ।

[जि.] अथ साचउं सम्यक्त्व कहिवउं दृष्टांति करी दुःप्राप 15 कहइ छइ ।

मिच्छत्तबहुलयाए विसुद्धसम्मत्तकहणमविं दुलहं ।

जह वरनरवइचरिअं पावनरिंदस्स उदयम्मि ॥ १७ ॥

[सो.] मिथ्यात्वनी बहुलता घणा जीव प्राहिइं भल भल तेहइ मिथ्यात्वी जि तीणइं करी विसुद्ध^० खरा सम्यक्त्वना स्वरूपनउ 20 कहिवउइ दुर्लभ । साचा सम्यक्त्वनी वात कही न सकइं । जह वर^० जिम वारू न्यायी धर्मवंत आगिला रायनुं चरित्र पावनरिंद^० पापी अन्यायी^३ अधर्मी रायनइ उदइं^४ वर्त्ततइ कही न सकीइं । बीहता

भणी ते राय अगमता भणी कुपिउ अनर्थ करइ । तिम खरा सम्यक्त्वनुं^१ कहिवुं^२ लोकनउंइ^३ अगमतुं थाइं । तेह भणी कहिवुंइ दुर्घट । इसिउ भाव ॥ १७ ॥

[जि.] मिथ्यात्वनी बहुलता प्रचुरता तिणि करी विशुद्ध सम्यक्त्वनउं कथनई कहिवउंइ दोहिलउं । जिम पापी नरेन्द्रनइ^४ उदइ वरनरवरचरियं प्रधान राजेन्द्र श्रीरामादिक तेहनुं न्यायरूप चरित्र कहिताई दोहिलउं हुइ ॥ १७ ॥

[मे.] मिथ्यात्वनी बहुलता लगी भलाइ जीवनइ सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउंइ दोहिलउं । साचा सम्यक्त्वनी वातइ कही न सकीइं । केहनी परिइं । जिम न्याई राजानउं चरित्र पापी राजानइ^५ उदयि तेहनी ठकुराई कही न सकीइं । कांइ । ते अणगमती वातइं कोप धरइ । तिम मिथ्यात्वी आगलि सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउं अरुचि ऊपजावइ ॥ १७ ॥

[सो.] केती वारइं को गुरुइ उत्सूत्रभाषी हुइ । तउ सिउं करिवुं, ते कहइ छइ ।

[जि.] अथ विद्यावंतई कूडाबोलउ मेल्हिवउ । इसुं दृष्टांति करी स्थापइ छइ ।

बहुगुणविज्ञानिलओ उसुत्तभासी तहा विमुत्तव्वो ।
जह वरमणिजुत्तो वि हु विगघकरो विसहरो लोए ॥१८॥

[सो.] बहु^६ घणा गुण अनइ विद्यानउ निलय घर स्थानक^७ गुरु छइ । गाढउ विद्यावंत गाढउ गुणवंत^८ छइ । पुण उत्सूत्रभाषी

१ ना स्वरूपनउं. २ कहिवउंइ दुर्लभ साचा सम्यक्त्व नीकहिवुंइ. ३ लोकनइ. ४ गुणवंत.

श्रीसर्वज्ञनउं वचन न मानइ ऊथापइ । **तहा विमुत्तव्वो०** ते गुरुइ
तिम मूक्किवउ^१ छांडिवउ, जिम विषधर साप **वरमणि०** माथइ वारू
विषापहार मणि करी सहित हुइ तेऊ विघ्न मरणकरणहार भणी दूरि
मेल्हीइ तिम ते गुरुइ उत्सूत्रभाषी अनंत संसारनां मरण देन्हार भणी
५ दूरि त्यजवउ^२ परहउ छांडिवउ ॥ १८ ॥

[**जि.**] बहु घणा गुण जिहां छइ इसी विद्या तेहनउ निलय
गृह एहवउंइ उत्सूत्रभाषी हंतउ **तहा वि** तथापिहिं मूक्किवउ । जिम
लोकमाहि प्रधान मणिसंजुत्तई हंतउ हु निश्चइं विघ्नकर मृत्युकारक
विषधर मेल्हीइ ॥ १८ ॥

१० [**मे.**] बहु घणा गुण विद्या तेहनउ निलय स्थानक गुरु छइ,
प्रणि उत्सूत्र वचननउ भाषणहार बोलणहार तथापि मूक्किवउ । कहिनी
परइं । जिम वर प्रधान मणि सहितइ साप विघ्नकारक मरणदायक
लोकमाहि हुइ तिम उत्सूत्रभाषी गुरु पणि मोक्षनइं विघ्नकारक हुइ ॥ १८ ॥

[**सो.**] लोक प्राहइं सगणन अनइ लक्ष्मीइजिनइं लोभिइं
१५ लीजइ । धर्मनउं प्राहइं काई न गणइ । ए वात कहइ छइ ।

[**जि.**] अथ मोहनु प्रभाव कहइ छइ ।

सयणाणं वा मोहे लोआ धिप्पंति अत्थलोहेण ।

नो धिप्पंति सुधम्मं रम्मं हा मोहमाहप्पं ॥ १९ ॥

[**सो.**] सयणाणं० लोआ० ए^३ लोक सगानइ मोहिइं
१० अथवा लक्ष्मीनइ लोभिइं लीजइ । तेन्हा देव-गुरु मानइं तेह सिउ
नात्रा^४ संबंध करइं । धर्म काई न जोअइं । **नो धिप्पंति०** सुधर्म
खरउ धर्म जे रूडउ ते न लिइं, तिहां न राचइं । **हा** कहीइ अहो !

मोहमाहृष्यं० संसारनउ मोह अजाणिवउं तेहनउं ए माहात्म्य
महिमा छइ । कुणइ काई^१ थाइं ? ॥ १९ ॥

[जि.] स्वजन सगा तेहनइ मोहि वा वली अथवा द्रव्यनइ
लोमि लोक लीजइ । पण रम्य प्रधान सुधर्म जिनधर्म तिहां नो
धिप्पंति न लीजइ । हा खेदे मोहनउं माहात्म्य प्रमाण ॥ १९ ॥ 5

[मे.] स्वजनादिकनइ अर्थना लोभ लगी लोक संसारनइ
व्यापारि घातइ । हाट पाटणि वणिजव्यापार सीषवइ । पणि सूधा
स्वामीना भाष्या धर्मनइ मार्गि न घातइ । जे धर्म रम्य प्रधान छइ ।
हा इसइ खेदे । ते मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १९ ॥

[सो.] अधर्मी अनइ धर्मी जीव रहइं बेई ज वीसामानां^{१०}
स्थानक छइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गृहस्थहूइं वीसामानउं स्थानक कहइ ।

गिह्वावारपरिस्समखिन्नाण नराण वीसमणठाणं ।
एगाण होइ रमणी अन्नेसिं जिणिंदवरवाणी^३ ॥ २० ॥

[सो.] गिह्वावार० दिन सघलउ जे गृहस्थनउ व्यापार^{१५}
व्यवसाय वाणिज्य काजकाम तेहनइं श्रमिइं करी जे पुरुष खिन्न ऊसना
छइ, तेहहूइं^३ वीसमण० वीसामानां स्थानक बेइ जि छइ । एगाण०
एक जे अधर्मी संसाराभिलाखी^४ जीव तेहहूइं रमणी स्त्री वीसामानउं
स्थानक । तेह आगलि आपणउं काजकाम मंत्र गूझ कही समाधि
प्राप्तई । उक्तं च श्रीउपदेशमालायां—‘गुरु गुरुतरो अइगुरु^{२०}
पियमाइयअवच्चपियजणसिणेहो०’ । अन्नेसिं बीजा विवेकीआ

१ काई न थाइ. २ जि. जिणिंदवरधम्मो, मे. जिणंदवरधम्मो. ३ तेहहूइं.

४ संसाराभिलाषी.

धर्मवंतहूँ जिनेन्द्र श्रीवीतरागनी वर प्रधान वाणी^१ श्रीसिद्धांत^२ धर्ममय वचन तेह जि विश्रामनउं स्थानक हुइ । सिद्धांतना अर्थ विचारतां^३ जोतां तेहनउं मन महासमाधि लहइ । इसिउ भाव ।

[जि.] गृहव्यापार घरनउ व्यापार तेहनउ परिश्रम करिवउं
३ तिणि करी खिन्न थाका तेह नर मनुष्यहूँ वीसामानुं स्थानक हुइ । एक संसारी जीवहूँ रमणी स्त्री विश्रामस्थानक हुइ । अनेरा कोई भव्य श्रावकहूँ श्रीसर्वज्ञोक्त वरधर्म वीसामास्थानक हुइ ॥ २० ॥

[मे.] गृहनउ व्यापार व्यवसायादिक तेहनइं श्रमिं जि नर उसना छइ, तींह रहइं वीसामानां स्थानक बिह जि । एकनइं रमणी
१० स्त्री वीसामानउं स्थानक । काइं ते आगलि आपणां काजकाम वात कही समाधि पामइ । ए संसारी जीवनी स्थिति । अनइ अनेरा विवेकी जीवनइ सामायक पडिकमणा जिनपूजा प्रमुख धर्मकार्य तेहइ जि वीसामाना स्थानक हुइ ॥ २० ॥

[सो.] धर्मवंतनइं अनइ अधर्मवंतनइं संसारना काज करताइं
१५ वडउ विहरउ पडइ छइ । ए वात कहइ^४ छइ ।

[जि.] अजाण अनइं जाण ते बिहुंनइ पेट भरवानउं फल कहइ ।

तुल्ले वि उअरभरणे मूढ-अमूढाण पिच्छसु विवागं ।

एगाण नरय-दुक्खं अन्नेसिं सासयं सुक्खं ॥ २१ ॥

२० [सो.] जे जगमाहि मूढ^५ मूर्ख अविवेक अधर्म अनइ जे अमूढ धर्मवंत विवेकिया ते बिहु रहइं^६ उदरनउं भरिवउं, आपणा

१ प्रधान जे. २ श्रीसिद्धांतोक्त. ३ विचार. ४ कहै. ५ बीजी प्रतमां नथी.

६ रहइ.

कुटुंबनउं^१ भरणपोषण^२ करिवउं तुल्यइ^३ जि छइ, सरिखउइ^४ जि छइ । पुण पिच्छसु० आगलि फलनउ केवडउ बहिरउ^५ आंतरउ^६ पडइ छइ । देखि । एगाण० एक जे मूढ पापी खाटकी माछी कुलाल घांची^७ प्रसुख बीजाइ अधर्मी पेटनइ कारणि अनेक जीवहिंसादिक पापकर्त्तव्य कुवाणिज्य कुव्यवसाय करी मरी नरकनउं^८ दुःख प्रामइं छइ । अन्नेसिं० बीजा जे धर्मवंत तेहनइ कांई भूष्या रहिता नथी, पुण रूडा जीवदया सत्य वचन सहित शुद्धा व्यवसाय वाणिज्य करी लक्ष्मी ऊपार्जी उदरभरण^९ कुटुंबनां भरणपोषण करइं छइ । अनइ धर्मइ आराधइं छइ । ते आगलि शाश्वत सुख प्रामइं छइ । अजाण नइ जाणहइं एवडउ आंतरउ छइ ॥ २१ ॥

१०

[जि.] पेटि भरिवइ सरीषइ जि हंतइ कर्मविपाक जोउ, मूढ मूर्ख, अमूढ पंडित ज्ञाततत्त्व तेह बिहुं तणउ । एगाण० एक मूढहइं नरकदुःख जोइ । अन्नेसिं० अनेरा अमूढहइं शाश्वत सौख्य जोइ ॥ २१ ॥

[मे.] पेटनउं भरिवउं मूर्ख पंडित बिहुनइं सरीषउं । पणि फलनउ विपाक जोउ । किसउ । एक जे स्त्रीपुत्रादिक कन्हइ जइ^{१०} वीसामउ लिइं तेहनइं नरकनां दुःख । अनेरा जे वीतरागनइ धर्मि वीसामउ लिइं तेहनइं शाश्वतां सुख ॥ २१ ॥

[सो.] सांभलिवाइ^{१०} थिकु^{११} धर्म लाभइ । ए वात कहइ छइ । बिहुं गाहे करी ।

[जि] अथ जिणि अनुक्रमि सम्यक्त्व हुइ ।

२०

१ कुटुंबनउ. २ नउं. ३ तुल्यइ. ४ सरिखउइ. ५ विहरउ. ६ अंतरउ. ७ घाची. ८ तेहइ. ९ उदरभरणपोषण. १० सांभलवाइ. ११ थकउ.

जिणमयकहापबंधो संवेगकरो जिआण सव्वो वि ।
 संवेगो सम्मत्ते सम्मत्तं सुद्धदेसणया ॥ २२ ॥
 ता जिणआणपरेणं धम्मो सोअव्व सुगुरुपासम्मि ।
 अह उचिअं सङ्काओ तस्सुवएसस्स कहगाओ ॥ २३ ॥

5 [सो.] जिणमय० जिनमत श्रीसर्वज्ञना शासननी कथानउ प्रबंध विस्तार सघलउइ^१ भव्य जीवहूइं^२ संवेगकारी वैराग्यहेतु छइ । अनेरे दर्शन^३ एहउ नथी । तिहां राग शृंगारयुद्धादि दोषमय जि छइं । तेहे सांभले संवेगो कोई न ऊपजइं । **संवेगो०** ते संवेग वैराग्य ज्ञानगर्भ साचउं सम्यक्त्व इछतइ हुइ । मिथ्यात्वी रहइं जे वैराग्य ते 10 कलत्रपुत्रादिकना विगोग थकउ ऊपनउ^४ दुःखमोहगर्भ जि^५ हुइ । ते सम्यक्त्व पुण शुद्ध देशना साचा जिनवचननइं^६ सांभलिवइं जि लाभइं । ते जिनवचन सुगुरुइ जि कन्हइ लाभइ । **ता जिण आण०** तेह भणी धर्म गुरु^७ कन्हइ सांभलिवउ^८ । अथवा उचित योग्य जिम हुं^९ तिम **सङ्काओ** श्रावक^{१०} कन्हलि^{११} **तस्सुवएसस्स** जिननउ 15 सिद्धांतनउ जे उपदेश तेहनउ कहणहारु सम्यग् जिनमार्गप्ररूपक जे **सङ्का** श्रावक ते कन्हलि सांभलिवउ । मिथ्यात्वी अथवा उत्सूत्र-प्ररूपक तेह कन्हलि न सांभलिवउ ॥ २२-२३ ॥

[जि.] जिनमतनउ कथाप्रबंध सघलउइ जीवहूइं संवेग वैराग्यकारक हुइ । शुद्धी देसनाइं करी सम्यक्त्व हुइ । **ता०** तउ 20 जिनाज्ञापरि श्रीवीतरागनी आज्ञाप्रतिपालकि पुरुषिइं **सुगुरुपासम्मि**

१ सघलउइ. २ रदूइं. ३ दर्शने. ४ ऊपनुं. ५ 'जि' नथी. ६ 'प्रवचनइं. ७ सुगुरु. ८ आ पक्की बीजी प्रतमां आटलुं वधारे छे—' इसी जे जिननी आज्ञा तेहनइ विषयइ तत्परिपालतइ जाणि सुगुरु सुसाधु पासि धर्म सांभलिवउ. ' ९ हुइ. १० तेह श्रावक. ११ 'कन्हलि...सांभलिवउ'ने स्थाने बीजी प्रतमां 'कन्हलि धर्म सांभलिवउ' एटलुं ज छे.

सद्गुरु समीपि धर्म सोअव्व सांभलिवउ । अह् अथवा उचिअं
उचित योग्य जिम हुइ तिम सद्धाओ श्रावकसमीपि श्रीजिनधर्म
सांभलिवउ । किमु छइ श्रावक । तस्सुवएसस्स कहगाओ तेह
जिननउ सिद्धांत तणउ उपदेस तेहनउ कहणहार जिनमार्गप्ररूपक
॥ २२-२३ ॥

5

[मे.] जिनमतनउ कथाप्रबंध सघलउइ भव्य सघलाइ जीवनइं
संवेगकारी वैराग्यहेतु हुइ । अनइ संवेग वैराग्य साचइ सम्यक्त्व थकइ
हुइ । तेह भणी सम्यक्त्व सूधी देसनाइं जि लामइ । अनइ ते सुद्ध-
देसना सुगुरइ जि करइ । तेह भणी जिननी आज्ञा तत्पर सावधान
जीवि धर्म सुगुरु पासि सांभलिवउ । अथवा उचित योग्य श्रावक¹⁰
कन्हलि सांभलिवउ । पणि ते श्रावक केहूउ । द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव
सारी सूद्धा उपदेशनउ कथकु हुइ ॥ २२-२३ ॥

[सो.] कहिवउं नइ सांभलिवउं जिम सफल थाइ तिम कहइ
छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु समीपि अथवा शुद्ध श्रावक कन्हइं धर्म¹⁵
सांभलिइ हंतइ सांभलणहारहूइं जिसउ गुण हुइ ।

स कहा सो उवएसो तं नाणं जेण जाणए जीवो ।
सम्मत्तमिच्छभावं गुरुअगुरु धम्मलोअठिई ॥ २४ ॥

[सो.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेश सांभलिवउं¹ प्रमाण,
ते जाणिउं प्रमाण, जीणइं करी जीव एतला बोल जाणइ । सम्मत्त²⁰
आ सम्यक्त्व, आ मिथ्यात्व, आ गुरु, आ कुगुरु, आ धर्मनी स्थिति,
आ लोकव्यवहारनी स्थिति कहीइ ए विहरउ जाणइ । जीणइं उपदेशइं

सांभलिइं सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु-अगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनउ विहरउ न जाणइं, तीणइं सांभलिइं सिउं छइ ? कांइ न हुइ ॥ २४ ॥

[जि.] ते जिनकथा प्रमाण, ते जिनोपदेश प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण, जेण जिणि वातइं जिणि उपदेसइं, जिणि जाणिवइ करी जीव 5 सम्यक्त्व अनइ मिथ्यात्व जाणइ, गुरु अनइ अगुरु कुगुरु जाणइ, धर्म जाणइ अनइ लोकस्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

[मे.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेस सांभलिउ प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण जीणइं जाणिवइ करी सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु अनइ कुगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनी स्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

10 [सो.] केतला^१ अभागीआंहइ^२ जिनमत जाण्याइ पूठिइ मिथ्यात्व न जाइ^३ । ए वात दृष्टांति करी कहइ छइ ।

[जि.] केई एक अधमहइं सुगुरु कन्हइं उपदेस सांभलिइ हंतइ मिथ्यात्व न जाइ । ए वात दृष्टांति करी कहइ छइ ।

जिणगुणरयणमहानिहि लद्धूण वि किं न जाइ मिच्छत्तं ।

15 अह पत्ते वि निहाणे किवणाण^४ पुणो वि दारिइं ॥ २५ ॥

[सो.] जिण० वीतरागना जे गुण, परमेश्वरनउ धर्म तेह-रूपीउं रत्नभरिउं निधान लहीइनइ^५ किसिउं केतला अभागीआ जीव रहइं मिथ्यात्वनउ मननउ^६ परिणाम जातउ न देखीइ ? ते कांई न जाइ ? ते अभाग्यजिनउं कारण । तेह ऊपरि दृष्टांत कहइ छइ । अह पत्ते० 20 अथवा अभागीइं कृपणि निधान लाधउं हुइ, पुण वेची वावरी न सकइं, तेह भणी बली दारिद्री जि कहीइ । तिम सम्यक्त्व लहीइनइ धर्म

^१ केतलाइ. ^२ हुइ. ^३ जाइइ. ^४ जि. मे. किविणाण. ^५ लहीनइ. ^६ मनतणउ.

नाराधइ, मिथ्यात्व जि करइ ते तेह सरीषउ जाणिवउ । इसिउ भाव
॥ २५ ॥

[जि.] जिणगुण० सर्वज्ञगुण तेहरूपिउं रत्ननउं महानिधान
ते लहीइ कदी मिथ्यात्व कांइं न जाइ ? अथ जाणिवउं । निधानि
पामिइ हूंतइ कृपणांहूइं पुणो वली दारिद्यइ हुइ । तथैवोक्तं— 5

दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

तिणि कारणि सम्यक्त्वरूपिउं महानिधान लही मिथ्यात्वी जीवरूपिया
कृपणहूइं मिथ्यात्वरूप दारिद्य न जाइं ॥ २५ ॥

[मे.] जिन वीतरागना गुणरूप रत्नभरिउं महानिधान लहीनइ¹⁰
मिथ्यात्व कांइं न जाइं ? जीव मिथ्यात्व कांइं न मूकइं ? अथवा लाधइ
निधानि कृपणनइं वली दालिद्र जि हुइ । कांइं वेची वावरी न सकइं तेह
भणी दालिद्री कहीइ ॥ २५ ॥

[सो.] जिनशासननां पर्वइ उत्तम । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मपर्व प्ररूपइ ।

15

सो जयउ जेण विहिया संवच्छरचाउमासिअसुपव्वा ।
निद्धंधसाण जायइ जेसिं पभावओ धम्ममई ॥ २६ ॥

[सो.] सो जयउ० ते जिन जयवंतउ वर्त्तउ, जीणइं संवच्छरी
वरसी चाउम्मासी प्रमुख सुपर्व रूडां पर्व, अमारिप्रवर्त्तन तपनियम ब्रह्मचर्य
पोसह प्रभावनादिक केवल पुण्यमय जि सुपर्व रूडां पर्व कीधां²⁰
निद्धंधसाण० जेह पर्वना प्रभावतउ जे¹ गाढा निद्धंधस अधर्मी तेहइ

केतला रहइं धर्मनी मति ऊपजइ । तेहइ केतला तेहे पर्वे उपवास दानादिक करता देखीइं ॥ २६ ॥

[जि.] ते जयवंतु हुइ, जिणि वीतराणि सांवत्सरि चातुर्मासिक सुपर्व मनोहर पर्व **विहिया** कीधां । जिहां जिनोक्त सांवत्सरिकादिक 5 पर्वना प्रभाव हूंतउ **निद्धंधसाण** सर्वदा पापशक्तई जीवहूइं **धम्ममई** धर्म करिवानी बुद्धि **जायइ** हुइ ॥ २६ ॥

[मे.] ते श्रीजिन जयवंत वर्त्तउ, जीणइं ए शोभन भलां पर्व कीधां, संवत्सरी चउमासी प्रमुख, जिहां तपनियमप्रभावनादिक पुण्य कीजइं । गाढाइं **निद्धंधस** अधर्मीनइ पणि जेह पर्वना प्रभावइतउ 10 धर्मनी मति ऊपजइ ॥ २६ ॥

[सो.] मिथ्यात्वीनां पर्व आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्व पर्वना करणहारनउं स्वरूप कहइ छइ ।
नामं पि तस्स असुहं जेण निदिट्ठाइं मिच्छपच्चाइं ।
जेसिं अणुसंगाओ धम्मीण वि होइ पावमई ॥ २७ ॥

15 [सो.] नामं पि तस्स० तेहनउं नामइ अशुभ विरूउं, नामइ तेह पापीनउं न लेवउं, लेवा नावइं, जीणइं ए होली बलेव नवरात्र प्रमुख मिथ्यात्वपर्व कीधां । जेहे पर्वे धूलिनउं ऊडाडिवउं, गालिनउं देवउं, जीवहिंसादिकनउं करिवउं प्रवर्त्तइ । **जेसिं०** जेह पर्वना अनुषंग योगतउ धर्मवंतइनइ मनि पापनी मति आवइ । तेहइ 20 गहिलाई करइं, मन विरूआं थाइ, वचन^१ यथातथा बोलइ ॥ २७ ॥

[जि.] तेहनउं नामइ असुभकारिउं अग्राह्य, जिणइं **मिच्छ-पच्चाइं** मिथ्यात्वपर्व **निदिट्ठाइं** कखां । किंसा भणी तेहनउं नाम

अशुभ ? **जेसिं अणुसंगाओ** जेहां मिथ्यात्वनां पर्वनां संग लगी
धम्मीण वि धर्मवंतईहुइं पाप करिवानी बुद्धि हुइ ॥ २७ ॥

[**मे.**] तेहनउं नामइ अशुभ पाडूउं, जीणइं मिथ्यात्वीनां पर्व
होली बलेव नवरात्रीप्रमुख उपदेश्यां । जिहां धूलि ऊडाडीइ, हिंसा
कीजइ । जे पर्वना अनुषंग योगइतउ धर्मवंतइ मनि पापमति ५
ऊपजइ ॥ २७ ॥

[**सो.**] संसर्गिइं करी केतलानइ विहरउ पडइ, केतलानइ न
पडइ । ए वात कहइ छइ ।

[**जि.**] अर्थ पर्वसंसर्ग कही उत्कृष्ट धर्मवंतहुइं अनइ गाढा
पापीहुइं सुसंसर्ग कुसंसर्ग काई न करइं । ए वाचा प्रकटइ । १०

मज्झठिई पुण एसा अणुसंगेणं हवंति गुणदोसा ।
उक्किट्ठपुण्णपावा अणुसंगेणं न धिप्पंति ॥ २८ ॥

[**सो.**] **मज्झ०** मध्यम पुरुषनी स्थिति जं तेह रहइं **अणु-**
संगेणं संगतिनइ विशेषिइं गुणइ हुइं, दोषइ हुइं । गुणवंतनी संगतिइं
गुणवंतइ^१ थाइ । पापनी संगतिइं दोषवंत थाइं । ए मध्यम जीवनां विशेष ॥ १५
उक्किट्ठ० उत्कृष्ट जे पुण्यना धणी गाढा उत्तम, अनइ उत्कृष्ट पापना
धणी गाढा मिथ्यात्वी ते बे संगति^२ न लीजइं । संगतिनउ विहरउ न
पडइं । धर्मी^३ ते धर्मीइं^४ जि । पापी ते पापीइ जि । काच नइ रत्न
वरिसना सइं एकठा रहइं । साप अनइ सापनउ मणि घणउ काल एकठां
रहइ । पुण जे जिसउं ते तिसिइं जि । संगतिनउ विहरउ न पडइं ॥ २०
इसिउ भाव ॥ २८ ॥

१ गुणवंत. २ संगतिइं. ३ धम्मी. ४ धम्मीइ.

[जि.] पुण बली ए मध्यम स्थिति मध्यम पुरुषनी अवस्थिति जाणिवी । ए किसी जु ? अणुसंगेणं हवंति गुणदोसा । संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति । सुसंसर्ग लगी गुण हुइ । कुसंसर्गतउ दूषण हुइ । मनुष्य त्रिविधा । उत्तम मध्यम जघन्यरूप । उक्किट्टपुण्णपावा
5 उत्कृष्ट पुण्यवंत उत्कृष्ट पापवंत सुसंसर्गि कुसंसर्गिइं न धिप्पंति न लीजइं ॥ २८ ॥

[मे.] या मध्यम स्थिति । अनुषंग कहतां संसर्ग तेह लगी गुण नइ दोस ऊपजइ । अनइ उत्कृष्ट पुण्य नइ पापना धणी कुणहइनइ संसर्गि छीपइं नहीं । उत्कृष्ट पापीनइं धर्मवंतनउ संसर्ग न लागइं ।
10 उत्कृष्ट धर्मवंतनइ पापीनउ संसर्ग न लागइं जि ॥ २८ ॥

[सो.] बली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] किम जाणीइ ए वात ।

अइसयपावियपावा धम्मिअपव्वेसु तो वि पावरया ।
न चलंति सुद्धधम्मा धन्ना किवि पावपव्वेसु ॥ २९ ॥

15 [सो.] अइसय० अतिशयप्रापितपापा गाढा पापी जीव धम्मि० धर्ममय पर्व आवइ तउ पापहजिनइ^१ विषइ^२ रत हुइं । पाप जि करइं । धर्म ऊपरि मन नावइं । न चलंति० केतलाइ धन्य पापपर्विइ आविइ^३ आपणा सुद्धधम्म० चोप्य धर्मतउ चलइं नहीं, क्षुभइं नहीं । तेहना मन लगारइ धर्मतउ डोलइ नहीं । तेह भणी उत्कृष्ट
20 पुण्यवंत अनइ उत्कृष्ट पापवंतहइ संसर्गिइ कांइं विशेष न हुइं ॥ २९ ॥

[जि.] अतिशयप्रापितपाप । उत्कृष्ट पापवंत पुरुष धम्मिय-
पव्वेसु तो वि धार्मिक पर्वे सांवत्सरादिकेइ पावरया पापरत पापइं

१ पापजिनइ. २ 'विषइ' नथी. ३ 'आविइ' नथी.

जु करइ । धन्ना किवि केई एक धन्य कृतपुण्य पुरुष पाव-
पन्वेसु पापोत्सविइ आविइ हूंतइ सुद्ध धर्म हूंतउ जीवदयामूल धर्म
हूंतउ न चलंति न डोलइ । तिणि कारणि उत्तम अनइ जघन्य संसर्गि
न लीजइ ॥ २९ ॥

[मे.] उत्कृष्ट पापना धणी धार्मिक पर्युषणाप्रमुख पर्व आव्ये हूंतै ५
पापनइ विषइ रत हुइं । केई एक धन्य कृतार्थ पापपर्व आव्ये हूंतै
धर्म हूंतं न चालइ न डोलइ ॥ २९ ॥

[सो.] हव लक्ष्मी ऊपरि वात कहइ^१ ।

[जि.] लक्ष्मीना बे भेद देखालइ ।

लच्छी वि हवइ दुविहा एगा पुरिसाण खवइ^३ गुणरिद्धी ।^{१०}
एगा य उल्लसंती अपुण्णपुण्णाणुभावाओ ॥ ३० ॥

[सो.] लच्छी वि० लक्ष्मीइ संसारमाहि बिहु प्रकारि हुइ ।
एगा० एक लक्ष्मी आवती हुंती पुरुषहइ^३ गुणरूपिणी ऋद्धि क्षेपइ
नीगमइ । लक्ष्मी हुइ, पूठिइ^४ हियानउ धर्म जाइ । अनइ विनय विवेक
गांभीर्य^५ दाक्षिण्यादिक पुण^६ जाइ । गर्वाधित थिउ हींडइ । एगा य०^{१५}
अनइ एक भाग्यवंतनइ लक्ष्मी हुइ, पूठिइ विनय विवेक दाक्षिण्यादिक
गुण उल्लसइ । धर्म ऊपरि मन आवइ । भारेखम^७ गंभीरपणउं आवइ ।
बिहु रिद्धिनउं कारण कहइ छइ । अपुण्ण० जे अभागीआनइ लक्ष्मी
हुइ छइ ते पाछिलइ भवि काइ पापनउं^८ बंधिउं जीवदयारहित पंचाग्नि
माघस्नानादिक अज्ञान कष्टरूप पुण्य^९ तेहनइ प्रभाविइ हुइ । तेह लग्गी^{२०}
पाप करी आघउ मरी दुर्गतिइ जाइ । संसारि रुलइ । अनइ जे धर्म-

१ कहइ छइ. २ खिबइ. ३ रहइ ४ पूठि. ५ गांभीर्यादि. ६ गुण.
७ भारेखमी. ८ पापानुबंधिउं. ९ पुण्यनइ.

वंतनइ घरि लक्ष्मी हुइ^१ तेह लगइ अनेक^२ तीर्थयात्रा प्रासाद संघ-
भक्ति दानादिक अनेक पुण्य करी मरी परलोकि सुगतिइ जाइ ।
आघउ संसार तरइ ॥ ३० ॥

[जि.] लक्ष्मी द्विविध हवइ हुइ । एगा एक लक्ष्मी पुरुषनी
५ गुणरिद्धि दक्षदाक्षिण्यादिक गुणलक्ष्मी क्षिपावइ नीगमइ । एगा एक
लक्ष्मी गुणश्रेणि उल्लासवइ । किंसातउ ? अपुण्य अनइ पुण्य तेह बिहुं-
नउ अनुभाव प्रभाव तेहतउ । एतलइ पापानुबंधिनी लक्ष्मी पुरुषनी
गुणश्रेणि विणासइ । बीजी पुण्यानुबंधिनी लक्ष्मी गुणश्रेणि वधारइ ॥ ३० ॥

[मे.] लक्ष्मी पुणि बिहु प्रकारि हुइ । एक लक्ष्मी आवती
१० हूँती पुरुषनइ औदार्यादिक गुण अनइ ऋद्धि बिहुनइ क्षपावइ नीगमइ ।
एक लक्ष्मी आवती हूँती विनयविवेकादिक गुणनइ उल्लासवइ । ते पाप
नइ पुण्यनउ अनुभवु जाणिवउ ॥ ३० ॥

[सो.] हेव कुगुरु कुश्रावकनू^३ स्वरूप^४ कहइ छइ ।

[जि.] अज्ञान गुरु-श्रावकनउ स्वरूप कहइ छइ ।

१५ गुरुणो भट्टा जाया सङ्गटे शुणिऊण लिति दाणाइं ।

दुन्नि^५ वि अमुणियसारा दूसमसमयम्मि बुडुंति ॥ ३१ ॥

[सो.] गुरुणो० ईणइं दुःषमाकालि^६ संप्रति गुरु भाट
थ्या । जिम भाट छंद छप्पया^७ करी लोक रीझवी दान लिइ तिम
गुरुइ वंश पूर्वज गोत्र वर्णवी श्रावक रंजवी आहारवस्त्रादिकना दान
२० लिइं । दुन्नि वि बे गुरु अनइ श्रावक अमुणिय० ‘दुल्ला^८’ हु

१ हुइ ते पाछिलइ भवि जीवदया सहित जिनधर्म आराधित हुइ तेह
पुण्यानुबंधिया पुण्यनइ प्रभाविइ हुइं. २ अनेकि. ३ ‘जुं. ४ स्वरूप. ५ जि.
दोन्नि. ६ दुःखमाकालि. ७ छप्पाया. ८ ‘दुल्ला...एहवउं’ सुधीनो अंश
सो. नी पहेली प्रतमांथी पढी गयेलो होइ बीजी प्रतमांथी लीधो छे.

मुहादाई मुहाजीवी वि दुलहा । मुहादाई मुहाजीवी दो वि गच्छंति सुगइं । एहवउं जिनवचननउं रहस्य अजाणतां बूडइं । संसारसमुद्र-माहि घणउं रुलइं ॥ ३१ ॥

[जि.] गुरु भाट कीर्त्तिपाठक जाया हूया । सइइ श्रावक स्तवीनइं दानादिक लिइं । दोन्नि वि० ते बेई लेणहार ५ देणहार अमुणियसारा अज्ञातजिनवचनरहस्य हूँता दूसमयम्मि दुःषमाकालि बूडइं ॥ ३१ ॥

[मे.] जे गुरु श्रावकनइं वषाणी दानादिक लिइ ते गुरु भाट सरीषा जाणिवा । ते बिन्हइ वीतरागना वचनरहस्य अजाणता हूँता दुःखमाकालमाहि बूडइ ॥ ३१ ॥ 10

[सो.] हिबडां संसारना^१ जाण, धर्मना जाण, सांभलणहार नइ कहिणहार^२ थोडा ए वात कही^३ छइ ।

[जि.] अथ दुःखमाकालस्वरूप कहइ ।

मिच्छपवाहे रत्तो लोओ परमत्थजाणओ थोवो ।
गुरुणो गारवरसिया^४ सुद्धं धम्मं^५ निगूहंति ॥ ३२ ॥ 15

[सो.] मिच्छपवाहे० घणउ लोक जे मिथ्यात्वप्रवाह कूडउ गुणना विचार पाखइ आपणा कुलक्रमागत देव गुरु धर्मनइं प्रवाहि रातउ छइ । परमत्थ० परमार्थ गुण जोई देव गुरुधर्मनउं बोळउं^६ तेहनउ जाण थोडउ । अनइ जे गुरु छइ तेहइ गारव० मान, महत्त्व,^७ प्रतिष्ठा, जिहाना रस, सयरनां सुख एहे गारवने रसे वाहिया^८ 20

१ 'संसारना जाण' नथी. २ कहणहार जाण. ३ कहइ. ४ गारवरहियं. ५ जि.मे. मरगं. ६ लेवउं. ७ महत्त्व. ८

सूधउ धर्म स्वरउ मार्ग निगूहंति गोपवइ । साचउं प्रकासइ
नहीं ॥ ३२ ॥

[जि.] मिथ्यात्वप्रवाहि रक्त लोक छइ । परमार्थतत्त्वनउ जाण
लोक थोवो थोडउ छइ । अनइ गुरु गारवरसिक सुखलुपट हूँता
५ सुद्धं मर्गं सुद्धउ मार्ग महाकष्टतपःसाध्य मार्ग निगूहंति छपावइ ।
ते दुःषमाकालनउं प्रमाण ॥ ३२ ॥

[मे.] लोक प्रवाहइं मिथ्यात्वनइ प्रवाहि रातउ छइ । पणि
परमार्थनउ जाण थोडउ । कांइ देव गुरुना विचार जोई आस्ता आणइं
ते थोडा । तेही गुरु ऋद्धिगारव, रसगारव, सातागारव रसे पूरिया हूँता
१० सूधउ मार्ग धर्मनउ प्रकासइं नही ॥ ३२ ॥

[सो.] देव-गुरुनां स्वरूप जाणतां दोहल्या । ए वात कह^१
छइ ।

[जि.] अथ देव-गुरुनउं स्वरूप दुर्ज्ञेय इसुं कहइ छइ ।

सव्वो वि अरिहं देवो सुगुरु गुरु भणइ नाममित्तेण ।
१५ तेसि सरूवं सुहयं^२ पुण्णविहूणा न पावंति^३ ॥ ३३ ॥

[सो.] सव्वो वि ए^४ सघलाइ श्रावक लोक नाममात्रि^५
इम कहइं—‘ अम्हारइ अरिहंत देव सुसाधु गुरु । अरिहंतो मह देवो
जावजीवं सुसाहुणो गुरुणो इति वचनात् । ’ तेसि सरूवं पुण ते
देवगुरुनउं स्वरूप^६ सुहयं^७ शुभहेतु साचउं । पुण भाग्यरहित जीव न
२० प्रामइं । न ओलखइं ॥ ३३ ॥

१ कहइ. २ सुपुत्रविहूणा. ३ मे. पाविति. ४ ‘ए’ नथी. ५ नाममात्रइ.

६ सरूप. ७ न उलखइं.

[जि.] सघलउइ लोक 'अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इसुं नाममात्रि करी भणइ । तेह देवगुरुनउं स्वरूप सुहयं सुखजेय जाणतां सुहेतलउं, पुण पुण्यरहित हूँता पुण्य विणु न पावंति न लहइ लोक । तेही दुःषमाकालनउं प्रमाण ॥ ३३ ॥

[मै.] सघलइ लोक इम कहइ, 'अम्हारइ अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इम नाममात्र कहइ । पणि ते देवगुरुनउं स्वरूप सुखदायक पुण्यरहित जीव न पांमइ ॥ ३३ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मूर्ष जिनाज्ञाप्रतिपालक ऊपरि द्वेष वहइ । इसुं कहइ छइ ।

10

सुद्धा जिणआणरया केसिं पावाण हुंति^१ सिरसूलं^२ ।
जेसिं ते सिरसूलं^३ तेसिं मूढाण ते गुरुणो ॥ ३४ ॥

[सो.] सुद्धा जि० जे महात्मा सूधा खरा जिन वीतरागनी आज्ञा पालइ छइ, खरउं चारित्र पालइ छइ । ते महात्मा केतलाइ पापी अष्टाचार रहइ सिरिसूल मस्तकसूल थाइ । जेसिं ते^{१५} जे अष्टाचार रहइ सुविहित सिरिसूल थाइ । तेसिं० केतलाइ मूढ मूर्खलोकनइ तेह जि गुरु भणी मानीइ ॥ ३४ ॥

[जि.] शुद्धा प्रांजल सरलचित्त निर्मल जिणआणरया जिनाज्ञारत पुरुष केही पापियाहूइं सिरसूलं मस्तकसूल समान होति हुइं । एतावता जिनाज्ञापालक पुरुष देखी द्वेष लगी माथइ त्रिसूल^{२०} चडावइ पापी जीव । जेसिं ते सिरसूलं० जेहां पापीयांनइ ते मस्तकसूल हुइ तेहां मस्तकसूलधारक मूढ मूर्ख तणा ते जिनाज्ञारत

गुरु हुइं । ते मूढ इसुं मानइं जु जिनाशरक्त गुरु हुइ । अनेरा नही । मिथ्यात्वीइ जैन गुरु मानइं । इति भावः ॥ ३४ ॥

[मे.] जे सूधी वीतरागनी आज्ञा पालइं, खरउं चारित्रि पालइं ते केतलां पापीनइ मस्तकि सूल समान हुइं । जीयांनइ मस्तकि ते सुगुरु सूल समान हुइं, केतलांएक मूर्खनइ तेही गुरु करी मानीइ ॥ ३४ ॥

[सो.] ए वात दृढइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वप्रबलता प्रकाशइ ।

हा हा गुरुअ अकज्जं सामी न हु अत्थि कस्स पुक्करिमो ।
कह जिणवयणं कह* सुगुरु सावया कह इअ अकज्जं ॥ ३५ ॥

10 [सो.] आहा गुरुऊ ए मोटुं अकार्य विरूऊ । स्वामी ठाकुर को नथी, जे शिक्षा दिइ । कस्स० कहइ आगलि पोकारि कीजइ । कह जिणवयण० किहां एहुं जिनवचन निष्कलंक अनइ किहां सुविहित सद्गुरु अनइ किहां उत्तम श्रावक । कह इअ० किहां ए अकार्य । एहा अष्टाचार अब्रह्मचारी गुरुनउं आराधिवउं । ए मोटउ 15 वरासउ । इसिउ भाव ।

[जि.] हा हा इति खेदे । गुरुअ अकज्जं मोटउं अकार्य । स्वामी न हु निश्चइं नथी । कस्स पुक्करिमो किह आगलि पूकारां । ते किंसुं अकार्य ? कह जिणवयण० किहां जिनवचन, किहां सुगुरु, ते श्रावक किहां, जे सुगुरु श्रावक जिनवचनरहस्य जाणइं । इसिउं 20 अकार्य । जिम किसीइ अपूर्व वस्तु गमी हूँतीइ ठाकुर पाखइ किह

* सो. नी बीजी प्रतनुं १२ सुं पत्र नहीं होवाथी आ स्थानथी मांडीने ४०मी गाथाना बालावबोधनी प्रथम पंक्तिमां ' सिउं कीजइ ' शब्दो सुधीनां पाठान्तर नोंधी शकायां नथी.

आगलि पुकार कीजइ । तिम इणि दुषमाकालि जिनरहस्य सुगुरु
श्रावक थोडा ॥ ३५ ॥

[मे.] हा इसिइ खेदि । ए मोटउं अकार्य । स्वामी तीर्थकर
केवली नहीं । कहि आगलि पुकार कीजइ । किहां ते जिनवचन सूधां ।
किहां ते सुविहित गुरु । किहां ते सूधा श्रावक, जे गुरुनी परीक्षा न
करइ । ए मोटउं अकार्य ॥ ३५ ॥

[सो.] कुगुरु आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोकप्रवाह कहइ छइ ।

[मे.] हिव कुगुरु भणी वात कहइ ।

सप्पे दिठइ नासइ लोओ न हु किंपि कोइ अक्खेइ । १०
जो चयइ कुगुरुसप्पं हा मूढा भणइ^१ तं दुट्ठं^२ ॥ ३६ ॥

[सो.] सप्पे० साप दीठइ लोक नासइ । अनइ कोइ कांइ
न कहइं ' विरूउं कीधउं । ' जो चयइ० जो जाणीनइ कुगुरुरूपिउ
साप छांडइ । हा मूढा० अहो मूढ केतलाइ मूर्ख इम कहइ, ' ए
दुष्ट विरूउं कीधउं । आपणा गुरु मूकी अनेरउ गुरु आश्रियउ ' ॥ ३६ ॥^{१५}

[जि.] सापि दीठइ लोक नासइ । पुण अनेरउ कोइ लोक
नासणहार रहइं किंपि कांइ न हु अक्खेइ न कहइं । जो चयइ
कुगुरुसप्पं० जे पुरुष त्यजइ कुगुरुरूपिउ साप तेहहइं मूढ मूर्ख
तं दुट्ठं अयुक्तुं भणइ जु ' इणिइ आपणउ गुरु मेल्ली अनेरउ गुरु
कीधउ, तिणि कारणि ए दुट्ठ ' इसिउं कहइं । इसिउ न जाणइं जु^{२०}
इणिइं कुगुरु मेल्ली सुगुरु आश्रउ ॥ ३६ ॥

१ जि. मे. भणहि. २ जि. दट्ठं.

[मे] सापिं दीठइ लोक नासइ । तेहनइं लोक पणि काई न कहइं जि ' विरुअउं कीधउं । ' जे कुगुरुरुपीउ साप छांडइं त्यजइं । हा इसिइ खेदि । मूढ मूर्ख केतलाइ इम कहइ, ' ए दुष्ट ईणइं विरुअउं कीधउं ' ॥ ३६ ॥

३ [सो.] साप पाहइं कुगुरु अधिकउ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] सापई य पाहिइं कुगुरु दुष्ट । इसिउं देखालइ छइ ।

सप्पो इक्कं मरणं कुगुरु अणंतीइं देइ मरणाइं ।

तो वर' सप्पं गहिअं मा कुगुरुसेवणं भइ ॥ ३७ ॥

[सो.] सप्पो० साप डसइतउ एक जि वार मरण दिइ ।

१० कुगुरु० अष्टाचारी गुरु अनेक कुमार्गी प्ररूपतउ सेवक रहइ अनंता
०३ मरण दिइं । घणउ संसार वधारइं । तो वर० तेह भणी अहो भद्र ! उत्तम साप लीधउ रूडउ । मा कुगुरु० पुण कुगुरुनउं सेविवउं रूडू नही ॥ ३७ ॥

[जि.] सर्प इक्कं एक मरण दिइ सेविउ हूंतउ । कुगुरु
२५ सेविउ हूंतउ अणंतां घणां मरण दिइं । तो तेणि कारणि सापनउं लैवउं रूडउं । पुण कुगुरुनउं सेविवउं रूडउं नही, है भद्र ! है सुज ! ॥ ३७ ॥

[मै.] सापु कुपिउ हूंतउ एक वार मरण दिइ अनइ कुगुरु
सैविउ अनंतां मरण दिइ । तेह भणी साप झालिउ, ग्रहिउ भरुउ । है भद्र ! कुगुरुनउं सेविवउं रूडउं नही ॥ ३७ ॥

३० [सो.] एहो कुगुरु जीव छांडइ नहीं । किसिउं कीजइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोक गड्डुरिकाप्रवाहि पडिउ हूंतउ काई न मानइं ।
इसुं कहइ लइ ।

जिणआणा वि चयंता गुरुणो भणिऊण जं नमिजंति ।
ता किं कीरइ लोओ छलिओ गड्डुरिप्रवाहेण ॥ ३८ ॥

[सो.] जिण० जे जिन वीतरागनी आज्ञा छांडई छइ ३
विराधिइ छइ, तेहइ गुरु भणी लोक जं नमस्करीइं वांदीइं वांदणां
दीजइं । ता किं० तउ सिउं थाइ । लोक गड्डुरिकाप्रवाहि छलिउ
न्यापिउ छइ । जेहि एक गाडरी जाइं तीहि बीजीइ गाडरी जाइं ।
तिम एक लोक करता देखी बीजाइ ति करइं ॥ ३८ ॥

[जि.] जिणआणा वि० जिननी आज्ञा त्यजता मूकता ३०
जे हुइं तेही गुरुणो भणिऊण गुरु करी जत् जे नमिजंति
नमस्करीइं वांदणां दीजइं । ता तउ पछइ गड्डुरिकाप्रवाहि करी छलिउ
हूंतउ लोक किं कीरइ । अपि तु लोक कांइ न जाणइं । जिम गाडर-
प्रशु गाडर केडइ जाइ, तत्त्वातत्त्वविचार कांइ न जाणइं, तिम
लोकई ॥ ३८ ॥

३३

[मे.] जिननी आज्ञा छांडता जे छइ तेहनइं जे गुरु करी
नमइं, तउ लोक बापडउ किसउं करइ । सघलुयइ गड्डुरीप्रवाहि छलिउ ।
जिहां एक गाडर कांइ देखीनइ जाइ तिहां सघली गाडरी प्रवाहि पडी
जाइं तिम लोक तत्त्वार्थ अणजाणतां एकि माहरा करीनइ जाइं ।
अनइ बीजा प्रवाहि देषावेपिं जाइं मानइं ॥ ३८ ॥

३०

[सो.] कुगुरु छांडतां लोक दाक्षिण्यं करइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] लोक कुगुरु मेल्हतउ दाक्षिण्य करइ । अनेरइ स्थानकि
दाक्षिण्य न करइं । इसुं कहइ ।

निहक्खिण्णो लोओ जइ कुवि मग्गेइ रुट्ठिआखंडं ।

कुगुरूण संगचयणे दक्खिण्णं ही महामोहो ॥ ३९ ॥

[सो.] निहक्खिण्णो० लोक एहवउ निर्दाक्षिण्य, जइ कोइ रोटीनउ खंड कटकउ मागइ तउ न दिइं । थोडइ काजि दाक्षिण्य न करइ । कुगुरूण० अनइ कुगुरुनउ संग एवडा अनर्थनउ हेतु ते छांडतां दाक्षिण्य करइं । काणि आणइ । ही महामोहो आहा ! ए महामोह, मोटउं अजाणिवउं, गाढउं मूर्खपणउं कहीइ ॥ ३९ ॥

[जि.] लोक निर्दाक्षिण्य गुणरहित छइ । जइ कुवि जइ कोई रोटीनउ कटकउ मागइ, तउ दाक्षिण्य मेल्ली रोटीकुटकई न दिइं । ४० कुगुरु अष्ट गुरुनउ संसर्ग तेहनइ मेल्लिवइ दाक्षिण्य करइ । ही खेदे । महामोहो मोटउं अजाणिवउं ॥ ३९ ॥

[मे.] लोक एहवउ निर्दाक्षिण्य । जइ को रोटीनउ खंड मागइ तउ हि नापइं । अनइ कुगुरुना संगनउं त्यजिवउं तिहां दाक्षिण्य करइं । कहइं, ' हउं आपणा प्रियागत गुरु किम मूंकउं ' । पणि ही ४३इसइ खेदि ए सह महामोहनउं विलसित ॥ ३९ ॥

[सो.] वली कुगुरु आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनउं विलसित देखालइ ।

किं भणिमो किं करिमो ताण हयासाण धिट्ठदुट्ठाणं ।

जे दंसिज्जण लिंगं खिवंति नरयम्मि मुद्धजणं ॥ ४० ॥

२० [सो.] किं भणिमो० सिउं बोलीइ । सिउं कीजइ । तेह-हूँ^१ हताश अभागिया रहइं, धीठ रहइ, दुष्टचित्तहूँ^२ जे दंसिज्जण० जे लिंग महात्मानउ वेष आपणपामाहि देखाडीनइ

खिवंति० मुग्धजन लोला^१ लोकनइं कुमार्ग सीषवीनइ नरगि घालीइ^२ छइं । दुर्गति पडइं छइं ॥ ४० ॥

[जि.] तेहां हताश भग्नाश घेठा महादुष्ट मिथ्यात्वी तणउं किंसुं भणां । तेहहइं किंसुं करां । जे मिथ्यात्वी लिंग दर्शनीनउ वेषमात्र देखालीनइं **मुद्गजणं** मुग्ध लोला लोकहइं नरकमाहे घातइं ॥ ४० ॥ ५

[मे.] किसउं भणां । केहां किसउं करां । हत हणी आश जेहनी ते हताश तीयां हताशनइ दुष्टानइं घेठानइं । ते कउण । जे ओषउ मुहपत्ती रूप वेष देषाडीनइ मुग्ध भोला लोकनइं नरकमाहि षेपइं ॥ ४० ॥

[सो.] कुगुरु आश्री निंदास्तुति ग्रंथकार कहइ छइं^३ । १०

[जि.] भव्यलोकहइं कुगुरु देखी सुगुरु ऊपरि गाढी भक्ति उल्लसइ । इसुं जणावइ ।

कुगुरु वि संसिमो हं जेसिं मोहाइ चंडिमा दटुं ।

सुगुरूण उवरि भत्ती अइनिविडा^४ होइ भव्वाणं ॥ ४१ ॥

[सो.] कुगुरु वि० ते कुगुरुइ वषाणउं भलइं दीठा । १५
जेसिं० जेहनी मोहादिक चेष्टा अब्रह्मचारीपणुं^५ अनइ क्रोधादिके करी कूरपणउं देखीनइ **सुगुरूण०** सुगुरु सुविहित चारित्रीया ऊपरि अति गाढी भक्ति भव्य^६ रहइं उपजइ । कुमति दीठी पाषइ भाति ऊपरि मन न बइसइं ॥ ४१ ॥

[जि.] ईहां ग्रंथकार श्रीनेभिचंद्र भंडारी कहइ छइं । २०
जउ हउं कुगुरु अष्टचारित्रीया गुरुई **संसिमो** प्रसंसउं वर्णवउं ।

१ भोला. २ घातइं. ३ 'छइ' नथी. ४ अइनिविडा. ५ 'पणउं. ६ भव्य जीव.

जैसिं जेहां कुगुरुनी मोहादिक चंडिमा कूरता द्दुं देखी करी
सुगुरु सुविहित ऊपरि भक्ति अतिनिबिड अतिगाढी भविक जीवहूई हुई ।
जिम ऊभति दीठीईं भातिईं मन रहइ ॥ ४१ ॥

[मे.] ते कुगुरु वखाणउं हूं भलईं दीठउ । जेहनी अब्रह-
५ सेवादिक कुचेष्टा देषी अनइ सुगुरु ऊपरि भक्ति अतिनिबिड हुई ।
भविक जननइ कारणि ॥ ४१ ॥

[सो.] विरूउ काल देखी जाणहूईं विशेष सम्यक्त्व उल्लसइ ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वोद्विर्गि हूंतइ भव्य जीवहूईं सम्यक्त्व
१० उल्लसइ । ए वात कहइ ।

जह जह तुटइ धम्मो जह जह दुट्ठाण होइ अइउदओ^१ ।
सम्महिट्टिजियाणं तह तह उल्लसइ सम्मत्तं ॥ ४२ ॥

[सो.] ईणइं प्रांचमइ आरइ दुःखमाकालि जिम जिम धर्म
बूटइ ओछउ^२ थाइ । जह जह दुट्ठाण० अनइ जिम जिम दुष्ट
१५ पापी जीव रहइ अतिउदय ठाकुराईं ऋद्धि मान महत्त्व हुइ ।
सम्महिट्टि० तिम तिम सम्यग्दृष्टि जाण जीव रहइ सम्यक्त्व गाढउं
गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ । जिसिउं परमेश्वरि दुःखमाकालनउं स्वरूप
कहिउं हूतउं तिसिउं जि देखीइ छइ । इम परमेश्वरना वचन ऊपरि
आस्था आवइ । जिम ए साचउं तिम बीजाइं परमेश्वरनां वचन साचां ।
२० इसी परि सम्यक्त्व दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[जि.] जिम जिम धर्म तूटइ। वली जिम जिम दुहाण दुष्टाशय-
हूइ इह दुःखमाकालि उदओ अति प्रौढिमा हुइ तिम तिम सम्यग्दृष्टि
जीवहूइ सम्यक्त्व उल्लसइ वाधइ ॥ ४२ ॥

[मे.] ईणि दुःखमाकालि जिम जिम धर्म तूटइ औछउं थाइ
तिम तिम पापी जीव दुष्टनइ उदय महत्त्व हुइ। अनइ सम्यग्दृष्टि ३
जीवनइ सम्यक्त्व गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[सो.] हवडांनइ कालि धर्मना धनीनइ जं उदय नही। ते
कारण कहइ छइ।

[जि.] सम्यग्दृष्टि जीवहूइ सम्यक्त्व वाधतइं हूंतइ अति
उदय न दीसइ।

10

[मे.] हिवडांनइ कालि धर्मवंतइं उदयु नहीं ते कहइ।

जयजंतुजणणितुल्ले अइउदओ जं न जिणमए होइ।
तं किट्ठकालसंभवजिआण अइपावमाहप्पं ॥ ४३ ॥

[सो.] जयजंतु० जगना जीव रहइं जननी माता समान
छइं ए जिनमत सर्व जीवहूइं सुखदायक हितकारक भणी। एहवा^{१५}
जिनमतमाहि जं जीव रहइं अतिउदय नही, ऋद्धि मांन महत्त्व ठाकुराई
नही। तं किट्ठ० ते क्लिष्टकाल विरूउ दुःखमाकाल हुंड अवसर्पिणी
भस्मक ग्रहनइं उदय करी सहित एवहि कालि ऊपना जे भारेकम्मी^१
जीव तेहना पाछिल्या भवनां अतिपापनउं माहात्म महिमा जाणवउं^२।
जे धर्म लहइं छइं ते मध्य जीव आगलि केतलइं कालि मोक्ष जाणहार^३
इसिउं जाणवउं ॥ ४३ ॥

[जि.] जय० जगज्जंतु त्रिभुवनना जीव तेहहूँ जननी माता तेह समान जिनमत । तेहमाहे अतिउदय जं न होइ जउ न हुइ ते क्लिष्टकालसंभव दुःषमाकालोत्पन्न जीवहूँ पापनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ ४३ ॥

5 [मे.] जगत्रयनां जंतुनइं जननी माता समान सुखदायक एवहा जे जिनमत जिनशासननइं जे उदयु नहीं हुतउ ते क्लिष्टकालिइं ऊपना जे जीव तीयां जीवना अतिपापनउं माहात्म्य ॥ ४३ ॥

[सो.] केवल^१ जीव बाह्यवृत्तिं डाहउ^२ देखीइ । पुण विपरीतबुद्धि हुइ । तेह पापजिनु उदय । इसिउं जाणिवउं ।

10 [जि.] अथ क्लिष्टकालसंभवजीवमाहात्म्य प्रकासइ ।

धम्मम्मि जस्स माया मिच्छत्तगहो उस्सुत्ति नो संका ।
कुगुरु वि करइ सुगुरु विउसो वि स पावपुण्ण त्ति ॥४४॥

[सो.] जेह रहइं धर्म करतां माया आवइ । मनि अनेरू हुइ, देखाडइ अनेरउं । मिच्छत्तगहो अनइ मिथ्यात्व किमहइं मूकइ
15 नही । उस्सुत्ति नो संका । उत्सूत्र बोलतां करतां मनि शंका पापनउ भय नही । कुगुरु० कुगुरु अष्टाचार तेहइ सुगुरु भणी मानइ थापइ । विउसो वि० ते लोकमाहि विदुष डाहु भणी प्रसिद्ध हुइ तउ ते पापपूर्ण पापिइं भरिउ जाणिवउ । अथवा जे कुगुरु भणी मानइं ते पाप पुण्य करी मानइं । आगलि तेह रहइं निश्चइं रूइं
20 नथी । हवडां पाछिल्या भवनइं अज्ञान कष्टनइं प्रमाणि डाहपण चतुराइ आवी छइ ॥ ४४ ॥

[जि.] धर्मकार्य ऊपरि जेहहूँ माया कपट हुइ अनइ जेहहूँ मिथ्यात्वनउ ग्रह कदाग्रह हुइ, जे वली कुगुरु अष्ट गुरु ईसु गुरु करइ ते पुरुष पाप पुण्य जिम पुण्य करी मानइ ॥ ४४ ॥

[मे.] धर्मकार्यनइ विषइ जेहनइ माया अनइ मिथ्यात्वनउ जेहनइ कदाग्रह, उत्सूत्र बोलतउ जे शंका नाणइ अनइ कुगुरु रहइ^५ सुगुरु करी मानइ ते विदुष डाहउ हूंतउ पाप पुण्य करी मानइ ॥ ४४ ॥

[सो.] धर्मकर्तव्य वीतरागनी आज्ञाई जि कीजतउं रूढउं । ए वात कहइ ।

[जि.] अथ जिनेन्द्रनी आज्ञाई कीधउं धर्मकार्य सफल हुइ । इसुं कहइ ।

१०

किंचं पि धम्मकिंचं पूआपमुहं जिणिंदआणाए ।

भूअमणुग्गहरहिअं आणाभंगाओ दुहदायं^१ ॥ ४५ ॥

[सो.] किंचं पि० करिवा योग्य जे धर्मा कर्तव्य देवपूजा प्रासाद दानादिक^२ तेहइ वीतरागनी आज्ञाई जि करतां सफल थाइं । अन्यायनी लक्ष्मीइ करी कहइ रहइ^३ गाढउ ऊचाट संताप करी जिहां^४ पंचेन्द्रिय जीवना वध हुइ एह्वा मोटा आरंभ करी स्पर्धा कीर्तिनइं अभिलाखइं जे धर्मकर्तव्य कीजइं ते आज्ञारहित कहीइं । एह जि वात कहइ छइ । भूअमणुग्गह० भूत जीव तेहनउ अनुग्रह अनुकंपा जे धर्मइ करतां नही । निर्द्धसपणउंइ^५ जि हुइ । ते वीतरागनी आज्ञाना^१ भंग भणी दुःखदाई जि थाइ । जिम मिथ्यात्वीना एवडां^{२०} धर्मकर्तव्य जीवदयारहित दुःखदायीआंइ जि थाइं ॥ ४५ ॥

१ दुहादाई. जि. दुहदाई. २ यात्रादिक. ३ रई. ४ पणउं जि. ५ अन्यायनी.

[जि.] जिनेंद्रनी आज्ञाई जि करी पूआपमुहं पूजाप्रमुख धर्मकार्यई किंचं करिवउं । अनेरउं किसुंउं कहिवउं । जइ जिनपूजादिक धर्मकार्य वीतरागनी आज्ञाईं करइ तउ सफल । अन्यथा निष्फल इति भावः । भूयमणुग्गहरहिअं आणाभंगाउ दुहदायं । जिनाज्ञा-
५ भंगइतउ जीवानुकंपारहित हूंतउं धर्मकार्य कीधउंई सामुहुं दुःखदायक हुइ ॥ ४५ ॥

[मे.] कर्त्तव्य धर्मनां करणीय वांदणां पडिक्कमणां पूजाप्रमुख वीतरागनी आज्ञाईं जि करतां सफल थाईं । भूत प्राणी तेहनउ अनुग्रह अनुकंपा तिणि करी रहित ईणिहि जि कारणि आज्ञानउ भंग । अनइ
१० तेह आज्ञाभंग लगी धर्मनां कर्त्तव्य दुःखदायक हुइं ॥ ४५ ॥

[सो.] एक जीव घणाईं धर्मकर्त्तव्य करइं । पुण कांई मिथ्यात्व न छांडइ । एह ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी लोकहइं हितवचन बोलइ ।

कट्ठं करंति अप्पं दमंति दब्बं चयंति धम्मत्थं^१ ।

१५ इक्कं न चयंति^२ मिच्छत्तविसलवं जेण बुडुंति ॥ ४६ ॥

[सो.] कट्ठं करंति० एक जीव छट्ठइम मासक्षणपणादिक अनेक तपनां कष्ट करइं । अप्पं दमंति आपणपउं दमइं । शील पालइं । अनेक खावापीवाना नियम पालइं । दब्बं चयंति० धर्मनइ कारण^३ लक्ष्मी सइ सहस लाख कोडिप्रमाण वेचइ । इक्कं न चयइ० पुण
२० एक मिथ्यात्वरूपिआ विसनउ^४ लव न मूकइ । कांई कांई मिथ्यात्व करइं जि । जेण बुडुंति जीणइं मिथ्यात्वि^५ करी संसारसमुद्रमाहि
७० बूडइं^६ ॥ ४६ ॥

१ जि. धम्मत्थी. २ मे. चयहि. ३ कारणि. ४ विसनु. ५ मिथ्यात्व.
६ बूडइं.

[जि.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइं । धर्मार्थी लोक द्रव्य गृह सर्वस्वसार चयंति त्यजइं । एतलउं पूर्वोक्त करइं । पुण एक उत्सूत्रविषलव न त्यजइं, जिणि उत्सूत्रविषलवि करी जीव संसारसमुद्रि बूडइं । तिणि कारणि उत्सूत्र बोलिवउं नही ॥ ४६ ॥

[मे.] कष्ट करइं । आपणपउं दमइं । इंद्रिय वशि करइं । धर्मनइ काजि शत सहस्र धन वेचइं । पणि एक उत्सूत्रनउ लवलेश न मूंकइं, जेह लगी संसारसमुद्रमाहि बूडइं ॥ ४६ ॥

[सो.] धर्मवंति सुगुरुनी संगति करिवी । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुसंसर्गि धर्मोपराग वाधइ इंसु कहइ ।

[मे.] पुण्यवंते सुगुरुनी संगति करिवी ।

१०

सुद्धविहिधम्मराओ वड्ढइ सुद्धाण संगमे सुअणा ।
सो विअ असुद्धसंगे निउणाण वि गलइ अणुदिअहं ॥ ४७ ॥

[सो.] सुद्धविहि० सूधी विधि खरु आचारु खरउ धर्म तेह उपरि अनुराग बांधइ । सुद्धाण सं० जु सूधा खरा चारित्रिया गुरु अथवा खरा श्रावकनी संगति करइ । हे सुजन ! सो विअ० ते० खरी विधि खरा धर्मनउ अनुराग असुद्ध३ अष्टाचारु गुरु अष्ट श्रावकनी संगति करइ ते निउणाण वि डाहाइ रहइं गलइ जाइ । निरंतर४ उछउ थाइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

आलावो संवासो वीसंभो संधवो पसंगो अ ।

हीणायासेहिं समं सव्वजिणिदेहिं पडिकुट्ठो ॥

२०

१ जि. मे. सुयण. २ 'खरा चारित्रिया गुरु अथवा' एटलुं नथी.
३ असुद्ध जु. ४ नियंतर.

अन्नुन्नजं पिण्हिं हसिउद्धुसिण्हिं खिप्पमाणो अ ।

पासत्थमज्झयारे बला वि जई वाउली होइ ॥ (गा. २२३-२४)

[जि.] हे सयण स्वजन ! सुद्धाण संगमे शुद्ध गुरुनइ संजोगि सुद्ध विधि निर्मलाचार धर्मानुराग वाधइ । सो विअ ही जु शुद्धविधिधर्मानुराग अशुद्ध अष्टचारित्रियानइ प्रसंगि निउणाण वि निपुण डाहाईनउ अनुदिन प्रतिदिन गलइ विणसइ । मूर्खनउ धर्मानुराग कुसंसर्गि विणसइ । तेहनउं किंसुं ॥ ४७ ॥

[मे.] सूधी वीतरागनी भाषी विधि तेहनइ विषइ अनुराग वाधइ । सुद्ध खरा चारित्रिया तेहनइ संगमि । हे स्वजन ! ते पुण असूधा उत्सूत्रना बोलणहार तेहनइ संगिइं निपुण डाहाइनइ विषइ धम्मनी मति गलइ । अनुदिवस निरंतर ॥ ४७ ॥

[सो.] जिहां अष्टाचारनुं बल हुइ तिहां धर्मवंतिइ न वसिवउं । ए वात बिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वीमाहे श्रावकि न वसिवउं । इसुं कहइ ।

15 [मे.] जिहां कुचारित्रिया वसइं रहइं तिहां धर्मवंते वसिवउं नहीं । ए संबंध बिहुं गाहे कहइ ।

जो सेवइ सुद्धगुरू असुद्धलोआण सो महासत्तू ।

तम्हा ताण सयासे बलरहिओ मा वसिज्जासु ॥ ४८ ॥

[सो.] जे सुद्ध गुरु सुविहितचारित्रिया तेहनी सेवा करइं ते असुद्धलोआण० असुद्ध मिथ्यात्वी अष्टाचार रहइं जे आश्रित लोक छइं तेह रहइं ते महावइरी जेह भणी ते तेहरइं उच्छेदिवा जिं वांछइ । तम्हा ताण० तेह भणी मिथ्यात्वी अष्टाचाराश्रित लोक कन्हइ

श्रावकि बलरहित हुंतइं न वसिवउं । जु काई ठाकुर महुंता प्रधाननउं बल हुइ तउ वसिवउं ॥ ४८ ॥

[जि.] जे पुरुष सुद्ध गुरु सेवइ ते शुद्ध गुरु सेवणहार श्रावक असुद्धलोआण मिथ्यात्वाश्रितहुइं महासचू महावइरी । तम्हा तिणि कारणि ताण सगासे तेहां असुद्ध लोकनइ समीपि बलरहिओ ५ नीबल हुंतइ श्रावकि न वसिवउं । किंतु साहम्मीमाहे वसिवउं ॥ ४८ ॥

[मे.] जे सूधा गुरुनइं सेवइं ते अशुद्ध लोक मिथ्यात्वी अष्टाचारीनइं ते महावयरी जेह भणी तेहनइं उच्छेदिवा वांछइ । तम्हा तेह भणी अष्टाचारी मिथ्यादृष्टि आश्रित लोक कन्हइ श्रावकि बलरहित हुंतइ वसिवउं नहीं ॥ ४८ ॥

[जि.] एह जि अर्थ प्रकारान्तरि कहइ । समयविऊ असमत्था सुसमत्था जत्थ जिणमए अविऊ तत्थ न वट्टइ धम्मो पराहवँ लहइ गुणरागी ॥ ४९ ॥

[सो.] समयविऊ सिद्धांतना जाण धर्मवंत जिहां असमर्थ हुइं । सुसमत्था० अनइ जिहां जिनमतना अजाण १५ मिथ्यात्वी अष्टाचारी अतिसमर्थ हुइं । तत्थ न वट्टइ० तिहां धर्म न वर्त्तइ । चालइ नहीं । तिहां पराहवँ० गुणनउं अनुरागी धर्मी३ जीव पगि पगि पराभवइ३ जि लहइ । अपमान जि प्रामइ ॥ ४९ ॥

[जि.] जिणि स्थानकि समयविऊ सिद्धांतना जाण जैन असमर्थ हुइं अनइ वली जिणमए अविऊ सिद्धांतना अजाण २० मिथ्यात्वी लोक जिहां सुसमत्था अतिसमर्थ सबल वसइं तिहां

वसता श्रावकनउ धर्म न वाधइं । किंतु सामुहउं धर्मानुरागी श्रावक
पराभव लहइं ॥ ४९ ॥

[मे.] समय सिद्धांत तेहना जाण जिहां असमर्थ हुइं अनइ
जिनमतना अजाण जिहां गाढा समर्थ हुइं तिहां धर्म वाधइ नहीं ।
5 तिहां गुणानुरागी धर्मवंत पगि पगि पराभव लहइ । हल्लपण पामइं
॥ ४९ ॥

[सो.] कुमार्गी पापी समर्थ हुंतउ जं धर्मना काज माहि न
मिलइ तउ रूडउं । ए^१ वात कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वी लोक धर्मवंत न हुइ तउ भलउं । तेहनउं
10 कारण कहइ ।

जं न करइ अइभावं कुमग्गसेवी^२ समत्थओ धम्मै ।
ता लट्ठं अह कुजा ता पीडइ सुद्धधम्मत्थी ॥ ५० ॥

[सो.] जं न करइ० जं अमार्गसेवी कुमार्गी मिथ्यात्वी खुंट
खरड^३ राजादिकि मानिउ समर्थ हूंतउ धर्मनइ विषइ अतिभाव न
15 करइं, धर्मना काजमाहि न मिलइं ता लट्ठं तु रूडउं । जु धर्मना
काजमाहि मिलइ, माहिल्या^४ मर्म जाणइ तउ ता पीडइ० शुद्ध धर्मार्थी
रहइं चाडीं^५ भाडीं करी पीडइ । अथवा जं ते मिथ्यात्वी समर्थ
हुंतउ आपणा धर्म मिथ्यात्व^६ म्लेच्छादिकना मत उपरि अतिभाव न
करइ, बरड बटींगइ जि जउ हुइ तउ भलउ । जउ ते आपणा मत
20 ऊपरि घणउ भाव करइ तउ आपणा मतनइं कदाग्रहइं बीजाइहइं

१ 'ए...छइ' नथी. २ जि. उमग्गसेवी, मे. अमग्गसेवी. ३ खरड चाड,
४ माहिला. ५ चाडीवचाडीइं. ६ मिथ्यात्वी.

आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्मार्थी रहइं पीडइ । आपणउ धर्म करावइ बलात्कारिइं ॥ ५० ॥

[जि] उन्मार्गसेवी मिथ्यात्वी समर्थ सबल हूंतउ धर्म ऊपरि अतिभाव गाढी वासना ज न करइं ता लट्ठं ते भलउं । अह अथवा मिथ्यात्वी धर्म ऊपरि आदर करइ ता तउ पछइ सुद्धधम्मत्थी 5 निर्मल धर्मकरणहारहूइं पीडइ दूहवइ ॥ ५० ॥

[मे.] जे कुमार्गनउ सेवणहार समर्थइ हूंतउ धर्मनइ विषइ अतिभाव न करइ धर्मना काममाहि मिलइ नही ता लट्ठं तउ रूडउं । अथ जउ किमइ करइ तउ आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्मार्थीनइं चाडीहनी करी पीडइ । आपणउ धर्म बलात्कारि करावइ 10 ॥ ५० ॥

[सो.] जइ सर्व श्रावकहूइं^१ एकणु हुइं तउ धर्मनइं^२ पराभव करी न सकइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] श्रावकहूइं वसिवानउ प्रकार कही साहम्मीमाहे समेल होइवउं । इसुं कहइ छइ ।

15

जइ सन्वसाययाणं एगत्तं हुंत मिच्छवायम्मि ।

धम्मट्ठियाण सुंदर ता कह पुं पराहवं कुज्जा ॥ ५१ ॥

[सो.] जइ सन्व० जइ सर्व पक्षना श्रावक रहइं मिथ्यात्वनु वादनइ विषइ एकमत हुइ । सविहूंतउ मनु एक सरिखउ मिथ्यात्व निर्लोठवा अथवा जिनमत स्थापवा ऊपरि हुइ तउ 20 धम्मट्ठियाण० धर्मार्थी लोक रहइ हे सुन्दर ! ता कह० तउ : मिथ्यात्वी पराभव अपमान किम करत ? न करत । पुण कालनइ

विशेषिइं माहोमाहि जि जूजूआं मन । तीणइं करी मिथ्यात्वी पराभव करइं ॥ ५१ ॥

[जि.] जइ किमइ सर्व श्रावकहूइं एकमत एकधर्मीपणउं हुंत होयते ता तउ हे सुन्दर ! मिथ्यात्ववादमाहे धर्मार्थी धर्मवंत 5 श्रावकहूइं कहण कउण एक पराभव अपमान कुज्जा करत ? अपि तु श्रावकहूइं कोइ पराभव न करत । किं तु सहू कोई मानत ॥ ५१ ॥

[मे.] जउ किमइ सर्व पक्षना श्रावक मिथ्यात्वी साथि विवादि ऊपनइ हूंतइ एकइं मति हुइं तउ हे सुंदर ! धर्मार्थी धर्मस्थित तेहनइ, कहउ न, कउण पराभव करत ? अपि तु कोई न करत ॥ ५१ ॥

10 [सो.] जे पुरुष महद्धिक धर्मनु आधार हुइं तेहनी प्रशंसा करइं छइं ।

[जि.] अथ श्रावकाहे मोटा श्रावकहूइं गरूयडि देखालइ ।

तं जयइं पुरिसरयणं सुगुणडुं हेमगिरिवरमहगंधं ।

जस्सासयम्मि सेवइ सुविहिरओ सुद्धजिणधम्मं ॥ ५२ ॥

15 [सो.] ते पुरुषरूपिउं रत्न जयवंत वर्तउ । सुगुणडुं उत्तमगुणे करि आढ्य पूरिउं । हेमगिरि० सोनानउ^१ पर्वत मेरु तेहनी परि महार्थ^२ ते पुरुष सर्वोत्तम कहिवाइ । जस्सासयम्मि जेहनइ आश्रइ जेहनइ बलि^३ सांनिध्यइं करी सुविहिरओ सुविधिरत साचा धर्मनउ आराधक सूधउ निष्कलंक जिनधर्म सेवइ आराधइ । जेहनइ 20 बलि धर्म चालइ, जे पुरुष धर्मवंतनइं आधार दिइ ते पुरुष गाढ^४ उत्तम कहीइ ॥ ५२ ॥

[जि.] ते पुरुषरत्न जयवंतु हुउ । किसउ छइ पुरुषरत्न ?
सुगुणहुं सु भला परोपकारादिक गुण तेह करी आढ्य समृद्ध भरिउ
 पूरिउ । वली किसु छइ ? हेमगिरिवर मेरु पर्वत तिह सरीषउ महर्घ्य
 पूज्य मानीतउ । मोटाई करी मेरुपर्वत सरीषउ । ते पुरुषरत्न कउण ?
जस्सासयम्मि जेह पुरुषरत्ननइ आश्रयि आधारि सुविधिरत ५
 सन्मार्गसेवणहार सुश्रावक **सुद्धजिणधम्मं** निर्मलउ जिनधर्म
 सेवइ ॥ ५२ ॥

[मे.] ते पुरुषरत्न जयवंतउ हुउ, जे सोभन भला गुण तिणि
 करी आढ्य सहित । वली ते पुरुष केवहउ ? मेरुपर्वत तेहनी परि
 महर्घ्य । जेहनइ आश्रइ सांनिध्य लगी सुविधि भली विधि तेहनइ विषइ^{१०}
 तत्पर हंतउ सूधउ जिनधर्म सेवइ आराधइ ॥ ५२ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] वली संघि पुरुषिहूइं मोटाई प्रकासइ ।

सुरतरुचिंतामणिणो अर्घं न लहंति तस्स पुरिसस्स ।
जो सुविहिरयजणाणं धम्माधारं सया देइ ॥ ५३ ॥ १५

[सो.] कल्पद्रुम चिंतामणि लोकमाहि मनोवांछित देनहार^१
 भणी अति उत्तम कहीइं । पुण तेह पुरुषनउ ते अर्घ मूल न लहइ ।
 ते पुरुष तेहइ पइं^२ गाढउ^३ उत्तम । **जो सुविहि**^४ जे पुरुष
 सुविधिरत खरी विधि खरी सामाचारीना आराधणहार^५ लोक रहइं
 धर्माधार सदैव दिइं । कल्पद्रुम चिंतामणि एकइ^६ जि भविं इह^७
 लोकनु उपकार मात्र करइं । आ पुरुष धर्मनु उपकार करतउ

१ दिन्हार. २ पाहइ. ३ गाढ. ४ आराधन्हार, ५ एक.

स्वर्गमोक्षादिकनां सुख दिइं । तेह भणी कल्पद्रुम चिंतामणि सरीषु
किम कहिवाइ ? ॥ ५३ ॥

[जि.] तेह पुरुषहूइं सुरतरु कल्पवृक्ष चिंतामणि रत्न अर्घ पूजा
न लहई । तेह पुरुष सरीषा न हुइं । किं तु कल्पवृक्ष चिंतामणि पाहइं
५ अधिक दातारपणातउ ते पुरुष मोटउ ते किसु ? जे पुरुषरत्न सुविधिरत
जनहूइं सन्मार्गतत्पर लोकहूइं धर्मनु अवष्टंभ दिइं ॥ ५३ ॥

[मे.] कल्पवृक्ष चिंतामणि प्रसुख पदार्थ धर्माधार पुरुष आगलि
मूल कांई न लहइं । समवडि न पामइं । जे सुविधि भली विधि तेहनइं
रत जन लोक तेहनइं सदा धर्मनउ आधार दिइं ॥ ५३ ॥

10 [सो.] को कहिसिइ 'ते' पुरुषनइं वर्णविवइं^३ सिउं काज
छइ ?' ए वात ऊपरि कहई^३ ।

[जि.] तिणि कारणि तेहां सत्पुरुषनां नामग्रहण करिवउं ।
पवित्र होइवा भणी । इसुं कहइ ।

लज्जंति जाणिमो हं सत्पुरिसा निअयनामगहणेणं ।

15 पुण तेसिं कित्तणाओ अम्हाण गलंति कम्माइं ॥ ५४ ॥

[सो.] लज्जंति० ए वात जाणउं^४ । जं^५ सत्पुरुष आपणा
नामनइं लेवइं, कोई तेहनउं नाम लेई वषाणइ तु लाजइं जि । नीचुं
साम्हुं जोइं । पुण तेसिं० पुण तऊ तेहनुं कीर्त्तन गुण बोलउं^६ छउं^७ ।
ते कारण ए तीणइं करी अम्हारं कर्म गलइं पाप फीटइं । कर्मनिर्जरा
20 हुइ । आपणाइ जि लाभ भणि कीजइं छइं । इस्यु भाव ॥ ५४ ॥

१ तेह. २ वर्णवइं. ३ कहइ छइ. ४ जाणउं छउं. ५ जे. ६ बोलइं.
७ छइं.

[जि.] हउं इसुं जाणउं । सत्पुरुष धर्माधारनउ दातार पुरुष निजक नामग्रहण करी लाजइं । जइ लाजइं तउ लाजउ । पुण तेसिं कित्तिणाओ पुण तेह सत्पुरुषनां नामकीर्त्तनइतउ बोलिवातउ अम्हारां कुकर्म गलइं फीटइं । सत्कर्म उदय पामइं ॥ ५४ ॥

[मे.] हउं इसउं जाणउं जे सत्पुरुष आपणा नामग्रहणिऽ लीजतइ लाजइं । पणि तेहनउं कीर्त्तन वषाण करतां अम्हारां कर्म गलइं । एह भणी सत्पुरुषनउं नामु लीजइ ॥ ५४ ॥

[सो.] धर्मइ करतां जिं धर्म न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिनाज्ञा पाषइ धर्म कीधउ निःफल । इसुं कहइ ।

आणारहिअं कोहाइसंजुअं अप्पसंसणत्थं च । १०
धम्मं सेवताणं न य कित्ती नेव धम्मं च ॥ ५५ ॥

[सो.] जे धर्म आराधइं पुण वीतरागनी आज्ञारहित निह्वादिक्की परि । अनइ क्रोधादिकिइं करी संयुत धर्म करइं । यावज्जीव वरिस चउमास ऊणहिरा क्रोध मान माया लोभ धरइं । परइ धर्मक्रिया करइं । तथा अप्पसंसणत्थं च । को आपणी प्रशंसा भणी धर्म^{१५} करइ । जिम 'लोक मू रहइं वषाणइ । हुं लोकमाहि रूडउ भावउं' इसी बुद्धिइं धर्म करइ । धम्मं० ईणइ प्रकारइ धर्म करताइं एहूइं^३ न य कित्ती० इह लोकि कीर्त्तिइ नही । परलोकि धर्मउ नही । कर्मक्षय न हुइं । काज काई सरइ नहीं ॥ ५५ ॥

[जि.] जिनाज्ञारहित, क्रोध मान माया लोभप्रमुखसंजुक्त^{२०} आत्मप्रशंसानइ अर्थि धर्म सेवता धर्म करता पुरुषहूइं न य कित्ती० लोकमाहे वर्णनाइ नही । अंतरंगमाहे धर्म नही ॥ ५५ ॥

[मे.] आज्ञाईं करी रहित, क्रोधादिसंयुक्त, आपणी प्रसंसानइ अर्थि धर्म सेवता हुंता कीर्त्ति पणि न हुइ । धर्म पणि न हुइ ॥ ५५ ॥

[सो.] बली उत्सूत्रभाषी ऊपरि बि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ उत्सूत्रभाषी पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

5 [मे.] बली उत्सूत्रभाषी ऊपरि बि गाह कहइ ।

इअरजणसंसणाए धिट्ठा^१ उत्सूत्तभासिए न भयं ।

ही ही ताण नराणं दुहाइं जइ मुणइ जिणनाहो ॥ ५६ ॥

[सो.] इअरजण० इतरजन सामान्य अजाण लोक तेहनी प्रशंसा करइ । ‘ ए भला ’ इम वषाणइं । तीणइं करी धीरष्ट हुंता 10 अभिमानि चड्या उत्सूत्र बोलतां मनमाहि भय न आणइ । भावइ तिस्यां उत्सूत्र प्ररूपइं । ही ही० अहाहा ! तेह पुरुष रहइं परलोकि दुर्गति ग्यां हुंतां जे दुःख हुसिइं ते दुःखनुं^२ स्वरूप जिननाथ श्रीसर्वज्ञ जि जाणइ । अनेरउ^३ को न जाणइ । ति दुःख जिह्वाए केतलीए न बोलाईं ॥ ५६ ॥

15 [जि.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसाइं करी हिट्ठा साहंकार आपणपउं मोटा मानइं जे अनइं जेहहइं उत्सूत्तभासिए उत्सूत्रसिद्धांति न कूडउं तेहनउं भाषण बोलिवउं तेह हूतउ भय नही । कूडउं बोलतां जेहहइं पापनउ भय नहीं । ही ही खेदे । तेहे सगर्व तणां उत्सूत्रभाषक नर तणां दुहाइं हउणहार दुःख जइ किमइ मुणइ जाणइ 20 तउ जिणनाहो श्रीसर्वज्ञदेव जाणइ । दुःखहइं प्रचुरपणातउ अनेरउ छद्मस्थ जाणी न सकइं । जे सगर्व हूंतु उत्सूत्र बोलइ तेहहइं अनंतां दुःख हुइ । जिम मरीचिहइं उत्सूत्र भाषणतउ घणां ह्यां ॥ ५६ ॥

[मे.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसा सांभली हृष्ट हर्षित हंता अहंकारि चड्या उत्सूत्र बोलता भय नाणइं । भावइ तिम् उत्सूत्र बोलइं । **ही ही** इसइ खेदि । ते पुरुषनइ परलोकि जे दुक्ख होइस्यइ ते वीतरागइ जि जाणइ ॥ ५६ ॥

[जि.] अथ उत्सूत्रभाषणं फल कहइ ।

5

उत्सुत्तभासगाणं बोहीनासो अणंतसंसारो ।

पाणच्चए वि धीरा उत्सुत्तं ता^१ न भासंति ॥ ५७ ॥

[सो.] उत्सुत्त० उत्सूत्रना बोलनहार^२ रहइं बोधिबीजनउ नाश हुइ । आवते भवे सम्यक्त्व लहइ^३ नहीं । अणंतउ संसार वाधइं । अनंता भवनां दुःख भोगवइ । **पाणच्चए वि०** तेह भणी प्राणत्यागिइं^{१०} जीवतव्यनइ संकटि पडइ^१ जे धीर धर्मवंत ते उत्सूत्र न बोलइं ॥ ५७ ॥

[जि.] उत्सूत्रभाषक पुरुषहइं बोधि सम्यक्त्व तेहनउ नास हुइ । तिणि कारणि बोधि पाषइ अणंतउ संसार । **ता** तिणि कारणि प्राणत्यागिइं प्राणइं जातइ हुंतइ धीर धर्मपर साहसिक उत्सूत्र न भाषइं न बोलइं । वरि प्राणइं नीगमइं । पुण कूडउं न बोलइं । तथा चोक्तं^{१५} श्रीउपदेशमालायां—

जीअं काऊण पणं तुरुमिणि दत्तस्स कालियज्जेणं ।

अवि य सरीरं चत्तं न य भणियमहम्मसंजुत्तं ॥ (गा. १०५)

[मे.] उत्सूत्रना बोलनहारनइं बोधिबीजनउ नाश हुइ । अनंतउ संसार हुइ । ते भणी प्राणनइ त्यागिइं धर्मवंते उत्सूत्र न बोलिवउं^{२०} ॥ ५७ ॥

[सो.] अविधि^१ वखाणवउ नहीं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] उत्सूत्रभाषणनिषेध करी असन्मार्गनी वर्णनाइ न करिवी । इम कहइ छइ ।

मुद्राण रंजणत्थं अविहिपसंसं कयाइ^३ न करिज्जा ।

५ किं कुलवहुणो कत्थ वि थुणंति^३ वेसाण चरिआइं ॥५८॥

३ [सो.] मुद्राण० मुग्ध लोला^४ तेहना रंजववा^५ आवर्जवा भणी अविहि० उन्मार्गमेलु कोई करतु हुइ तेहनी प्रशंसा जाणि कहीइं^६ न करिवी^७ । दृष्टांत कहइ छइ । किं कुल० उत्तम कुलनी वधू स्त्री महासती ते किहांइं वेश्या अधम स्त्री असती तेहनां चरित्र १०वखाणइ ? न वषाणइं जि । तिम^८ उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

[जि.] मुग्ध मूर्ख तेह रंजिवानइ अर्थि कारणि अविधिप्रसंसा कुमार्गाचारनी वर्णना कयावि^९ किवारइ सत्पुरुष न करिज्जा न करइं । किं कुलवहुणो कुलवधू कुलस्त्री वेसाण चरियाइं^{१०} वेश्यानां चरित्र कर्त्तव्य कत्थ वि किहाइं स्तवइं वर्णवइ ? अपि तु न स्तवइं । कुमार्गनी प्रसंसाइं कीधी हूँती दोष भणी हुइ इति भावः ॥ ५८ ॥

[मे.] मुग्ध लोला लोक तेहनइ रंजिवा भणी अविधिनी प्रसंसा कहीइ न करिवी । किसउं कुलवधू किवारइं वेश्या असतीनां २०चरित्र वषाणइं ? अपि तु न वषाणइं । तिम उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

१ अवधि. २ जि. मे. कयावि. ३ जि. थुवंति. ४ भोला. ५ रंजवा. ६ कहीइहि. ७ करवी. ८ ते.

[सो.] वीतरागनी आज्ञा जि ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] किसान जीव जिनाज्ञा न भांजइ । किसान भांजइ । इसी व्यक्ति करइ ।

जिणआणाभंगभयं भवसयभीआणं होइ जीवाणं ।

भवभयअभीरुआणं जिणआणाभंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ 5

[सो.] जिण० जिन वीतरागनी आज्ञानु भंग तेहुनु^१ भय तेह रहइं हुइ । **भवसय०** जे संसार बांधिवानइं भइं करी बीहता हुइं जीव तेह रहइं^३ हुइ । ते इसिउं जाणइं । ‘वीतरागनी आज्ञा भांजीनइ राषे घणा संसारमाहि रुलुंइं^४ ।’ जे **भवभय०** जे संसारना भय थिकुं^५ नथी बीहता, धीरठपणुं करइं तेहरइं^६ जिन वीतरागनी^{१०} आज्ञानुं जे भाजिवउं ते क्रीडामात्र । लीलाइं भाजइं । भांजता वार काई न लागइ ॥ ५९ ॥

[जि.] **भवसयभीयाण** जन्मनां शत तेह हूँता भीत बीहता जे जीव तेह जीवहूँ जिनज्ञानउ भंग भय छइ । जन्ममरण दुःख हूँता जे बीहइ ते जीव जिनाज्ञा न भांजइ । अनइ वली जे^{१५} जन्ममरण हूँता अभीरुअ अभीहता तेहनी **कीडा** रामति **जिणआणा-भंजणं** जिनाज्ञालोपमय जि । जे दुःख हूँता न बीहइं ते जिनाज्ञा भांजइ ॥ ५९ ॥

[मे.] जिन वीतराग तेहनी आज्ञानउ भंग तेहनउ भयु केहनइं हुइ ? जे भव संसारना भय तेहनइ विषइ बीहइं । अनइ जे संसार हूँता^{२०} बीहता नथी तेहनइं जिनआज्ञानउं भांजिवउं क्रीडामात्र । हेलाइं भांजइं ॥ ५९ ॥

१ 'भय'. मे. 'भय'. २ तेहनउं. ३ रइं. ४ रलुं. ५ थिकुउ. ६ तेह रहइं.

[સો.] હિવ કહઈ છઈ । મૂર્ખન^૧ સિ^૨ ડોષ ? જે જાણ
છઈ તેહ અહંકારિ ચઢ્યા વીતરાગની આણ વિરાધતા દેખઈ નહી । એ
વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] જિણિં જિનાજા મંજાઈ તે કર્મપરવશતા જીવની કહઈ ।

૫ કો અસુઆણં દોસો જં સુઅસહિઆણ ચેઅણા નટ્ટા ।
ધિદ્ધી કમ્માણ જઓ જિણો વિ લદ્ધો અલદ્ધ^૩ ત્તિ ॥ ૬૦ ॥

[સો.] કો અસુઆણં^૪ અશ્રુત અપદ મૂર્ખ તેહન^૫ કણ
દોસ ? જં સુઅ^૬ જેહ મળી શ્રુતસહિત પાઠના^૭ ધણી તેહ^૮ રહઈ
ચેતના નાઠી । જાણતાઈ કરતા તે વીતરાગની આજ્ઞારહિત ઉત્સૂત્ર
૧૦ પ્રરૂપઈ । ધિદ્ધી^૯ પાપિયાં^{૧૦} કર્મ જિ રહઈ ધિગ પડુ જેહે કર્મેં ઇમ
જાણઈ રોલવીઈ । જિણો વિ^{૧૧} જીણઈ કરી વીતરાગ દેવ લાધુ^{૧૨} અણ-
લાધુ થાઈ । ઉત્સૂત્ર બોલતાં પરમેશ્વર ઓલણિ^{૧૩} અણઓલણિ^{૧૪}
થાઈ ॥ ૬૦ ॥

[જિ.] અસુઆણં^{૧૫} અશ્રુત સિદ્ધાંતના અજાણ તેહન^{૧૬} કિસુ
૧૫ ડોષ ? અપિ તુ ન કોઈ । કાંઈ ? જં જંડ શ્રુતસહિતની જ્ઞાનવંતની
ચેતના નાઠી, જિમ વાઈ હાથીયાઈ ઉડઈ જઈ તડ પૂળી ઝડિવાન^{૧૭} કિસું
દૂષણ ? જિહાં પંડિતઈ વિરાંસીઈ તિહાં મૂર્ખન^{૧૮} કિસુ ડોષ ? જેહ કર્મ
લગી શ્રુતના જાણઈ મોલવીઈ તેહ કર્મહૂઈ ધિકાર પડડ । કિમ ? જડ
જિણો વિ^{૧૯} શ્રીવીતરાગ દેવ લાધુઈ અણલાધ^{૨૦} કરઈ । ઇતિ ઇસા
૨૦ કારણતડ કર્મ નંચ ॥ ૬૦ ॥

[મે.] અશ્રુત અપદ તેહન^{૨૧} કણ દોસ ? જડ કિમઈ શ્રુત-

૧ 'મૂર્ખન...કહઈ છઈ' એટલો પાઠ બીજી પ્રતમાંથી પડી ગયેલો છે.
૨ મે. અલદ્ધો. ૩ પાઠના. ૪ તેહઈ. ૫ અર્થવાં પાપિયાં. ૬ લાધુડ. ૭ ડલણિડ.
૮ અણડલણિડ. ૯ ધિદ્ધી. ૧૦ પાપિયાં. ૧૧ જીણઈ. ૧૨ લાધુ. ૧૩ ડલણિડ. ૧૪ અણડલણિડ. ૧૫ અસુઆણં. ૧૬ તેહન. ૧૭ ઝડિવાન. ૧૮ મૂર્ખન. ૧૯ જિણો વિ. ૨૦ અણલાધ.

सिद्धांत तेहनी चेतना नाठी । अथवा धिग्धिःकारक कर्मइजिनइ हु ।
जेह भणी जिन वीतराग लाधउइ अणलाधउ । कांइ ? उत्सूत्र बोलतां
वीतराग अणओलषिउ हूउ ॥ ६० ॥

[सो.] केतलाइ मूर्ख पंडितंमन्य^१ हंता सूधा धर्मना करणहार
रहइ हसइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्म हास्यस्थानक नही । इसुं कहइ ।

[मे.] केतला सूधा धर्मना करणहारनइ हसइ । ते कहइ ।

इअराण वि उवहासं तमजुत्तं भाय कुलपसूआणं ।
एस पुण कोवि अग्गी जं हासं सुद्धधम्ममि ॥ ६१ ॥

[सो.] इअराण० इतर अधर्म मूर्ख तेहनुं^२ जं हासुं^३
कीजइ, हे आत बांधव ! कुलीन जे पुरुष छइ तेहनइ अयुक्तउं । कुलीन
रहइ तेहइ करिवा^४ नावइ । एस पुण० ए पुण मोटउ आगि गाढउ
विरूउ । जं हासं० जं शुद्ध निष्कलंक धर्मना आराधक रहइ
हसीइ ॥ ६१ ॥

[जि.] हे भाय हे आतः ! इअराण वि मूर्खइनउं उपहास्य^५
जे हुइ ते उपहास्य कुलप्रसूतहइ अयुक्तउं । एतावता अकुलोपन्ननउं
हासउं मूर्खइ न करइ । एषः पुनः कोऽपि अग्निः । आ कोई वली आगि
जउ शुद्धइ निर्मलइ धर्मि हासउं ॥ ६१ ॥

[मे.] इतर पामर लोक तेहनूइ हासउं कुलना प्रसूत तेहनइ
हे बांधव ! युक्तउं नहीं । ए कोई मोटउ आगि जे सूधा जिनधर्मनउं^६
हासउं कीजइ ॥ ६१ ॥

१ 'मन्यइ. २ तीहनुं ३ हासं. ४ जेह. ५ कहिवा.

[सो.] गाढा मिथ्यात्वी पापीइ^१ रहइ उत्तम हित करिवउं
चीतवइ^२ । ए वात कहइ छइ । बिहु गाहे करी ।

[जि.] अथ सत्पुरुष दुष्टईहइं हित करइं । इसुं जाणावइ ।

दोसो जिणिंदवयणे संतोसो जाण मिच्छपावम्मि^३ ।

५ ताणं पि सुद्धहियया परमहिअं दाउमिच्छंति ॥ ६२ ॥

[सो.] दोसो० जेह रहइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि वीतरागना
धर्म ऊपरि दोष^४ अनइ मिथ्यात्वि पाप ऊपरि संतोष छइ, मन तिहां
बइठूं छइ । ताणं पि० जेहनां हियां सूयां निष्कपाय निर्मल छइं ते
तेहइं रहइं धर्महित देवा वांछइं । धर्मनु लाभ करिवुं^५ चीतवइ । जाणइं
१० किमहइ ए^६ बापडा धर्म मिलइं तू रूडउं ॥ ६२ ॥

[जि.] जाण जेहहइं जिनेन्द्रनां वचन ऊपरि द्वेष हुइ,
वली जेहहइं मिथ्यात्त्ववाद ऊपरि संतोष हुइ, एतावता जिनवचन जे न
मानइं, किं तु मिथ्यात्त्व मानइं तेहईहइं सुद्धहृदय निर्मलचित्त सत्पुरुष
परम हित देवा वांछइ ॥ ६२ ॥

४५ [मे.] जेहनइं जिनेन्द्रनां वचन ऊपरि द्वेष हुइ, जेहनइं
मिथ्यात्त्व ऊपरि संतोष हुइ, तीयांइनइं सुद्धहृदय निर्मल चित्तना धणी
परम हित देवा वांछइ ॥ ६२ ॥

[जि.] अथ पूर्वोक्त अर्थ युक्तउ करी स्थापइं ।

अहवा सरलसहावा^७ सुअणा सन्वाथ हुंति अविअप्पा ।
२० छडुंतविसभराणं वि कुणंति करुणं दुजीहाणं ॥ ६३ ॥

१ पापी. २ चीतइ. ३ मिच्छवायम्मि. ४ द्वेष. ५ तेहरइं. ६ करिवउ.
७ एहइ. ८ मे. सुहावा. ९ जि. मे. छडुंति.

[सो.] अहवा० अथवा जे सुजन हुइं ते सविहुं ऊपरि सरलस्वभाव हूँता किहांइ विकल्प नाणइ । रूडा^१ नइ विरूआइ सविहुं ऊपरि हित चीतवइ । छडुंत० जे द्विजिह्व साप विषना भर समूह छांडइं गरलइ जि^२ मूंकइं ते^३ ऊपरि उत्तम दयाइ^४ जि करइं । जे चाड दुर्जन कुवचन बोलइं ते ऊपरि उत्तम 'ए बापडउ किमइ पुण्य ५ प्राप्तिइ ?' इसी दया जि करइं ॥ ६३ ॥

[जि.] अथवा सरलस्वभाव स्वजन सगा सर्वत्र अविकल्प विकल्परहित हुइं । जिम लोक आपणां लोचन ऊपरि विकल्प भेद आंतरउं कांई न करइं । तथा ते वली सर्परूप द्विजिह्वहूइं करुणा दया करइं । जिम श्रीपार्श्वनाथि सर्प ऊपरि दया कीधी ॥ ६३ ॥ १०

[मे.] अथवा सरलस्वभाव जे स्वजन ते सघले किहांइ विकल्प नाणइं । समभाव आणइं । विषना भर गरल छांडइं छइं जे द्विजिह्व सर्प तीहइं ऊपरि करुणा आणइं । जे चाड दुर्जन कुबोल बोलइं तेहइ ऊपरि उत्तम चीतवइं जि 'ए बापुडउ किमही पुण्य पामिस्यइ ?' इसी जे दया करइं ॥ ६३ ॥ ११

[सो.] सम्यक्त्व गाढं दुर्लभ छइ । ए वात कहइ छइ ।

[सो.] अथ विरला केई एकहूइं सम्यक्त्व छइ । न सघलाई-हूइं । इसुं कहइ ।

[मे.] सम्यक्त्व गाढउं दुर्लभ छइ । ए वात कहइ ।

गिहवावारविमुक्ते^१ बहुमुणिलोए वि नत्थि सम्मत्तं । २०
आलंबणनिरयाणं^६ सङ्गहाणं भाय किं भणिमो ॥ ६४ ॥

१ रूडाइ. २ 'जि' नथी. ३ तेहइ. ४ दया. ५ जि. मे. गिहि.
६ जि. निलयाणं.

[सो.] गिह० घर कुटुंबना व्यापार जेहे छांड्या छइं ते घणा मुनिलोक महात्माइ माहि सम्यक्त्व नथी । जेहनइ काजकाम काई नथी तेहनां मन रोगि कष्टि^१ आवि मिथ्यात्व करिवा लहबइं ।

आलंबण० जे श्रावक गृहस्थ जेहनइ अनेक छोरू बेटा बेटी विवाह वृद्धि व्यवसाय काजकामनां आलंबन छइं तेहनइ मिथ्यात्वनइ विषइ लहबहिवानूं अहोभ्रात^२ ! किसिउं कहीइ ? ॥ ६४ ॥

[जि.] गृहस्थव्यापार गृहप्रारंभादिक तिणि करी विमुक्त रहित एवहा बहु प्रचुर मुनिलोक तेहइमाहे सम्यक्त्व नथी । हे भाय हे भ्रातः ! आलंबननिरत श्रावकहूइं किसुं भणां ? जिहां १० सर्वसंगविनिर्मुक्त महात्माईहूइं सम्यक्त्व न हुइं तिहां श्रावकहूइं किहां हूतूं ? इति भावः ॥ ६४ ॥

[मै.] जेहे घरना व्यापार मूक्या छइं एवहा घणा जे मुनिलोक तेहनइं सम्यक्त्व नथी । ए भ्रात ! रोगिं काष्टिं पीड्या हूता आलंबनना निलय जे श्रावक ते जउ सम्यक्त्व थका लहबहइं तिहां सिउं कहिवउं ? १५॥ ६४ ॥

[सो.] उत्सूत्र बोलतउ जीव संसारमाहि पडइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जीव उद्दिशी कि उपदेस बोलइ ।

न सयं न परं कोवा जइ जिअ उस्सुत्तभासणं विहिअं । २० ना बुडुसि निब्भंतं निरत्थयं तवफडाडोवं ॥ ६५ ॥

[सो.] न सयं० आपणपइं अथवा अनेरइं कुणहिं^३ काई न थाइ । कोवा० कोप लगइ अहंकारि चडिउ जउ रे जीव ! उत्सूत्र

શ્રીજિનવચન^૧ વિરુદ્ધ બોલિસિ^૨ તા તડ નિબ્મંતં નિશ્ચિદ્^૩ સંસાર-
સમુદ્રમાહિ બૂડિસિ^૪ । કુણહિં રચાઈસિ^૫ નહીં । જડ વિરાસઈ અજાણિવા
લગઈ કાઈ ઉત્સૂત્ર બોલઈ અનઈ પછઈ જાણ્યા પૂઠિઈ^૬ મિચ્છા મિ
દુક્કડ દિઈ, આલોઈ તુ છૂટઈં । ઈસિડ ભાવ । નિરત્થયં^૭ ઉત્સૂત્ર
બોલતા તપ ક્રિયા નિયમ સામાચારીનુ સ્ફટાટોપ આડંબર નિરર્થક^૮
જાણિવડ । તીણઈ કરી સંસારમાહિ બૂડતા ન રહીઈં ॥ ૬૫ ॥

[જિ.] કોઈ આપણડઈ નહી અથવા પર અનેરડ કોઈ નથી ।
રે જીવ ! જઈ તઈં ઉત્સૂત્રભાષણ કીધં તા તડ પછઈ નિર્ભાત
નિઃસંદેહ બૂડિસિ । તપનડ સ્ફુટાટોપ આડંબર નિરર્થક । તૂં જાણઈ છઈ
'તપનઈ આડંબરિ નહી બૂડં' એ ફોકટ જાણિ । તિણિ કારણિ ઉત્સૂત્ર^{૧૦}
મ બોલે ॥ ૬૫ ॥

[મે.] ન આપણપઈં ન પરપાહંતિ અથવા કોપ લગી અહંકારવશિ
રે જીવ ! જડ ઉત્સૂત્રનડ ભાષણ કીધં તડ તડં આંતિરહિત સંસાર-
સમુદ્રમાહિ બૂડિસિ । ઉત્સૂત્ર બોલતાં તપ નિયમ ક્રિયા સામાચારી સ્ફટાટોપ
આડંબર નિરર્થક ફોક જાણિવડ ॥ ૬૫ ॥

15

[સો.] સાચા ધર્મના ધણીનઈ હિઈ બડસઈ નહી બીજડ ધર્મ ।
એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ જિનેન્દ્રનડં વચન હિયામાહિ ધરિવડં । ઈસું કહઈ ।
જહ^૧ જહ જિણંદવચણં^૨ સમ્મં પરિણમઈ સુદ્ધહિઅઆણં ।
તહ તહ લોઅપવાહે ધમ્મો^૩ પઢિહાઈ નડચરિઅં ॥ ૬૬ ॥^{૨૦}

૧ શ્રીસિદ્ધાંત જિનવચન. ૨ બોલસિઈ. ૩ નિશ્ચિદ્. ૪ બૂડિસિઈ. ૫ રચાસઈ. ૬ 'પૂઠિઈ...ન રહીઈં' એટલો પાઠ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી પડી ગયેલો છે. તે બીજીમાંથી લીધો છે. ૭ ગાથા ૬૬ અને ૬૭ તથા તે ઉપરનો બાલાવબોધ પણ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી લહિયાની ચૂકથી પડી ગયેલો જણાય છે. તેથી તે ભાગ બીજી પ્રતમાંથી લીધો છે. ૮ જિ. જિણિદં. ૯ મે. ધમ્મં.

[सो.] जह० जिम जिम जिनेन्द्रवचन श्रीसर्वज्ञनु धर्म साचउ
चोषा हीयाना धणी मनि परिणमइ तह० तिम तिम लोकरा प्रवाहिनु
धर्म गुण विचार पाषइ ' आपणा देव, आपणा गुरु ' इत्यादि कदाग्रह-
रूप नटावाइजिना चरित्र सरीषुं प्रतिभासइ । बाह्य मंडाण जि छइ ।
१ लोकरंजना मात्र जि छइ । अभ्यंतर धर्म काई नथी । यत उक्तं
श्रीउपदेशमालायां—

पढइ नढो वेरगं निव्विज्जिज्जा य बहुजणो जेण ।

पढिऊण तं तह सढो जालेण जलं समोअरइ ॥ (गा. ४७४)

[जि.] जिम जिम सुद्धहृदयने हृदयि जिनेन्द्रनउं वचन सम्यक्
१० प्रकारि परिणमइ वसइ तिम तिम निर्मलहृदय तणउं लोकप्रवाहि धर्म
मिथ्याचर्यधर्म नटचरित्र सरीषउं पढिहाइ प्रतिभइ शोभइ । जिम
नटवानुं चरित्र फोकट तिम लोकप्रवाहि धर्म फोकट इसुं मानइ ॥ ६६ ॥

[मे.] जिम जिम जिनेन्द्रनां वचन सम्यग् प्रकारि परिणमइं
कहिनइं सुद्ध हृदयना धणीनइं तिम तिम लोकनउ प्रवाह नटावाना
१५ चरित्र सरीषउ प्रतिभासइं । कांइ ? ' ए सहू बाह्य मंडाण । लोकरंजना
मात्र, पणि आभ्यंतरि नहीं ' ॥ ६६ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मप्रमाण बोलइ ।

[मे] वली एह जि वात कहइ ।

२० जाण जिणिंदो निवसइ सम्मं हिययम्मि सुद्धनाणेणं ।
ताण तिणं व विरायइ समिच्छधम्मो जणो सयलो ॥ ६७ ॥

[सो.] जाण० जेहनइ हीअइ साचइं जाणवइं करी सम्यग्
दृढ श्रीजिनेन्द्र वसइ, वीतरागनु धर्म जेहनइ मति साचउ बइठउ हुइ

ताण० तेह रहइं मिथ्यात्वधर्म सहित लोक सघलउ तृणा सरिषउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ ए काई नही ॥ ६७ ॥

[**जि.**] जाण जेहना हियामाहे निर्मलइ ज्ञानि करी सम्यक्
प्रकारि श्रीजिनेन्द्र वसइ **ताण** तेहांहइं समिथ्यात्वि धर्मि करी सहित
मिथ्यात्वी लोक सघलइ **तिणं व** तृणवत् तृण सरीषउ निःसार ७
विराजति शोभइ ॥ ६७ ॥

[**मे.**] जेहनइ हीयइ साचइ जाणिवइ करी सूधउ वीतरागनउ
धर्म वसइ तेह मनुष्यनइ मिथ्यात्वधर्मसंयुक्त लोक सघलइ तृणा सरीषउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ जि ए काई नहीं ॥ ६७ ॥

[**सो.**] लोकनइ प्रवाहिइं^१ केतलाइं जाणइ^२ क्षुभइं । ए वात^३
कहइ छइ ।

[**जि.**] अथ सम्यक्त्व पाषइ श्रावकपणउं निरर्थक^४ इंसुं
बोलइ ।

लोअप्रवाहसमीरणउदंडपयंडचंडलहरीए ।

दढसम्मत्तमहाबलरहिआ गुरुआ वि हलंति ॥ ६८ ॥ ^५

[**सो.**] लोअप्रवाह० लोकनउ जे प्रवाह तेहरूपीआ
समीरण जे वायु^३ तेहनी प्रचंड गाढी लहरि करी **दढ०** दढ निश्चल
सम्यक्त्व रूपीआ आराधननउं^४ जे छइ महाबल तीणइं करी रहित
गुरुआइ **हलंति** डोलइं । घणा लोक काई मिथ्यात्व बोलता^५ करता^६
देपी मोटाइनां मन लहबहइं ॥ ६८ ॥ २०

[**जि.**] दढ सम्यक्त्वरूप महाबल तिणि करी रहित पुरुष
गुरया वडाइ हूता **हलंति** डोलइं । किसइ करी ? लोकप्रवाहरूपिउ

સમીરણ વાયુ તેહની ઉદ્દંડ પ્રચંડ રૌદ્ર **લહરી** કંલોલ તિણિ કરી ।
જિમ વાડની રૌદ્ર લહરિ કરી મૂલ વિણુ નીબલ વૃક્ષ ઢોલઈ । તિણિ
કારણિ નશ્વલ સમ્યક્ત્વ ધરિવડે ॥ ૬૮ ॥

[મે.] લોકપ્રવાહરૂપીડ **સમીરણ** વાયુ તેહની ઉદ્દંડ પ્રચંડ
૫ ગાઢી લહરિ કરી દૃઢ સમ્યક્ત્વના રૂપ મહાબલ તિણિ કરી રહિત
ગરુડાંના મન હાલઈ ઢોલઈ । મોટાંનાં મન લહબહઈ ॥ ૬૮ ॥

[સો.] ધર્મની અવજ્ઞાના કરણહાર રહઈ જે દુઃખ હુઈ તે
સ્મરતાં હિડે ધૂજઈ । એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] જિનમતની થોડીઈ અવહેલના ન કરિવી । ઇસું કહઈ
૧૦ છઈ ।

જિનમયઅવહીલા જં દુઃખં પાડણંતિ અજ્ઞાણી ।
નાણીણ તં સરિત્તા ભણ હિઅં થરત્થરઈ ॥ ૬૯ ॥

[સો.] જિણ૦ જિનધર્મની હીલાઈં નિંદાઈં કરી અજ્ઞાની
અજાણ જીવ નરક તિર્યંચ ગતિમાહિ મ્યાં હુંતા જે દુઃખ પ્રામઈ તે દુઃખ
૧૫ જ્ઞાની જાણહૂં સિદ્ધાંતનઈં બલિં જાણી સંભારતાં મઈં કરી હીઅડે
થરથર કાંપઈ ॥ ૬૯ ॥

[જિ.] શ્રીજિનમતની લગારણક અવહેલાઈં કરી અજ્ઞાની મૂર્ખ
જે દુઃખ પાડણંતિ પામઈ તે અજ્ઞાનીનડે દુઃખ સંભરિત્તા સંભારીનઈં
ભણ ભય કરી નાણીણ જ્ઞાનવંતનડે હૃદય થરત્થરઈ કાંપઈ ॥ ૬૯ ॥

૨૦ [મે.] જિનમતની અવહીલના નિંદા લગી અજ્ઞાની જીવ અજાણ
જીવ જે દુઃખ પામઈ તે જ્ઞાની જાણ સિદ્ધાંતનઈ બલિ નિંદા સાંભરતાં
થકાં મઈ કરી હીયડે થરથરઈ કાંપઈ ॥ ૬૯ ॥

[सो.] वली श्रीसम्यक्त्व लहतां^१ गाढउं दुर्लभ हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ आपणा जीव देसहइं उपदेस दिइ छइ ।

रे जीव अनाणीणं^२ मिच्छद्दिट्ठीण नियसि किं दोसा^३ ।
अप्पा वि किं न याणसि नज्जइ^४ कट्ठेण सम्मत्तं ॥ ७० ॥ ५

[सो.] रे जीव ! अज्ञानी मूर्ख मिथ्यात्वी तेहना दोष स्या भणी देखइं ? आपणपूं जि किसिउं न जाणइं ? नज्जइ^० सम्यक्त्व गाढइं कष्टिइं जाणइं लहइं । नेमिचंद्र भंडारी कहइ छइ । रे जीव ! तइं एवढइं कष्टिइं सम्यक्त्व लाधउं । मिथ्यात्वी बापुडा किम लहइं ? सम्यक्त्व लहतां गाढउं दोहिलउं छइ । इस्यउ भाव । १०

[जि.] रे जीव ! हे आत्मन् ! अनाणीणं मूर्ख मिथ्या-दृष्टिना दोसा दोष किं नियसि किंसुं जोयइ ? अप्पा वि आपहणी किं न याणसि न जाणइं ? जउ कष्टिइं सम्यक्त्व नज्जइ जाणीइ । एतावता रे जीव ! मिथ्यात्वीना किंसुं दूषण जोइ ? आपहणी तूं जाणइ छि ? जउ सम्यक्त्व जाणता गाढउं दुहेलउं ॥ ७० ॥ १५

[मे.] नेमिचंद्र भंडारी कहइ । रे आत्मन् ! अज्ञानी मिथ्यादृष्टि तेहना दूषण सिइ काजि जोइ छइ ? अप्पा^० आपणपइं तू किंसुं न जाणइं ? जे तइं महाकष्टि करी समिक्त्व जाणिउं छइं । तउ मिथ्यात्वी बापुडा किम लहिस्यइं ? ॥ ७० ॥

[सो.] केतलइ^५ मिथ्यात्त्व करताइ जिनधर्म वांछइ । तेह^{२०} आश्चर्य^६ कहि छइ ।

१ लहतां. २ अनाणीणं. ३ मे. दोसे. ४ निज्जइ. ५ केतल. ६ आश्चरी.

[जि.] जे मिथ्यात्त्वइं करइं सम्यक्त्व वांछइ । तेह उद्दिसी कहइ ।

मिच्छत्तमायरंत वि जे^१ इह वंछंति सुद्धजिणधम्मं ।
ते घत्था वि जरेणं भुत्तुं^२ इच्छंति खीराई^३ ॥ ७१ ॥

5 [सो.] मिच्छत्त० मिथ्यात्त्व कर्त्तव्य करताइ हुंता जे जीव सुद्ध^४ धर्म वांछइ । जाणइं ' अम्हे सूधउ धर्म करूं । ' ते घत्था वि० ते जाणे ज्वरि ग्रस्याइ हुंता खीर खांड खावा वांछइ । ज्वर सरिपूं मिथ्यात्त्व खीर खंडे सरिखउ जिनधर्म । जिम ज्वरि छतइ खीर खंडादिक खाधां हुंतां गुण न करइ, साम्हु अवगुण करइ तिम मिथ्यात्त्वइ
१० छतइ जिनधर्म गुणकारिउ न हुइं । सामहा विराधक थाइं ॥ ७१ ॥

[जि.] ये श्रावक मिथ्यात्त्व आंचरतई हूंताउ शुद्ध जिनधर्म इह संसारमाहे वांछइ ते घत्था वि जरेणं ते श्रावक ज्वरिइं ग्रस्या हुंता खीराई क्षीर खांड घृत भुत्तुं जीमिवा भणी वांछइ । जिम ज्वरिया पुरुषहूइं घृतादिकनउं जीमवउं विषप्राय हुइ तिम मिथ्यात्त्व
15 ग्रस्या हुंता सम्यक्त्व धरइं तउ सामुहउ अतिचार दोष पामइं । तिणि कारणि सर्वथा मिथ्यात्त्व मेलही सम्यक्त्व पालिवउं ॥ ७१ ॥

[मे.] मिथ्यात्त्व आचरतां हूंतां केईएक जीव सूधउ जिनधर्म वांछइ । ते जाणे ज्वरि ग्रस्या हूंता खीर खांड घी प्रमुख भोजन जिमिवउं वांछइं ॥ ७१ ॥

20 [सो.] केतलाइ मिथ्यात्त्व करताइं कहइं ' अम्हे अमुका गुरुना श्रावक । ' तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ कुगुरु आश्री कहइ ।

जह^१ केइ^२ सुकुलवहुणो सीलं मयलंति^३ लंति^४ कुलनामं ।
मिच्छत्तमाथरंतं^५ वि वहंति तह सुगुरुकेरत्तं ॥ ७२ ॥

[सो.] जिम कोएक उत्तम कुलवधू हुइ । सील^६ आपणउं मइलुं^७ करइ विराधइ अनइ नाम कुलनउं लिइं । आपणइ कलंकिइं करी कुलहूइं कलंक आपइं, ‘ अम्हे अमुका कुलनी । ’ मिच्छत्त^८ ० तिम^९ ५ केतलाइ मिथ्यात्त्व करता^{१०} हुंता कहइ, ‘ अम्हे अमुका सद्गुरुना श्रावक शिष्य । ’ ते आपणइं दोषिइं गुरु रहइं दोष आणइं । इसिउ भाव ॥ ७२ ॥

[जि.] जह केवि जिम केई सुकुलवहुणो सुकुलि ऊपनी वधू स्त्री आपणउं सील मइलउं करइ सील भांजइं अनइ^{१०} १० अनेरइ माणसि पूछीतां हूंती आपणा कुलनउं नाम लिइं । ‘ अम्हे मोटा कुलनी ’ इसुं कहइ । तह तिणि दृष्टांति करी केईएक मिथ्यात्त्व समाचारताई हूंता सुगुरुकेरत्तं सुगुरुना केडाइतपणउं वहइं । ‘ अम्हे अमुका सुगुरु अनई केडई ’ इसुं कहता आपणा सुगुरु पूर्वज लावइं ॥ ७२ ॥

15

[मे.] जिम केईएक भला कुलनी वधू सील आपणउं मइलउं करइं अनइ नाम कुलनउं लिइं, ‘ अम्हे अमुकानी कुलवधू ’ तिम जीव मिथ्यात्त्व आचरतउ हूंतउ कहइ, ‘ अम्हे अमुका सुगुरुना श्रावक । ’ आपणइ दोषि गुरुनइं दोष आणइं ॥ ७२ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

20

[जि.] अथ कुत्सित श्रावक उद्दिशी बोलइ ।

१ मे. जह. २ जि. मे. केवि. ३ जि. मे. मइलंति. ४ जि. लंति. ५ मे. मिच्छत्तं. ६ सीली. ७ मइलउं. ८ आणइ. ९ करताइ.

उस्सुत्तमायरंत वि ठवंति अप्पं सुसावगत्तम्मि ।
ते रुद्धोरघत्थ वि तुलंति सरिसं धणड्ढेहिं ॥ ७३ ॥

[सो.] उस्सुत्त० उत्सूत्र श्रीसर्वज्ञवचन विरुद्ध कर्तव्य
आचरताइं हुंता आपणपउ सुश्रावकमाहि थापइं । ‘अम्हेऊ श्रावक’
५ इम कहइं । ते किसिउं करइं ? ते रुद्ध० ते रौद्र रौर^३ दालिद्रि ग्रस्याइ
हुंता गाढा दालिद्रीइ हुंता आपणपउ धनाढ्य महालक्ष्मीवंत^३ सरीषउ
मानइं ॥ ७३ ॥

[जि.] केईएक उत्सूत्र सिद्धांत विरुद्ध वचन आचरता करताई
हुंता धनाढ्य अप्पं आपणपउ सुसावगत्तम्मि सुश्रावकआपणा-
१० माहे ठवंति स्थापइं । ते लोक रुद्धोरघत्थ वि रौद्र दारिद्र्यइं
ग्रस्याई हुंता धनाढ्य लक्ष्मीवंत तेह सरीषउं आपणपउं गणइं ॥ ७३ ॥

[मे.] उत्सूत्र आचरताइ हुंता जीव आपणपउं श्रावकमाहि
थापइं । कहइं ‘अम्हे पणि श्रावक ।’ ते राद्र रौर दालिद्रिइं ग्रस्या
हुंता आपणपउं धनाढ्य श्रीवंत सार्थिं तोलइं ॥ ७३ ॥

१५ [सो.] लोकमार्ग अनइ धर्ममार्ग रहइं एवडउ विहरउ छइ ।
तेउ ते मूर्ख न जाणइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जाण अनइ अजाणनउं आंतरउं प्रकटइ ।

किवि कुलकमम्मि रत्ता किवि रत्ता सुद्धजिणवरमयम्मि ।
इअ अंतरम्मि पिच्छह मूढा नायं न जाणंति ॥ ७४ ॥

२० [सो.] किवि० केतलाइ आपणइ कुलकमि जि राता कुल-
चारनइ प्रवाहि पड्या छइ । केतलाइं सूधउ खरउ जिनधर्म तिहां राता

१ मे. धणिड्ढेहिं. २ रौर. ३ लक्ष्मीवंत. ४ याणंति. जि. मे. याणंति.

छइ । कुलक्रम^१ काई नथी करता । इअ० ए बिहुंनइ आंतरं ए एवडउं छइ । एकि कुलक्रम करताइ नरक तिर्यचमाहि जाइं छइ । बीजा जिनधर्म आराधतां देवलोकिं अथवा मोक्ष^२ जि जाइं । एवडइ आंतरइ छतइ ते मूढा मूर्ख युक्ति न्याय न जाणइं । कुलक्रमजिनु कदाग्रह लेई रहइं । सूधउ धर्म न करइं ॥ ७४ ॥

5.

[जि.] किवि केईएक अजाण कुलक्रमि राता छइं । केईएक जाण जिणवरनइ मति राता । इअ ए आंतरउं पिच्छह जोयउ । जाण-अजाणनउ ए विहरउ देषउ । मूर्ष नायं न याणंति न्याय न जाणइं । जे जिनमति राचइं ते युक्तायुक्तविचार जाणी जाण कहावइ अनइ मूढ न्यायरीति न जाणइ । कुलक्रमि रंजीइं । साचउं-कूडउं न^{१०} जाणइं ॥ ७४ ॥

[मे.] केतलाइ जीव कुलक्रमि कुलाचारि राता छइं । केतलाइ जीव सूधा जिनवरना मतनइ विषइ राता छइं । जाणइं छइं 'सूधा धर्म लगइ मुक्ति पामीस्यइ । पाइइ कुलक्रमि संसारमाहि भमीसिइ ।' एवडइ अंतरि छतइ, जोउ, मूर्ख नाणिउं जे न जाणइं । कुलक्रमनउ^{१५} कदाग्रहु न मूकइं ॥ ७४ ॥

[जि.] अथ अजाणनी वात बिहुं गाथाइं करी कहइ ।
संगो वि जाण अहिओ तेसिं धम्माइं जे पकुव्वंति ।
मुत्तूण^३ चोरसंगं करंति^४ ते चोरिअं पावा ॥ ७५ ॥

[सो.] जीहं मिथ्यात्वी दर्शनीनी संगतिइ अहितकारिणी^{२०} करिवा^५ नावइं । पुण तेहनउ^६ उपदेसिउ जे धर्म ते करइं । मुत्तूण०

१ 'कुलक्रम...जाइं छइं' एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांथी पडी गयेलो छे.
२ मोक्षि. ३ जि. मोत्तूण. ४ जि. करंति, मे. करिंति. ५ कारिवा. ६ तेहनु.

ते चोर अन्यायी पापीनउ संसर्ग मेल्हीनइ आपणपइं जि चोरी करइ ।
पापीया जे मिथ्यात्त्वीनू संसर्ग न करइ, पुण^१ मिथ्यात्त्व करइ ते जाणे
चोरनी संगति न करइं, पुण आपणपइं जि चोरी करइं छइं ॥ ७५ ॥

[जि.] अजाण जेहांनउ संगई अहित विरूयाकारण हुइ तेसिं
५ तेहनां अहितकारकनां उपदिस्यां जे पुरुष धर्म करइं ते पुरुष पावा
पापिष्ट हूता चोरनउ संसर्ग मेल्ही आपहणी चोरी करइ ॥ ७५ ॥

[मे.] जेहनउ संसर्गइ अहितकारीउ हुइ अनइ तेहना भाष्या
धर्म जे करइं ते केवहा जाणिवा ? चोरनउ संसर्ग मूकीनइ आपणइ
डीलि पापि चोरी करइं । ते एवहा जाणिवा ॥ ७५ ॥

१० जत्थ पसुमहिसलक्खा पव्वे होमंति^१ पावनवमीए ।
पूअंति तंपि सइदा हा हीला वीयरायस्स ॥ ७६ ॥

[सो.] जीणइं पर्वि आसो चैत्रनी पापमय महानउमिइं पशु
बोकडा भइंसाना लक्ष होमइं मिथ्यात्त्वी राजादिक । पूअंति० केतलाइ
श्रावकइ हुई ते पर्व पूजइं मानइं । गोत्रजपूजनादिक करइं । ते पर्वना
१५ करावणहार ब्राह्मणादिक रहइं पुण पूजइं । दानादिक दिइं । हा
हीला० अहो ! केवडी ए हीला अवज्ञा आशातना वीतरागहूइं । एक
जीवदयामूल वीतरागनू^२ धर्म आराधीइ अनइ परइं महाहिंसामय पर्व
मानीइं । ए^३ आज्ञालोप भणी अवज्ञाइ^४ कही ॥ ७६ ॥

[जि.] जत्थ जिणि पर्वि पापनवमीनइ दिवसि सामान्य
२० देह्नाडीनइ दिनि पशु छाला महिसु भइंसा तेहना लक्ष हम्मंति होमीइं
विणासीइं । तिणि दिहाडइ श्रावक जइ पूजइ तउ श्रीवीतरागनी ही

१ 'पुण मिथ्यात्त्व...न करइं' एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांथी पडी
गयेलो छे. २ जि. मे. हम्मंति. ३ वीतरागनउ. ४ 'ए' नथी. ५ अवज्ञा.

खेदे हीला । जे श्रावक श्रीवीतरागदेवनइं मानइं अनइं मिथ्यात्त्व पुण साचवइं ते श्रावक श्रीवीतरागनी अवहेला करइं । तिणि कारणि ते श्रावक केई अजाण जाणिवा ॥ ७६ ॥

[मे.] जिहां आसोजी चैत्री पापनवमीइं पशु छाला महिस भइंसा तेहना लक्ष लाष हणीइं अनइं तीणइं दिहाडइ श्रावक हुइनइ 5 गोत्रजनी पूजा करइ तउ हा इसइ खेदि तीए वीतरागनी हीला कीधी । परमेश्वर अवहेल्या ॥ ७६ ॥

जो गिहकुटुंबसामी संतो मिच्छत्तरोवणं कुणइ ।
तेण सयलो वि वंसो पक्खित्तो भवसमुद्भमि ॥ ७७ ॥

[सो.] जे कुटुंबनायक^१ मूलगाउ हुई काई मिथ्यात्त्वनउ बोल^{१०} घरि रोपइं थापइ । पाछिलाइ संतानीआ सघला तेहना थाप्या भणी मूकी न सकइं । तेण तीणइं आपणउ सघलुइ केडिलु वंस संसार-समुद्रमाहि घातिउ पाड्या^४ भणी ॥ ७७ ॥

[जि.] जे गृहकुटुंबनउ स्वामी धणी संतो हूंतउ मिथ्यात्त्व-रोपण करइ । तेण तिणि गृहकुटुंबस्वामीइं सयलो वि सघलउइ वंस^{१५} भव संसार तेहरूपिउ समुद्र तेहमाहे पक्खित्तो प्रक्षिपउ घालिउ ॥ ७७ ॥

[मे.] जे पुरुष गृहस्थ कुटुंबनउ स्वामी होईनइ आपणा संतानीयानइं मिथ्यात्त्वनउं आरोपण करइं तीणइं सघलुइ वंसु संसार-समुद्रमाहि प्रक्षेपिउ घातिउ ॥ ७७ ॥

कुंडचउत्थी नवमी बारसी पिंडदाणपमुहाइं ।
मिच्छत्तभावगाइं^५ कुणंति तेसिं न सम्मत्तं ॥ ७८ ॥

१ जि. °कुटुंब°. २ मे. मिच्छित्त°. ३ कुडंब°. ४ पड्या. ५ मिच्छित्त°.

[सो.] कुंडचउत्थी० विणायगचउत्थि महानउमि वत्सवारसि
बीजाइं पर्व सीअलसत्तमि द्रोअट्टमि शिवरत्ति नागपंचमि काजलीत्रीज
आमलीइग्यारसि अविलोअपांचमि^१ अमांस षष्ठीजागरण नवसती पितस्-
पिंडदान नवोदकि पीपल-जलदानं अमावस जमाई-भोजनप्रमुख
5 मिच्छत्त० अनेक एहवा^२ मिथ्यात्त्वपोषक पर्व करइ करावइ ।
तेसिं तेहहइं इसिउं जाणिवउं । सम्यक्त्व नथी ॥ ७८ ॥

[जि.] जे श्रावक कुंडचतुर्थी महानवमी अनइ बारसि तेहना
पिंडदानप्रमुख मिथ्यात्त्वधर्मना भावक पोषक मिथ्यात्त्व करइं तेसिं
तेहां श्रावकहइं सम्यक्त्व नहीं । लगाइ मिथ्यात्त्वनउ लवलेश करइ सु
10 अजाण इति भाव ॥ ७८ ॥

[मे.] कुंडचउत्थि कहतां विणाइगचतुर्थी महणिमनीं नवमी
वत्सवारसि सीयलसप्तमी द्रोअट्टमी शिवरात्रि नागपंचमी काजलीत्रीज
आमलीइग्यारसि अविलोअपांचमी अमास षष्ठीजागरण प्रमुखे पिंडदान-
प्रमुख जे मिथ्यात्त्वनइ भावक उपजावणहार जे करइ तेहनइ सम्यक्त्व
15 नही ॥ ७८ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम आपणउं कुटुंब मिथ्यात्त्वतउ कादइ ।
ए वात कहइ छइ ।

[मे.] अथ गाणनी वात कहइ ।

जह अइकुलम्मि खुत्तं सगडं कडुंति केवि घुरधवला^३ ।
20 तह मिच्छाओ कुडंबं अह विरला केवि कडुंति ॥ ७९ ॥

[सो.] जिम कादमना गाढा कलमाहि गाडउं खूतउं हुइ ते

१. अविलोवा पंचमि. २. एहा. ३. अइकालमि, मे. अइकलमि. ४. धुरिं.

केतलाइ धोरी धवल मूलगा वृषभ तेह जि काढइं । बीजे वृषभे न काढइं ।
तह० तिम मिथ्यात्वरूपिआ कादममाहि कलिउं आपण^१ कुटुंब
विरला० के एक समर्थ उत्तम उपाइं करी काढइं । मिथ्यात्त्व छंडावी
साचइ धर्मि लगाडइं^२ ॥ ७९ ॥

[जि.] जिम केईएक धवला धोरी मूलगा सबलबल अतिकर्दमना ५
कलणमाहे खुत्तं खूतउं हूंतउं सगड गाडउं काढइं तह तिम इह
संसारमाहि विरला केईएक पुरुष मिच्छाओ मिथ्यात्त्व हूंतउं कुटुंब-
परिवार काढइं । साचइ जिनधर्म लगाडइं ॥ ७९ ॥

[मे.] जिम अतिकलण कादममाहि खूतउं गाडउं केईएक धोरी
वृषभ हुइं तेही जि काढी सकइं, सामान्य वृषभ काढी न सकइं तिम^{१०}
मिथ्यात्वरूपीया कलणमाहे कुटुंब भूतउं थकउं इहां विरला कोईएक
काढइ ॥ ७९ ॥

[सो.] केतलाएक वीतराग सर्वज्ञ सर्वज्ञदेवने लक्षणे^३ सहितइ
न ओलखइ^४ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीसर्वज्ञदेवनी अप्राप्तिकारण कहइ ।

१५

जह वहलेण सूरं महियलपयडं पि नेव पिच्छंति ।
मिच्छत्तस्स^५ य उदए तहेव न निअंति जिणदेवं ॥ ८० ॥

[सो.] जिम वादलि आडइ छतइ पृथ्वीमंडलमाहि प्रकट^६
सूर्य न देखीइ तिम मिथ्यात्वरूपिइ^७ वादलि आडइ छतइ जिनदेव
श्रीसर्वज्ञदेव विश्वमाहि प्रकट प्रमाणइ छतु न निअंति न देषइं ॥ ८० ॥^{२०}

[जि.] जह जिम वादलिइ करी महियलपयडं पि
जगत्रयहूइं प्रत्यक्षइं हूंतउ सूर सूर्य नेय पिच्छंति न देषइं तहेव

१ आपणं. २ लागई. ३ लक्षण ए. ४ उलषइं. ५ मिच्छत्तस्स. ६ प्रकटइ.
७ मिथ्यात्वनइ उदया मिथ्यात्वरूपिइ.

तिम जि मिथ्यात्वनइ उदइ जिनदेव श्रीसर्वज्ञदेव न नियंति न पश्यन्ति न देखइ । सकललोकप्रत्यक्ष सूर्य सरीषउ सर्वज्ञदेव । अनइ वादलसरीषउ मिथ्यात्त्व छइ । तिणि कारणि मिथ्यात्त्वव्यापिउ जीव श्रीसर्वज्ञदेव सकल आराध्यपणइ न देखइ ॥ ८० ॥

- 5 [मे.] जिम वादलइ करी सूर्य पृथ्वीमंडलमाहि प्रगट जाणीतउ हूंतउ पणि दीसइ नहीं तिम मिथ्यात्त्वरूपीइ वादलि आडइ हूंतइ जिन वीतरागदेव न देषइ ॥ ८० ॥

[सो.] मिथ्यात्त्वीनउ जन्म वृथा । ए वात कहइ छइ ।

[जि] अथ मिथ्यात्त्वीना जन्मनी निरर्थकता कहइ ।

- 10 किं सो विजणणिजाओ जाओ जणणीइ किं गओ बुद्धिं ।
जइ मिच्छरओ जाओ गुणेषु तह मच्छरं वहइ ॥ ८१ ॥

[सो.] कि सो० ते पुरुष माइ कां जाइउ ? अथवा जु जाइउ तउ वृद्धिइं कां गिउ ? जइ० जउ मिथ्यात्त्वरत कूडा देवगुरु धर्मनइ विषइ आस्थावंत हुउ । अनइ गुणवंत साचा धर्मना आराधक तेह उपरि वली मच्छर वहइ । एतलइं तेहनउ^३ जन्म निरर्थक । मुहिआं^४ पृथ्वी रहइं भारइ जि करणहार । तेहनी वृद्धिविस्तार सहइ अकज इसिउ भाव ॥ ८१ ॥

[जि.] ते पुरुष कांइ जणणिजाओ माताइं जणिउ ? जउ माताइं जन्मिउ किं गओ बुद्धिं तउ वृद्धिइं कां गउ ? मोटउं कां हूउ ? पहिलउं जन्मीतउई नही । जइ किवारइं जणिउ तउ वधारिउ कई ? इति भाव । कांइ ? जइ मिथ्यात्त्वरत जाओ हूउ

तह तिम जि गुणवंत ऊपरि मात्सर्य सद्देषभाव वहइ । जइ जन्मिउ न हुत, जइ मोटउ न थाउ तउ आगलि जातउ मिथ्यात्त्वी न हुत । अनइ वली गुणवंत ऊपरि मात्सर्य न वहत । तिणि कारणि विद्वेषी भणीं मिथ्यात्त्वीना जन्मनउं काई नही ॥ ८१ ॥

[मे.] ति पुरुष जननी माताइं कांइ जायउ ? अनइ जउ ५ जायउ तउ वृद्धिइं कांइ गयउ ? जइ मिथ्यात्त्वनइ विषइ रत आस्थावंत हूउ तिम गुणवंत धर्मवंत ऊपरि मत्सरु वहइ । एतलइ तेहनउ जन्म फोक ॥ ८१ ॥

[सो.] जिम जिम मिथ्यात्त्वि वाहिउ जाषल सेषलनी पूजा करइ तिम तिम ते घणउ^१ घणेरडउ व्यापीइं । अनइ दृढ धर्म जे हुइ^{१०} तेह रहइं काई करी न सकइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ नीचानउं स्वरूप कहइ छइ ।

वेसाण बंदियाण य माहणडुंवाण जक्खसिक्खाणं ।
भक्ता भक्खट्टाणं विरयाणं जंति दूरेणं ॥ ८२ ॥

[सो.] वेसा० वेश्या नगरनायिका^१ बंदी भट्ट ब्राह्मण^{१५} कुलगुरुप्रमुख डुंब गायन जाषलसेषल गोत्रज पितरप्रमुख देहरडा एतलां ऊपरि जे भक्ता हुइं तेहहइं द्रव्य पूरइ । पूजा जिमण लापसी^३ बली-बाकुलादिक करइ । ते लोक वेश्या^४ भट्टादिक रहइ भक्ष्यस्थानक सदैव थाइ । वलि वलि वरसि वरसि पवि^५ पविं सदैव वांछइं । बलात्कारिइं लिइं, दापउं थापइ, लक्ष्मी नीगमइ । विरयाणं० अनइ जे विरत हुइं,^{२०}

१ 'घणउ' नथी. २ 'नाइका. ३ पालसी. ४ तीह वेश्या. ५ 'पविं पविं' नथी.

जे ब्रह्मचारी विषयनिवृत्त^१ हुइ, जे^२ आपणी कीर्ति न वांछइ, जे दृढ सम्यक्त्वना धणी हुइ, जे दुःखिइ आवइ^३ कातर न हुइ, एह्वा दृढ धर्मना धणीहूइ ए वेश्यादिक सघलाइ दूरि जाइं । आपणु लाग काई देखइं नहीं । एह भणी तेहहूइं उचाटइं पुण काई न करइं । साम्हा प्रसन्न थाइं ॥ ८२ ॥

[जि.] वेश्या तणा, बंदी भाट तणा, माहण ब्राह्मण तणा, डुंब तणा, यक्षभूतादिक तणा, भक्ता भक्तिकरणहारइ जि पुरुष भक्खट्टाणं भक्ष्यस्थानक । एतलइ जे वेश्यादिकहूइं भक्ति करइं तेह जि भक्तिकरणहारहूइं देणहारहूइं वेश्यादिक षाइं । विरयाणं विरत १० हूंता अणमानता पुरुष हूंता दूर वेगला जाइं नासइं । विरयाणमित्यत्र पंचम्यर्थे षष्ठी प्राकृतत्वात् ॥ ८२ ॥

[मे.] वेश्या बंदी भाट ब्राह्मण डुंब यक्ष सेष थाकता गोत्रज पितर प्रमुख ऊपरि जे भक्ता हुइं, बलि बाकुलि लापसीइं करी भक्ति करइं एतला भक्तिना करणहारजिनइ खाइं । वरसि वरसि ते १५ वांछा करइ । अनइ ईया हूतां जे विरता छइ ते हूंता वेश्यादिक दूरि जाइं । तेहनइ काई पाड्डुं करी न सकइं ॥ ८२ ॥

[सो.] अकुलीन धर्म करइं ते आश्चर्य । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ केई एकलधर्मी जीवनउं स्वरूप प्ररूपइ ।

सुद्धे मग्गे जाया सुद्धेण गच्छंति सुद्धमग्गमि ।

२० जे पुण अमग्गजाया मग्गे गच्छंति तं चुज्जं ॥ ८३ ॥

[सो.] सुद्धे० जे शुद्धि मार्गि उत्तम सुश्रावकनइ कुलि जाया

१ 'निवृत्ति. २ 'जे आपणी....धणी हुइं' एटलो पाठ सो. नी बीजी प्रतमांथी पडी गयो छे. ३ आविइ.

ते सूधा मार्ग खरा धर्मनइ विषइ सुखिइं चालइं । तेहनइं धर्मनु मार्ग
कुलक्रमिइ जि आगइ चालिउ आवइ छइ । एह भणी तेहहइं धर्म करतां
काई दोहिलुं नही । **जे पुण०** पणि जे अमार्गि जाया विरूइ^१ अधर्म^२
कुलि उपना तेहइ केतला जे मार्गि चालइ धर्म करइं तेहनइ कुलक्रमागत
धर्म न हुइं । ते जं धर्म करइं तं चुज्जं ते आश्चर्य ॥ ८३ ॥ 5

[**जि.**] सुद्धइ निर्मलइ मार्गि जात उपना द्विजात जे हुइं ते
सुखिइं समाधिइ भली परिइं शुद्धइ निःपाप मार्गि गच्छंति चालइ ते
आश्चर्य नही । भला अनइ भलइ मार्गि हींइइ । जिम रोहणाचलि
रत्ननउं आश्चर्य नही । जिम लंकाइं सोना होवानउं आश्चर्य नही । पुण
जे अमार्गजात त्रिजातइं हुइं ते मार्गि मार्गि जइ चालइं तउ ते आश्चर्य ।^{१०}
जिम उकरडी माहे रत्न उपनउं हूंतउं आश्चर्य भणी हुइ ॥ ८३ ॥

[**मे.**] जे सूधइ मार्गि श्रावकनइ कुलि उपना सुखिइं समाधिं
सूधा मार्ग खरा धर्मनइ विषइ चालइं । पणि जे अमार्गि अधम-कुलि
जाया अनइ जे धर्ममार्गि चालइ ते आश्चर्य कउतिग ॥ ८३ ॥

[**सो.**] धर्म करतां काई लगाइ विघ्न उपजइ । अजाण लोक^{१५}
ते लेई धर्म रहइं लगाडइं । ए वात कहइ छइ ।

[**जि.**] अथ पापिष्ठ मिथ्यात्त्वीनउं स्वरूप कहइ छइ ।

मिच्छत्तसेवगाणं विगधसयाइं पि^३ बिंति नो पावा ।
विगधलवम्मि वि पडिए दढधम्माणं पणचंति ॥ ८४ ॥

[**सो.**] मिथ्यात्त्वना करन्हारनइं^४ अनेराइं संसारनां काज-^{२०}
व्यवसाय विवाहादिक करतां विघ्न अंतराय दुःख उपसर्गनां सइं पडइं ।

१ विरूइ. २ अधर्मि. ३ भिंति, मे. पि बंति. ४ करन्हारनइं.

तेउ पापी लोक ते बोलइं नही । विगधलवग्नि० अनइ जे दृढ धर्म
 खरा धर्मनां कर्त्तव्य करइ छइं तेहहूइं केती वारइं विघ्नलवलेष मात्र
 थोडूअइ अंतराय दुःख पडइ तउ मूर्ख लोक नाचइं, 'एहहूइं धर्म
 करतां आम हूउं ।' इसिउं न जाणइं, 'निश्चिइ धर्म करतां रूडूं जि
 5 हुइ ।' धर्मइं विघ्न विलइ जाइं जिम आगि पाणी करी उल्हाइ जि ।
 पुण मापु जाणिवउं । जु थोडउ अंगारमात्र आगि हुइ तु चल्इ मात्रि
 पाणीइं ओल्हाइं^३ । पणि दवानल ज्वलतउ हुइ तउ थोडइं पाणी काई
 नही । जु मेघ वरिसइ घणउं पाणी पडइ तउ ओल्हाइ^४ । तिम थोडउं
 पाछिला भवनुं पापकर्म थोडिइ धर्मइ विलइ जाइ । पुण कर्म घणउ हुइ
 10 अनइ धर्म थोडउ हुइ तु किम तीणइं धर्मइं घणउं कर्म विलइ जाइ ?
 पुण एक निश्चय जि जाणिवुं । जं धर्मि करी पाप विलइ जाइ जि ।
 जिम सूर्य थिकउ^५ अंधारां नासइ जि । जं धर्म करताइं विघ्न नथी टलतां
 ते थोडा धर्मनुं कारण । एक मूर्ख अजाणपणइं 'धर्मनइं दोषिइं' इसिउं
 कहइं, 'अम्हारइ कुलि ए धर्म सहइ नही ।' अनइ पापीहूइं घणाइं
 15 दुःख पडइं पणि बोलइं नहीं ॥ ८४ ॥

[जि.] पावा पापिष्ट पुरुष मिथ्यात्वसेवकहांहूइं विघ्न उपद्रव
 तेहनां शतई पड्यां नो बिति न बोलइं । पुण दृढ धर्म निश्चल
 धर्मवंतहूइं विघ्ननइ लवलेशिइ पडिइ हूंतइ पणचंति प्रनृत्यंति ॥ ८४ ॥

[मे.] मिथ्यात्वना सेवणहारनइ विघ्ननां सइं ऊपजइं पणि ते
 20 पापीइ मन नाणइ जि 'अम्हनइ मिथ्यात्व सेवतां विघ्न उपनां ।' अनइ
 जे दृढधर्म खरउ धर्म करइ तेहनइ विघ्ननउ लवु मात्र उपनइं पापी लोक
 पचारइं ॥ ८४ ॥

[सो.] धर्म सहित दुःखऊ रूडउं । मिथ्यात्वसहित सुखइ विरूडउं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वधारकनी दृष्टाई त्रिहुं गाथा करी बोलइ ।

सम्मत्तसंजुआणं विग्घं पि हु होइ उच्छवसरिच्छं ।

परमुच्छवं पि मिच्छत्तसंजुअं अइमहाविग्घं ॥ ८५ ॥ 5

[सो.] सम्मत्त० जे सम्यक्त्वइं करी सहित छइ, खरउ धर्म आराधइ छइ तेहहइं केती वारइं विघ्न दुःख पडइं ते दुःख उत्सव सरीषुं हुइ । ते तीणइं दुःखिइं करी पाछिला, भवनां पापकर्म क्षपीनइ खरा धर्मनइ प्रसादिइं आगलि मनुष्यनां देवलोकनां सुख प्रामइं । तेह भणी उत्सव समान । परमुच्छवं पि० मिथ्यात्वि० 10 करी जे सहित छइं तेहरइं केतीवारइं परम उत्सव हुइ । राज्य ऋद्धि लक्ष्मी भोगसुख प्रामइं । तेहइ अतिमहाविघ्न जाणिवुं । तेह १ ऋद्धिनइं प्रमाणि ते मिथ्यात्व आरंभ पाप करी आगलि नरकतिर्यचादिक दुर्गतिइं जाइं । संसारमाहि रुलइं । तेह भणी तेहनु उत्सव महाविघ्न समान कहीइ ॥ ८५ ॥ 15

[जि.] सम्यक्त्वसंयुक्त पुरुषहइं विघ्नइ हु निश्चइ उत्सव-सदृश महोत्सव सरीषउं हुइ । परमुच्छवमि प्रकृष्ट महोत्सवमाहे मिथ्यात्वसंयुक्त हंतउ अइमहाविग्घं अतिमहाविघ्न हुइ । एतलइ सम्यक्त्वधारकहइं सम्यक्त्वइ जु तत्त्व । माया काई नही ॥ ८५ ॥

[मे.] सम्यक्त्वइं करी जे सहित तेहनइ किवारइं विघ्न 20 ऊपजइ तउ उत्सव करी मानइं । कांइ कहइ ? ‘ भवांतरि कर्म क्षय गयां वली नही आवइ । ’ तेह भणी उत्सव समान मानइं । वली जे

१ मे. उत्सव. २ जि. परमुच्छवमि, मे. परमुत्सवं. ३ सम्यक्त्वइं. ४ तेह रहइं. ५ जाणिवउं, ६ ‘ तेह ’ नथी.

मिथ्यात्वि करी सहित छइं तेहनइं परम उत्सवइ अतिविघ्न करी मानिवा । काइं ? तीहा उत्सवे मिथ्यात्त्वनां कारण घणां हुइं । अनइ ते मिथ्यात्त्वनइ प्रमाणि नरगि जाइं । तेह भणी उत्सव विघ्न समान गिणीइं ॥ ८७ ॥

5 [सो.] जेहहूइं धर्मनी दृढाई हुइ तेहहूइं देवइ प्रणाम करइं ।
ए वात कहइ छइ ।

इंदो वि ताण पणमइ हीलंतो निययरिद्विवित्थारं ।
मरणंते वि हु पत्ते सम्मत्तं जे न छडुंति ॥ ८६ ॥

[सो.] इंद्र तेहहूइं प्रणाम करइ । हीलंतो० आपणी देवनी
10राज्यऋद्धिना^१ विस्तार निंदतउ हूंतउ^२ । जाणइ ए ऋद्धि^३ काई नहीं ।
ईणी^४ ऋद्धिइं मोटपण काई नही । मरणंते वि० मरणांतिइ पहुतइ
जे गाढइ संकटि पडिइ^५ आपणउं सम्यक्त्व न छांडइ, मिथ्यात्त्व न
करइं तेहहूइं इंद्रादिक देवइ नमस्करइं ॥ ८६ ॥

[जि.] निययरिद्विवित्थारं आपणी लक्ष्मीनउ विस्तार
15हीलतउ निंदतउ हूंतउ इंद्र तेहां सम्यक्त्वधारक पुरुषहूइं प्रणमइ ।
तेहां केहांहूइं ? मरणांतई पामिइ हूंतइ जे सम्यक्त्व हु निश्चइं न
छांडइं । ताणेत्यत्र द्वितीयार्थे प्राकृतत्वात् ॥ ८६ ॥

[मे.] इंद्रइ तीहां पुरुषांनइं प्रणामु करइ, आपणी रिद्धिनउ
विस्तार अवहेलतउ हूंतउ । पणि ते जीव केवहा छइं ? जे मरणांति
20सम्यक्त्व छांडइं नहीं ॥ ८६ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

१ 'रिद्धिना. २ 'हूंतउ' नथी. ३ रिद्धि. ४ ईणइ. ५ पडइ.

छडुंति निययजीअं तणं^१ व मुक्खत्थिणो न^२ उण सम्मं ।
लभइ पुणो वि जीअं सम्मत्तं हारिअं कुत्तो^३ ॥ ८७ ॥

[सो.] छडुंति० जे जीव मोक्षार्थी आसन्नसिद्धिक हुइं ते तृणनी परि आपणउं जीवितव्य छांडइं । दुःखि पडइ मरण आंगमइं, पुण सम्यक्त्व न छांडइं । मिथ्यात्त्व न करइं । लभइ० इसिउं जाणइं^४ । ५ ए जीवितव्य अनंते भवे वली वली लभइं, पुण सम्मत्तं० ए सम्यक्त्व जु हारिउं नीगमिउं तु वली किहां लभइ ? अनंते भवे दुर्लभ थाइ ॥ ८७ ॥

[जि.] मोक्षार्थी पुरुष निययजीअं निजक जीवित आपणउं जीवितव्य तृणवत् तृणनी परि छांडइं, पुण सम्यक्त्व न छांडइ । किसा^५ भणी ? पुनरपि वलीइ जीवितव्य लभइ, पुण सम्यक्त्व हारिउं नीगमिउं हंतउं कुत्तो किहां हंतउं लभइ ? अपि तु न लभइं । सम्यक्त्व महादुःप्राप मोक्षदायक छइ । तिणि कारणि सम्यक्त्वनी द्ढाई धरइ ॥ ८७ ॥

[मे.] मोक्षार्थी जीव तृणनी परिइं आपणउं जीवितव्य छांडइ । ६ कष्टि पडिइं मरण आंगी गमइं, पणि सम्यक्त्व न छांडइं । काइं ? वली जीवितव्य लभइ, पणि सम्यक्त्व हारिउं वली किहां पांमीइ ? ॥ ८७ ॥

[सो.] ए सम्यक्त्वइ जि धन कहीइ । बीजुं बाह्य धन ते काई धन नही । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वहूइं महाबहुमूल्यपणउं कहइ ।

१ जि. मे. तिणं. २ जि. नि. ३ जि. मे. कुत्तो. ४ जाणइं.

गयविहवा^१ वि सविहवा^२ सहिआ सम्मत्तरयणराएणं ।
सम्मत्तरयणरहिआ संते वि धणे दरिदु त्ति^३ ॥ ८८ ॥

[सो.] गयविहवा० गतविभव लक्ष्मीरहित दालिद्रीइ^४ छता तेह सविहवा सद्व्य सलक्ष्मीवंत^५ जाणिवा, जे श्रीसम्यक्त्व-
५ रूपिइं रत्नराजि महारत्नि अमूल्यक रत्नि करी सहित हुइं, खरउं सम्यक्त्व पालइं । सम्मत्त० जे सम्यक्त्वरूपिइं रत्नि करी रहित छइं, जेहनइ हीयइ सम्यक्त्व नथी, मिथ्यात्वीइ जि छइं संते वि० ते लक्ष्मी^६ घणीइ छती दालिदी^७ जि जाणिवा^८ । दालिद्रीइ जु सम्यक्त्व पालइ तउ आवतइ भवि इन्द्रादिक^९ महर्द्धिक देवादिकपदवी प्रामइं ।
१० अनइ चक्रवर्त्यादिक महर्द्धिक जु मिथ्यात्वी हुइ तु आवतइ भवि नरकतिर्यचादिक हीनगतिइं ग्यउ हूंतउ दुःखीउ थाइ, महादालिद्री^{११} थाइ । इसिउ भाव । एह ज भणी इम कहिउं श्रीहेमाचार्ये—

जिनधर्मविनिर्मुक्तो मा भूवं चक्रवर्त्यपि ।

स्याच्चेटोऽपि दरिद्रोऽपि जिनधर्माधिवासितः ॥

१५ [जि.] गतविभवइ निर्द्रव्यइ हूता सविभव सद्व्य हुइं, जे सम्यक्त्वरत्नराज तिणि करी सहित हुइ । एतावता जे पुरुष सम्यक्त्वरूपिउं रत्नराज चिन्तामणि धरइं ते पुरुष निर्द्रव्यइ सद्व्य हुइं अनइ जे सम्यक्त्व रत्न तिणि करी रहित हुइं ते पुरुष संते वि धणे छतइ धनि दरिद्री कहीइं । तिणि कारणि सम्यक्त्व मोटउं रत्न ॥ ८८ ॥

२० [मे.] ते पुरुष निर्द्धनइ थका धनवंत जाणिवा जे सम्यक्त्वरूपीइ रत्नराजिइ सहित हुइं । अनइ जे सम्यक्त्वरत्न तिणि करी

१ गइविहवा. २ जि. सुविहवा. ३ दरिदु त्ति. ४ दारिद्रीइ. ५ समृद्ध लक्ष्मीवंत. ६ लीक्ष्मी. ७ दालिद्री. ८ 'जि' नथी. ९ जाणिवी. १० 'इन्द्रादिक महर्द्धिक...आवतइ भवि' एटलो पाठ बीजी प्रतमांथी पडी गयेलो छे. ११ महा-दारीद्री.

रहित धनि करी सहितइ हूँता ति दालिद्रीइं जि जाणिवा । कांइं ?
मिथ्यात्वनइ प्रमाणि संसारमाहि रुलिस्यइं ॥ ८८ ॥

[सो.] जिनधर्मना जाण लक्ष्मीइ पाहि धर्म अधिकउ देखइं ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीवीतरागनी पूजा साची वर्णवइ । 5
जिणपूअणपत्थावे जइ को^१ सइढाण देइ धणकोडिं ।
मुत्तूण तं असारं सारं विरयंति जिणपूअं ॥ ८९ ॥

[सो.] जिणपूअण० गाढा धर्मना जाण श्रावकहूइं चउमास
पजूसणादिक पर्वि आविइ जिन वीतरागनी पूजा स्नात्र पडिकमण
पोसहादिकनइ प्रस्तावि अवसरि जइ को धन द्रव्यनी कोडि दिइ, इम^{१०}
कहइ ‘ए मूकीनइ अमकइ थानकिं आवि, अमुकउं व्यवसायादिक
काज करी तूहूइं लक्ष्मीनी कोडिनउ लाभ हुस्यइ ।’ मुत्तूण० तउ ते
जाण श्रावक ते द्रव्य असार जाणता मूकीनइ सार जिनपूजाइ जि
करइं । जिनधर्मइ जि आराधइं । इसिउं जाणइं ‘ईणं द्रव्यइं एकइ
भव सुखिया थइसिइं । अथवा नहीं थईइ^१ । पुण वीतरागनी पूजाइ^{१५}
जिनधर्म आराधतां निश्चइं आगलि अनंत सुख लाभिसिइं जि ’ ॥ ८९ ॥

[जि.] जइ कोईएक जिनपूजननइ प्रस्तावि श्रीवीतरागदेव-
पूजानी वेलाइं श्रावकहूइं धननी कोटि दिइं, तं असारं निःसार ते
धननी कोडि मेलही सार प्रधान अनंती धननी कोटि देणहारि जिनपूजा
विरचइं करइं ॥ ८९ ॥ 20

[मे.] जिन वीतरागनी पूजानइ अधिकारि जे कोई श्रावकनइं
धननी कोडि दिइ अनेक लाभ दिषाडइ, पणि ते श्रावक असार धन

भूकीनइ सार प्रधान एकइ जि जिननी पूजा करइ । कांइ ? धन लगी एकइ जि भवनां सुख हुइ । अनइ जिनपूजा लगी अनंतां सुख पांमीइ । ए भावु जाणिवउ ॥ ८९ ॥

[सो.] वीतरागनी पूजा^१ साचइं भाविइं^३ जि^४ कीजती गुणहेतु^५ हुइ । ईम्हइं न हुइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनपूजानउ गुण कहइ ।

तित्थयराणं पूआ सम्मत्तगुणाण कारणं भणिआ ।

सा वि य मिच्छत्तयरी जिणस्समए देसिअ अपूआ ॥ ९० ॥

[सो.] तित्थयराणं० तीर्थकरदेवनी पूजा साचा परमेश्वरना^{१०}गुण जाणी परमतत्त्व भणी देषतउ, इहलोक-परलोकनां फल अण-वांछतउ,^५ कर्मक्षयजिनी बुद्धिइं एकाग्रचित्तिइं करइ तउ सम्यक्त्वनउं करण^६ थाइं । सम्यक्त्व निर्मल करइ अनइ अनंत सुखहेतु हुइ । सा वि य० अनइ तेह जि वीतरागनी पूजा, 'परमेश्वर ! तुं मुझहइं साजउ करिजे । अथवा ऋद्धि पुत्रादिक^७ संतानादिक देजे । एतलाएक^{१५}द्रव्यनी पूजा तुझहइं करिसु । ' जं^८ जिणवर इम मानी ईछी करइ । जे^९ पूजा जिनशासनि मिथ्यात्त्वनी करणहार कहीइ ते देवगत मिथ्यात्त्व कहीइ ॥ ९० ॥

[जि.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनउ कारणरूप भणी जिम जिम जिनपूजा कीजइ तिम तिम सम्यक्त्वना गुण उपजावइ । सा वि य ते जिनपूजाइ जिणस्समए श्रीजिनशासनि मिथ्यात्त्वसहित हूँती अपूजा देसिअ कही । जइ जिनपूजा मिथ्यात्त्वसहित करइ तउ

१ पूजाइ. २ भावि. ३ 'जि' नथी. ४ गुणहेत. ५ अणवांछितउं. ६ कारण. ७ पुत्तसंतानादिक. ८ 'जं जिणवर' नथी. ९ ते.

कीधीइ अणकीधी, जेह भणी सम्यक्त्वगुण न ऊपजावइ । मिथ्यात्त्व-
सहितपणातउ जिहां जिहां मिथ्यात्त्व तिहां तिहां सम्यक्त्व नही,
जिम संगमादेवमाहे । अनइ जिहां जिहां सम्यक्त्व तिहां तिहां मिथ्यात्त्व
नही, जिम श्रेणिकमहाराजमाहे । तिणि कारणि मिथ्यात्त्व मेलही जिनपूजा
करिवी, जिम सम्यक्त्वगुण ऊपजावइ ॥ ९० ॥ 5

[मे.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनइ कारणि भणी । वली
तेहइजि पूजा जिनसमय-अनुपदिष्ट अदेशित अविधि कीधी मिथ्यात्त्वनइ
कारणि हुइ ॥ ९० ॥

[सो.] परमेश्वरनी आज्ञाइ जि तत्त्व । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनतत्त्वनउ जाणणहारनी वात कहइ । 10

जं जं जिणआणाए तं चिय मन्नइ^१ न मन्नए सेसं ।

जाणइ^२ लोअपवाहे न हु तत्तं सो य तत्तविउ ॥ ९१ ॥

[सो.] जं जं जिण० जे उत्तम, जे जे बोल वीतरागनी
आज्ञाइ करी सहित हुइं तेह जि मानइं । न मन्नए० थाकतउं बीजउं
काइं न मानइ । जाणइ लोअ० इसिउं जाणइ, ‘लोकप्रवाहमाहि’¹⁵
काइं नथी । यतो लोकेऽप्युक्तं—

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः ।

पश्य ब्राह्मणमूर्खेण हारितं ताम्रभाजनम् ॥

एहनु^३ अर्थ । एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइं पुण्यहेतु स्नान करिवा लागउ ।

१ जि. मन्नेइ. २ गाथानो आ उत्तरार्ध जि. मां नथी. लहियानी भूलथी पढी
गयेलो छे. ३ ‘एहनु अर्थ’ शी मांडी ‘ढिग कीधा’ सुधीनो पाठ बीजी प्रतमां नीचे
प्रमाणे प्रकारान्तरे छे—एक मूर्ख ब्राह्मण नदीहइ गुणहेतु स्नान करिवा गिउ ।
त्रिभाणउं धूलिनउ ढग अहिनाण करी नदीनइ तटि सातिउं । नदीमाहि स्नान करिवा

पूठिइं बीजा लोकना सहस्र लाख आवता हूँता तीणइं धूलि ढिग करतउ दीठउ । तीण लोके चीँतविउं ' धूलिनउ ढग करी नाहीइं तउ घणउं पुन्य हुइ । ' सविहु लोके धूलिना ढिग कीधा । ते मूर्ख ब्राह्मण नदीमाहि नाही आपणइ अहिनाणि त्रिमाणु जोवा लागउ । देखइ तउ ढिगला 5 सहस्र लाख हूँआ । त्रिमाणू लाभइ नही । इसिउ भाव । जे इम जाणइ **सो य तत्तविऊ** तत्त्वनु^१ जाण कहीइ ॥ ९१ ॥

[जि.] शेष^२ थाकतउ जिनाज्ञारहित धर्म न मानइ । वली लोकप्रवाहि तत्त्व नथी इसुं जे जाणइ **सो य तत्तविऊ** ते श्रावक तत्त्ववित् तत्त्वनउ जाण ॥ ९१ ॥

10 [मे.] जे जे वचन वीतरागनी आज्ञाई सहित हुइं तेहइ जि मानइं, सेष थाकतउं काई न मानइं । इसउं जाण जि लोकप्रवाहमाहि तत्त्व काई नथी इम जाणइ ते तत्त्वनउ जाण ॥ ९१ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनाज्ञास्वरूप कहइ ।

15 **जिणआणाए धम्मो आणारहिआण फुड अहम्मु त्ति ।**
इअ मुणिऊण^३ तत्तं जिणआणाए कुणह धम्मं ॥ ९२ ॥

[सो.] **जिणआणाए०** वीतरागनी आज्ञाई जि^४ चालतां

लागाउं । पूठिइं बीजा लोकना सहस्र लाख आवता हूँता तीणइ धूलिनउ ढिग करतउ दीठउ । तीणइं लोकिइं चीँतविउं । धूलिनउ ढिग करी नाहीइ तउ घणउ पुन्य हुइ । सवे लोके धूलिना ढिग कीधा ।

१ ते तत्त्वनु. २ जि.नी प्रतमां जेम गाथानो उत्तरार्ध नथी तेम ते उपरना बालावबोधनी पण एक पंक्ति पडी गयेली छे. एटले गाथाना पूर्वार्धनो पूरो अनुवाद मळतो नथी. ३ मणिऊण, जि. मे. मुणिऊण य. ४ ' जि ' नथी.

धर्म हुइ । आज्ञारहितपणइं स्फुट^१ प्रकटपणइं^२ अधर्म हुइं । **इअ मुणिऊण०** इसिउं तत्त्व जाणीनइ वीतरागनी आज्ञाइं जि हे भव्य जीव^३ ! धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[जि.] श्रीजिनाज्ञाइं जिनधर्म छइ । आज्ञारहितहूइं स्फुट प्रकट अधर्म पापइ जि हुइ । **इअ** इसुं तत्त्व रहस्य मुणीनइं जाणीनइ अहो ५ भविक लोको ! जिननी आज्ञाइं धर्म करउ ॥ १२ ॥

[मे.] जिननी आज्ञा पालतां धर्म हुइ । आज्ञारहित धर्म करतां स्फुट प्रकट अधर्मइ जि हुइ । इसउं जाणीनइ तत्त्व एहइ जि जे जिननी आज्ञाइं धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[सो.] जे गुरुनइ जोगि^४ छतइ धर्म न सांभलइं ते अधर्मी^५ कहीइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] तत्त्वना जाणनी वात कही घेठा पुरुषनी वात कहइ छइ ।

साहीणे गुरुजोगे जे न हु निसुणंति सुद्धधम्मत्थं ।

ते दुट्ठधिट्ठचित्ता अइसुहडा भवभयविहूणा ॥ ९३ ॥ ^{१५}

[सो.] **साहीणे०** सद्गुरुयोग कहइएकहूइं स्वाधीन स्ववश्य आपणइं भाग्यइं करी लाधउ छइ । तीणइं छतइं **जे न हु०** जे न सुणइं न सांभलइं खरा धर्मनउ विचार, सद्गुरु कन्हइ खरउ धर्म पूछी परीछी लिइं नही **ते दुट्ठ०** ते दुट्ठ धीरट्ठ^६ चित्त हूंता^६ गाढा सुभट संसारनइं भइं करी रहित ते धीरठपणइं इम बोलइं— 20

न मे दिट्ठे परे लोए चक्खुदिट्ठा इमा रई ।

हत्थागया इमे कामा कालिआ जे अणागया ॥

को जाणइ परे लोए अत्थि वा नत्थि वा पुणो ।

जणेण सद्धिं होक्खामि इय बाले पगब्भई ॥

(उत्तराध्ययन सूत्र, अध्या. ५)

सत्तमियाओ अन्ना अट्टमिया नत्थि नरयपुढवि त्ति इत्यादि
5 बोलतां मरी दुर्गतिइं जाइं । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

जस्स गुरुम्भि परिभवो साहसु अणायरो खमा तुच्छा ।

धम्मे य अणहिलासो अहिलासो दुग्गईए उ ॥ (गा. २६३)

[जि.] सुगुरुनइ जोगि स्वाधीन स्ववशि हूंतइ जे पुरुष शुद्धउ
निर्मल धर्मनउ अर्थ हु निश्चइं न निसुणंति सांभलइं नही ते पुरुष
10 धेठा जाणिवा । किसा छइं ? दुष्ट सदोष निर्दय धृष्ट निर्लज्ज चित्त मन
जेहनां हुइ ते दुष्टधृष्टचित्त कहीइ । बली किसा छइं ? संसारनउ
भय तिणि करी रहित हूंता अतिसुभट छइं । ते परमार्थवृत्तिइं
अभागिया ॥ ९३ ॥

[मे.] गुरुनइ योगि स्वाधीन मिलिइ हूंतइ जे इहां संसारमाहि
15 सुधउ धर्मनउ अर्थ न सांभलइं ते जीव दुष्टचित्त हूंता अति गाढा सुभट
जे संसार हूंता न बीहइ ॥ ९३ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम गुरुनउ जोग^१ प्रामी मोक्ष लहइ^२,
सधलाइ काज साधइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुणवंतनउं स्वरूप बोलइ ।

20 सुद्धकुलधम्मजा अवि गुणिणो न रमंति लिति जिणदिकखं ।
तत्तो वि य परमतत्तं तओ वि उवयारओ मुक्खं ॥ ९४ ॥

[सो.] सुद्ध० केतलाइ सुद्ध खरउ धर्म जिहां वापरइ एहइ
कुलि उपनाइ हूंता गुरुनइ योगि विनय विवेक वैराग्यादिक गुणवंत

थाइं । न रमंति० संसारना विषयसुखनइ विषइ न राचइं । लिति०
जिन वीतरागनी दीक्षा लिइं । ते दीक्षामाहि परम तत्त्व पांच महाव्रत
पांच समिति त्रिणि गुप्तिरूप आराधइं । ते आराधी स्व-परलोक नासइं
हुइं । धर्मनउ उपकार करइं । उपकारक१ केवलज्ञान प्राप्ती मोक्ष लहइं ।
यत उक्तं श्रीउपदेशमालासिद्धान्ते—

5

आसन्नकालभवसिद्धियस्स जीवस्स लक्खणं इणमो ।

विसयसुहेसु न रज्जइ सव्वत्थामेसु उज्जमइ ॥ (गा. २९०)

[जि.] सुद्ध निर्मल मोटा जे कुल धर्मलक्ष्मीवंत कुल तिहां
जात उप्पन्नाइं हूता गुणवंत न रमइं । संसारना भोग न भोगवइ । किंतु
जिनोक्त दीक्षाव्रत लिइं । तेह जिनदीक्षानउं किंसुं प्रमाण ? तत्तो वि१०
य परमतत्तं । तेह जिनदीक्षा हूंतउ परम तत्त्वज्ञान ऊपजइ । तओ
वि तेह परमतत्त्व हूंतउ उवयार लोकहूइं उपगार हुइ । अथवा
आपणपाहूइं उपगार हुइ । भलां धर्मानुष्ठान करइं । अनेरा पाहइं
क्रारावइं । मुखवं तेह उपगार हूंतउ मोक्ष हुइ । मोक्षि अनिर्वचनीय
अप्रतिपातिया शाश्वतां सुख छइं । तेह भणी गुणवंत दीक्षा लिइं ॥ ९४ ॥१५

[मे.] जीणइ कुलि वीतरागनउ धर्म वापरइ तीणइ कुलि
ऊपना हूता विनयविवेकादिक गुणसहितइ हूता संसारना सुखनइ विषइ
न राचइं । अनइ जिनदीक्षा लिइं । तिवार पछइं परम तत्त्व ओलखइ ।
ते आराधता हूता क्रमिहिं मोक्ष पामइं ॥ ९४ ॥

[जि.] अथ नारकी कहइ ।

20

वन्नेमि नारयाओ जेसिं दुक्खाइं संभरंताणं ।

भव्वाण जणइ हरिहररिद्धिं समिद्धी वि उद्धोसं ॥ ९५ ॥

१ उपकारी. २ 'रिद्ध'.

[सो.] वन्नेमि० ते नारकीइ वर्णवउं, जे नारकीनां दुःख सिद्धांतनइ बलिइं जाणीनइ स्मरतां हूतां भव्वाण भव्य जीवहूइं हरिहर विष्णु ईश्वरादिकना सरीषीइ ऋद्धिनउ विस्तार उद्धोसं ऊकांटउ करइ । जाणइं एह रिद्धि लगइ जीव पाप ऊपार्जी नरगिं जाइं । एह्नां दुःख प्रामइं । इम चीतवतां भय लगइ सयर धूजइं । संसारना सुख उपरि वैराग्य ऊपजइ ॥ ९५ ॥

[जि.] नारकीइ वर्णवउं हउं, जेहां नारकीना दुःख संभारता स्मरता हूता भव्वाण भव्य जीवहूइं हरि विष्णु हर ईश्वर तेहनी ऋद्धि समृद्धि लक्ष्मीनउ विस्तार उद्धोसं उद्धर्षण रोमांच जणइ करइ । एतलइं एवहां काई नारकीहूइं दुःख छइं, जे दुःख संभारताई ज हूतां अति भय लग्गी कंप ऊपजावइं । कंप लग्गी रोमांच ऊपजइ । अनइ जि को संसारनां दुःख हूतउ बीहइं ति ए न करइं । तिणि कारणि अम्हे नारकीनां दुःख संभारता हूतां पाप न करां । तिह भणी नारकी वर्णवां । जिम चौरनां बंधमरणादिक दुःख देखी साधु माणस लगाइ चोरी अन्याय न करइं ॥ ९५ ॥

[मे.] ते नारकीइ वर्णवीइं, जे नारकीनां दुःख संभारतां हूतां भव्य जीवहूइं हरिहरादिक देवतानी ऋद्धिनउ विस्तार उद्धोस कहतां रोमांच ऊकांटउ करइ । जाणइ एह रिद्धि लग्गी नरगि दुःख पांमीस्यइं ॥ ९५ ॥

20 [सो.] केतलाइ उपदेशमालानु^१ अर्थ मानइ, पुण करइं नहीं । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ बिहुं गाथाइं श्रीउपदेशमाला वर्णवइं ।

सिरिधम्मदासगणिणा रइयं उपदेसमालसिद्धंतं^१ ।
 सव्वे वि समणसइढा मन्नंति पढंति पाढंति ॥ ९६ ॥
 तं चेव केवि^२ अहमा छलिया अहिमाणमोहभूएणं^३ ।
 किरियाए हीलंता ही ही दुक्खाइं न गणंति ॥ ९७ ॥

[सो.] सिरिधम्मदास० श्रीधर्मदासगणिआचार्य ५
 श्रीमहावीर विजईया छतां श्रीउपदेशमालासिद्धांतं^१ रचिउ कीधउ,
 अनेक महात्मा श्रावक आश्री उपदेश विचाररूप । सव्वे वि० ते
 अर्थ^२ सविहु गच्छना महात्मा श्रावक मानइं पढइ पढावइं ॥ ९६ ॥

तं चेव० पुण तेह जि माहि केतलाइ अधम अभिमान अहंकार
 अनइ मोह अज्ञान तेहरूपिइं भूति छल्या, अहंकार अजाणिवाना बाह्या^{१०}
 तेह जि श्रीउपदेशमालाहूइं क्रिया करी हीलइं । अवज्ञाइं^१ करइं ।
 ही ही० आहा ! ते बापडा आगलि आपणपाहूइं दुःख आवतां गणता
 नथी । ते मूर्ख इसिउं नथी जाणता जे ईणं सिद्धांतनी अवज्ञाइं करी
 अनंत संसारमाहि रुलिस्युं । अनंता दुःख प्रामिस्यउं ॥ ९७ ॥

[जि.] श्रीधर्मदासगणि नामाचार्यइं रचउ कीधउ^{१५}
 श्रीउपदेशमालासिद्धांत सव्वे वि सघलाई श्रमण महात्मा सइढ
 श्रावक मानइं पढइं पढावइं ॥ ९६ ॥

केईएक अधम पुरुष अतिमान मोह रूपिया भूत प्रेत तेहे छल्या
 हुंता ही ही खेदे आपणपाहूइं दुःखइं न गणइं न चींतवइं । किसा
 छइ अधम ? तं चेव श्रीउपदेशमालासिद्धांत अवगणइं ते अधम^{२०}
 भूते छल्या पुरुष सरीषा जाणिवा । जिम भूतव्यापिउ लोक माथउं पेट

१ जि. उवएसमाल°, मे. उवएसमालसम्मत्तं. २ जि. किवि. ३ जि. °भूएहिं.
 ४ °माल°. ५ अहींथी मांडी ९७ मी गाथाना बालावबोधमां 'अहंकार अनइ मोह'
 सुधीनो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांथी पडी गयेलो छे. ६ अवज्ञा.

આહણતડ મરણપીડાદિક દુઃખ ન ચીંતવઈ તિમ સિદ્ધાંતનિંદક પુરુષ
અહંકારિ હૂંતડ દુઃખીડ થાઈ ॥ ૯૭ ॥

[મે.] શ્રીધર્મદાસગણિં શ્રીમહાવીર જીવતાઈ જિ
શ્રીઉપદેશમાલાપ્રકરણ સિદ્ધાંત જાઈડ રચિડ સઘ્વે વિ સઘલાઈ
5 મહાત્મા શ્રાવક માનં પઢં પઢાવં ॥ ૯૬ ॥

તેહ જિ ઉપદેશમાલા કેઈએક અધમ અભિમાન અનઈ મોહ
રૂપીઈ ભૂતિ છલ્યા હૂંતા ક્રિયાં કરી અવહેલતા હૂંતા હી હી ઇસિઈ
સ્વેદિ આગામિયાં નરકનાં દુઃખ ગણં નહીં । તે મૂર્ખ જાણતા નથી જિ
સંસારમાહિ રુલીસ્યઈ ॥ ૯૭ ॥

10 [સો.] વીતરાગની આજ્ઞાભંગિ મોટડં પાપ । એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ જિનેન્દ્રનડ આજ્ઞાપ્રતાપ વર્ણવઈ ।

ઇયરાણં^૧ ઠકુરાણં^૨ આજ્ઞાભંગેણ હોઈ મરણદુહં ।

કિં પુણ તિલોચપહુણો જિણિંદદેવાહિદેવસ્સ^૩ ॥ ૯૮ ॥

[સો.] ઇયરાણં^૦ ઇતર સામાન્ય ઠાકુરાઈની^૪ આજ્ઞાભંગિ
15 તેહના આદેશનઈ લોપિ મરણદુઃખ પ્રામીઈ । તે રીસાવિડ ઠાકુર^૫ મારઈ ।

કિં પુણ^૦ ત્રૈલોક્યનડ પ્રભુ ઠાકુર જે જિનેન્દ્રદેવાધિદેવ સવિહૂંનડ
નાયક તેહની આજ્ઞાનઈ લોપિ એક મરણદુઃખનડં સિડં કહીઈ ? અનંતાં
મરણદુઃખ પ્રામઈ ॥ ૯૮ ॥

[જિ.] ઇતર પાધરા ઠાકુરની આજ્ઞા માંજિવઈ મરણાદિક દુઃખ
20 હુઈ, તડ પછઈ ત્રિલોકપ્રભુ ત્રિલોકનાયક શ્રીજિનેન્દ્રદેવ તેહની આજ્ઞા
માંજિવઈ કરી મહાદુઃખ હુઈ તેહનડં સિડં કહિવડં ? ॥ ૯૮ ॥

૧ જિ. મે. ઇયરાણ. ૨ જિ. મે. ઠકુરાણ. ૩ જિણંદ°, મે. જિણંદ°.

૪ ઠાકુરની. ૫ ઠાકુર.

[मे.] इतर पाधरा ही ठाकुरनी आज्ञानइ भंगि मरणादिक दुःख उपजइ । पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभ जिनवरेन्द्र देवाधिदेव तेहनी आज्ञानइ भंगि जे दुःख उपजइ ते किम कही सकीइ ? ॥ ९८ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनवचननउ गुण कहइ ।

5

जगगुरुजिणस्स^१ वयणं सयलाण जियाण होइ हियकरणं^२ ।
ता तस्स विराहणया कह धम्मो कह^३ णु जीवदया ॥ ९९ ॥

[सो.] जगगुरु० जगत्त्रयनउ गुरु श्रीजिनेन्द्र वीतराग तेहनउं वचन सर्व जगना जीवहूइं हितकारिउं छइ । ता तस्स० तउ तेहनी विराधना जउ करइ, तेहनउं वचन न मानइं, अप्रमाण करइं^{१०} तउ कह धम्मो तेहहूइं धर्म किहां छइ ? कह णु जीवदया अनइ तेहहूइं जीवदया किहां छइ ? तेह भणी वीतरागनइं वचनइं जीव ओलखाइं, जीवदयानु प्रकार पुण जाणीइ । वीतरागनां वचनइ जि उपरि आस्था^५ नही तउ किम जीव अनइ जीवदया जाणीइ ? ॥ ९९ ॥

[जि.] जगत्त्रयनउ गुरु जे जिन श्रीवीतरागदेव तेहनउं वयण^{१५} वचन सयलाण जियाण सघलाई जीवहूइं हितकारक हुइ । ता तिणि कारणि तस्स तेह जिनवचन तणी विराधनाइं आशातनाइं करी कह किमु धर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । णु प्रश्ने । कह किमु जीवदयाइ हुइ ? जीवदया पुण न हुइं । तिणि जि कारणि जिनवचननी विराधना न करिवी । किं तु पालना करिवी, जिम जीवहूइं रूडउं हित^{२०} हुइ ॥ ९९ ॥

१ जगगुरु०. २ हिइकरणं. ३ मे. कहण. ४ उलखाइ. ५ जु आस्था.

[मे.] जगगुरु जिनेश्वर तेहनउं वचन सघलाइ जीवनइ सुख-
कारक हुइ । तउ ते परमेश्वरना वचननी विराधनाइं कीधीइं किहां धर्म,
किहां जीवदया ? ॥ ९९ ॥

[सो.] केतलाइ शुद्धा^१ चारित्रियानी अवज्ञानइं काजिइं जमलउ
बाह्य क्रियाडंबर मांडइं । ते वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सिद्धांत हंतु विरुद्ध अधिक क्रियाडंबर जे धरइं
ते उद्दिशी कहइ ।

किरियाइफडाडोवं^२ अहियं साहंति^३ आगमविहूणं ।

सुद्धाण रंजणत्थं सुद्धाणं हीलणट्ठाए ॥ १०० ॥

१० [सो.] किरियाइ० केतलाइ^४ बाह्य तप क्रियादिकनउ
फटाटोप आडंबर^५ चारित्रियाइ पाहइ अधिकउ कहइ दिषाडइं, आगम
सिद्धांतनी आज्ञारहित आपणी बुद्धिइं कल्पीनइ सुद्धाण० मुग्ध भोला
लोकने^६ रंजविवानइ काजिइं । सुद्धाणं० शुद्धचारित्रियां तेहहइं
अपमाननइं काजिइं, तेहे ठउडवा^७ इम करइं । पुण जाण हुइं ते तेन्हे
१५ न वाहीइं ॥ १०० ॥

[जि.] आगमविहूणं सिद्धांत जे नथी कहिउं तेह क्रिया-
दिकनउ स्फुटाटोप प्रकट आडंबर अधिक साधइं करइं । किसा भणी ?
मुग्ध भोला सिद्धांतरहस्यना अजाण तिहहइं रंजिवा भणी अनइं
बली सुद्ध सदाचारी पुरुष तेहहइं हीलनार्थि अवहेलनानिमित्ति । एतावता
२० सिद्धांत पाषइ क्रिया तपनउ आडंबर घणउ करइं । तेहहइं मुग्धरंजन
मात्र फल छइ । सामुहउं सदाचारीनी अवहेलाइं करी पाप हुइं । ए

१ शुद्ध. २ जि. मे. °फडाडोवं. ३ सायंति. ४ केतला. ५ 'आडंबर'
नथी. ६ लोक ते. ७ ठउजावा.

कष्टई करई अनइ आगलि पापइ जु उपार्जइ । एहां एह जु ऊषाणउ
साचउ हुइ—एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ ॥ १०० ॥

[मे.] क्रियानउ फटाटोप बाह्य तपनउं करिवउं चारित्रिया
पाहति अधिकउं देषाडइ । आगमविहीन सिद्धांतनी आज्ञाहं रहित
आपणी बुद्धिइं मुग्ध भोला लोकनइं रंजिवानइ काजि अनइ सुद्ध 5
चारित्रिया तेहना अपमाननइ काजि, हीलानइ हेति ॥ १०० ॥

[सो.] जे धर्मनउ उपदेश दिइ ते गाढउ हितूउ । ए वात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मनउ देणहार पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।
जो देइ सुद्धधम्मं सो परमप्पा जयम्मि न हु अन्नो । 10
किं कप्पद्दुमसरिसो इयरतरू होइ कइयां वि ॥ १०१ ॥

[सो.] जो देइ० संसारना काजकाम व्यवसाय वाणिज्यनइ
विषइ प्रेरणा सहइको मा बाप सगा सणीजा करइ । पुण जे सूधउ
खरउ धर्म उपदेशिइ^१ देखाडइ ते परमात्मा जगमाहिं परमहितूउ^२ कहीइ ।
अनेरउ न कहीइ । किं कप्पद्दुम० जिम बीजा धव खइर पलासादिक^३ 15
घणाइ वृक्षं हुइ, पुण मनोवांछित पूरणहार कल्पद्रुम सरीसउ एक^४
वृक्ष न हुइ । तिम कल्पद्रुम सरीखउ धर्म दिणहार^५ । इह^६ लोकना
कांजना प्रेरणहार बीजा वृक्ष सरीषा जाणिवा ॥ १०१ ॥

[जि.] जे सुद्धउ साचउ धर्म दिइ सीखवइ ते पुरुष परमात्मा
गाढउ मोटउ जयम्मि जगत्माहे । तेह सरीखउ न हु अन्नो 20
अनेरउ मोटउ कोई नही । किछुं ? कल्पद्रुम सरीषउ अपर वृक्ष

कइया वि कदापि किंवारइ हुइ ? अपि तु न हुइ । कल्पद्रुम
सरीषउ शुद्ध धर्मदायक जाणिवउ ॥ १०१ ॥

[मे.] सम्यक्त्वमूल बार व्रतनउ सूधउ धर्मनउ उपदेश जको
दिइ तेहइ जि परमात्मा । जगत्त्रयमाहि परमपुरुष अनेरउ कोई नहीं ।
५ किसउं ? कल्पवृक्ष सरीषउ इतर बीजउ को वृक्ष हुइ कहीइ ? अपि
तु नहीं ॥ १०१ ॥

[सो.] जे गुणवंतना गुण अनइ दोषवंतना दोष न ओलखइ^१
ते आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ पंडित अनइ मूर्षहूइं गाढउं आंतरउं कहइ ।
१० जे अमुणिअगुणदोसा ते^२ कह विबुहाण हुंति मज्झत्था ।
अह ते वि हु मज्झत्था ता विसअमिआण तुल्लत्तं ॥ १०२ ॥

[सो.] जे अमुणिअ० जे गुणवंतहूइं गुणवंत भणी
ओलखइं^३ अनइ दोषवंतहूइं दोषवंत भणी न जाणइं । गुणवंत अनइ
दोषवंतइ बिहइं सरीषाइ जि देखइ । इम कहइ ‘अम्हारइ सघलाइ’
१५ देव, सघलाइ गुरु सरीखाइ जि । अम्हारइ रागद्वेष नही । अम्हे
मध्यस्थ ।’ ते जाणइ नही^४ मध्यस्थ भणी किम बइसइ ? ते गाढा
अजाणइ जि कहीइं । जेह भणी तेहहूइं बि दोष लागइ, जेह भणी
‘गुणवंतना गुण छताइ’^५ अछता करइं । दोषवंतमाहि^६ अछता गुण
आरोपइ छइ । ए बि दोष तेहहूइं लागइं । अह ते० जउ तेह
२० मध्यस्थ कहवराइं ता वि० तउ विख अनइ अमृत तथा रत्न अनइ
काच, आंबउ अनइ लीब, साप अनइ फूलमाल, अंधारउं अनइ अजूआळं

१ उलषइ. २ तेह विबुहाण. ३ उलषइं. ४ सघला. ५ नहीइ. ६ छता.
७ दोषवंतना. ८ ‘छइ’ नथी.

एहइ^१ तोल^२ तेहहइ^३ सरीषइ^४ जि थिया । एहइ माहि रूडउं विरूउं कहतां मध्यस्थपणउं जासिइ । तेह भणी इसिउं जाणिवउं ए अजाणिवुं जि कहीइ, पुण मध्यस्थपणउं न कहीइ^५ । इसिउ भाव ॥ १०२ ॥

[जि.] जे पुरुष अमुनित अज्ञात गुण अनइ दोष छइं ते अमुनितगुणदोष पुरुष मूर्ष मध्यस्थ हुइं, पंडितमाहे गणाइं ता तउ ५ पछइ विस अनइं अमृतहूइं तुल्यत्वं सरीषा हुई । एतलइ विस सरीषउ मिथ्यात्त्वी मूर्ष अनइ अमृत सरीषउ तत्त्वज्ञ पंडित जाणिवउ । इणि कारणि ए बिहुंहूइं घणउ आंतरउ ॥ १०२ ॥

[मे.] जीए गुण नइ दोष नहीं जाण्या ते किम बुध पंडितमाहि मुख्यपणउं लहइं ? अथवा तेहइ गुणदोषना अजाण जु मध्यस्थ^{१०} विद्वांसमाहि मुख्यपणउं लहइ तउ विष नइ अमृत बिहुंनइं तुल्यपणउं हूउं ॥ १०२ ॥

[सो.] धर्मइ जि आपणउ, बीजउ काई नही । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व विवरइ ।

१३

मूलं जिणिंदेवो^१ तच्चयणं गुरुजणं महासयणं ।

सेसं पावट्ठाणं परमप्पाणं^२ च वज्जेमि ॥ १०३ ॥

[सो.] मूलं० पहिलउं जिनेंद्र वीतरागदेव जीणं धर्म देषाडिउ । अनइ^३ परमेश्वरनउं वचन सिद्धांत । त्रीजउं^४ ते सिद्धांतना प्रकासणहार श्रीगुरुजन पूज्य आचार्य^५ साधु श्रावक । ए त्रिणिइ महा-२० स्वजन गाढा सगा । सेसं० बीजउं सहू धर्मरहित । आपणउं पुत्र-

१ एह जि. २ बोल. ३ सरीषा. ४ कहइ. ५ जिणंद°. मे. जिणंद°. ६ जि. परमप्पयणं. ७ अनइ बीजउं ते. ८ त्रीजुं. ९ आचार्य उपाध्याय.

कलत्रमित्रादिक पर अनेराइ लोक मिथ्यात्त्वी भणी पापस्थानक^१ भणी वज्रुं त्यजुं । तेह ऊपरि मोह न करउं ॥ १०३ ॥

[जि.] मूलं पहिलउ जिनेन्द्रदेव । बीजउं तव्वयणं तेह जिनेन्द्रनउं वचन, जिनप्रणीत धर्म । त्रीजउ गुरुजन सुसाधु गुरु ।
५ ए त्रिन्हइ महास्वजन मोटा सगा । **सेसं पावट्ठाणं** शेष थाकतउं स्वजन पापस्थानक पापनउं कारण हूंतउं पारकउं अनइ आपणउं वर्ज्जउं ॥ १०३ ॥

[मे.] मूलि तां पहिलउं जिनेन्द्रदेव । पछइ तेहनउं वचन । वली गुरुजन सुसाधु गुरु । ए त्रिन्हइ महामोटा सगा । शेष थाकता
१०पर अनेरा मिथ्यात्त्वी अनइ ज्ञानदर्शनचारित्ररहित आपणपउं त्यजउं ॥ १०३ ॥

[सो.] वली गुरुनउं स्वरूप^२ कहइ छइ ।

[जि.] अथ प्रकारान्तरि गुरुपरीक्षा बोलइं, बिहुं गाथाइं करी ।
अम्हाण रायरोसो^३ कस्सुवरिं नत्थि^४ इत्थ गुरुविसए ।
५ **जिणआणरया गुरुणो धम्मत्थं सेस वोसिरिमो ॥ १०४ ॥**

[सो.] **अम्हाण०** कवि कहइ छइ । ईहां गुरुनइं विषइ अम्हहूइं रागरोस^५ कहिं ऊपरि नथी^६ । ‘आ गुरु रूडउ, आ गुरु विरूउ’ इम काई रागद्वेष नथी । **जिण०** जे गुरु जिन वीतरागनी स्वरी आज्ञा पालइं छइं, खरउं^७ चारित्र आराधइ छइं ते गुरु धर्मनइं
१०काजिइं कर्मक्षय निमित्त सेवुं । तेहइ इहलोकनइ कारणि न सेवउं ।
सेस० शेष बीजा गुरु सफलइ वोसिरावउं छांटुं^८ ॥ १०४ ॥

१ पापस्थान. २ स्वरूप. ३ जि. मे. रायरोसं. ४ नत्थि अथ. जि. इत्थ नत्थि. ५ रागदोस. ६ कहइ. ७ नत्थी. ८ खरुं. ९ छांटुं.

[जि.] इत्थ संसारमाहे गुरुनइ विषइ कस्सुवरिं कही ऊपरि अम्हाण अम्हहइं राग अनइ रोषइं नथी । एक गुरु ऊपरि राग द्वेष इसुं नही । किं तु अम्हे धर्मनइ अर्थि जिनाज्ञारत जिनाज्ञाप्रति-पालकई ज गुरु सेवां । सेष थाकता अनेरा जिनाज्ञा थोडी पालइ ते गुरु वोसिरां मेलहां ॥ १०४ ॥

5

[मे.] कवि कहइ । अम्हनइ कुणही गुरु ऊपरि रागरोस नथी इहां गुरुनइ विषइ । जे जिननी आज्ञानइ विषइ तत्पर तेहइ जि धर्मनइ काजि गुरु । सेष थाकता वोसिरउं छांडउं ॥ १०४ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] मेल्हिवानउं कारण कहइ ।

10

नो अप्पणा पराया गुरुणो कइया वि हुंति सङ्गणं ।
जिणवयणरयणमंडणमंडियं सव्वे वि ते सुगुरु ॥ १०५ ॥

[सो.] नो अप्पणा० श्रावकनइ 'आ आपणा गुरु, आ पिराया^१ गुरु' ए वात कहीइं नथी^२ । ए वात अजाण मिथ्यात्त्वीनी 'आ माहरउ गुरु ।' जेह भणी मातंग म्लेच्छ ठठार चमार वेश्यादिक^३ इनइ एकेकउ गुरु^४ छइ । ते अजाणपणइं^५ 'माहरउ ए गुरु' इम कहइं, पणि मोक्षार्थी श्रावक इम न कहइं । तेहनइ जिणवयण० जिनवचन सिद्धांत तेहरूपिउं रत्नमंडन रत्नमय आभरण तीणं करी जे मंडित छइं^६, जे^७ वीतरागनी आज्ञा सिद्धांत साचउ जाणइं मानइं प्रकासइं, आपणी शक्ति अणगोपवता करइं आराधइं ते सघलाइ^८ सुगुरु कहीइ । ते गुरु भणी आराधिवा ॥ १०५ ॥

१ जि. जिणवयणमंडण^०. २ पराया. ३ नथी. ४ कुलगुरु. ५ अजाणइं. ६ छइं जि. ७ जि.

[जि.] शुद्ध श्रावकहूइं कदापिहिं आपणा अनइ पारका गुरु न हुइं । किं तु श्रावकहूइं ते सघलाई सुगुरु हुइं । ते कुण ? जिनवचन-रूपियां रत्न तेहनउ मंडन अलंकार तेहे करी मंडित अलंकार्या । एतलइ जे महात्मा जिनवचन मानइं ते सुगुरु ॥ १०५ ॥

5 [मे.] धर्मार्थी श्रावकनइ 'गुरु आपणा-पारका' ए वात कहिवा नावइं । कांइं ? जे जिनवचनरूप रत्न तेहे करी मंडित सूधउं प्ररूपइं, सूधउं चारित्र पालइं ते सघलाई सुगुरु करी मानिवा ॥ १०५ ॥

[सो.] जेहनी संगतिइ धर्म लाभइं तेहं सुगुरुइं जि जाणिवु ।
ए वात कहइ छइ ।

10 [जि.] अथ सज्जन वर्णवइ ।

बलि किज्जामो सज्जनजणस्स सुविसुद्धपुत्रजुत्तस्स ।
जस्स^१ लहु संगमेण वि सुधम्मबुद्धि समुल्लसइ ॥ १०६ ॥

[सो.] बलि० अम्हे ते सज्जन जन उत्तम लोकहूइं बलि कीजउं, उतारणउं कीजउं । सुविसुद्ध० जे सुविसुद्ध निर्मल पुण्यइं 15 करी युक्त सहित छइं । जस्स० जेहनइं संगमि संयोगिइं करी लहु तत्काल सुधम्म० खरा धर्मनी बुद्धि उल्लसइ उपजइ । जेह थिकउ साचा धर्मनी बुद्धि आवइ तेहनइं ज गुरु कहीइ । इसिउ भाव । यत उक्तं श्रीसिद्धान्ते—

जे जेण सुद्धधम्ममि ठाविओ संजएण गिहिणा वा ।

20 सो चेव तस्स जायइ धम्मगुरु धम्मदाणाओ ॥

[जि.] सुविसुद्ध अतिनिर्मल पुण्य तेहे करी युक्त सज्जन लोकहूइं अम्हे बलि किज्जामो बलिहारइ कीजां, उतारणइं कीजां ।

जरस्स जेह सज्जन जन तणइ संगमि संयोगमात्रइ जि लघु उतावली
सुधर्मबुद्धि समुल्लसइ प्रकट हुइ ॥ १०६ ॥

[मे.] ते सज्जन उत्तम जननइ बलिहारी कीजउं । पणि ते
केवहा छइ ? निर्मल पुण्य करी युक्त छइ । जेहनइ संसर्गि लघु शीघ्र
भली धर्मनी बुद्धि ऊपजइ उल्लसइ ॥ १०६ ॥

[सो.] तीणइ^१ कालि ए कविनइ मनि श्रीजिनवल्लभसूरिइ
जि खरा भणी बइठा हुंता । तेह^२ आश्री वि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ बिहुं गाथाइं श्रीजिनवल्लभसूरि वर्णवइ ।
अज्ज वि गुरुणो गुणिणो सुद्धा दीसंति तडयडा केवि^३ ।
पहु^४ जिणवल्लहसरिसो पुणो वि जिणवल्लहो चेव ॥ १०७ ॥^{१०}
वयणे वि सुगुरुजिणवल्लहस्स केसिं न उल्लसइ सम्मं ।
अह कह दिणमणितेयं उल्लयाणं^५ हरइ अंधत्तं ॥ १०८ ॥

[सो.] अज्ज वि० अजी केतलाइ सुगुरु गुणवंत तपि नियमि
करी कडकडता^६ देखीइं । पुण पहु^७ प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि
सरीषउ गुरु श्रीजिनवल्लभइ जि हुइ । बीजउ एव्हउ^८ शुद्धप्ररूपक^९
चारित्रीउ न हुइं ॥ १०७ ॥

वयणे० श्रीजिनवल्लभसूरि गुरुहूइं^{१०} वचनिं^{११} केतलाइ
अभागिआनइ सम्यक्त्व न ऊपजइं ? अह० अथवा सूर्यनउं तेज उल्लक
घूअडहूइं अंधण^{१२} किम फेडइं ? जिम सूर्यइं उगिइं घूअड न देखइं
तिम एहइं^{१३} गुरुनइ वचनि धर्म न ओलखइं^{१४} । इसिउ भाव ॥ १०८ ॥^{२०}

१ तीण. २ तेह भणी तेह आश्री. ३ मे. केई. ४ जि. पर, मे. पुण.
५ अल्लयाणं. ६ कडकडाता. ७ एहवउ. ८ गुरुनइ. ९ वचनइ. १० अंधपणउं.
११ एहइं. १२ उल्लसइ.

[जि.] अद्यापि आज लगइ तडयडा कडकडा शुद्ध निर्दोष गुणवंत केईएक गुरु दीसइं । पर केवल प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि सरीषउ वली जिनवल्लभसूरि जि । अनेराना अभावइतउ अन्योन्योपमा छाजइ ॥ १०७ ॥

5 गुरु श्रीजिनवल्लभसूरिनइ वचनइ कहीएकहूइं सम्मं सम्यक्त्व नइ उल्लसइ न प्रकट हुइ । अथ पछइ दिनमणितेज सूर्यनां किरण उल्लक घूयड तेहनउं अंधत्व अंधपणउं किसउं हरइ ? अपि तु न.हइ । सूर्यना तेज सरीषउं विश्वप्रकासक श्रीजिनवल्लभसूरिनउं वचन अभागिया पुरुषरूपिया घूयड तेहनउं अज्ञानरूपिउं अंधपणउं न फेडइं ।
10 तउ ते अभागिया घूयडना कर्मइजिनउं दूषण ॥ १०८ ॥

[मे.] अजी एवहइ तीर्थकालि द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ मेलि गुरु गुणवंत सूधा क्रियावंत आकरा दीसइं । पणि श्रीजिनवल्लभसूरि सरीषा वली श्रीजिनवल्लभसूरि जि ईणइं कालि दीसइं ॥ १०७ ॥

श्रीजिनवल्लभसुगुरुने वचने कहिनइं सम्यक्त्व उल्लसइ नहीं ?
15 अपि तु भव्य जीव सेवाकारक सघलाइंनइं सम्यक्त्व उल्लसइ । अथवा वली सूर्यनउं तेज घूअडनइं अंधपणउं किमइं फेडइं ? अपि तु न फेडइं । तिम जे अभव्य दुरभव्य छइं ते गुरुने वचने सम्यक्त्व न ओलखइं । इसउ भाव ॥ १०८ ॥

[सो.] संसारनउं मरणादिक स्वरूप देखीनइ केतलाइंहूइं
20 वैराग्य न ऊपजइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ तेह ज अभागियानउं स्वरूप कहइ ।

तिहुअणजणं मरंतं दट्टण निअंति जे न अप्पाणं ।

विरमंति न पावाओ धिद्धी धिट्ठत्तणं ताणं ॥ १०९ ॥

[सो.] तिहुअण० त्रिभुवननउ लोक एवडउ सघलउइ मरइ छइ । को रहिउ नहीं, रहिसिइ नही । एवहउं स्वरूप देषीनइ आपणपउं न जोइ, ' अम्हहइं मरण आवइ छइ, धर्म करउं । ' **विरमंति०** पाप थिकउ विरमइं नहीं, ऊहटइ नहीं । **धिद्वी०** तेहना धीरष्टपणा प्रतिइं धिग् पडउ, जेह भणी लगारइ मरणमय गणता नथी ॥ १०९ ॥ 5

[जि.] जे पुरुष त्रिभुवननउ लोक मरतउ देखी आपणपउं न निअंति न चींतवइं, बैराग्य न पामइं अनइं पाप हंतउ विरमइं नही तेहां पुरुषां तणउं घेठपणउं तेहहइं धिग् धिग् ॥ १०९ ॥

[मे.] त्रिभुवनना लोक मरता देषीनइ आपणपउं जोइं नहीं जि ' अम्हेई मरिस्यउं । ' एवहउं देषी जे पाप हंता विरमइं नहीं तेहना^{१०} घेठपणानइं धिग् धिक्कार पडउ ॥ १०९ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ, बिहु गाहे ।

[जि.] अथ कुत्सित स्नेहपणानउं फल बिहुं गथाइं कहइ ।

सोएण कंदिऊणं कुट्टेऊणं सिरं च उअरं च ।

अप्पं खिवंति नरए तं पि हु धिद्वी कुनेहत्तं ॥ ११० ॥ 15

एगं पिअमरणदुहं अन्नं अप्पा वि खिप्पए नरए ।

एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ^१ ॥ १११ ॥

[सो.] को सगउं मरइ तउ अजाण जि शोकिइं^२ करी आकंद करइ अनइ माथउं पेट कूटइ । तीणइं करी गाढउं मोहनीय कर्म ऊपार्जीनइ आपणपउं नरगि^३ घातइं । तं पि० तेहइ कुस्नेह विरूआ^{२०} स्नेह प्रतिइं धिग पडउ ॥ ११० ॥

एगं० एक तां प्रिय अभीष्ट मूउ ते दुःख । बीजउं वली शोक
करी पाप ऊपार्जी नरगि^१ जाइ । बीजउ ते दुःख । दृष्टांत कहइ छइ ।
एक तां ऊंचा माला थकउ पडिउ । बीजउ लडइ^२ करीइ माथइं
आहणिउ । ए लोकिक दृष्टांत ॥ १११ ॥

५ [जि.] अज्ञानी लोक शोकि करी कंदी रोई सिर माथउं
उअर पेठइ पुण कूटीनइं आपणपउं नरगि क्षिपइं घालइं । तं पि०
ते कुत्तित स्नेहपणाहूइं धिक्कार पडउ ॥ ११० ॥

एक तउ प्रिय वाल्हउ तिहनउं मरणदुःख आगइ छइ अनइं
बीजउं आपणपउं नरगि क्षिपइ घालीइ । एक तउ माल हूंतउ पडण
१० पडिवउं । अनैरउं वली ऊपरि माथइ लउडानउ घाउ । इणि कारणि
शोक न करिवउ, जिम नरगि न पीडाइ ॥ १११ ॥

[मे.] स्वजनादिकनइ मरणि शोक आकंद करीनइ, शिर
कूटीनइ, हीउं ताडीनइ आपणपउं नरगनइ विषइ क्षिपइं । तउ तेहइ
कुस्नेहनइं धिग् धिक्कार हुउ ॥ ११० ॥

१५ एक तां प्रियतम वाल्हा तेहना मरणनउं दुःख । बीजउं आपणपउं
नरकनइ विषइ क्षेपइ । तउ ए वात साची हुई । एक माला हूंतउं
पडिवउं । वली लकुटनउ घाउ माथइ वाजइ ॥ १११ ॥

[सो.] साचा धर्मना धणी गुरु^३ नइ श्रावकइ दुर्लभ । ए
वात कहइ छइ ।

२० [जि.] 'स्नेहमूलानि दुःखानि' इयुं स्थायी सांप्रत दुःखमा
कालनउं स्वरूप कहइ ।

संपइ दूसमकाले धम्मत्थी सुगुरु सावया^१ दुलहा ।

नामगुरु नामसङ्गा सरागदोसा बहू अत्थि ॥ ११२ ॥

[सो.] संपइ० हवडां दुःखमा कालि पांचमइ आरइ वर्त्तइते^२ निष्केवल धर्मार्थी सुगुरु अनइ सुश्रावक दुर्लभ थिया, जे आपणउं पिरायुं काई न जोअइं^३ । एकलउ धर्म जि जोइं एहवा अति थोडा । ५

नामगुरु० नामिइं करी गुरु । नामिइं करी श्रावक । **सराग०** जेहहूइं^४ आपणा विरूआ^५ ऊपरि राग, बीजा गुणवंतइ ऊपरि द्वेष, बहू अत्थि एहा घणा^६ छइं ॥ ११२ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां दुःषमाकालि धर्मार्थी धर्मना करणहार सुगुरु श्रावक दुर्लभ छइं । तिणि कारणि **सरागदोसा** रागद्वेषसहित^{१०} हूँता **नामगुरु** नामधारक घणाइ छइं । ते दुःषमा कालनउं प्रमाण ॥ ११२ ॥

[मे.] सांप्रत दुःखमा कालि धर्मार्थी सुगुरु नइ श्रावक दोहिला पांमीइं । पणि नामिं गुरु, नामिं श्रावक रागद्वेषसहित घणाइ दीसइं ॥ ११२ ॥

३५

[सो.] धर्म छइ भाग्याधीन । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धन्य अनइ अधन्यनउं स्वरूप कहइ ।

कहिअं पि सुद्धधम्मं काहिं^१ वि धन्नाण जणइ आणंदं ।

मिच्छत्तमोहिआणं^२ होइ रई मिच्छधम्मेषु ॥ ११३ ॥

[सो.] कहिअं पि० केतलाइ धन्य उत्तम जीवहूइं खरउ^{२०} धर्म कहिउ सांभलिउ हर्ष करइं । धर्म करतां देखी कहिवुं किसिउं ?

१ जि. मे. सावगा. २ वर्त्तइं. ३ जोईउं. ४ 'जेहहूइं' नथी. ५ विरूयाइ. ६ घणाइ. ७ मे. काह. ८ मे. मिच्छित्तं.

मिच्छत्त० ये निबिड मिथ्यात्वि करी मोह्या वाह्या छइं तेहहइं साचउ धर्म सांभलिउ दीठउ^१ हर्ष न करइं । तेहहइं मननी रति मिथ्यात्त्वधर्मइ जि ऊपरि हुइ । ते आपणा आपणा कर्मनउ विशेष । ते अभव्य दूरभव्य तीहनुं कारण^२ ॥ ११३ ॥

5 **[जि.]** केईएक धन्यहइं सुद्ध निर्मल धर्म कथितमात्र हंतउ आणंद जणइ ऊपजावइ । अनइं अधन्यहइं मिथ्यात्त्वइं मोहित हंता मिथ्यात्त्वधर्मनइ विषइ रति संतोष हुइ ॥ ११३ ॥

[मे.] कहिउंइ हंतउ सूधउ धर्म केतलाइं भाग्यवंतनइं आणंद ऊजावइ अनइ मिथ्यात्त्वमोहित जीवनइं मिथ्यात्त्वधर्मनइ विषइ
10 रति हुइ ॥ ११३ ॥

[सो.] केतलाइ जीव धर्मनी बुद्धिइं पाप करइं छइं । ते आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मीनउं स्वरूप बिहुं गाथाइं करी कहइ ।
13 इक्कं पि महादुक्खं जिणसमयविऊण सुद्धहिययाणं ।
15 जं मूढा पावाइं धम्मं भणिऊण सेवंति ॥ ११४ ॥

[सो.] इक्कं पि० जिनवचनना जाण निर्मल मनना धणी तेहनइ मनि एह जि एक महादुःख, जं मूढा० जं मूढ मूर्ख बापडा मिथ्यात्त्वी धर्म भणी^३ धर्मनी बुद्धिइं पाप सेवइं । यागादिक करइं । पापइ पुण्य भणी मानइं । एव्हउं असमंजस देखी जिनधर्मना जाणनइं^४
20 मनि असमाधि ऊपजइं ॥ ११४ ॥

[जि] निर्मलहृदय अनइ जिनसिद्धांतना जाण तेहांहइं एक्क ज मोटउं दुक्खं जे मूढा मिथ्यात्त्वी धर्म भणी धर्मबुद्धिइं पापहिंसादिक

१ दीठउइ, २ करण. ३ 'धर्म भणी' नथी. ४ जाणइनइ.

સેવઈં । એતલં જિ એકુ દયાલૂપણઈં દુઃખ । બીજં લગારઈં દુઃખ નહીં ।
જિતેંદ્રપણાતં ॥ ૧૧૪ ॥

[મે.] જિનસમયના વેત્તા સૂધા હીયાના ધણીનં એ મોટં દુઃખ ।
એ કિસિં ? જે મૂર્ખ લોક પાપનં ધર્મ કરીનં સેવઈં । મુખિ કહઈ
‘અમે ધર્મ કરં છં’ અનં કરં પાપ ॥ ૧૧૪ ॥

[સો.] સમ્યક્ત્વના પાલણહાર થોડાં જિ હું । એ વાત કહઈ
છઈ ।

થોવા મહાણુભાવા જે જિગવચને રમંતિ સંવિગ્ગા ।
તત્તો ભવભયભીયા સમ્મં સત્તીઈ પાલંતિ ॥ ૧૧૫ ॥

[સો.] થોવા૦ તે મહાનુભાવ ગુરુયા ભાગ્યવંત થોડા, જે^{૧૦}
જિનવચનનં^૧ વિષઈ સંવેગ વૈરાગ્યવંતા હંતા રમં । રાત્રિદિવસ^૨
શ્રીસિદ્ધાંતની આસ્થા મનિ આણઈં । તત્તો૦ તેહઈ પાલઈ જે સંસાર-
માહિ પડિવાનં ભય^૩ બીહતાં હંતા સમ્યગ્ સાચં જિનવચન આપણી
શક્તિનં માનિં સ્વરૂં ક્રિયાં કરી પાલં । એવા તે અતિ થોડા ॥ ૧૧૫ ॥

[જિ.] જે જિનધર્મી થોડા મહાનુભાવ ગરિષ્ઠ હંતા શ્રીજિનવચન-^{૧૫}
નં વિષઈ સંવિગ્ન સાવધાન થિકા રમં, સ્નેહ કરં । તિણિ કારણિ
જિનવચનકારક પુરુષ સંસારના ભય હંતા બીહતા સક્તિં કરી સમ્યક્ત્વ
પાલં ॥ ૧૧૫ ॥

[મે.] તે મહાનુભાવ થોડિલા, જે જિનનાં વચન તેહનં વિષઈ
સંવેગી થકા રમં । તિવાર પછા તે ભવ સંસારના ભય થકા બીહતા^{૨૦}
સમ્યક્ત્વ યથાશક્તિં કરી પાલં ॥ ૧૧૫ ॥

[सो.] सम्यक्त्व पाषड श्रीधर्म खरउ न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

सब्बंगं^१ पि हु सगडं जह न चलइ इक्कबडयलारहियं^२ ।
तह धम्मफडाडोवं न चलइ^३ सम्मत्तपरिहीणं ॥ ११६ ॥

५ [सो.] सब्बं० जिमं सगडं गाडउं धुरी धूसर समइल प्रमुख सर्व आंगे^४ करी सहित हुइ, पुण एक बडइल न हुइं तु न चालइं ।
तह धम्म० तिम धर्मनउ फटाटोप^५ मंडाण घणूंइ करइ, तप नियम क्रिया दान सील कष्टानुष्ठानादिक करइं । पुण सम्यक्त्व नथी तउ काई चालइ नही । अल्प फल थाइ । अज्ञान कष्टइ जि^६ थाइं । जिम तामलि^७
१० रिषिनइं घणउ तप कष्ट कीधउं, अल्प फल हूउं ।

सट्ठिं वाससहस्सा तिसत्तखुत्तो दएण धोएणं ।

अणुचिन्नं तामलिणा अन्नाणतवुत्ति अप्पफलो ॥ (उपदेशमाला, गा. ८१)

[मे.] सघले अंगे संयुक्त हूंतउ शकट एक बडहिल रहित न चालइ । तिम धर्मनउ स्फटाटोप एक सम्यक्त्व रहित फलदायन न
१५ हुइ ॥ ११६ ॥

[सो.] जे जीव सिद्धांत न सांभलइं, हित-अहित न जाणइं ते आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ तत्त्वज्ञ पुरुष मूर्ष उपरि रीस न धरइं । ति वात कहइ ।

२० न मुगंति धम्मतत्तं सत्थं परमत्थगुणहिअं^१ अहिअं ।
बालाण ताण उवरिं कह रोसो मुणिअतत्ताणं^२ ॥ ११७ ॥

१ आ गाथा तथा तेनो बालावबोध जि.मां नथी. २ मे. °बडहिल°. ३ मे. फलइ. ४ अंगे. ५ स्फटाटोप. ६ 'जि थाइं' नथी. ७ मे. परमप्प°. ८ जि. मुणिधम्माणं. मे. मुणिअधम्माणं.

[સો.] ન મુણંતિ^૦ જેહમાહિ ધર્મનંતં તત્ત્વ કહિંતં છહ તેહંતં સિદ્ધાંતશાસ્ત્ર ન જાણં અનહ જે પરમાર્થગુણિં હિત^૧ અનહ અહિત વસ્તુ, રૂઢં-વિરૂઢં, પુણ્યપાપ ન જાણં, **બાલાણ^૦** તે બાપડા મૂર્ખ અજાણપણં પાપ કરતાં ઉપરિ **મુણિઅ^૦** જ્ઞાતતત્ત્વહૂં રોષ કિમ હુઈ ? ‘ એ બાપડા અજાણ ધર્મ ન જાણં, તુ સિંતં જાણં ? ’ હમ તેહં^૫ ઉપરિ કરુણાઈ જિ આવહ । હમ કહઈ, ‘ સુચ્છા તે જિઅલોએ જિણવયણં જે નરા ન યાણંતિ ’ इत्यादि ॥ ૧૧૭ ॥

[જિ.] જે મૂર્ખ ધર્મતત્ત્વ ન જાણં અનં વલી પરમાર્થગુણિ કરી હિતકારીં **સત્થ** શાસ્ત્ર, **અહિં** અહિતકારિં ન જાણં । **તાણ** **બાલાણં** તેહાં બાલકાં ઉપરિ મૂર્ખ ઉપરિ **મુણિઅતત્તાણં** જ્ઞાતતત્ત્વ^{૨૦} તત્ત્વના જાણહાર પુરુષહૂં કિસં રોસ ? અપિ તુ કોઈ રોસ નહી । બાલ શબ્દં મૂર્ખં કહાઈ અનં આંચલિ ધાવણં બાલકં કહીઈ । તેહ મળી જિમ બાલક તત્ત્વતત્ત્વવિચાર ન જાણં, હિત-અહિત ન જાણં । તેહ બાલકાં ઉપરિ ડાહીયાર લોક રીસ ન કરં ॥ ૧૧૭ ॥

[મે.] જે ન જાણં ધર્મનંતં રહસ્ય અનહ શાસ્ત્ર, જે પર-આપનં^{૨૫} હિત નહ અહિત, પુણ્ય નહ પ્રાપ્ત તેહનહ અધિક ગુણકારક ન જાણં તે બાલ મૂર્ખ ઉપરિ ધર્મના જ્ઞાણનં રોસ કિમ કરિવં આવહ ? ॥ ૧૧૭ ॥

[સો.] જે આપણં હિત ન કરઈ તે પર રહં કિમ હિતૂઆ હુસિં ? એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] મૂર્ખ દયાવંત ન હુઈ । એ વાત સ્થાપં ।

૨૦

૧ ‘ હિત...ન જાણં ’ એ પાઠને સ્થાને બીજી પ્રંતમાં નીચે પ્રમાણે છે—
‘ હિત અનહ અહિત ન જાણં । અથવા પરમપ્પ હિસિ પાઠિ આપણપા અનહ પરહૂં ગુણકારિં હિતુ વસ્તુ અનહ અહિત વસ્તુ, રૂઢં-વિરૂઢં પુણ્યપાપ ન જાણં. ’

अप्पा वि जाण वइरी तेसिं कह होइ परजिए करुणा ।
चोराण बंदिआण^१ य दिट्ठतेणं मुणेअब्बं ॥ ११८ ॥

[सो.] अप्पा० जेहनइ आपणउ आत्माइ वइरी । आपणा जीवइहूँ हित नथी करतां तेव्हा पाप करइं^२ छइं । जेव्हा^३ आपणउ ५ आत्माइ गाढउ संसारमाहि रुलइ । तेहहूँ अनीरा^४ जीवनइ विषइ करुणा किम हुइ ? चोराण० जिम चोर अथवा जे माणस बंदि धरइं तेहनइ दृष्टांतिइं जाणिवुं । जिम ते चोरी करतां, बंदि धरतां, परहूँ अनर्थ करतां आपणउं न चींतवइं । ‘अम्हे धरीसिउं, मारीसिउं, अनर्थ प्रामिस्यउं’ ए वात काई विमासइं नहीं । तिम तेहइ पाप करता १० चींतवइं नहीं ॥ ११८ ॥

[जि.] जाण० जेहां पुरुषहूँ आपणपउ आत्मा वइरी, आपणा जीवइहूँ हित न करइं तेसिं तेहां पुरुषहूँ परजिए पारका जीव ऊपरि किमु करुणा दया हुइ ? अपि तु न हुइ । ए वात चोराण चोरनइ दृष्टांति, बंदिआण य बंदी बंदोर बांदि झाल्या लोक १५ ते बिहुने दृष्टांति जाणिवी । जिम चोर आपणा जीवइ ऊपरि दया अणकरतउ हूंतउ पारका जीव ऊपरि दया न करइं । जइ चोर आपणाई जीवहूँ विरूउं चींतवी लोकइहूँ परद्रव्य लेता मारइ । अनइं जे जे आपणा जीवहूँ हित न करइं ते ते पारका जीव ऊपरि दयाई न करइं । जिम चोर । अनइं जे जे पारका जीव ऊपरि दया करइं ते ते आपणाइ २० जीवहूँ हित करइं । जिम सुसाधु लोक । इसुं प्रमाणिकनउं वचनई जाणिनउं ॥ ११८ ॥

[मे.] जेहनइ आपणउ आत्मा वयरी, आपणा आत्मा ऊपरि दया न ऊपजइं तेहनइ अनेरा जीव ऊपरि करुणा दया किम हुइ ?

इहां चोर नइ बंदीना दृष्टांत जाणिवा । जिम चोरु चोरीइं पइसइ अनइ
मरिवाइतउ बीहइ नहीं । **बंदियाण** बंदि झालिवा पइसइ तिम जाणिवउं
॥ ११८ ॥

[सो.] जीव उत्तम, मध्यम, अधम त्रिहु प्रकारे हुइं । ए वात
त्रिहु गाहे कहइ छइ । 5

[जि.] अथ सुश्रावकि दयावंति मोटा पापव्यापार न करिवा ।
इसुं कहइ ।

जे रज्जधणार्इणं कारणभूआ हवंति वावारा ।
ते वि हु अइपावजुआ धन्ना छडुंति भवभीया ॥ ११९ ॥

[सो.] जे धन्य उत्तम छइं ते जेहे व्यापारे राज्य लाभइ, धन¹⁰
धान्य समृद्धि मान महत्त्व लाभइ ते वि हु० तेहइ व्यापार अति
पापमय^१ जाणी छांडइ । संसारना दुःखभए बीहते दीक्षा लेई आपणां
काज साधइं ॥ ११९ ॥

[जि.] जे व्यापार राज्यधनादिकहुइं कारणभूत हुइं, जेह
व्यापार हूंता राज्य धन धान्य सुवर्ण रूप्य रत्नादिक उपार्जीइं ते वि¹⁵
तेहई व्यापार हु निश्चइं अतिपापसंयुक्त हुइं । तउ धन्य कृतपुण्य
संसार हूंता बीहता ते व्यापार छांडइ ॥ ११९ ॥

[मे.] जे राज्यधनादिक उपार्जिवानइ कारणभूत व्यापार हुइ
तेहइ अतिपापयुक्त व्यापार भव संसार हूंता बीहता छांडइ । तेही धन्य
जाणिवा ॥ ११९ ॥ 20

[जि.] उत्कृष्ट पुरुषनी वात कही मध्यमनी वात कहइ ।
 बीया^१ य सत्तरहिआ धणसयणाईहि मोहिआ लुद्धा^२ ।
 सेवन्ति पावकम्मं^३ वावारे उयरभरणट्टे^४ ॥ १२० ॥

[सो.] बीया० बीजा जे मध्यम पुरुष घरबार छांडी दीक्षा
 5 लेवानइं साहसि करी रहित धन लक्ष्मी अनइ पुत्रकलत्रादिक स्वजन
 घरादिकनइं मोहिइं मोढा लोभि वाढा पेट भरवानइं कारणि पापव्यापार^५
 व्यवसाय वाणिज्य क्षेत्रादिकनउ व्यापार करइं, काई काई गृहस्थधर्म
 आराधता हूता । ए बीजा मध्यम पुरुष कहीइं ॥ १२० ॥

[जि.] बीजा मध्यम पुरुष सत्त्वरहित धण द्रव्य अनइ स्वजन
 10 पुत्र तेहे मोढा लुद्धा लोभिया हूता व्यापारमाहे उदरभरणार्थि पेट
 भरिवा भणी पावकम्मं पापकर्म सेवइं समाचरइं । ते मध्यम पुरुष
 जाणिवा ॥ १२० ॥

[मे.] बीजाइ धली सत्त्व करी रहित धनस्वजनादिके मोहित
 हूता लोभिया हूता पापकर्म सेवइं । स्या भणी ? उदर भरिवानउ
 15 व्यापार तेहनइ अर्थि ॥ १२० ॥

[जि.] अथ अधम पुरुष कहइ ।

तईया^१ अहमाण अहमा कारणरहिआ अनाणगव्वेणं ।
 जे जंपन्ति उसुत्तं तेसिं धिद्धी त्थु पंडित्तं^२ ॥ १२१ ॥

[सो.] तईया० बीजा ए^३ अधम पाहिं अधम काजकाम
 20 पाषइ आपणइं अजाणवइं गर्वि पूरिया जे जंपन्ति० उत्सूत्र बोलइ,

१ बिइआ, मे. बीयाइ. २ मे. लद्धा. ३ मे. पावकम्मे. ४ भरणट्टा.
 ५ पापव्यापार नइ. ६ जि. तईयाहमाण अहमा, मे. तईया अहमाणहमा. ७ मे.
 पंडित्ते. ८ एक.

सिद्धांत विरुद्ध भाषणं । तेसिं० तेहना पंडितपणाहूँ^१ धिग् धिग् हुउ ।
ते आपणइं मनि डाहा थई बोलइं छइं, पुण उत्सूत्र भाषवइं आगलिं
आपणइं^२ घणउ संसारमाहि रलिसिइं ॥ १२१ ॥

[जि.] तईया त्रीजा अधमाधम कारणरहिआ कारण
विणु काज पाखइ अनाणगन्धेणं अज्ञानगर्व करी, कूडइ अहंकारि ५
करी जे पुरुष उत्सूत्र सिद्धांत विरुद्ध वचन जंपंति बोलइं तेसिं तेहां
अधमाधम पुरुष तणा पांडित्यहूँ धिगस्तु धिक्कार हु । ते पारकइ
पीटणइ आपणा गाल तोडइं ॥ १२१ ॥

[मे.] हिव त्रीजा अधमहइ पाहति अधम कारण पाषइ अज्ञान-
गर्वि गर्वित हूँता जे उत्सूत्र बोलइं तेहना पंडितपणानइं धिग् धिक्कार^{१०}
पडउ ॥ १२१ ॥

[सो.] वली^३ एह जि वात ऊपरि मरीचिनउं दृष्टांत-कहइ
छइ ।

[जि.] अथ ते अधमाधम उत्सूत्र भाषकहूँ सरीषउ दृष्टांत
देखालइ ।

१५

जं वीरजिणस्स जीओ मरिई^४ उस्सुत्तलेसदेसणओ ।
सागरकोडाकोडिं हिंडइ अइभीमभवगहणे^५ ॥ १२२ ॥

[सो.] जं वीर० श्रीमहावीरनु जीव मरीचिनइ भवि
लगारएक उत्सूत्र कपिल क्षत्रियहूँ, ' एं त्रिदंडियापणाइं^६ माहि कई
धर्म छइ कि नथी ? ' इम पूछतां ' कबिला ! इत्थंपि इहयं पि ' इसिउं^{२०}
उत्सूत्रमात्र उपदिसीनइ कोडाकोडि सागरोपम जं संसाररूपीआ अति

१ पंडितपणाहूँ. २ आपणपइ. ३ ' वली ' नथी. ४ मिरिई. जि. मिरिईभवे,
मे. मिरिई. ५ भवरत्ने. ६ त्रिदंडीयाइपणा.

बीहामणा अरण्यमाहि^१ भमइं । असंख्यातउ काल नवनवे भवांतरे रुलइ ।
तेह भणी उत्सूत्रप्ररूपणा विरूई । यत उक्तं श्रीवीरस्तुतौ—

अहह सयलन्नपावेहिं वितहपन्नवणमणुमवि दुरंत ।

जं मरिइ^२ भवअज्जिअदुक्कयअवसेसलेसवसा ॥

5 सुरथुयगुणो वि तित्थंकरो वि तिहुअणअतुलमल्लो वि ।

गोवाईहि वि बहुसो कयत्थिओ तिजयपहु ! तं सि ॥

शीगोवंभणभूणंतगा वि केवि इह दढपहाराई ।

बहुपावा वि पसिद्धा सिद्धा किर तम्मि चेव भवे ॥ १२२ ॥

[जि.] जं जिणि कारणि श्रीमहावीरदेवनउ जीव मरीचि-
10 नइ भवि, श्रीआदिनाथनउ पोत्रउ, श्रीभरतचक्रवर्त्तिनउ बेटउ
मरीचि उस्सुत्तलेसदेसणओ ' अम्हई कन्हइं काई थोडउ धर्म
छइ ' इसुं उत्सूत्रनउ लवलेसना कहिवातउ अइभीमभवगहणे
अतिरौद्र संसाररूपिउं गहन वन तेह माहि सागरोपमनी कोडाकोडि
हिंडइ भमइ । ते उत्सूत्रनउं प्रमाण ॥ १२२ ॥

15 [मे.] जे श्रीमहावीरदेव तणउ जीव मिरीचि नामिइं
उत्सूत्रनउ लेस एक तेहनी देसनाइं करी एक कोडाकोडि सागरोपम
भीम रौद्र संसाररूप वन गहनमाहि हींडिउ भमिउ ॥ १२२ ॥

[जि.] तेह जि उत्सूत्रभाषक भारेकर्मउ । इसुं बिहुं गाथाइं
प्रकासइ ।

20 ता जे^३ इमं पि वयणं वारंवारं सुणित्तु^३ समयम्मि ।
दोसेण अवगणित्ता उस्सुत्तपयाइं सेवति ॥ १२३ ॥

१ °माहाइ. २ जइ, जि. मे. जइ. ३ सुणित्तु, जि. सुणित्त.

ताण कहं जिणधम्मो^१ कह नाणं कह दुहाण वेरगं ।
कूडाभिमाणपंडियनडिया बुडुंति नरयम्मि ॥ १२४ ॥

[सो.] ता० तु जइ एहं^३ मरीचिनउं उत्सूत्र वचननउं स्वरूप वली वली सांभली दोसेण० द्वेष लगइ ते अवगणीनइ^३ जे उत्सूत्रपद सेवइ, श्रीसर्वज्ञनी आज्ञा विरुद्ध बोल कहइं थापइं, जे ५ अभिमानना वाह्या एहं उत्सूत्र बोलइं तेहहूइं जिनधर्म किहां छइ ? अनइ^३ दुःखनउ वैराग्य किहां छइ ? जेह भणी संसारनउ दुःख आंगमी-नइ उत्सूत्र प्ररूपइं छइ । कूडाभिमाण० कूडा आपणा पंडितपणाना अभिमान तीणं करी नड्या वाह्या नरगइ जि माहि बूडइं छइं ॥ १२३-२४ ॥

10

[जि.] ता तउ पच्छइ जइ किमइ समयम्मि सिद्धांतमाहे-
इमं पि वयणं उत्सूत्रवर्जन पूर्वोक्त वचन वार वार सुणी सांभलीनइं पछइ कूडइ दोषि करी सिद्धांतनउं वचन अवगणीनइं ते अधम उत्सूत्रपद सेवइ । तेहां उत्सूत्रपदसेवणहारहइं कहं किमु जिनधर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । अनइं तेहांहूइं नाणं तत्त्वज्ञान किमु हुइ ? वली दुःखनउं^५ वैराग्य किमु हुइ ? अनइं ते अधम कूडउ अभिमान अहंकार तिणि करी पंडित तेहे नटित नचाव्या हूंत नरकमाहे बूडइं । कूडी पंडिताई करी नरगि पडइं ॥ १२३-२४ ॥

[मे.] तउ जइ किमइ मरीचिनउं उत्सूत्रवचननउं स्वरूप वार वार सांभलीनइ सिद्धांतमाहे कहिउं हूंतउं ते वचन द्वेष लगी^{२०} अवहेलीनइ उत्सूत्रनां पद स्थानक सेवइं, सिद्धांत विरुद्ध बोलइं, तीयांनइ जिनधर्म किहां, ज्ञान किहां ? तेहनइ दुःखनउ वैराग्य किहां ?

१ मे. जिणधम्मं. २ एहं. ३ अवगुणीनइ. ४ किहांइ. ५ बीजी प्रतमां आटलुं वधारे छे—‘ अनइ ज्ञाननउं जाणवउं किहां छइं. ’

जेह भणी संसारना दुक्ख आंगमी कूडइ अमिमानी, कूडी पंडिताईं
नड्या हूँता नरग माहि बूडइं ॥ १२३-२४ ॥

[सो.] कर्मबहुल जीवहूँ हितोपदेश दीधउ काई काज नावइं ।
ए वात कहइ छइ ।

5 [जि.] एवहा निकाचितकर्मी जीवहूँ, उपदेसनी अयोग्यता
कहइ ।

मा मा जंपह बहुअं जे बद्धा चिक्कणेहिं कम्महिं ।
सन्वेसिं तेसिं जायइ हिओवएसो महादोसो ॥ १२५ ॥

[सो.] मा मा० घणउं काई म बोलिस्यउ । बीजां काई
10 कारण म कहिस्यउ । जं केतलाइं जीवहूँ हितोपदेश काई न लागइं ।
जे जीव चीकणे कर्म करी बाधा छइ गाढा कर्मबहुल छइ, तेहं सविहुं
जीवहिं^१ हितोपदेश दीधउइ महादोषहेतुइ जि थाइ । काई गुणि न
आवइ । यत उक्तं—

अप्रशान्तमतौ शास्त्रसद्भावप्रतिपादनम् ।

15 दोषायाभिनवोदीर्णे शमनीयमिव ज्वरे ॥ १२५ ॥

[जि.] अहो उपदेशना देणहारो पुरुषो ! बहुअं घणउं मति
बोलउ । जे जीव चिक्कण चीकणां अवश्यमोक्तव्य कर्म तेहे बाधा
व्याप्या हुइं ते सघलाई जीवहूँ हितोपदेस धर्मनउं कहिवउं महादोष-
रूप, मुखहूँ थूक सोस जि भणी हुइ । काई लागइं नही । ति निकाचित
20 कर्मनउं प्रमाण । जीवनां चतुर्विध कर्म छइं । एक स्पृष्ट कर्म । बीजउं
बद्ध कर्म । त्रीजउं निधत्त कर्म । चउथउं निकाचित । जिम छोहि दीधी
भीतिइं सांमुही चूनानी डली सूकी लांखीइ । अनइं त्या चूनानी सूकी

डली भीतिइं लागी पाछी पडइ । भीतिमाहि काई न रहइं । तिम स्पृष्ट कर्मनउं स्वरूप जाणिवउं । लगारएक लागइ ते तत्काल विलइ जाइ ते स्पृष्ट कर्म । वली जिम सूकी छोहपंकित भीति । तेह ऊपरि नीली चूनानी डली लांखीइ । पछइ कोईएक सूकी पूठइं भीति हूंती उखेली लांखइ । भीतिइं सूकी भणी लगारई न रहइं । तिम बद्धकर्म जीवहूइं कर्म 5 लागइ, केतलीएक वेला रहइ । पछडइ उपक्रमि करी फीटइ । ते बद्धकर्म । वली जिम नीली भीतिनी छोह माहे सूकउ चूनानउ खंड घालीयइ । पछइ कालांतरि दोहिलउ नीकलइ । तिम निधत्त कर्म । जीवहूइं कर्म लागइ । जीव भोगवइ । कालांतरि गाढइ उपक्रमि जे कर्म फीटइ ते कर्म निधत्त नाम जाणिवउं । अनइ जिम नीली छोहि सउं भीति चिणी 10 हुइ अनइ भीतिनी छोहि सूकी पूठइं वज्र एकपणउं हुइ तिम निकाचित कर्म । जीव नइं कर्म एक हूयां । जूजूयां न थाइं । जां जीवइ जीव तां ते कर्म भोगवइ । गाढ अनंते उपक्रमे कीधे न जाइं । संपूर्ण कर्म भोगवीइ ते निकाचित कर्म । तथा चोक्तं—

कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।

15

अवश्यमेव हि भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥

इत्यादि कर्मस्वरूप कर्मग्रंथशास्त्रतउ जाणिवउं । एतलइं जे चीकणे कर्मे लीप्या तेहां जीवांहूइं उपदेश न लागइं । यदुक्तं श्रीउपदेश-
मालायां—

उवएससहस्सेहि वि बोहिज्जंतो न बुज्झई कोई ।

20

जह बंभदत्तराया उदायिनिवमारओ चेव ॥ १२५ ॥ (गा. ३१)

[मे.] मा मा० घणउं घणउं घणउं म बोलउ । जे जीव चीकणे कर्मे बांध्या छइं तीयां सघलांनइ विषइ हितोपदेश महादोष समान हुइं ॥ १२५ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] एह जि वात प्रकारांतरि करी वली कहइ ।

हिअयम्मि जे कुसुद्धा ते किं बुज्झंति^१ धम्मवयणेहिं ।

ता ताण कए गुणिणो निरत्थयं दमहि^२ अप्पाणं ॥ १२६ ॥

5 [सो.] हिअयम्मि० जे जीव हिअइ कुसूधा अधम्म मायाविया हुइं ते धर्मने वचने किम बूझइं ? घणाइ धर्मोपदेश दिउ, पणि ते न^३ बूझइं । ता० तेह भणी तेहहइ बूझववानइ कारणि जे खप करइ ते आपणपउं निरर्थक दामइं^४, क्लेश करइं । तेह^५ अयोग्यहइ खप कीधी निरर्थक थाइं । काई गुण न करइं । यत उक्तं—

10 ये वैन्या विनयनिपुणैस्ते क्रियन्ते विनीता

नावैन्या विनयनिपुणैः शक्यते संविनेतुम् ।

दाहादिभ्यः समलममलं स्यात्सुवर्णं सुवर्णं

नायस्पिण्डो भवति कनकं छेददाहक्रमेण ॥ १२६ ॥

[जि.] जे पुरुष हियामाहे कुसुद्ध दुष्ट हुइं ते किम धर्मने 15 वचने करी प्रतिबूझइ ? सरलचित्तई ज धर्माक्षरे करी प्रतिबूझइं । ता तउ पछइ गुणवंत परोपकारी पुरुष ताण कए तेहां दुष्टाने कीधइ निरर्थक आपणपउं दमइं खेदावइं ॥ १२६ ॥

[मे.] जे मनुज हीयामाहि कुसूधा छइं ते धर्मने वचने किम 20 प्रतिबूझइं ? ते ते जीव प्रतिबूझवानइ कारणि गुणवंत निरर्थक आपणपउं दमइं, क्लेश करइं । तिहां क्षप कीधी वृथा थाइ ॥ १२६ ॥

१ जि. बुज्झति. २ दमइ. ३ 'न बूझइं.....तेहहइ' एटलों पाठ बीजी प्रतमांथी पढी गयो छे. ४ जि. ५ दमइ. ६ तेहं.

[સો.] ધર્મની આસ્થા^૧ જીવદૂર પાપ ફેડઈ^૨ । એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] જઈ દુષ્ટ મારેકર્મા જીવને હિયયઈ જિનધર્મોપદેશ ન લાગઈ તડ પછઈ કિસું જિનધર્મ પ્રમાણ ? इसी शंका फेडिवा मणी जिनधर्मनउं प्रमाण बोलइ ।

5

दूरे करणं दूरम्भि साहणं तह पभावणा दूरे ।
जिणधम्मसदहणं पि तिक्खदुक्खाइं निट्ठवइ ॥ १२७ ॥

[સો.] દૂરે^૦ શ્રીજિનધર્મનં કરિવં આરાધિવં તે દૂરિ પરહં છઈ અનઈ જિનધર્મનું સાહણં કહિવં, થાપિવં, અનેરાનઈ હિઅઈ આણિવં તેહઈ પરહં છડ । તથા શ્રીજિનશાસનની પ્રભાવના^{૧૦} લોકમાહિ રૂડં ભવાડિવં, બાહ્ય લોકઈ પાહિં વચ્ચણાવિવું તેહઈ પરહં છડ । તેહ એકે જીવ તીર્થકરપદવી ગણધરપદવી કેવલજ્ઞાન મોક્ષ લગઈ ડપાર્જઈ । જિણધર્મ^૦ બીજં કાઈ મ કરિસ્યડ । જિનધર્મનં સદહણ માત્ર કરઈ, આસ્થાઈ જિ મનિ આણઈ તેડ તિક્ખદુક્ખાઈં તીક્ષ્ણ ગાઢાં પોતનાં પાપ નીઠવઈ ક્ષપઈ, હલ્લઅકર્મડ થાઈ ॥ ૧૨૭ ॥

15

[જિ.] જિનધર્મનં કરણં કરિવં દૂરિ વેગલં હુડ અનઈ જિનધર્મનં સાધન તપશ્ચરણાદિ પ્રમાણિ ચડાવણ પુણ દૂરિ હડ । તહ તથા જિનધર્મની પ્રભાવના દ્રવ્ય વેચી જિનશાસનિ પ્રોત્સર્પણા તેહીઈ વેગલી છઈ । શ્રીજિનધર્મ સાંચડ રૂડડ ચરડ । હસું જિનધર્મનં શ્રદ્ધાનઈ તીક્ષ્ણ તીવ્ર દુક્ખદૂર નિરાકરઈ નિટ્ઠવઈ ફેડઈ ॥ ૧૨૭ ॥

20

૧ આસ્થાઈ. ૨ આ 'ફેડઈ' શબ્દથી માંડી વાકીનો બાલાવબોધ કે ૧૨૭ મી ગાથા સો.ની બીજી પ્રતમાં નથી. માત્ર આ ગાથા ઉપરના બાલાવબોધના છેલ્લા બે શબ્દો 'હલ્લઅકર્મડ થાઈ' તેમાં છે. અર્થાત્ ૧૨૭ મી ગાથા અને તે ઉપરના બાલાવ-બોધને સ્થાને સો.ની બીજી પ્રતમાં માત્ર આટલું છે—'ધર્મની આસ્થાઈ જીવદૂર પાપ [વચ્ચેનો બધો પાઠ પડી ગયો છે] હલ્લઅકર્મડ થાઈ.'

[मे.] वीतरागना धर्मनउं करिवउं दूरि रहउ । क्रियानउं साधिवउं दूरि रहउ । तिम शासननी प्रभावना पणि दूरि रहउ । एक जे जिनधर्मनउं सद्विहउं ते तीक्ष्ण गाढा पोतना पाप थकी जे दुक्ख तेहनइं नींठवइं ॥ १२७ ॥

5 [सो.] धर्म सांभलिवाना मनोरथ कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुश्रावकनी धर्मचिन्ता कहइ ।

कइया होहि दिवसो जइया सुगुरुण पायमूलम्मि ।
उरसुत्तलेसविसलवरहिओ^१ निसुणेमि^२ जिणधम्मं ॥ १२८ ॥

[सो.] कइया० ते दिहाडउ मझहूइं कहिइं हुसिइ, जहीइं
10 हुं उत्तम चारित्रिया सुगुरुनइ पदमूलि उत्सूत्रलेश लगाइ उत्सूत्ररूपिउ
विषलव विसनउ लेस तीणं करी रहित खरउ श्रीजिनधर्म सांभलिसु ?
जेह भणी जिनवचननइं सांभलिवइं जीवहूइं मोटउ गुण उपजइ । यत
उक्तं—

नवि तं करेइ देहो न य सयणा नेव वित्तसंघाओ ।

15 जिणवयणसवणजणिया जं संवेगाइया लोए ॥ १२८ ॥

[जि.] कइया कदा किवारइ दिवसो दिहाडउ होहि
होसिइ, जइया यदा जिवारइं सदगुरुनइ पादमूलि चरणकमलि
जिनधर्म निसुणिसु सांभलिसु ? किसुउ हूंतउ ? उत्सूत्रनउ लेस तेह
रूपिउ विषलव तिणि करी रहित हूंतउ । एतलइ ते दिहाडउ किहीइं
20 होसिइ ? जिणि दिहाडइ गुरुनइ पदकमलसमीपि जिनधर्म सांभलिसु ते
दिन कृतार्थ ॥ १२८ ॥

१ रिहिउं. २ निसुणेसु, जि. निसुणेसु, मे. निसुणेसु.

[मे.] कहीइं ते दिहाडउ मुझनइं होइसिइ, जहीइं सुगुरु सुद्ध प्ररूपकनइं पादमूलि उत्सूत्रलेसरूप विषलव तिणि करी रहित हूंतउ जिनधर्म सांभलिसु ? ॥ १२८ ॥

[सो.] वली गुरु आश्री^१ कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुचिन्ता आश्री कहइ छइ ।

5

दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए न रमंति मुणिअतत्ताणं ।
केवि पुण अदिट्ठ चिय रमंति जिणवल्लहो जेम ॥ १२९ ॥

[सो.] दिट्ठा^{१०} केतलाइ गुरु साक्षात् दीठाइ हुंता तत्त्वना जाणनइ मनि रमइ नही । हीयइ हर्ष न करइ । केवि^{१०} अनइ केतलाइ पुण गुरु अणदीठाइ हुंता हीइ रमइं वसइं^२ । तेहना^३ गुण^४ १० सांभलीनइ हीइ हर्ष उपजइ । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि । ते जिनवल्लभसूरि नेमिचंद्र भंडारीथा पहिला हूआ भणी अट्टइ हूता नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि तेहनां कीधां पिण्डविशुद्धि आदिक प्रकरण देषतां वस्या । इसिउ भाव ॥ १२८ ॥

[जि.] मुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्वाने हियइ केईएक गुरु^{१५} दीट्ठाई हूता न रमइं, न वसइं, न गमइं । अनइ वली केईएक अदीठाई गुरु हीयइ रमइ । किहनी परि ? श्रीजिनवल्लभसूरिनी परि । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि अणदीठाई हूता श्रीनेमिचंद्र भंडारी प्रमुख ज्ञाततत्त्व श्रावकने हीए सुगुरुपणइ करी वस्या तिम केईएक सुगुरु हीइ अणदीठाई वसइं । एतावता श्रीजिनवल्लभसूरि पहिल हूउ ।^{२०} तिणि कारणि श्रीनेमिचंद्र भंडारीइ न दीठा । पुण तउ हीइ जाणे किरि दीठाई ज छइ । जइ हियामाहे वसइ छइ ।

१ आश्रिय. २ 'वसइं' नथी. ३ तेहइना. ४ गुणइ.

दूरस्थोऽपि समीपस्थो यो यस्य हृदि वर्त्तते ।

चन्द्रः कुमुदखण्डानां दूरस्थोऽपि प्रबोधकः ॥ १२९ ॥

[मे.] दीठाइ हूँता केतला गुरु धर्मतत्त्वना जाण छइं तेहनइ
हीयइ रमइ नहीं, गमइं नहीं । अनइ केतलाइ गुरु अणदीठाइ हूँता
5 जाणना हीयानइं रुचइं । श्रीजिनवल्लभसूरिनी परिइं । किम ?
श्रीजिनवल्लभसूरिनां कीधां पिंडविशुद्धिप्रमुख प्रकरण देषीनइ
जिम नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि अदृष्टि हर्ष ऊपनउ ॥ १२९ ॥

[सो.] हव कुगुरु ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धर्मबाह्य पुरुषनी वात कहइ छइ ।

10 अजया अइपाविट्ठा सुद्धगुरु जिणवरिंदतुल्ल त्ति ।

जो इह एवं मन्नइ सो विमुहो सुद्धधम्मस्स ॥ १३० ॥

[सो.] अजया० जे गुरु अजयणावंत छइं, जीवनी विराधना
करइ छइ ।

दगपाणं पुप्फफलं अणेसणिज्जं गिहत्यकिच्चाइं ।

15 अजया पडिसेवंति जइवेसविडंबगा नवरं ॥

(उपदेशमाला, गा. ३४९)

ईणं श्रीउपदेशमालानी गाहां जे कहिया छइं, अइपाविट्ठा
अतिपापिष्ठ पाप बोलतां करताइं जेहहूइं शंका नथी एव्हाइ गुरु शुद्ध-
चारित्रिया गुरु भणी मानइं, ' ए अम्हारइ जिनवरेंद्र तीर्थकर समान । '

20 जो इह० जे अजाणइ इम मानइं ते सूधा धर्महूइं विमुख ऊपराठउ
जाणिवउ । तेहहूइं धर्म केहांइं ढूकडउ^१ नथी ॥ १३० ॥

[जि.] अजया इन्द्रियजयरहित अनइ पापिष्ठ आरंभना
करणहार हुइं एवहा अनइ एवहा जाणइ जु ' ए गुरु शुद्धचारित्री

हंता जिनवरेन्द्र तुल्य श्रीजिनवरेन्द्र सरीषा ' इति । जे श्रावक अथवा जे महात्मा अथवा अनेरउई कोई इह संसारमाहे एवं इसुं पूर्वोक्त मानइ ते पुरुष सुद्ध धर्महूइं विमुख ऊपराठउ बाह्य ॥ १३० ॥

[मे.] जयणारहित, अति पापिष्ट, पापमइ वचन बोलतां संकाइं नहीं एवहाइ गुरु सुद्धचारित्रिया कही मानइं । कहइं ' अम्हारइ ए ५ तीर्थकर समान । ' जे अजाण इम मानइं ते सूधा धर्मनइ सर्वज्ञा वचननइ विषइ विमुख ऊपराठउ जाणिवउ ॥ १३० ॥

[सो.] एह जि वात ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] तेही ज धर्मबाह्य अजाण श्रावकनइ उपदेश दिइ छइ ।

जइ^१ तं वंदसि पुज्जसि वयणं हीलेसि तस्स रागेण । 10
ता कह वंदसि पुज्जसि जणवायठिइं^२ पि न मुणेसि ॥ १३१ ॥

[सो.] जइ तं० रे बापडा जीव ! जइ^१ तूं तीर्थकर देव वांदइ छइ, पूजइ छइ, स्तवइ छइ, तु तूं ते परमेश्वरनउं वचन ' सुसाहुणो गुरुणो पांचिंदिअसंवरणो० पंचमहुव्वयजुत्तो^० ' इत्यादिक काइं अवगणइ^५ ? दृष्टिरागि^६ वाहिउ तेहतेहवा आपणा गुरुनइ अनुरागि^{१५} वाहिउ हंतउ । परमेश्वरि कहिउ छइ । ' एहवा अष्टाचारनु आलावो संवासो वीसंभो संथवो पसंगो य० एतलां वानां न करिवां ' इसिउं परमेश्वरनुं वचन^७ जइ हीलइ छइ, अवगणइ छइ, मानतु नथी ता कह० तू परमेश्वरहूइं वांदइ काइं, पूजइ काइं ? जणवाय लोक-व्यवहारइनी स्थिति न जाणइं छइ ॥ १३१ ॥

20

१ जि. जा, मे. जो. २ जि. मे. जिणवायठियं पि. ३ जउ. ४ पंचमहुव्वय^०.
५ अवगुणइ. ६ दृष्टिइरागि. ७ ' वचन ' नथी.

[जि.] अहो श्रावक अजाण ! जइ किमइ तूं जिनहूइ वांदइ नमस्करि घरि पूजइं अनइं वली मिथ्यात्वीनि रागिइं करी तस्स तेह जिननउं वचन अवहेलिसि अवगणिसि न मानइं ता तउ अहो श्रावक मुग्ध ! तउ तूं जिनहूइं काइं वांदइ ? काइं पूजइ ? जिनवाद 5 जिनवचन तेहनी स्थिति आचारइं किसुं न जाणइं ? सिद्धांतमाहे इसुं कहिउं, ' श्रावकि जिनवचन मानिवउं, अवहेलिवउं नही । ' इसुं जिन-वचनइं न जाणइं तूं ॥ १३१ ॥

[मे.] जइ तउं देवनइं वांदइ पूजइ अनइ वली तेहइ जि तीर्थकरना वचननइं हीलइ राग लगी तउ तउं तेह परमेश्वरनइं काइ 10 वांदइ, काइ पूजइ ? किसउं लोकव्यवहारनी स्थिति न जाणइं ? ॥ १३१ ॥

[जि.] सिद्धांतरीतिइं अजाण श्रावकहूइं उपदेश देई वली लोकरीतिइं उपदिसइ ।

लोए वि इमं भणिअं^१ जो आराहिज्ज^२ सो न कोविज्जा^३ ।
मन्निज्ज तस्स वयणं जइ इच्छसि इच्छिअं^४ काउं ॥ १३२ ॥

15 [सो.] लोए० लोकइमाहि इसिउं कहीइ । जे आराधीइ ते कोपविवु नही, अवगणिवउ नही । तेह भणी मन्निज्ज० तेहनूं वचन मानिवउं,^५ जउ तेहना मननउं गमतुं करिवा वांछइ । जउ तेहनूं वचन आराधिवउं, तु ते मानिउ पूजिउ । जउ तेहनूं वचन न मानीइं तउ बाह्य पूजिइ काई न तूसइ । सामहुं^६ कूपइ । लोकइ ए वात 20 कहइ ॥ १३२ ॥

१ जि. मुणिउं, मे. सुणियं. २ आराहिज्जइ. ३ कुपिज्जा. ४ इच्छिउं.

५ ' मानिवउं...तेहनूं वचन न ' एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांथी पडी गयो छे.

६ सामहु.

[जि.] अहो भोला श्रावक ! लोकइमाहे इसुं न सांभलिउं—
जो आराहिज सो न कोविज्जा ? जे आराधीइ ते न कोपवीइ ।
लोकई इसुं कहइ । तिणि कारणि मन्निज तस्स वयणं तेह
आराध्यनउं वचन मानीइ मानिवउं, जइ किमइ वांछित करिवा लहिवा
वांछइ ॥ १३३ ॥

5

[मे.] लोकमाहि इसउं सांभलीइ । जे आराधीयइ ते विराधीयइ
नहीं, कोपवियइ नही । केवलउं तेहनउं वचन मानिवउं । जउ किमइ
आत्मानइ ईप्सित वांछित करिवा वांछइ ॥ १३३ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्वनीं दृढाई ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वनीनी सम्यक्त्वनिश्चलता बोलइ ।

10

दूसमदंडे^१ लोए सुदुक्खसिद्धिम्मि^२ दुड्डउदयम्मि ।
धन्नाणं^३ जाण न चलइ सम्मत्तं ताण पणमामि ॥ १३३ ॥

[सो.] दूसम० ईणइं दुःखमाकालि पांचमा आरारूपिइ दंडि
पडीइ हुंतइ सुदुक्ख० शिष्ट उत्तम धर्मवंत गाढा दुःखिया थिया^४ ।
दुड्ड० दुष्ट पापी अधमी चाडादिक तेह रहइ^५ उदय मान महत्त्व^६
लक्ष्मी हुई । एहवइ विरूअइ उपराठइ कालि । अथवा सुदुक्ख-
सिद्धिम्मि दुक्खउदयम्मि इसिइं पाठि सु अतिशयइं दुःखिइ
पूर्वभव ऊपार्जीइं सीधउं नीपनउं जे दुःखनउ उदय तीणइ छतइ जे
धन्य भाग्यवंतनुं सम्यक्त्व चलइ नही, धर्म ऊपरि लगाइ अभावडि
न थाइ, धर्मतु मन डोलइ नहीं, ए^७ तेहवा उत्तम रहइं पणमउं^८
नमस्करउं ॥ १३३ ॥

१ सम्यक्त्वदृढाई. २ जि. दूसमदंडे, मे. दूसमदंडिय. ३ जि. मे. सदुःखं.
४ जि. धम्माउ. ५ थाय. ६ रई. ७ ते.

[जि.] दूसमि दुःखमाकालिह दंडे दंडिह लोकि हूंतइ । वली स्वदुःखसिद्ध आपणा दुःखइ नीपनउ दुःखनउ उदय तिणि हूंतइ । एतलइ एकतउ दुषमाकालि लोक दंडिउ । वली दुःखइ ऊपरि दुःख एहे बिहुं हूते जेहां पुरुषानउं धर्म हूंतउ सम्यक्त्व न चालइं तेहां
5 भाग्यवंता पुरुषानउं हउं नेमिचंद्र भंडारी सम्यक्त्व प्रणमउं नम-
स्करउं ॥ १३३ ॥

[मे.] ईणइं दुःखमाकालि लोक दंडिह हूंतइ शिष्ट उत्तम लोके गाढे दुःखीए हूते अनइ दुष्टनइ उदइ हइ हूंतइ । एवहइ छतइ धन्य ते जेहनां चित्त हूंतउं सम्यक्त्व न चालइं तेहनइं हउं प्रणाम
10 करउं ॥ १३३ ॥

[सो.] वली गुरु आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुपरीक्षारूप कहइ ।

निअमइअणुसारेणं व्यवहारनएण समयसुद्धीए^१ ।

कालखित्ताणुमाणेण परिक्खिओ जाणिओ सुगुरू ॥१३४॥

15 [सो.] कवि कहइ छइ । आपणी बुद्धिनइ अनुसारि, व्यवहार-
नयइं करी, सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, कालक्षेत्रनइ अनुमानि, कालक्षेत्र
संघयणादि जित्स्यां छइं तेहनइं मानिइं चारित्र क्रियानी सर्व शक्ति^२
खप करइ छइ । तेहनइं अनुमानिइं परीषी गुरु लीधउ अनइ मानिउ
छइ ॥ १३४ ॥

20 [जि.] निजमतिनइ अनुसारि करी आपणाइ बुद्धिप्रागल्भ्यनइ
प्रमाणि करी, वली व्यवहार लोकाचार तेहनउ नय न्यायरीति तिणि
करी अनइ वली त्रीजउं समयबुद्धीए सिद्धांतनी बुद्धिइं करी

सिद्धांतनी रीतिइं करी, वली चउथउं कालनइ अनुमानि करी, वर्षाकाल
ठाली अनेरइ सीयालइ उन्हालइ कालि विहार करिवानइ अनुमानि करी,
वली पांचमइ क्षेत्रनइ अनुमानि करी, जिणइं क्षेत्रिइं बइतालीस
दोषविवर्जित शुद्ध आहार लाभइ तिणइं क्षेत्रि विहार करिवानइ
देषिवइ करी एह पांच परीक्षाइं करी परीक्षित हूंतउ सुगुरु जाणिउ ५
मानिउ ॥ १३४ ॥

[मे.] निज आपणी मतिनइ अनुसारि, व्यवहारनइं जाइं करी,
सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ अनुमानि परीषीनइ
सुगुरु जाणिवउ ॥ १३४ ॥

[जि.] तउहीइ गुरु मोटइ पुण्यइं लाभइ । इसी वात कहइ । १०
तह वि हुं नियजडयाए कम्मगुरुत्तस्स नेव वीससिमो ।
धन्नाण कयत्थाणं सुद्धगुरु मिलइ पुण्णेहिं ॥ १३५ ॥

[सो.] तह० तऊ आपणउं जडता मूर्खपणउं । कम्मगुरु०
अनइ आपणा भारेकर्मपणानु वीसास न कराइं । कुण जाणइ केतीवारइं
गुरुइ परीषतउ वरासिउ हउं । जेह भणी सुद्ध० सुद्ध खरउ १५
गुरु धन्य धन्य कृतार्थ भाग्यवंतइ जि रहइं, मोटा पुन्यनइ उदइं
मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] तथापि हिं नियजडयाए निज आपणी जडता मूर्ख-
पणउं तिणि करी कर्मगुरुत्त्वहइं भारेकर्म जीवहइं सुगुरु जाणिवानउ
विश्वास नही । पुण धन्य भाग्यवंत अनइ कृतार्थ कृतपुण्य पुरुषहइं पुण्य २०
करी सुद्ध गुरु चारित्री आचार्य मिलइं ॥ १३५ ॥

[मे०] तथापि हि आपणी जडता मूर्खाई तिणि करी अनइ कर्मनउं गुरु भारीपणउं तिणि करी वेसास न करिवउं । पणि ते धन्य कृतार्थ जेह रहइं पुण्यनइ योगि सूधउ गुरु मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] इणी जि कारणि सुगुरुप्राप्ति दुर्लभ कहइ ।

५ अहयं पुणो अहन्नो ता जइ पत्तो अह न पत्तो य ।
तह वि हु सो मह सरणं संपइ सो जुगप्पहाण^१ गुरू ॥ १३६ ॥

[सो०] अहयं० हुं पुण अपुण्य अभागीउ छउं । ता जइ० तु जइ मइं गुरु प्रामिउ छइ अथवा नथी प्रामिउ, तउ नश्चिइं^२ मू रहइ तेह जि प्रमाण ॥ १३६ ॥

१० [जि०] श्रीनेमिचंद्र भंडारी गामि गामि नगरि नगरि गुरुपरीक्षा करतउ हंतउ फिरइ, पुण सुगुरु न लहइं । तिवारइं सुं कहइ ? अहयं पुणो अहन्नो० । अहयं हउं पुण अधन्यपुण्य छउं । ता तउ पछइ जइ किमइ सुगुरु पामिउ तउ पामिउ । अह न पत्तो य अथवा न पामिउ । तह वि तथापि तउहीइ हु निश्चइं मह १५ मूहइं सो तेह जि सुगुरु शरण आराध्यपणइ आधार । जे गुरु संप्रति हिवडानइ कालि जुगप्रधान श्रीजिनदत्तसूरि युगप्रधान गुरुना पग शरण । इति भावः ॥ १३६ ॥

[मे०] हउं तउ अकृतपुण्णीयउ । जउ मइं ते सूधउ गुरु पामिउ छइ अथवा नहि पामिउ । तथापि जे युगप्रधान गुरु छइ ते २० मुझनइ शरणि ॥ १३६ ॥

[जि.] अथ जिनधर्म तणउ जाणिवानउ प्रकार कहइ ।

जिणधम्मं दुज्जेअं अइसयनाणीहि नज्जए^१ सम्मं ।

तह वि हुं समयट्ठिइए^३ ववहारनएण नायब्बं ॥ १३७ ॥

[सो.] जिण० जिनधर्म जाणतां गाढउं^५ दोहिलउ छइ ।

अइसय० अतिशयज्ञानी जे मनोगत भाव जाणइ, सम्यग् एहे^५ जि. 5 जाणइ जं ‘एहमाहि धर्म छइ ।’ तह वि हु० तऊ बीजे छद्मस्थे सिद्धांतमाहि जिसी परीक्षा कही छइ तिसी स्थितिइं करी व्यवहारनयइं^६ धर्म जाणी लेवउ । सर्वथा अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

[जि.] जिनधर्म दुज्जेय जाणतां दुहेलउ, पुण अतिशय ज्ञानवंत पुरुषे सम्मं सम्यक् प्रकारि साचउं जाणीइ । तह वि तउहीइ^{१०} निश्चइं समयट्ठिइए सिद्धांतनी स्थितिइं अनइं ववहारनएण लोकव्यवहारनइ न्यायि करी लोके जिनधर्म जाणिवउ । ‘अहो सिद्धांतनी रीतिइं धर्म जाणीइ ते प्रमाण, पुण लोकव्यवहारइं धर्म जाणीइ ते किम प्रमाण ?’ इसुं म कहे । ‘लोगविरुद्धचाओ’ इसा सिद्धांतना वचन-इतउ । जिम सिद्धांतस्थिति प्रमाण तिम लोकव्यवहारइं प्रमाण । तथा^{१५} चोक्तं—

लोक म रूसउ, लोक जि तूसउ, लोक लेई परमारथि पइसउ ।

जइ तूं जोगी त्रिभुवनसार, तइ तूं न मेल्हे लोकाचार ॥ १३७ ॥

[मे.] जिनधर्म जाणतां गाढउं दोहिलउं । जे अतिशयवंत ज्ञानी हुइं तेह जि सम्यक्त्व जाणीइं जु ‘एह माहि धर्म छइ ।’^{२०} तथापि व्यवहारनइ ज्ञाइ सिद्धांतनी परीक्षाइ सम्यग् करी जाणी लेवउ । अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

१ मे. निज्जए. २ मे. ह. ३ समयट्ठिइए, जि. मे. समयट्ठिइए. ४ गाढउं.

५ एह. ६ नयइं करी.

[जि.] अथ जिनेन्द्रनइ वचनि जिनधर्म जाणिवानउं फल कहइ ।

जम्हा जिणेहिं भणिअं सुअववहारं विसोहयंतस्स^१ ।

जायइ विसुद्धबोही जिणआणाराहगत्ताओ^२ ॥ १३८ ॥

५ [सो.] जम्हा० जेह भणी जिन श्रीसर्वज्ञइ इम कहिउं छइ । श्रुतव्यवहार सिद्धांतनउ मार्ग जोईनइ देवगुरुधर्म लिइं, जायइ० तु विशुद्ध बोधि निर्मल सम्यक्त्वनी प्राप्ति हुइ । जिण० जिननी आज्ञाना आराधक भणी । यदुक्तं श्रीआवश्यके सामाचार्या—

निच्छयओ दुन्नेअं को भावे कम्मि वट्टए समणो ।

१० व्यवहारओ उ कीरइ जो पुव्वट्ठिउ चरित्तम्मि ॥

ववहारो वि हु बलवं जं छउमत्थं पि वंदई अरहा ।

जा होइ अणामिन्नो जाणंतो धम्मयं एयं ॥ (गा. ७१६-७१७)

सिद्धांतनउ व्यवहार प्रमाण करतउ केवलइं जे छद्मस्थि सिद्धांतनइ व्यवहारि जोई चाही खरउ निर्दोष भणी आणित हुइ, पुण ते आहार १५ छइ आधाकर्मी । तउ ते जिमइ । केवली इम न कहइ, ' ए आधाकर्मी छइ ' । इम कहितां सिद्धांतना व्यवहार ऊपरि अनास्था थाइ । तेह भणी न कहइ ॥ १३८ ॥

[जि.] जम्हा यस्मात् जिणि कारणि जिने इसुं कहिउं ।

सुअववहारं श्रुतव्यवहार सिद्धांतनी स्थिति विशोधता समाचरता २० पुरुषहइं विशुद्ध निर्मली बोधि जिनसम्यक्त्वप्राप्ति जायइ हुइ । किंसा हेतुइतउ ? जिनाज्ञाराधकत्वात् । जिननी आज्ञानउ आराधकपणातउ । कोई जिनाज्ञाप्रतिपालक पुरुष देणी बोधिफल प्रतिइं संदेह करइ । तेह पुरुष प्रतिइं जिणआणाराहगत्ताओ इसुं पद हेतुरूप थाइ ।

१ मे. विसोहियंतस्स. २ मे. °राहगुत्ताओ.

किमु ? श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूइं विसुद्ध बोधि हुइ । इसी प्रतिज्ञा किसातउ ? जिननी आज्ञानउ आराधकपणातउ । एहे तु जे जे जिननी आज्ञाना आराधक हुइं तेहां तेहां पुरुषहूइं विसुद्ध बोधि हुइ । इसी अन्वयव्याप्ति । जिम श्रीश्रेणिक महाराजहूइं । इसु दृष्टांत । तिम एही जिनाज्ञाराधक । ए उपनय । तिणि कारणि विसुद्ध बोधि हुई ज । वली ५ अप्रत्यक्ष बोधिफल प्रतिइं संदेहकारक पुरुष वादी इसुं कहइ, ‘अहो प्रतिवादिन् ! हेतु हुउ, साध्य म हुउ । विपक्षि किसु बोध ?’ इसिइ कहिइ हूंतइ प्रतिवादी उत्तर दिइ, ‘अहो वादिन् ! जेहांहूइं विसुद्ध बोधि न हुइ तेहांहूइं जिनाज्ञाराधकपणउंई न हुइ, जिम मिथ्यात्त्वीहूइं । तेहनी परि ए नही । तिणि कारणि श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूइं^{१०} विसुद्ध बोधिफल हुइ जि ।’ इसिइ पंचावयवरूप अन्वय-व्यतिरेकी अनुमानप्रमाणि करी जिनमार्गप्रवर्त्तक जीवहूइं बोधिफल स्थापइं ॥ १३८ ॥

[मे.] जेह भणी वीतरागदेवे कहिउ श्रुतसिद्धांत तेहनउ व्यवहारमार्ग साधतां हूतां विसुद्ध सूधी जिनधर्मनी प्राप्ति हुइ । तउ जइ जिननी आज्ञाना आराधकपणातउ ॥ १३८ ॥

15

[सो.] श्रीगुरु आश्री वीतरागनी आज्ञा कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु-दुर्लभता कहइ ।

जे जे दीसंति गुरु समयपरिक्खाइ ते न पुज्जंति ।

पुणमेगं सद्वहणं दुप्पसहो जाव जं चरणं ॥ १३९ ॥

[सो.] जे जे० कवि कहइ छइ । हिवडांनइ कालि जे जे^{२०} गुरु देखीइं ते ते सिद्धांतनी परीक्षाइं न पहुचइं । कहिमाहि सघलाइं गुरुना गुण देखीइं नही । पुणमेगं० पुण एक वातनुं निश्चिइं सद्वहिवुं जाणिवुं जं परमेश्वरि इम कहिउं छइ । पांचमा आरानइ

छेडहइ^१ श्रीदुप्पसह आचार्य युगप्रधान हुसिइं । तेह लगइ भरतक्षेत्रि चारित्र वर्त्तसिइ । तीणइ सिउं^२ जाणीइ ? निश्चिइं को को चारित्रीउ गुरु भरतक्षेत्रमाहि छइ, जि हुं ऊलखतउ नथी ॥ १३९ ॥

[जि.] जे जे गुरु दीसइं ते ते समय सिद्धांत तेहनी परीक्षाइं न पूजइं न पुहचइं । पुण एक श्रद्धधान आस्ता छइ । किसुं श्रद्धधान ते ? दुप्पसहो जाव जं चरणं । जं जउ दुःप्रसहाचार्य लगइ चरण चारित्र थोडउं थोडेरउं होसिइ जि । इसी आस्ता छइ । पुण जुगप्रधान गुरु टाली बीजउ कोई गाढउ सुगुरु दीसइ नही । इति भावः ॥ १३९ ॥

१० [मे.] कवि कहइ । हिवडांनइ कालि जे जे गुरु दीसइं ते ते सिद्धांतनी परीक्षाइं न पहुचइं । काई ? आपणपानइं सूधा ज्ञाननउ अवबोध नही । अनइ असूधा घणा, सूधा थोडा ते भणी जाणी न सकीइं । पणि एक वातनी सदहणा करिवी । जां दूप्सहसूरि तां सीम चारित्र छइ ॥ १३९ ॥

१५ [जि०] तिणि कारणि ते जुगप्रधान गुरु जाणिवानउ उपाय कहइ ।

ता एगो जुगपवरो मज्झत्थपणेहिं समयदिट्ठीए ।

सम्मं परिकिखयब्बो मुत्तूण^३ प्रवाहहलबोलं ॥ १४० ॥

[सो.] ता एगो० तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एक को २० युगप्रवर युगमाहि उत्कृष्टउ चारित्रीउ मध्यस्थ मन थईनइ परीक्षिवउ । समय० सिद्धांतनी रीतिइं सम्यग् जोई लेवु । मुत्तूण० लोकनउ प्रवाह कलकल 'आ माहरउ, आ ताहरउ गुरु' इत्यउ लोकनउ प्रवाह

तेहरूपिआ हलबोल द्रहबोल मेलही करी । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु पडी न लाभइं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभइं । तेह भणी ते छांडीनइ तत्त्ववृत्तिइं गुरु जोईनइ लेवु ॥ १४० ॥

[जि.] ता तउ पछइ एक अद्वितीय युगप्रवर युगप्रधान गुरु मध्यस्थमनोभिः मध्यस्थ उदासन पुरुषे समय सिद्धांत तेहनी दृष्टि जोइवउं ५ तिणि करी । अथवा सिद्धांतरूपिणी दृष्टि लोचन तिणि करी ~~सम्भं~~ सम्यक् साचउ परिबिखववो परीखिवउ । किसुं करी ? प्रवाह लोकप्रवाह तेहरूपिउ द्रहबोल मेलही करीनइ । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु पडी न लाभइं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभइं । तिणि कारणि लोकप्रवाह मेलही मध्यस्थेई जि पुरुषे सुगुरु परीखिवउ, १० न तु आग्रहवंते पुरुषे । यदुक्तं—

आग्रही बत निनीषति युक्तिं तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा ।

× × × युक्तिर्यत्र यत्र मतिरेति निवेशं ॥

सिद्धांतनी दृष्टि किसी ?

पडिरुवो तेयस्सी जुगप्पहाणागमो महरुवक्को ।

15

गंभीरो धीमंतो उवएसपरो य आयरिओ ॥

अप्परिस्सावी सोमो संगहसीलो अभिग्गहमई य ।

अविकत्थणो अचवलो पसंतहियओ गुरू होइ ॥

(उपदेशमाला, गा. १०-११)

इत्यादि सिद्धांतदृष्टिइं जुगप्रधान उलषी आदरिवउ ॥ १४० ॥

20

[मे.] तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एकेकउ युगप्रधान अनुक्रमिइं दुप्पहसूरिसीम बिसहस्र चडोत्तर होसिइं । एह भणी

१ आ श्लोकंनुं त्रीनुं चरण मूळमां आम त्रूटित छे.

रागद्वेष मूकी मध्यस्थपणइ समय सिद्धांतनी दृष्टिं सम्यग् प्रकारि गुरु परीषी लेवउ, पणि लोकनउ प्रवाह कलकल 'ए माहरउ, ए ताहरउ' एवहउ हलबोल मूकीनइ ॥ १४० ॥

[सो.] ईणइं लोकप्रवाहिइं हिंवडां जाणइ क्षुभइं छइं । ए वात
५ कहइ छइ ।

[जि.] अथ पूर्वोक्त लोकप्रवाहनउं स्वरूप कहइ ।

संपइ^१ दसमच्छेरयनामायरिएहिं जणिअजणमोहा ।
सुयधम्माओ^२ निउण^३ वि चलंति बहुजणपवाहाओ ॥१४१॥

[सो.] संपइ० हिंवडां अस्संजयाण पूआ इसिउं दसमुं अछेरुं
१० प्रवर्त्तइ^४ छइ । ईणं करी गुणरहित नामिइं आचार्य घणा थिया । तीणइं करी जणिअजण० लोक रहइं मोह कहीइ भ्रम वरांसउ पडिउ^५ । न जाणीइ केहउ गुरु । इसिइं छतइं जे निपुण डाहा चतुर तेहइ घणा लोकना प्रवाहमाहि पडिआ हुंता साचा धर्मतउ चूकइं चलइं छइं, साचा गुरुनइ अणलहिंवइं ॥ १४१ ॥

१५ [जि.] संप्रति हिंवडां दसमइ आश्वर्यि उपना नामायरिएहिं नामधारक आचार्य तेहे जनित ऊपजाविउ जन अज्ञाततत्त्व लोक तेहना सरीषउ मोह अज्ञानपणउं जेहां निपुणांहइं छइं ते जनितजनमोह । एवहा हुंता निउण वि निपुणइं ज्ञाततत्त्वइं सुभधर्म हुंता चालइं । किसा प्रमाणइतउ ? बहुजणपवाहाओ बहु घणा जण लोक तेहना
२० प्रवाहइतउ । एक नामधार आचार्य मोह ऊपजावइ । लोकप्रवाह पुण शुभधर्म हुंतउ डाहाई भोलवइ । तिणि कारणि लोकप्रवाह मेल्हिंवउ ॥ १४१ ॥

[मे.] सांप्रत दसमा अच्छेरा जे कब्या तेहमाहि दसमा अच्छेरा-
नइ प्रस्तावि नामाचार्ये लोकनइं जे व्यामोइ ऊपजाविउ तेह लगी घणा
लोकना प्रवाहमाहि पढ्या हंता निपुण डाहाइ लोक सूधा धर्म हंता
चालइं अष्ट हुइं, साचा गुरु अणलहता थका ॥ १४१ ॥

[सो.] जे लोकनइ प्रवाहि पडिआ तेहनं आलंबन लेई कुरु ५
कुधर्म सेवइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी सम्यक्त्वी बिहुंना लक्षण कहइ ।
जाणिज्ज मिच्छदिट्ठी जे पडणालंबणाइं गिण्हंति^१ ।
जे पुण सम्मदिट्ठी तेसि मणो चडणपयडीए^२ ॥ १४२ ॥

[सो.] जाणिज्ज० निश्चयनयनी अपेक्षाइं ते मिथ्यात्वीइ जि^{१०}
कहीइं, जे पडवानां आलंबन लिइं । ‘अमुकउ प्रमाद कुमार्गादिक करइ
छइ, हुइं करं’ इम तेहनां आलंबन लिइं । जे^३ साचा सम्यग्दृष्टि
साचा सम्यक्त्वेना धणी तेहनं मन चडवाइजिनी पगथीइं हुइ । जे खरउ
धर्म करता हुइ तेहनं आलंबन लेईनइ आपणपइं खरुइ जि करइ ।
यदुक्तं श्रीआवश्यके वंदनकरिर्नुक्तौ—

१५

आलंबणाण लोओ भरिओ जीवस्स अजउकामस्स ।

जं जं पिच्छइ लोए तं तं आलंबणं कुणइ ॥

जे जत्थ जयाजईआ बहुस्सुआ चरणकरणपढमट्ठा ।

जं ते समायरंति आलंबण मंदसड्ढाणं ॥

जे जत्थ जयाजईया बहुस्सुआ चरणकरणसंपत्ता ।

२०

जं ते समायरंति आलंबण तिक्कसड्ढाणं ॥ १४२ ॥

(गा. ११८८-८९-९०)

१ विप्वंति. २ जि. चेव पडणीए. ३ ‘जे साचा सम्यग्दृष्टि.....तेहनु
आलंबन’ एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांथी पडी गयो छे.

[जि.] ते मिच्छदिट्ठी मिथ्यात्वीदृष्टि जाणिज्ज जाणिवउ,
जे पतित धर्म हंता अष्ट हूया तेहनां आलंबन ओठंभ लिइं,
अष्टनी विसमसि करइं । ‘एहइ तप नथी करतउ, हउंइ नही
करउं’ इत्यादि आलंबन लिइं । अथ सम्यक्त्वी लक्षण । जे पुण
५ सम्मदिट्ठी जे वली सम्यग्दृष्टि हुइं तेसि मणो तेहनां मन
चडते पावडीया लेहु । मोटा तपस्वी प्रमुख पुरुष तेहना अवष्टंभ
आदरइं ॥ १४२ ॥

[मे.] ते जाणिवा मिथ्यादृष्टि जे पडियालंबण पतितनउं
आलंबन लिइं । जे वली जीव सम्यग्दृष्टि छइं ते चडियालंबननी पावडी
१० चडइं । जे रूडी क्रिया करइं तेहनी पयडीइ चडइं ॥ १४२ ॥

[सो.] उत्तम संयोग दुर्लभ ए वात कहइ छइ ।

सत्त्वं^१ पि जए सुलहं सुवन्नरयणाइवत्थुवित्थारं ।

निच्चं चिय मेलावं सुमग्गनिरयाणं^२ अइदुलहं ॥ १४३ ॥

[सो.] सत्त्वं पि० बीजउं सहू सुवर्ण रत्न आभरणादिक
१५ वस्तु ऋद्धिनउ विस्तार सुलभ । यत उक्तं—

सर्वे भावाः सर्वजीवैः प्राप्तपूर्वा अनंतशः ।

बोधिर्न जातुचित्प्राप्तो भवभ्रमणदर्शनात् ॥

राज्यऋद्धि धनकनकादिक घणीइ वार अनंते भवे लाभइ, पुण सन्मार्ग-
निरत खरा उत्तम धर्मना आराधक उत्तम पुरुष तेहनउ सदैव मेलावउ
२० ते अतिदुर्लभ । तेहइ जि मणी सदैव जयवीअरायमाहि प्रार्थीइ
छइ, ‘सुहगुरुजोगो तव्वयणसेवणा आभवमखंडा’ ॥ १४३ ॥

१ आ गाथा तथा ते उपरनो बालावबोध जि. मां नथी. २ °निउणाण.

[मे.] सघलीइ वस्तु पृथ्वीमाहि सुवर्णरत्नादिक वस्तुनउ विस्तार सोहिलउ । पणि नित्य सर्वदा सन्मार्गनइ विषइ निरत, खरा धर्मना प्ररूपक तेहनउ मेलवउ अति दुर्लभ । **जयवीअरायमाहि** 'सुहगुरुजोगो तव्वयणसेवणा' एह जि वस्तुनी प्रार्थना मागी ॥ १४२ ॥

[सो.] केतलाइ 'आ' माहरउ देव, आ माहरउ गुरु । ए टाली बीजा गुणवंतइ काई नही । हुं एह जि मानउं ।' इसिउं अभिमान वहइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ देवां गुरांहूँ सगर्वपणइ करी कर्मबहुलता बोलइ ।
अहिमाणविसोवसमत्थयं च थुव्वंति देवगुरुणो अ ।
तेहिं पि जओ^३ माणो ही ही तं पुव्वदुच्चरिअं^४ ॥ १४४ ॥^{१०}

[सो.] अहिमाण० अहंकाररूपिआ^१ विसना विकार उप-
शमाववा देवगुरु कहीइ । देवगुरु सेवतां अहंकारादिक विकार जाइं ।
तेहिं पि० तेहे जि देवगुरे करी केतलांहूँ^६ मान अहंकार आवइ ।
ही ही० आहा ! ते पूर्वदुश्चरित पाछिला भवना पाप तेहनू प्रमाण, जं
गुणागुण काई जोतउ नथी । दृष्टिरागिइं वाहिउ 'आपणाइ जि देवगुरु^{१५}
रूडा' इसिइं गर्विइं गर्वु हींडइ छइ ॥ १४४ ॥

[जि.] लोक परमार्थवृत्तिइं च वली बाह्यवृत्तिइं पुण अभिमान
अहंकार तेहनइ वशि देवां गुरुईहूँ वर्णवइं । जउ देवगुरुई
अहंकारी छइं इसिइं स्तवइं । स्तवितां छतउई गुण, अछतई गुण
वर्णवइ । पुण तेहां देवांगुरांहूँ जउ माण अहंकार हूउ साचउ, तउ^{२०}
तेहां देवगुरुनां पूर्वकृत दुश्चरित जाणिवउं ॥ १४४ ॥

१ 'आ माहरउ देव' सो.नी बीजी प्रतमां नथी. २ आ गाथा जि.मां नथी,
पण तें उपरनो बालावबोध छे. ३ मे. जाओ. ४ 'दुच्चिरिअं, ५ अभिमान
अहंकार'. ६ केतलाइं.

[मे.] अहंकार रूपीया विसना विकार तेहनइं उपशमाविवानइं काजि देवगुरुनी स्तुति कीजइ । काइं ? ते स्तवतां अहंकार जाइ । अनइ तेही जि देवगुरु हूंतउ जे अभिमान उपजइ तउ ही इसिइं खेदि ते पूर्वदुश्चरित्र पापनउं प्रमाण जाणिवउं ॥ १४४ ॥

५ [सो.] लोकना आचार करतउ जे आपणपउं जिनभक्त कहावइ ते आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जे जैन आचारि करी बीजा जैनहूइं न मिलइं तेह जैनहूइं ओलंभउ दिइ ।

जो जिणआचरणाए लोओ न मिलेइ तस्स आयारे ।

१० हा हा मूढ करंतो कह अप्पं भणसि जिणपणयं ॥ १४५ ॥

[सो.] जो जिण० जिन श्रीवीतरागनी आचरणासिउं जे लोकनउ आचार न मिलइं । मूढ मूर्ख ! ते आचार समाचरतउ हूंतउ आपणपू जिनभक्त किम जिनभक्त कहं छं ? ‘अन्नस्स कडि चडिओ, अन्नस्स वि होइ थणपाणं’ ए लोकनउ उषाणउ साचउ करं^२ १५छं ॥ १४५ ॥

[जि.] अथ जे लोक जिननी आचरणाई करी तस्स तेह जिननइ आचारि न मिलइं, जिननी आचरणा अनइं जिननउ आचार तेह बिहुंहूइं भिन्नता जाणइं । अनइं जिनाचरण-जिनाचारहूइं भेद नही । हे मूढ ! हा हा खेदे । भेद करतउ, लोकाचार करतउ हूंतउ आपणपउं २०जिनप्रणत जिनभक्त किमु भणइ, काइं कहइ ? ॥ १४५ ॥

[मे.] जे जिननी आचरणाई लोक न मिलइं ते लोकनउ

आचार जे लोक करइं। हा हा इसिइ खेदि। ते मूढ मूर्ख ते आचार करतउ आपणपउं जिनभक्तपणउं किम कहइ ? ॥ १४५ ॥

[सो.] वीतरागइजिनुं वचन मानइ ते थोडा। ए वात कहइ छइ।

[जि.] एवडउ जैनभेद काइं ? तेहनउं कारण कहइ। 5
जं चिअ लोओ मन्नइ तं चिअ मन्नंति सयल लोआ वि।
जं मन्नइ जिणणाहो तं चिअ मन्नंति किवि^३ विरला ॥१४६॥

[सो.] जं चिअ० एक लोक जे बोल मानइं तेह जि बोल सघलाई लोक मानइं। प्रवाहि पढ्या प्राहि^३ संसाराभिलाषी सविहुं^{८३} जीवनां मन सरीषांइ जि हुइं। जं मन्नइ० जे जिननाथ तीर्थकरदेव^{१०} जे बोल मानइं कहइं, केवलज्ञानिं करी जाणीनइ, तेह जि श्रीसर्वज्ञां^१ वचन जे मानइं, लोकनउ प्रवाह काई न मानइ ते केतलाई विरलाई जि थोडाइ आसन्नसिद्धिक हुइं ॥ १४६ ॥

[जि.] जे आचार लोक मानइ तेही ज आचार सघलाई लोक मानइं। पुण जे आचार जिननाथ मानइ ते आचार विरला थोडा^{८४} केईएक भाग्यवंत मानइं ॥ १४६ ॥

[मे.] जे वस्तु मिथ्यात्वादिक प्रवाहि लोक मानइं ते सकल लोकमाहि मानीइ। अनइ जे जिननाथ मानइ कहइ ते जइ विरलउ कोईएक भव्य जीव मानइ ॥ १४६ ॥

[सो.] निश्चय नय आश्री श्रीसम्यक्त्वनूं स्वरूप कहइ^१। १४७

[जि.] अथ जे साहम्मी उपरि गाढउ स्नेह न करइं तेह उद्दिसी कहइ।

साहम्मिआओ अहिओ बंधुसुआईसु^१ जाण अणुराओ ।
तेसिं न हु सम्मत्तं विन्नेयं^२ समयनीईए^३ ॥ १४७ ॥

[सो.] साहम्मि० जेहहूइं साहम्मी^४ पाहिं बांधव पुत्र कलत्र मित्रादिक स्वजन ऊपरि अनुराग घणउ अधिकउ हुइ । साहम्मी उपरि स्नेह थोडउ अनइ आपणां सगा कुटुंब ऊपरि घणउ स्नेह हुइ, मोह लगइ । तेसिं० सिद्धांतनी रीतिइं जोतां निश्चयइं^५ तेहहूइं सम्यक्त्व नथी इसिउं मानउं । जउ सम्यक्त्व दढ हुइ तउ धर्मवंत ऊपरि अनुराग गाढउ जोईइ । इह लोकना सगणण ऊपरि थोडउ जोईइ । इसिउ भाव ॥ १४७ ॥

१० [जि.] जेहां पुरुषहूइं साहम्मी पाहइं बंधु स्वजनादिक ऊपरि अधिकउ अनुराग स्नेह हुइ तेहं पुरुषहूइं सम्यक्त्व नही । इसुं सिद्धांतनी नीतिइं विन्नेयं जाणिवउं ॥ १४७ ॥

[मे.] जेह जीवनइं साधर्मी पांहति बांधव पुत्र कलत्र मित्र ऊपरि अधिक अनुराग हुइ ते जीवनइं सिद्धांतनी रीतिइं जोतां सम्यक्त्व नथी । १५काइं ? जु सम्यक्त्व दढ हुइ तउ साहम्मीनउ अनुराग गाढउ हुइ ॥ १४७ ॥

[सो.] शुद्ध सम्यक्त्वनउ धणी लोकाचारनउ धर्म काई न गणइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनइ पक्षि हूउ जि मानइ तिहहूइं ओलंभउ दिइ ।

२० जइ जाणसि जिणणाहो लोआयारा^६ विपक्खए हूओ ।
तां तं तं मन्नंतो कह मन्नसि लोअआयारं^७ ॥ १४८ ॥

१ जि. मे. °सयाईसु. २ मन्ने. ३ सिद्धंतनीईए. ४ साहम्म. ५ निश्चयनइं.
६ जि. मे. लोआयाराण पक्खए. ७ मे. ता तव तं. ८ मे. °आयारे.

[सो.] जइ० अहो भव्य जीव ! तूं जउ इसिउं जाणं छं—
‘ जिननाथ श्रीसर्वज्ञ लोकिक आचार थिकउ विपक्षभूत अलगउ छइ ।
लोकाचार जूउ अनइ श्रीसर्वज्ञनउ^१ आचार जूउ छइ । ’ ता तं तं०
तेह भणी तुं ते श्रीवीतरागनइं मानतउ हूंतउ लोकनउ आचार धर्म
भणी काई मानअं छअं ? जे ‘ लोगविरुद्धचाओ ’ इसिउं कहिउं छइ ५
ते प्रसिद्ध लोकनउ आचार धर्म सिउं अविरुद्ध अणकरतां लोक पाप
ऊपार्जइ । ते छांटा^३ आभोषादिक करिवुं । पणि तेहइ धर्म भणी काई
न मानिवउं ॥ १४८ ॥

[जि.] लोकाचारनइ पक्खइ हूउ हूंतउ मानतउ जइ जिननाथ
जाणइ, मनमाहि धरइ, तउ पछइ तूं ते जिन मानतउ हूंतउ लोकाचार^{१०}
काइं मानइ ? ॥ १४८ ॥

[मे.] अरे जीव ! जउ तउं इम जाणइ छइ जि ‘ जगन्नाथ
वीतराग लोकना आचारनइ विपक्षभूत अलगउ छइ । लोकाचार-जूउ,
वीतरागनउ आचार जूउ । ’ तउ तउं वीतरागनइं मानतुइ हूंतउ
लोकनउ आचार धर्म भणी काई मानइ ? ॥ १४८ ॥ १५

[सो.] वली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि ४^१ गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिन मानीनइं पछइ अन्य देव मानइ तेह उद्दिशी
कहइ ।

जे मन्नेवि जिणंदं पुणो वि पणमंति इअरदेवाणं ।

मिच्छत्तसन्निवायगघत्थाणं ताण को विज्जो ॥ १४९ ॥^{२०}

[सो.] जे मन्नेवि० जे जिनेन्द्र श्रीसर्वज्ञ साचउ देव

१ श्रीसर्वज्ञआचार. २ मानइं छइं. ३ छाट. ४ आश्री. ५ जि. °सन्निवाइग°,
मे. °संनिवायं.

वीतराग मानी तेहनी आज्ञा पडिवजीनइ पुणो वि० वली इतर देव बीजा संसारिक देव नमइ मिथ्यात्वरूपिइ सन्निपात^१ रोगिइं करी प्रसिया अचेत^२ जाणिवा । तेहहूइं कुण वैद्य हुइं ? तेहहूइं कुण साजा करइं ? जे अमृत पीईनइं विस पीइं तेहहूइं सिउं प्रतिकार हुइ ? ॥ १४९ ॥

[जि.] जे पुरुष जिनेन्द्र मानी पछइ इतर देव हरिहरादिक प्रणमइं तउ मिथ्यात्वरूपिउ संनिपातक रोग तिणिइं घट्थ प्रस्या व्याप्या हंता ताण तेहां पुरुषहंहूइं कुउण वैद्य ह ? अपि तु न कोई ॥ १४९ ॥

१० [मे.] जे सर्वज्ञ साचउ देव मानी तेहनी आज्ञा पडिवजीनइ इतर बीजा संसारिक देवनइं मानइं ते मिथ्यात्वरूपीइं संनिपाति रोगि प्रस्या हंता अचेत हुइं । तेहनइं कउण वैद्य साजा करइ ? ॥ १४९ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि कहइ छइ ।

१२ [जि.] एक श्रावक गुरु नानाविध चैत्यद्रव्य माहोमाहि न १५वेचावइं ।

एगो^३ सुगुरु एगा वि सावगा चेईयाणि विविहाणि ।
तत्थ य जं जिणदब्बं परुप्परं तं न विचंति ॥ १५० ॥

[सो.] एगो० गुरु एकइ जि अनइ श्रावक एकइ जि छइं । पुण चैत्य देहरां जूआं जूआं अनेरा अनेरानां^३ कराव्यां छइ । तिहां जे २०द्रव्य छइ ते परस्परिइं न वेचइं । पेला^४ देहरानु उलिइ देहरइ, ओल्या देहरानु पेलइ देहरइ न वेचइ । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

१ संनिपाति. २ आ गाथानी प्रथम पंक्ति जि. मां नथी. ३ अनेरा.
४ 'पेला देहरानु...न वेचइ' एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांथी पडी गयो छे.

[जि.] एक जि सुगुरु । एकइ जि सघला श्रावक । चैत्य जिनदेवगृह विविध नानाप्रकार छइ । तत्थ तेहे विविध चैत्ये जं जे जिनद्रव्य ऊपजइ ते जिनद्रव्य देवद्रव्य परस्परइं एक चैत्यनउं द्रव्य बीजइ चैत्यि जे सुगुरु श्रावक न वेचावइं ॥ १५० ॥

[मे.] एक सुगुरु, एक श्रावक छइ अनइ देहरां जूजूआं ५ छइ । अनइ तिहां जे द्रव्य छइ ते परस्परइं न वेचइं । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

ते न गुरु नवि सङ्गा न पूइओ तेहिं होइ^१ जिणनाहो ।
मूढाणं मोहठिई सा नज्जइ^२ समयनिउणेहिं ॥ १५१ ॥

[सो.] ते न० ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे इम देहरानी^{१०} जूजूआई करइं । एक ना^३ गणइं तेहे वीतराग देवइ^४ पूजिउ नही । साचउ वीतराग पूजिउ तु कहीइ, जउ वीतरागना प्रासादबिंब-एकइ जि देषइ । जे जूजूउं देखिवुं ते मूढनी मोहस्थिति अजाणिवुं जि जाणीइ ॥ १५१ ॥

[जि.] ते गुरु नही । ते श्रावक नही । तेहे गुरु-श्रावके^{१५} जिननाथ वीतराग देव किवारइं न पूजिउ । कांइ ? तेहे गुरु-श्रावक समयनिउणेहिं समय सिद्धांत तेहना निपुण जाण एवहई सा ते चैत्यद्रव्यनी परस्परइं अणवेचिवानी रीति ते मूढ मूर्षनी मोहस्थिति नज्जइ जाणीइ । नाना चैत्यपदनउ द्रव्य भावइ तिमइ जिनचैत्यि वेचिवउं । दूषण नही, सामुह महाधर्म । इसी सिद्धांतरीति न जाणइं,^{२०} किंतु पूर्वोक्त मूर्षस्थिति जाणइं तेह भणी ते अजाण ॥ १५१ ॥

[मे.] ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे देहरां एक न गिणइं ।

तेहे वीतराग पूजिउ नहीं । जे प्रासाद-बिंब आपणा-पारका करी देषइं ते
मूढनी मोहस्थिति अजाणिवउं समय सिद्धांतने निपुणे ॥ १५१ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] एह ज वात प्रकारांतरि वली कहइ ।

5 सो न गुरु जुगप्रवरो जस्स य वयणम्मि वट्टए मेओ ।
चिअभवणसङ्गाणं साहारणदव्वमाईणं ॥ १५२ ॥

[सो.] सो न० ते गुरु युगप्रधान न कहीइं, जेहनइ वचनि
उपदेशि एतलानु भेद थाइ । चैत्यभवन देहरां अनइ श्रावक तथा
साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी जूजूआई थाइ, माहिमाहि विरोध
10 पडइ ॥ १५२ ॥

[जि.] जे गुरु जुगप्रवर नही, जस्स य जेह गुरुनइ वचनि
चैत्यभवन देवगृह तेहना द्रव्यहइं अनइ श्रावकना द्रव्यहइं वली
साधारण द्रव्यहइं भेद भिन्नता वर्तइ ॥ १५२ ॥

[मे.] ते गुरु युगप्रधान न कहीइं, जेहनइ वचनि एतलानउ
15 भेद थाइ । चैत्य देहरा, श्रावक तिम साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी
जूजूआई थाइ, माहोमाहि विरोध पडइ ॥ १५२ ॥

[सो.] वली कवि गुरुनी भक्तिइं कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वनउं माहात्म्य बोलइ ।

संपइ पहुवयणेण^१ वि जाव न उल्लसइ विहिविवेअत्तं^३ ।
20 ता निविडमोहमिच्छत्तगंठिआदुट्टमाहप्पं ॥ १५३ ॥

[सो.] संपइ० हिवडां प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरिनं वचनिइं जां धर्मनी षरी विधि अनइ साचा विवेकनउं^१ जाणिवउं^२ न उल्लसइं न ऊपजइ ता निबिड० ते निबिड मोह अजाणिवउं अनइ मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं माहात्म्य गाढउ महिमा । ते गाढा अजाण अनइ गाढा मिथ्यात्त्वी कहीइं ॥ १५३ ॥ ५

[जि.] संप्रति हिवडां प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि तेहनइ वचनिइं जउ विधिविवेकपणउं न उल्लसइ, विधि जिनसिद्धांत कर्तव्य तेहनउं विवेकपणउं, पापपुण्यनउं जाणिवापणउं जउ न ऊपजइ ता तउ पछइ निबिड मोह अज्ञान तद्रूप मिथ्यात्त्वग्रंथिका मिथ्यात्त्वनी गांठडी तेहनउं माहात्म्य प्रभाव जाणिवउ ॥ १५३ ॥ १०

[मे.] सांप्रत प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरिनइ वचनिइं जेहनउं चित्त खरी विधि ऊपरि अनइ साचउ विवेक तेहनउं जाणिवउं तेह ऊपरि चित्त उल्लसइ नहीं, तेहनइं निबिड मोह अजाणिवउं वली मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं महादुष्ट मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १५३ ॥ १५

[सो.] परमेश्वरना वचननी आशातनानुं करिवूं ते गाढउं विरूउं ।

[जि.] अथ जिननी आशातना करिवानउं फल कहइ ।
बंधणमरणभयाइं^३ दुहाइं तिक्खाइं नेव दुक्खाइं ।
दुक्खाणं दुहनिहाणं पहुवयणासायणाकरणं^४ ॥ १५४ ॥ २०

[सो.] बंधण० बांधिवउं^५, मारिवउं^६ अनेराइ भय एहवा जिं तीव्र दुःख ते दुःख न कहीइं । ते थोडेसीं वेलां^७ सहियां अनइ

१ विवेकनुं. २ जाणिवुं. ३ भयाई. ४ मे. दुक्खाइं. ५ जि. मे. पहुवयणा-
सायणं करणं. ६ बांधिवुं. ७ 'मारिवउं' नथी. ८ जे. ९ थोडिसी. १० वेलां.

फीदी' जाइ। **दुःखाण०** पुण प्रभु तीर्थकरदेवनां वचननी आशातनानुं करिउं ते सर्व दुःखनउं मिधान । अनंता संसारमाहि अनंते भवे अनंता दुःख दिइ । वीतरागनीं वचन जे ऊथापिं ते घणुं आगलि दुःखिया थाइं ॥ १५४ ॥

5 [जि.] बंधनमरणभयप्रमुख दुःख तीव्रई हंता पुण दुःख न कहीइं । स्वल्प नान्हपणातउ । जइ बंधनमरणादिक दुःख नही, जिन-वचन आशातना करिउं किसउं दुःख ? **पहुवयणा०** प्रभु स्वामी जिन तेहनी आशातनानउं दुःखनिधान दुःखस्थानकं । अतिउत्कृष्ट-पणातउ । जिनवचन आशातना करिउइ तउ अणंता मोटां गाढां दुःख 10 ऊपंजइं । तेह भणी जिनवचन आशातना न करिवी । किन्तु मानिवउं करिउं पुण जिनवचन, जिम नानाविध मनोज्ञ सुख हुइं ॥ १५४ ॥

[मे.] बंधनमरणभयादिक जे दुःख ते तीव्र दुःख कहीइं ते थौडीसी वेलां सखां पंछी विलइ जाइं । पणि प्रभु तीर्थकरदेवनां वचननी आशातनानउं करिउं ते सर्व दुःखनउं मिधान, जेह लंगीं 15 अनंतां दुःख पामीइ ॥ १५४ ॥

[सो.] हिव कवि आपणी निन्दा करइ छइ ।

[जि.] अर्थ सुश्रावकत्त्व आजन्म पालिवउं । इसुं कहइ ।

पहुवयणविहिरहस्सं नाऊणं जाव दीसए अप्पा ।

ता कह सुसावगत्तं जं चिन्नं धीरपुरिसेहिं ॥ १५५ ॥

20 [सो०] **पहु०** प्रभु तीर्थकरदेव तेहने वचने,

सुविणिच्छिअएगमई धम्ममि अनन्नदेवओ अ पुणो ।

न य कुंसमए सु रज्जइ पुब्बावरवाहयत्थेसु ॥

दट्ठणं कुलिगीणं तसथावरभूअमदणं विविहं ।

धम्माओ न चालिज्जइ देवहिं सइदणहिं पि ॥

25

(उपदेशमाला, गा. २३१-३२)

१ फीदी. २ जि. में. नाऊणं वि. ३ में. सुसावयत्तं.

दृढसीलवृत्तनियमो पोसहआवृत्तसप्तसु अवखलिओ० ।

(उपदेशमाला, गा. २३४)

इत्यादिके जे श्रावकनउं रहस्य बोलिउं छइ ते जाणीनइ जेही वारइ आपणपउं जोईइ ता कह० तु किहां आपणपामाहि सुश्रावकपणुं ? जं चिन्न० जे आगलि धीर पुरिषे आनंद कामदेवादिके समाचरिउं ३ तेहनउ लवलेश आपणपामाहि नथी ॥ १५५ ॥

[जि.] प्रभु परमेश्वर तेहनउं वचन विधि रहस्य नाऊण विजाणई अनइ जाव जां लगइ आत्मा ब्रह्मस्वरूप दीसइ तां लगइ किमु सुश्रावकपणउं ? जे सुश्रावकपणउं धीरपुरुषे आचीर्ण आचरिउं ॥ १५५ ॥

[मे०] प्रभुरतन वीतरागदेव तेहनी भाषी विधि तेहनउं रहस्य^{१०} जाणीनइ जउ आपणउं आत्मानउं स्वरूप जोईइ तउ किहां सुश्रावकपणउं ? कांइ ? आगइ जे आनंद कामदेवादिक धीर पुरुष श्रावक हूआ तेहनउ तउ लवलेश मात्र आपणपामाहि नहीं दीसता ॥ १५५ ॥

[सो.] हिव आपणु मनोरथ चिहुं गाहे कविं कहइ छइ ।

[जि०] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी पांचे गाथाइं आपणा^{१५} मनोरथ प्रकासइ ।

जइवि हु उत्तमसावयपयडीए चडणकरणअसमर्थो ।
तह वि पहुवयणकरणे मणोरहो मज्झ हिअअस्मि ॥१५६॥

[सो.] जइ वि० यद्यपि^१ उत्तम श्रावकनी पगथीइं चडवूं करी न सकुं, तीणइं वहिरइ^२ असमर्थ छउं तह वि० तउ प्रभु^{२०} तीर्थकरनां वचन आराधिवानइ विषइ^३ माहरइ हिअइ मनोरथइ^४ छइ । किमइ^५ वीतरागनी आज्ञा आराधाइ तु रूडउं ॥ १५६ ॥

१ बिहु. २ 'कवि' नथी. ३ यद्यपिइं. ४ वहरइ. ५ विषय. ६ मनोर्थ.
७ किमइइ.

[जि०] जइवि यद्यपि हु निश्चइं उत्तमसावयपयडीए
सुजाण श्रावकनइ पावडियालइ हूंतउ चरणकरणि चारित्रपालननइ
विषइ असमर्थ, दीक्षा पाली न सकउं तह वि तथापिहिं मज्झ
हिअअग्नि माहरा हियामाहे प्रभुवचन करिवानइ विषइ यतिधर्म
५ पालिवानइ विषइ मनोरथ होज्यो ॥ १५६ ॥

[मे०] जउ किमइ उत्तम श्रावकनी पगथीइं चडिवानइ विषइ
असमर्थ छउं, पणि तउ ही प्रभु वीतराग तेहना वचननउं करिवउं तेहनइ
विषइ मनोरथ माहरइ हियइ छइ ॥ १५६ ॥

ता पहु पणमिअ चलणे इक्कं पत्थेमिं^१ परमभावेणं ।
१० तुह वयणरयणगहणे अइलोहो मज्झ हुज्ज^२ सया ॥ १५७ ॥

[सो.] ता पहु० तेह भणी प्रभु परमेश्वर वीतरागनां चलण^३
नमस्करीनइ एक वानउं प्रार्थउं मागउं साचइं भाविइं । तुह० हे
स्वामी ! ताहरां वचन रूपियां रत्न लेवानइ विषइ मूहरइं सदैव
अतिलोभ हुज्यो । श्रीसिद्धांतवचन उपरि आस्था आदर आवियो ।
१५ एतलइ काज सरइंसिं^४ ॥ १५७ ॥

[जि.] ता तउ पछइ पहु प्रभु जिन तेहना प्रणमित
नमस्करीया चरण पदकमलि जिणइं मइं एतावता प्रभु तणा चरणकमल
नमस्करी प्रभु कन्हां परम भावि मोटी भक्तिइं करी एक वस्तु प्रार्थउं ।
हे प्रभो ! ताहरां वचनरूपिया रत्न तेह लेवा सर्वदैव मूहइं अतिलोभ
२० होज्ज हुउ ॥ १५७ ॥

[मे.] तउ तेह भणी प्रभु वीतरागना चरण नमीनइ परम भावि
करीनइ एक वानूं मागउं । ताहरा वचनरूपीयां रत्न लेवानइ विषइ
मूरहइं सदैव अतिलोभ हुज्यउ ॥ १५७ ॥

[जि.] इसुं प्रभु आगलि प्रार्थी आपणी मनोगत चिंती कहइ ।
अइमिच्छवास^१ निक्किट्ट^२ भावओ गलिअगुरुविवेआणं ।
अम्हाण कह सुहाइं संभाविजंति सुविणे^३ वि ॥ १५८ ॥

[सो.] अति गाढउ^४ घणा कालनु मिथ्यात्वनु वास^५ संस्कार
तीणइं करी जे ऊपनु निक्कष्ट भाव मइलु परिमाण तीणं करी गलिउ^६
गिउ गुरु विवेक छइ अम्हारउ एहवा अम्ह रहइं सुहणाइमाहि शुभ
पुण्य किहां संभावीइ ? अथवा सुख मोक्षसुख किहां संभावीइ ? ते
गाढउं दुर्लभ ॥ १५८ ॥

[जि.] इह संसारमाहे एवहां अम्हइं सुमिणे वि सुहणाई-
माहि किसु सुख संभावीइ ? अपि तु न संभावीइ । अम्हे किसा छां ?^{१०}
मिच्छवास मिथ्यात्वनउ संस्कार तिणि करी निक्कष्ट विरउ भाव
तेहतउ गलिउ गुरु गुरुउ विवेक तत्त्वातत्त्वविचार जेहनउ छइ ॥ १५८ ॥

[मे.] इहां घणा कालनउ मिथ्यात्त्ववासनउ जे निक्कष्टभाव
तीणइ गलिउ गरुउ विवेक एवहा अम्हे तेहनइं सुइणाइमाहि परम
सुख मोक्षसुख किम संभावीयइं ? ॥ १५८ ॥ १५

[सो.] वली कवि कहइ छइ ।

[जि०] वली काई मनोगत कहइ ।

जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि नामं च सावयाणं पि ।
तं पि पहु महाचुज्जं अइविसमे दूसमे काले ॥ १५९ ॥

[सो.] जं इसिइ अतिविषमि दुःखमाकालि वर्त्ततइ जीवितव्य^{२०}
मात्रई धरीइ अनइ श्रावकनुं नामइ जं धरीइ तेहइ हे प्रभु ! महा
आश्चर्य । जेह भणी ए काल अपार अनर्थबहुल अतिधर्मरहित तेह
भणी ॥ १५९ ॥

१ जि. मे. इह मिच्छवास°. २ जि. °निक्किट्ट°. ३ जि. मे. सुमिणे. ४ गाढ.
५ 'वास संस्कार...अम्हारउ एहवा' एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांशी पडी गयो छे.
६

[जि.] हु निश्चइं जे जीवितव्य मात्रई धरेसि धरउं, च वली एहि विषमि दुःखदायकि दुःखमाकालि सावयाणं पि श्रावकई नाम धरउं, हे प्रभो जिन ! तं पि तेहइ महाचुजं महा आश्चर्य ॥ १५९ ॥

५ [मे.] ईषाई कालि जे जीवितव्यमात्र धरउं अनइ हउं वली श्रावकनउं नाममात्रइ बहउं, हे प्रभो ! हे स्वामी ! ते महाआश्चर्य जे अतिविषम दुःखमाकालि ॥ १५९ ॥

[सो.] वली गुरु प्रति कवि कहइ छइ ।

[जि.] अथ तात्त्विकचिंता कहइ ।

१० परिभाविऊण एवं तह गुरु करिज्ज अम्ह सामित्तं ।

जह सामिभिसुजोगो जह सुलहं होइ मणुअत्तं ॥ १६० ॥

[सो.] परिभाविऊण० इसिउं विमासीनइ सद्गुरु ! अम्हारी स्वामीपणउं तिम अम्हारी सार करिजो, जिम आगलि अम्हे धर्मसामग्रीनुं रूडउं योग प्राप्तुं अनइ जिम मनुष्यपणउं सुलभ थाइ ।

१५ जेह भणी सिद्धांतमाहे एह जि बोल गाढा दुर्लभ कहिया छइ—

चत्तारि परमंगाणि दुलहाणि अ जंतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजमम्मि अ वीरिअं ॥

(उत्तराध्ययन, अध्ययन ३, गा. १)

तथा—

२० धन्नाणं विहिजोगो विहिपक्खाराहगा सया धन्ना ।

विहिबहुमाणी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥ १६० ॥

[जि.] देव आगलि वीनती करी गुरु आगलि वीनती करइ । हे गुरो ! इसुं पूर्वोक्त गाथास्वरूप परिभाविऊण परिभावी विमासीनइ तह तिम अम्ह सामित्तं अम्हारी धणीप करिज्ज करिजो ।

१ पहु. २ जि. °सुजोगे, मे. °सजोगे. ३ जि. सलहं, मे. सहलं. ४ जि. सम्मत्तं. ५ धर्मसामग्री.

जह जिमं पहुसांमग्गि जैन सामग्री तेहनइ संयोगि हूंतइ अम्हा रहइं सम्यक्त्व सुलभ हुइ ॥ १६० ॥

[मे.] इसिउं विमासीनइ हे सुगुरु ! अम्हारउं स्वामीपणउं तिम करउ, जिमं स्वामीनी सामग्रीनइ जोगिइं अम्हारउं मनुष्यपणउं सफल सुलभ थाइ ॥ १६० ॥

5

[जि.] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी स्वंनामांकित गाथा कहइ ।
एवं भंडारिनेमिचंद्रइयाओ कहविं गाथाओ ।
विहिमगरया भब्वा पढंतु जाणंतु जंतु सिवं ॥ १६१ ॥

[सो.] एवं० इम इसी रहइं^२ नेमिचंद्र भंडारी-रची कीधीं ए केतलीइ १६० गाथां जे भव्य जीव खरां विधिमार्गनइ विषइ तत्पर^{१०} छइं ते^३ ए पढउं । एहनु अर्थ जाणउं । सम्यग् आराधीनइ मोक्षपदि जाउं । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

[जि०] एवं इणि प्रकारि भांडागारिक श्रीनेमिचंद्रइ रचित कीधीं केतलीएक गाथा विधिमार्गरत भव्य जीव पढउं । तैह गाथानउ अर्थ जाणउ । किम शिव मोक्षि निरुपद्रवि स्थानकि जंतु^{१५} जाउ । भणहार जाणहार पुरुषहइं महापुण्यफलप्राप्ति हुइ ॥ १६१ ॥

[मे.] इसी परिइं भंडारी श्रीनेमिचंद्रइ केतलीएक गाथा रची । अनइ जे विधिमार्ग खरी विधि तेहनइ विषइ रत जे भव्य जीव छइं ते ए पढउं । एहनउं अर्थ जाणउं । अनइ आराधतां भणता जाणता शिवपद पामउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

३०

[सो.] इति^१ षष्टिशतकबालावबोध : समाप्तो विरचितः
श्रीसोमसुन्दरसूरिपादैः सर्वजनोपकाराय ।

१ जि. मे. कहवि. २ रहणइ. ३ 'ते' नथी. ४ सो. नी बीजीं प्रतमां मात्र आटली ज पुष्पिका छे—“इति षष्टिशतकबालावबोध समाप्तः ॥ छे ॥ श्रीः ॥ गंधाय १०९६ श्लोकाः ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥”

क्षमाखंडामृतकुंडविष्टपमिते १४९६ संवत्सरे श्रीतपा-
गच्छेन्द्रैर्गुरुसोमसुन्दरवरैराचार्यधुर्यैरियम् ।

वार्त्ताभिर्विहिता हिताय कृतिनां सम्यक्त्वबीजे सुधा-

वृष्टिः षष्टिशताह्वयप्रकरणव्याख्या चिरं नन्दतु ॥

५ ए प्रशस्तिनउं काव्य महात्मानउं कीधउं । संवत्श[र] १५१३ वर्षे ॥

ग्रन्थाग्रं ९९८ श्लोकाः ॥ छ ॥ मंडपदुर्गे

[जि.] इति श्रीषष्टिशतकप्रकरणवार्त्तारूपवृत्तिः ॥ छ ॥

संवत् १५०१ वर्षे श्रावण वदि १० भौमदिने श्रीखरतरगच्छे

श्रीजिनराजसूरिपट्टे श्रीजिनवर्द्धनसूरिस्तपट्टे श्रीजिनचन्द्र-

१० सूरिपट्टे भव्याम्भोजदिवामणिना संविघ्नचूडामणिना बावांच्यार्थ (?)

दानचिन्तामणिना सुविहितगुरुचक्रवर्त्तिना महापरोपकारिणा श्रीजिन-

सागरसूरिणा बालानामवबोधाय श्रीनेमिचन्द्रभण्डागारिककृतस्य

षष्टिशतकप्रकरणस्य स्वरूपा वार्त्तारूपा वृत्तिः कृता । सा च

श्रीसंघेन वाच्यमाना चिरं नन्द्यात् ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥

१५ लिपितं ॥ छ ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥

[मे.] इति श्रीनेमिचन्द्रभण्डारीविरचितषष्टिशतक-

विवरणं । कृतिरियं श्रीवृद्धखरतरगच्छीय वाचकेन श्रीमेरु-

सुन्दरेण ॥ छ ॥

शास्त्रं बालावबोधाख्यममरप्रभसूरिभिः ।

२०

लिखितं निजपुण्याय शोध्यसाहाय्यहेतवे ॥

यदत्र विहितं कर्त्ता स्वबुद्धयार्थनिरूपणम् ।

प्रायः प्राकृतबाहुल्यान्न दोषोऽस्माकमत्र च ॥

शुभं भूयात् श्रीसंघस्य ॥ छः ॥ ६० ॥ ग्रंथसंख्या श्लोकशत ६०० ॥ छ ॥

छ ॥ श्रीजन.....

परिशिष्ट १

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

जिनवल्लभसूरि गुरुगुणवर्णन

पणमवि सामिय^१ वीर जिण,^२ गणहर गोयम सामि ।
सुधर्म^३ सामिअ न^४ लगी सरणि^५ जुगप्रधान सिवगामि ॥ १ ॥
तित्थुधरणु^६ सु सुणिरयण,^७ जुगप्रधान क्रमि पत्तु ।
जिणवल्लहसूरि जुगपवरो,^८ जसु निम्मलउं चरित्तु ॥ २ ॥
तसु सुहगुरु^९ गुणकित्तणइ, सुरराउं^{१०} वि असमत्थु^{११} ।
तो भत्तिभर^{१२} तरलियउं^{१३} कह^{१४} हंउ कहि^{१५} सकयत्थो^{१६} ॥ ३ ॥
कह भवसायर दुहपवर,^{१७} कह पत्तउ मणयत्तु ।
किह जिणवल्लहसूरि वयणु, जाणउं^{१८} समय पवित्तु^{१९} ॥ ४ ॥
कह सबोहि^{२०} मणु^{२१} उल्लसिय,^{२२} कह सुद्धउ संमत्तु^{२३} ।
जुगसमला^{२४} नाएण मइं, पत्तउ जिणविह^{२५} तत्तु ॥ ५ ॥
जिणवल्लभसूरि सुहगुरह,^{२६} बलि किजिसु^{२७} गुरराय^{२८} ।
जसु वयणेण^{२९} विजाणीयए,^{३०} तुट्टइ कुमय^{३१} कसाय ॥ ६ ॥
मूढा मिल्हहु मूढ पहु, लगहु^{३२} सुद्धइ धम्मि ।
जो जिणवल्लहसूरि कहिय,^{३३} गच्छउं^{३४} जिम सिवरंमि^{३५} ॥ ७ ॥

१ सामि. २ जिण. ३ सुधरम. ४ तुलनि. ५ सरण. ६ तित्थु रणहु.
७ रयण. ८ जुगपवर. ९ सुहगुरु. १० सुरराओ. ११ असमत्थो. १२ भत्तिभर.
१३ तरलिओ. १४ कहिउ. १५ कहिसुं. १६ हियत्थु. १७ पवर. १८ जाणिउं.
१९ पवित्तओ. २० सबोह. २१ मण. २२ उल्लसिय. २३ सामन्नु. २४ समिला.
२५ विहि. २६ गुरुहे. २७ किजउ. २८ सुरगुरराय. २९ वयणे. ३० विजा-
णियइ. ३१ कमय. ३२ लागहु. ३३ कहिओ. ३४ गच्छहुं. ३५ सिवघरंमि.
२१

- अथिर^१ माइ पिय बंधवइ,^२ अथीर^३ रिद्धि गिहवासु ।
 जिणवल्लइसूरि पय नमउं,^४ तोडउं^५ भवदुह-पासु ॥ ८ ॥
- परमपणइ^६ न के वि गुरु निम्मल धम्मह हुंति ।
 सत्विं^७ ति सुहगुरु^८ मन्नियहिं,^९ जे जिणवयण मिलंति ॥ ९ ॥
- ५ 'गुरु गुरु' गायविं^{१०} रंजियहिं,^{११} मूढउं^{१२} लोउ अयाणु ।
 न मुणइ जं जिण आण विणु, गुरु हुइ^{१३} सत्तु समाणु ॥ १० ॥
- जिम सरणाइयं^{१४} माणुसहं, कोइ करइ सिरछेउं^{१५} ।
 न मुणइ जं जिणभासियउं,^{१६} तिम कुगुरह संजोउं^{१७} ॥ ११ ॥
- हुंड^{१८} विसप्पिणिं^{१९} भसम गहु,^{२०} दूसम कालु कलिट्टुं^{२१} ।
 १० जिणवल्लइसूरि भड्ड नमहु, जिणुउं^{२२} सत्तु^{२३} निसिट्टुं^{२४} ॥ १२ ॥
- जो^{२५} जहिं^{२६} कुलगुरु आवियउं,^{२७} ते तहि भक्तिं^{२८} करंतं^{२९} ।
 विरला जोइवि जिणवयण,^{३०} जहिं^{३१} गुण तहिं^{३२} रचंतिं^{३३} ॥ १३ ॥
- हा हा दसमं^{३४} कालबलु, खल-वक्कत्तण जोइ ।
 नामेणिइं^{३५} सुविहिय तणइ, मित्तु वि वयरीयं^{३६} होइ ॥ १४ ॥
- १५ तहिं^{३७} चेडाहिवं^{३८} हउं नमउं,^{३९} सुमणियं^{४०} परमत्थांहं^{४१} ।
 हीयडइं^{४२} जिणवरं^{४३} इक्कपर, अनु सुद्धउ गुरुं^{४४} जांहं^{४५} ॥ १५ ॥

१ अथीर. २ बंधवह. ३ अथिर. ४ नमओ. ५ तोडइ. ६ परमप्पणय.
 ७ सत्त्व. ८ दसपुर. ९ मन्नियइं. १० गाइवि. ११ रंजियइं. १२ मूढा.
 १३ होइ. १४ सरणाइय. १५ शिरछेओ. १६ जिणभासियओ. १७ संजोओ.
 १८ हुंडा. १९ अवसप्पणि. २० गहु. २१ किलिट्टु. २२ जेणउ. २३ सत्तु.
 २४ नसिट्टुउ. २५ जो. २६ जिह. २७ आइयउ. २८ भक्ति. २९ करंति.
 ३० जिणवयणु. ३१ जहिं. ३२ तहिं. ३३ रच्यंति. ३४ दूसम. ३५ नामेणइ.
 ३६ वयरीओ. ३७ तिहि. ३८ चेडाहिवि. ३९ नमओ. ४० सुमणिय.
 ४१ परम उच्चाह. ४२ हियडिइ. ४३ नाहटाजीनी प्रतमां 'जिण विहिक्कु पर'
 एवो पाठ छे, पणं ए लहियानी भूल ज लागे छे. ४४ गुण. ४५ जाह.

जिणि^१ जिणवर^२ पहु हीलियइ, जणु रंजियइ सहासु^३ ।
 सो वि सुगुरु पणमंतयह,^४ फूटि^५ न हिया^६ हयासु ॥ १६ ॥
 मिरियभवे^७ जिउ^८ वीर जिण^९ इक्क^{१०} उस्त^{११} लवेण ।
 कोडाकोडि सागर भमिउ,^{१२} किं न मणह^{१३} मोहेण ? ॥ १७ ॥
 तव संजम सुत्तेण सह,^{१४} सव्वु^{१५} वि सहलउ होइ । 5
 सो वि उमुत्तलवेण सह,^{१६} भवदुह-लक्खइं^{१७} देइ ॥ १८ ॥
 माया मोह चएह^{१८} जण, दुलहउ^{१९} जिणविह^{२०} धम्म^{२१} ।
 जो जिणवल्लहसूरि-कहिउ,^{२२} सिग्घ^{२३} देउ^{२४} सिवसंसु^{२५} ॥ १९ ॥
 संसउ^{२६} कोइ म करहु मणि, संसइ होइ^{२७} मिच्छतु ।
 जिणवल्लहसूरि जुगपवर,^{२८} नमहु सु तिजग-पवित्तु^{२९} ॥ २० ॥ 10
 जइ^{३०} जिणवल्लहसूरि गुरु, नह^{३१} दिट्ठउ^{३२} नयणेहिं ।
 जुगपहाण तउ^{३३} जाणीयइ, ^{३४} निच्छइ^{३५} गुण-चरिणहिं ॥ २१ ॥
 ते धन्ना सुकयत्थ नर,^{३६} ते संसारु^{३७} तरंति ।
 जे जिणवल्लहसूरि तणीए,^{३८} आण^{३९} सिरेण^{४०} धरंति^{४१} ॥ २२ ॥
 तह^{४२} न रोगु,^{४३} दोहग्गु नह,^{४४} तह मंगल कल्लाण^{४५} । 15
 जे जिणवल्लह गुरु^{४६} नमइ,^{४७} तिन्नि संझ सुविहाण^{४८} ॥ २३ ॥

१ जे. २ जिणवर. ३ हयासुं ४ पणमंतह ५ कुट्टिल. ६ हियइ. ७ मरियं.
 ८ जिओ. ९ जिण. १० इक्कि. ११ उमुत्तलवेण. १२ भमिओ. १३ सुणहु.
 १४ सउ. १५ सव्व. १६ सउ. १७ लक्खइं. १८ चएउ. १९ दुलहउं.
 २० जिणविहि. २१ धम्मं. २२ कहिओ. २३ सिग्घं. २४ देइ. २५ शिवसंसुं.
 २६ संसओ. २७ हुइ. २८ जुगपवर. २९ त्रिजग-पवित्त. ३० जई. ३१ नय.
 ३२ दिठओ ३३ जुगपहाणउ. ३४ विजाणियए. ३५ निच्छई. ३६ नरा. ३७ संसार.
 ३८ तणिय. ३ आणा. ४० सिरेण. ४१ वहंति. ४२ तेहिं. ४३ रोगो. ४४ तहु.
 ४५ कल्लाण. ४६ सूरि. ४७ थुणिहि. ४८ सुविहाण.

- सुविहिय मुणिचूडारयण,^१ जिणवल्लह बहु^२ राउ^३ ।
 इक्क जीह किम संथुणउ,^४ भोलउ^५ भत्तिसहाउ^६ ॥ २४ ॥
- संपइ ते मन्नावि^७ गुरु, उग्गइ उग्गइ सूरि^८ ।
 जो जिणवल्लह पहु^९ कहइ,^{१०} गमइ उमग्गु^{११} सुदूरि^{१२} ॥ २५ ॥
- ५ इकि^{१३} जिणवल्लह जाणीयइ, सव्वु^{१४} मुणियइ धम्म^{१५} ।
 अनु^{१६} सुहगुरु^{१७} सवि मंनियइ,^{१८} तित्थु^{१९} जि^{२०} धरहि^{२१} सुहम्म^{२२} ॥ २६ ॥
- इय जिणवल्लह-थुइ भणिय, मुणियइ करइ कल्लाणु ।
 देउ^{२३} बोहि चउवीस जिण, सासइ^{२४} सखनिहाणु^{२५} ॥ २७ ॥
- जिणवल्लह^{२५-अ} क्रमि जाणियउ,^{२६} हिव मइ तासु^{२७} सुसीसु^{२८} ।
 १० जिणदत्तसूरि जुगपवरो, उद्धरियउ गुरुवंसो ॥ २८ ॥
- तिणि निय पइ पुण ठावियउ,^{२९} बालउ^{३०} सीहकिसोरु^{३१} ।
 परमइ-^{३२} मइगल^{३३} बलदलणु, जिणचंदसूरि मुणि सारु^{३४} ॥ २९ ॥
- तसु^{३५} सुपट्टि हिव गुरु जयउ,^{३६} जिणपत्तिसूरि^{३७} मुणिराउ^{३८} ।
 जिणमय-विहि-उज्जोयकरु, दिणयर जिम विक्खाउ^{३९} ॥ ३० ॥
- १५ पारतंतु विहि विसयसुहु, वीरजिणेसर वयणु ।
 जिणवइसूरि गुरु हिव कहइ,^{४०} निच्छइ^{४१} अंनु^{४२} न कवणु ॥ ३१ ॥

१ चूडारयण. २ तुह. ३ गुणराओ. ४ संथुणेउं. ५ भोलओ. ६ भक्तिसुहाओ.
 ७ मन्नामि. ८ सूर. ९ पउ १० कहहि. ११ अमग्गउ. १२ दूरि. १३ इक्क.
 १४ सव्वु वि. १५ धम्मं. १६ अन. १७ सुहगुरु. १८ मनियइ. १९ तित्थ.
 २० जिम. २१ धरइ. २२ सुहंमु. २३ देओ. २४ सासय. २५ सोक्खु.
 २५-अ नाहटाजीनी वाचनामां 'जिणवल्लह' पल्ली 'गुरु' शब्द वधारानो छे.
 २६ जाणियइ. २७ तसु. २८ सुशीसु. २९ ठावियओ. ३० बालओ. ३१ सीह-
 किसोरु. ३२ पर. ३३ मयगल. ३४ मुणीसारु. ३५ तस. ३६ जयओ.
 ३७ जिणपत्तिसूरि. ३८ मुणिराओ. ३९ विक्खाओ. ४० कहओ. ४१ मिच्छइ.
 ४२ अंनुज.

धन्न ति^१ पुरवरपट्टणइं, धन्न ति देस^२ विचित्त ।
 जिहि^३ विहरइ जिणवइ सुगुरु, देसण करइ पवित्त ॥ ३२ ॥
 कवणु^४ सु होसइ दिवसडउ,^५ कवणु^६ सु तिहि सुमुहुत्तु^७ ।
 जिहि^८ वंदिसु जिणवइ सुगुरु, निसुणिसु^९ धम्मह तत्तु^{१०} ॥ ३३ ॥
 सल्लुद्धारु^{११} करेसु हउ, पालिसु^{१२} दिहु संमत्तु^{१३} ।
 नेमिचंदु^{१४} इम वीनवइ,^{१५} सुहगुरु-गुणगण-रत्तु^{१६} ॥ ३४ ॥
 नंदउ विहि जिणमंदिरइं,^{१७} नंदउ विहिसमुदाउ^{१८} ।
 नंदउ जिणपत्तिसूरि गुरु, विहि जिणधम्म-पसाउ^{१९} ॥ ३५ ॥

5

जिनेश्वरसूरि, जिनप्रबोधसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनकुशलसूरि, जिन-
 पद्मसूरि, जिनलब्धिसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनोदयसूरि, जिनराजसूरि,^{१०}
 जिनवर्द्धनसूरि, श्रीसागरचन्द्रसूरि । शुभमस्तु ॥ छ ॥

१ तई. २ देश. ३ जहिं. ४ कवण. ५ देसडओ. ६ कवण. ७ समुहुत्त.
 ८ जहीं. ९ निसुणि. १० तत्त. ११ सल्लुद्धार. १२ सुदड्ढ. १३ सम्मत्तो.
 १४ नेमिचंद. १५ विनवइए. १६ रत्त (रत्तो). १७ मंदिरहिं. १८ समुदाओ.
 १९ पसाओ.

परिशिष्ट २

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

पार्श्वनाथ स्तोत्र

भवभयवणराणदहणं दरिद्ररोगारिदुरियनिहलणं ।

सिद्धिपुरकयनिवासं सया वि सुमरामि जिणपासं ॥ १ ॥

इह संसारअरन्ने भीमे पडियाण मुद्धजंतूणं ।

तुज्झ विणा जयबंधव सरणं न हु को वि दुहियाणं ॥ २ ॥

५ तं माया तं च पिया तं सामी बंधवो गुरू देवो ।

तं चियं परमनिहाणं किं बहुणा मज्झ तं इक्को ॥ ३ ॥

न सरामि देवयाओ नो विज्जाओ न मंतमूलीओ ।

जं सामिय तं पत्तो अउवविप्फुरियमाहप्पो ॥ ४ ॥

तुह आणाभंगाओ दुहाइं बहुयाइं जाइं जायाइं ।

१० ताइं तुमं चिय निहणसु अन्नो कइया वि न समत्थो ॥ ५ ॥

जइ वि पराभवठाणं जइ दीणो दुत्थिओ अहं देव ।

तह वि तुह पय सरंतो मन्नामि न को वि अप्प समो ॥ ६ ॥

उल्लसियाइं सुहाइं दुहाइं खीणाइं ताण निब्भंतं ।

जाण मणम्मि विवसिओ विहिणा तं पासजिणनाह ॥ ७ ॥

१५ ता हरसु मज्झ चिंता संतावं माणसम्मि संकंतं ।

विहिजिणसुहगुरुजोगं सिवसुहयं देहि अणवरयं ॥ ८ ॥

इय पासनाहदेवं सरियं सज्जणसुएण अप्पहियं ।

जो तं सरइ तिसंझं सो पावइ वंछियसुहाइं ॥ ९ ॥

भा० नेमिचन्द्रसुश्रावककृतं श्रीपार्श्वनाथस्तोत्रं ॥

‘षष्टिशतक’नी प्राकृत गाथाओनी सूचि

[गाथाओनां प्रतीको सामेनो अंक पृष्ठांक सूचवे छे.]

अइमिच्छवासनिकिट्ट	१५७	कइया होहि दिवसो जइया	१२८
अइसयपावियपावा	३४	कट्टं करंति अप्पं दमंति	५०
अजया अइपाविट्टा सुद्धगुरु	१३०	कहिअं पि सुद्धधम्मं काहि	११३
अज्ज वि गुरुणो गुणिणो	१०९	किच्चं पि धम्मकिच्चं	४९
अप्पा वि जाण वइरी	११८	किरियाइफडाडोवं अहियं	१०२
अम्हाण रायरोसो कस्सुवरिं	१०६	किवि कुलकमम्मि रत्ता	७६
अरिहं देवो सुगुरु सुद्धं	३	किं भणिमो किं करिमो	४४
अहयं पुणो अहन्नो ता	१३६	किं सो वि जणणिजाओ	८२
अह्वा सरलसहावा सुअणा	६६	कुग्गहग्गहगहियाणं मूढो	१७
अहिमाणविसोवसमत्थयं च	१४५	कुरुगुरु वि संसिमो हं	४५
आणारहिअं कोहाइसंजुअं	५९	कुंडचउत्थी नवमी बारसी	७९
आरंभजम्मि पावे जीवा	१३	को असुआणं दोसो जं	६४
इअरजणसंसणाए धिट्टा	६०	गयविहवा वि सविहवा सहिआ	९०
इअराण वि उवहासं तमजुत्तं	६५	गिहवावारपरिस्समखिन्नाण	२५
इक्को वि न संदेहो जं	२०	गिहवावारविमुक्के बहुमुणिलोए	६७
इक्कं पि महादुक्खं	११४	गुरुणो भट्टा जाया सड्ढे	३६
इयराणं ठकुराणं आणाभंगेण	१००	छडुंति निययजीअं तणं व	८९
इंदो वि ताण पणमइ हीलंतो	८८	जइ जाणसि जिणणाहो	१४८
उस्सुत्तभासगाणं बोहीनासो	६१	जइ तं वंदसि पुज्जसि वयणं	१३१
उस्सुत्तमायरंत वि ठवंति	७६	जइ न कुणसि तवचरणं	५
एगो सुगुरु एगा वि सावगा	१५०	जइवि हु उत्तमसावयपयडीए	१५५
एगं पिअमरणदुहं	१११	जइ सव्वसावयाणं एगत्तं	५५
एवं भंडारिअनेमिचंदरइयाओ	१५९	जगगुरुजिणस्स वयणं सयलाण	१०१

जत्थ पसुमहिसलक्खा	७८	जो गिहकुडुंसाभी संतो	७९
जम्हा जिणेहिं भणिअं	१३८	जो जिणआयरणाए लोओ	१४६
जयजंतुजणणितुल्ले अइउदओ	४७	जो देइ सुद्धधम्मं सो परमप्पा	१०३
जह अइकुलम्मि खुत्तं	८०	जो सेवइ सुद्धगुरु	५२
जह कुवि वेसारत्तो	८		
जह केइ सुकुलवहुणो सीलं	७५	तईया अहमाण अहमा	१२०
जह जह जिणंदवयणं सम्मं	६९	तह वि हु नियजडयाए	१३५
जह जह तुइइ धम्मो	४६	तं चेव केवि अहमा छलिया	९९
जह वड्लेण सूरं महियलपयडं	८१	तं जयइ पुरिसरयणं	५६
जं चिअ लोओ मन्नइ तं	१४७	ता एगो जुगपवरो	१४०
जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि	१५७	ता जिणआणपरेणं धम्मो	२८
जं जं जिणआणाए तं चिय	९३	ता जे इमं पि वयणं	१२२
जं न करइ अइभावं	५४	ताण कहं जिणधम्मो	१२३
जं वीरजिणस्स जीओ मरिई	१२१	ता पहु पणमिअ चलणे	१५६
जाण जिणिंदो निवसइ सम्मं	७०	तित्थयराणं पूआ	९२
जाणिज मिच्छदिट्ठी जे	१४३	तिहुअणजणं मरंतं दट्ठूण	११०
जिणआणाए धम्मो आणारहिआण	९४	तुल्ले वि उअरभरणे	२६
जिणआणाभंगभयं	६३	ते न गुरु नवि सड्डा न	१५१
जिणआणा वि चयंता गुरुणो	४३		
जिणगुणरयणमहानिहि	३०	थोवा महाणुभावा जे	११५
जिणधम्मं दुन्नेअं	१३७		
जिणपूअणपत्थावे जइ को	९१	दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए	१२९
जिणमयअवहीलाए जं दुक्खं	७२	दूरे करणं दूरम्मि साहणं	१२७
जिणमयकहापबंधो संवेगकरो	२८	दूसमदंडे लोए सुदुक्खसिट्ठम्मि	१३३
जिणवयणवियन्नूण वि जीवाणं	११	देवेहिं दाणवेहिं य सुओ	७
जिणवरआणाभंगं	१४	दोसो जिणिंदवयणे संतोसो	६६
जिणवरआणारहिअं वद्धारंता	१६		
जे अमुणिअगुणदोसा ते	१०४	धम्मम्मि जस्स माया	४८
जे जे दीसंति गुरु	१३९		
जे मन्नेवि जिणंदं	१४९	न मुणंति धम्मतत्तं सत्थं	११६
जे रज्जधणाईणं कारणभूआ	११९	न सयं न परं कोवा जइ	६८

नामं पि तस्स असुहं	३२	वन्नेमि नारयाओ जेसिं	९७
निअमइअणुसारेणं	१३४	वयणे वि सुगुरुजिणवल्लहस्स	१०९
निह्विखणो लोओ जइ कुवि	४४	विरयाणं अविवरए जीवे	१२
नो अप्पणा पराया गुरुणो	१०७	वेसाण बंदियाण य	८३
परिभाविऊण एवं तह गुरु	१५८	स कहा सो उवएसो तं	२९
पहुवयणविहिरहस्सं नाऊणं	१५४	सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ	४१
बलि किज्जामो सज्जणजणस्स	१०८	सप्पो इक्कं मरणं कुगुरु	४२
बहुगुणविज्जानिलओ	२३	समयविऊ असमत्था	५३
बंधणमरणभयाइं दुहाइं	१५३	सम्मत्तसंजुआणं विग्घं	८७
वीया य सत्तरहिआ	१२०	सयणाणं वा मोहे लोआ	२४
मज्झठिई पुण एसो	३३	सव्वंगं पि हु सगइं	११६
मा मा जंपह बहुअं	१२४	सव्वं पि जए सुलहं	१४४
मिच्छत्तबहुलयाए	२२	सव्वं पि वियाणिंजइ	२१
मिच्छत्तमायरंत वि	७४	सव्वो वि अरिहं देवो	३८
मिच्छत्तसेवगाणं विघसयाइं	८५	संगो वि जाण अहिओ	७७
मिच्छपवाहे रत्तो लोओ	३७	संपइ दसमच्छेरयनामायरिएहिं	१४२
मुद्धाण रंजणत्थं अविहिपसंसं	६२	संपइ दूसमकाले धम्मत्थी	११३
मूलं जिणिंदेवो तव्वयणं	१०५	संपइ पहुवयणेण वि जाव	१५२
रे जीव अनाणीणं	७३	साहम्मिआओ अहिओ	१४८
रे जीव ! भवदुहाइं इक्कं	६	साहीणे गुरुजोगे जे न हु	९५
रोसो वि खमाकोसो सुत्तं	१८	सिरिधम्मदासगणिषा रइयं	९८
लच्छी वि हवइ दुविहा	३५	सुद्धकुलधम्मजा अवि	९६
लज्जंति जाणिमो हं	५८	सुद्धविहिधम्मराओ वड्ढइ	५१
लोअपवाहसमीरणउट्ठं पयंडचंड-		सुद्धा जिणआणरया केसिं	३९
लहरीए	७१	सुद्धे मग्गे जाया सुहेण	८४
लोअपवाहे सकुलक्कमम्मि	९	सुरतरुचितामणिणो अग्घं	५७
लोए वि इमं भणिअं	१३२	सोएण कंदिऊणं कुट्टेऊणं	१११
लोयम्मि रायनीईनायं न	१०	सो जयउं जेण विहिया	३१
		सो न गुरु जुगपवरो	१५२
		हा हा गुरुअ अकज्जं सामी	४०
		हिअयम्मि जे कुसुद्धा	१२६

શબ્દકોશ

શબ્દના અર્થ ઇત્યાદિની પછી નોંધેલા અંકો અનુક્રમે પૃષ્ઠ અને પંક્તિ સૂચવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, અળહત્તુ શબ્દ પછી ૨-૧૭ એ પ્રમાણે અંકનિર્દેશ છે. અર્થાત્ એ શબ્દ પૃ. ૨ ઉપર ૧૭મી પંક્તિમાં છે. ૧૫૩-૩-૧૩ એ પ્રકારે એક કરતાં વધુ અંકનો નિર્દેશ હોય ત્યાં પહેલો અંક પૃષ્ઠનો અને બીજા બધા અંક પંક્તિઓના સમજવાના છે. એક જ પૃષ્ઠ ઉપર કોઈ શબ્દ એક કરતાં વધુ વાર પ્રયોજાયો નિર્દેશ એ રીતે કરેલો છે.

સંક્ષેપસૂચિ નીચે મુજબ છે:—

અ.	અવ્યય
અનુ.	અનુગ
અપ.	અપભ્રંશ
એ. વ.	એકવચન
અં. વિ.	અંગવિભક્તિ
કા.	કાઠિયાવાહી (બોલી)
ક્રુ.	ક્રુદન્ત
ક્રિ. વિ.	ક્રિયાવિશેષણ
ગ્રા. ગુજ.	ગ્રામ્ય ગુજરાતી
ચ.	ચતુર્થી વિભક્તિ
જૂ. ગુજ.	જૂની ગુજરાતી
તૃ.	તૃતીયા વિભક્તિ
દે.	દેશ્ય
દ્વિ.	દ્વિતીયા વિભક્તિ
ન.	નપુંસક લિંગ
પા.	પાલિ
પુ.	પુરુષ
પું.	પુંલિંગ
પં.	પંચમી વિભક્તિ
પ્ર.	પ્રથમા વિભક્તિ

प्रा.	प्राकृत
फा.	फारसी
ब. व.	बहुवचन
भू. कृ.	भूत कृदन्त
म.	मराठी
मा.	मारवाडी
व. कृ.	वर्तमान कृदन्त
वि.	विशेषण
ष.	षष्ठी विभक्ति
स.	सप्तमी विभक्ति
सर्व.	सर्वनाम
सं.	संस्कृत
सं. कृ.	संबंधक कृदन्त
स्त्री.	स्त्री लिंग
हि.	हिन्दी
हे. कृ.	हेत्वर्थ कृदन्त

अ निश्चयार्थ अव्यय. ७-३. [सं. च > प्रा. य > अप., जू. गुंज. इ]
जुओ आ शब्दकोशमां इ तथा ई. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे.
उदाहरण तरीके—‘ नयणडां विचि बिहु नीली अ टीली अ करी अ कस्तूरि,
आपुं पान संयोगसुं सूही अ फोफलचूरि; नैवेय आगलि नव करी पुत्री अ लागी अ
पाइ, अबला आयस मागि अ मया म छंडेसि माई ’ (वीरसिंहकृत ‘ उषाहरण,’
पं. २३०-३४); वहिली अ करी अ सजाई अ माइ अ धू सिणगारी (एज, पं.
९७०), इत्यादि.

अक्खइ ‘ कहे छे. ’ वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. ४-११. [सं. आख्याति >
प्रा. अक्खइ]

अक्खरु ‘ अक्षर ’. द्वि. ए. व. पुं. ४-११. [सं. अक्षर > प्रा. अक्खर]

अछेरुं ‘ अचरज. ’ प्र. ए. व. न. १४२-९. अंगरूप अछेरा १४३-१.
[सं. आश्चर्य > प्रा. अछेरय]

अजयणावंत ‘ जयणा विनाना. ’ वि. प्र. व. व. पुं. १३०-१२. जुओ
जयणारहित.

अजाणिवउं 'अज्ञान.' प्र. ब. व. न. १५२-२, १५३-३-१३. जुओ जाणं.

अजूआलूं 'अजवाळुं.' प्र. ए. व. न. १०४-२१. [सं. उज्ज्वलायितम् > प्रा. उज्जलाइउं > अप. उज्जलाइउं > *उज्जुलाइउं > जू. गुज. उजुयालउं, अजुयालउं. सर० गुज. 'ऊजळुं.']

अणलहतउ 'नहि मेळवतो.' व. कृ. प्र. ए. व. पुं. २-१७. अंगरूप अणलहता १४३-४. [सं. अन + √ लभ् > प्रा. अणलह]

अणलहिवउं 'नहि मेळववुं ते, अप्राप्ति.' प्र. ए. व. न. १३-१५, १४-९.

अणलाधउ 'अणलाध्यो.' ६५-२. वि. प्र. ए. व. पुं. जुओ लाधउ.

अनइ उभयान्वयी. १-६. [सं. अन्यानि > प्रा. अण्णई > जू. गुज. अनई, अस्वरित प्रथमश्रुतिलोपधी नई, अर्वाचीन गु. अने-ने.]

अनीरा ११८-५. जुओ अनेरा

अनेथि 'बीजे.' अ. ९-२०. [सं. अन्यत्र > प्रा. अण्णत्थ].

अनेरउं 'बीजो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४-५, ४१-१६, ६०-१३-२०, ६९-७, १०३-१५-२१, १३१-२. अनेरउं द्वि. ए. व. नं. ४८-१४, ५०-२. वळी जुओ अनेरइं तृ. ए. व. ६८-२१; अनेरइ स. ए. व. ४३-२२, ७५-११. [सं. अन्यतर > प्रा. अण्णथर] अनेरउंउं उत्तरकालीन अनेरुं रूप पण छे. प्र. ए. व. न. ४८-१३. अनेरे स. ए. व. न. २८-७. वळी जुओ अनेरा १६-१०, २६-६-११, ४०-१, ९७-१३, १०६-११, १०७-४, ११८-२३, १५०-१९, १५३-२१; अनेरानइ १२७-९; अनेराना ११०-३. अर्वाचीन गुजरातीमां 'अनेरो' शब्दमां 'अनन्य,' 'असाधारण' एवो अर्थ विकस्यो छे ए नोधपात्र छे.

अभव्य 'मोक्षनो अनधिकारी.' वि. प्र. ब. व. पुं. ११०-१७. आ जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.

अभावडि 'अभाव, अणगमो.' द्वि. ए. व. स्त्री. १३३-१९ [सं. अभाव + अप. स्वार्थिक प्रत्यय डि].

अमकइ 'अमुकमां.' वि. स. ए. व. न. ९१-११. [सं. अमुके, अप. अमुकई].

अमुनित 'अज्ञात'. भू. कृ. द्वि. ब. व. पुं. १०५-४. [प्रा. मुण 'जाणवुं'].

અચાણુ ‘અજાણ.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૫. [સં. અજ્ઞાનિન > પ્રા. અજાણિ, અજાણ].

અલગડ ‘અલગ, અલંગો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૯-૨-૧૩. [સં. અલગ્નકઃ > પ્રા. અલગગઓ].

અસમંત્યુ ‘અસમર્થ.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૧-૫. [સં. અસમર્થ > પ્રા. અસમત્યં].

અસમાધિ ‘અશાન્તિ, અસ્વસ્થતા.’ પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૧૪-૨૦.

અહિનાળ ‘અંધાળ.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૯૩-૨૩. અહિનાળિ તૃ. એ. વ. ન. ૯૩-૪. [સં. અભિજ્ઞાન > પ્રા. અહિણાળ]

અંધળ ‘અંધાપો.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૦૯-૧૯. ‘અંધળ’નું પાઠાન્તર ‘અંધપળડે’ મળે છે, એટલે એના અર્થ વિષે સંદેહ રહેતો નથી.

આગિ ‘આગ.’ પ્ર. એ. વ. પું. ૬૫-૧૨. [સં. અગ્નિ > પ્રા. અગ્નિ > જૂ. ગુજ. આગિ. એનું લઘુ પ્રયત્ન ‘ય’કારવાળું રૂપ ‘આમ્ય’ થયા પછી અર્વાચીન ગુજરાતી ‘આગ’ થાય છે.]

આચામ્લ ‘વ્રત વિશેષ, જેમાં લઘૂં સૂકું ખાવાનું હોય છે,’ ગુજ. ‘આંબેલ.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૮. [પ્રા. આયંચિલ]. આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.

આણિડ ‘લાવેલો, ગુજ. ‘આપ્યો.’ મૂ. કૃ. દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૩૮-૧૪. [સં. આનીતઃ > પ્રા. આણિઓ]

આધાકર્મી ‘સાધુ માટે ખાસ તૈયાર કરેલું ભોજન, જે જૈન સાધુ માટે લેવાનું નિષિદ્ધ છે.’ ૧૩૮-૧૫. વિ. પ્ર. એ. વ. પું. [આ શબ્દનું પ્રાકૃત રૂપ આહાકમ્મય. એ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

આનંદ ભગવાન મહાવીરના દસ સુપ્રસિદ્ધ ઉપાસક શ્રાવકોમાંનો એક. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૫-૫-૧૨.

આપળ ‘પોતાનું.’ સર્વ. દ્વિ. એ. વ. ન. ૮૧-૨. આપળઈ તૃ. એ. વ. ન., ૭૫-૪, ૭૮-૮. વલી જુઓ આપળડ ૬૯-૭, ૧૧૮-૩-૪. આપળડં ૭૫-૩, ૮૯-૧૫, ૧૦૫-૨૧, ૧૧૭-૧૮, ૧૧૮-૮; આપળા ૭૦-૩, ૧૧૩-૭, ૧૧૪-૩, ૧૧૮-૧૬-૧૯, ૧૫૨-૧, ૧૫૫-૧૫; આપળાં ૧૧૯-૧૨; આપળી ૧૩૫-૧૮, ૧૩૬-૧, ૧૫૪-૧૬; આપહળી ૭૩-૧૩-૧૪, ૭૮-૬; આ છેલ્લા શબ્દ સાથે ગુજ.

‘આફળી,’ ‘આફળિયે’ (‘પોતે’) શબ્દ સરખાવો. [સં. આત્મનઃ > પ્રા. અપ્પણો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં થયેલો આ શબ્દનો અર્થવિસ્તાર નોંધપાત્ર છે, કેમ કે ‘આપણું’ એટલે ‘પોતાનું’ તેમ જ વક્તા સમેત વીજાં અનેકનું.]

આપણપડ ‘પોતાનો.’ સર્વ. દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૧૮-૧૧. આપણપડં ‘પોતાની જાત.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૫૧-૧-૫, ૬૦-૧૬, ૭૬-૯-૧૧, ૧૦૬-૧૦, ૧૧૧-૨-૯, ૧૧૨-૬, ૧૨૬-૧૭, ૧૪૬-૫-૧૯, ૧૪૭-૨, ૧૫૫-૪. આપણપડં તૃ. એ. વ. ન. ૬૯-૧૨, ૭૩-૧૭, ૭૮-૧-૨. વઢી જુઓ આપણપા ૯૭-૧૩, ૯૯-૧૨; આપણપાનહં ૧૪૦-૧૧; આપણપામાહિ ૧૫૫-૪-૬-૧૩; આપણપૂ ૧૪૬-૧૩; આપણપૂં ૭૩-૭ [સં. આત્મન્ + આત્મન્ > પ્રા. અપ્પણ + અપ્પ. અથવા સં. આત્મત્વ > પ્રા. અપ્પપ્પ].

આરાધણહાર ‘આરાધના કરનાર.’ દ્વિ. એ. વ. પું. ૫૭-૧૯. [સં. આરાધન + કાર > પ્રા. આરાધણ + આર > ‘હ’ના પ્રક્ષેપથી આરાધણહાર. સરં સરજનહાર, યેવનહાર, તારણહાર, ઇત્યાદિ. ‘હ’નો લોપ થતાં ‘આરાધનાર,’ ઇત્યાદિ. આ જ પ્રશ્નમાં મૂલ પાઠમાં જુઓ કરણહાર ૬-૧૦, ૯-૧૪, ૬૫-૪, ૮૨-૧૬, ૯૨-૧૬, ૧૧૩-૯, ૧૩૦-૨૩, ઇત્યાદિ. વઢી કરન્હાર એવું એમાંથી વ્યુત્પન્ન થયેલું રૂપ પણ છે (૮૫-૨૦), જેમાંથી અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કરનાર’ આવે. વઢી જુઓ ‘કહણહાર’ (= કહેનાર) ૪-૮, ૨૯-૪, ૮૪-૯; કહિણહાર ૩૭-૧૨, ૨૨-૧૨. યાણહાર (= યાનાર < પ્રા. યાઅણઆર < સં. યાદનાર) ૧૮-૭; એમાંથી જ વ્યુત્પન્ન થયેલ યાણહાર ૧૭-૧૭. ચાલણહાર (= ચાલનાર) ૯-૧૫. જાણણહાર (= જાણનાર) ૯૩-૧૦. જાણહાર (= જાનાર) ૪૭-૨૦, ૧૫૯-૧૬. દિણહાર (= દેનાર) ૧૦૩-૧૭, દેણહાર ૩૭-૬, ૮૪-૯, ૧૦૩-૯; દેનહાર ૫૭-૧૩; દેન્હાર ૨૪-૪. નાસણહાર (= નાસનાર) ૪૧-૧૭. પ્રકાસણહાર (= પ્રકાશનાર) ૧૦૫-૨૦. પાલણહાર (= પાલનાર) ૧૧૫-૬. પૂરણહાર (= પૂરનાર) ૧૦૩-૧૩. પ્રેરણહાર (= પ્રેરણા કરનાર) ૧૦૩-૧૮. બોલણહાર (= બોલનાર) ૨૪-૧૧, ૬૧-૮. ભણહાર (= ભણનાર) ૧૫૯-૧૬. લેણહાર (= લેનાર) ૩૭-૫. સાંભણહાર (= સાંભળનાર) ૨૭-૧૧, ૨૯-૧૬. સેવણહાર (= સેવનાર) ૮૬-૧૯. હડણહાર (= હોનાર, ધનાર) ૬૦-૧૯.

આલોહ ‘આલોચના કરે છે.’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૬૯-૪. [સં. આલોચ્ > પ્રા. આલોઅ. પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે પોતાના અપરાધ ગુરૂને કહેવા તે, આલોચના.] આ જૈન પારિભાષિક શબ્દ છે.

आसोजी 'आसो मासनी.' ष. ए. व. स्त्री. ७९-४. [सं. अश्वयुक् > प्रा. अस्सोअ > गुज. आसो.] 'जी' अहीं, कच्छी अने सिन्धीनी जेम, षष्ठीना प्रत्यय तरीके छे ए. नोंधपात्र छे.

आस्ता 'आस्था, श्रद्धा.' प्र. ए. व. स्त्री. १४०-५-७, ३८-८. द्वि. ए. व. स्त्री. ३८-८. [सं. आस्था]

आहणतउ 'घा करतो.' व. कृ. प्र. ए. व. पुं. १००-१. [सं. आहन् > प्रा. आहण]

आहणितउ 'घा करवामां आवेलो.' भू. कृ. प्र. ए. व. पुं. ११२-४ [सं. आहन् > प्रा. आहण]

आंग 'अंग, जैन आगमसाहित्यनो एक विभाग.' द्वि. ए. व. न. ५-९-११. [सं. अङ्ग > (अनुनासिक कोमल थवाशी) आंग]. आगमसाहित्यमां 'अंग' तरीके ओळखाता बार ग्रन्थो हता, पण एमांनुं बारमुं अंग 'दृष्टिवाद' छेल्ल थयुं छे; अगियार अंगो विद्यमान छे.

आंगमइ 'स्वीकारे छे, भोगवे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. ८९-४. **आंगमी** सं. कृ. १२४-१. **आंगमीनइ** सं. कृ. १२३-७-८. [सं. अङ्ग + √ गम् उपरशी. जुओ आंगीगमइ.]

आंगीगमइ 'स्वीकारे छे, भोगवे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. ८९-१६. आ रूप 'आंगी' (अंगेमां) अने 'गमइ' (जाय छे) एवा बे शब्दोनं बनेलुं छे, अने ते उपर सूचवेली व्युत्पत्तिनुं समर्थन करे छे. जुओ आंगमइ.

आंगो 'अंगो वडे.' तृ. ब. व. न. ११६-६. [सं. अङ्ग > प्रा. आंग].

इ निश्चयार्थ अव्यय. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ६-७, ७-१६, ८-१२-१३-१५, ९-११-१७, १०-९-१५-१८-१९-२१, १५-९, १६-५, १७-२, १८-१०-२२, १९-१५-१७-१८, २०-५, २१-१-५-१९, २२-३-५-९-१३-२०, २३-२-५-८, २४-१-७-१२, २६-१२, २७-१-४-९-१८, २८-६, २९-६, ३३-३, ३९-१, ४३-१७, ४६-१८, ४९-१९-२१, ५७-७-२०, ५९-८, ६४-१२, ६५-२-१२-१९, ६७-४, ६८-८, ७१-८-१०, ७४-५-२०, ७७-१२, ८१-१-१३-२०, ८२-१६, ८४-३-७, ८५-४, ८७-१, ८९-११, ९०-६-७-८-१५-२०, ९१-१-३-४-१३-१४, ९२-१, ९३-९, ९५-५-८, ९६-१८-२३, ९८-३, १०२-११, १०४-१७, १०७-७, १०८-७-८, १०९-१-६, १११-५, ११२-१८, ११३-७,

११४-३, ११५-६, ११७-६-१२, १२९-१०, १४३-४, १४३-१२-१४, १४४-३, १४५-१५, १४७-१२, १४९-१४, १५५-२१, १५७-२१, इत्यादि. जुओ अ.

इकि 'एक.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६४-५. [सं. एक]

इक 'एक.' वि. तृ. ए. व. पुं. १६३-३, १६४-२. [सं. एक]

इस्यउ 'आ प्रकारनो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ७३-१०. द्वि. ए. व. १४०-२२. वळी जुओ इसी २४-६; इसुं ६५-६, ६६-३, १५७-१. [सं. ईदशिक > पा. ईदिस > प्रा. ईइस > जू. गुज. इसिउ]

इं निश्चयार्थं अव्यय. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ५-८-१२, १८-१४-१५, ७६-४, ८१-२२, ८४-४, ८६-१२, ८७-६. जुओ अ.

ई निश्चयार्थं अव्यय. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ८-२-२०, १९-८-९-११, २३-५-७-१६, २४-८, २८-१८, ३४-२२, ५०-५, ६४-१७-१८, ६६-१३, ६७-१७, ६९-७, ७४-११, ७५-१३, ७६-८-११, ८७-१६, ८८-१६, ९०-१५-१७-१९, ९७-९, ९८-१०-१४, ९९-१९, १०१-१६, १०३-१, १०७-२-४, १०८-२, ११५-१, ११७-१२, ११८-१८, १२९-१६-१८-२०, १३३-३, १३७-१५, १३९-९, १४१-१०, १४२-१८-२१, १४५-१९, १४७-१४, १५४-५, १५७-२१, १५८-१-२, इत्यादि. जुओ अ.

ईण 'एनाथी.' सर्व. तृ. ए. व. न. ९१-१४, ९९-१३, १३०-१७ [सं. एतेन > प्रा. एएण > जू. ईण. वळी जू. गुज. मां 'ईणई' एवं रूप पण मळे छे, जेनो आ 'ईण' संक्षेप छे. अर्वाचीन. 'गुज. 'एणे,' लोकवोलीमां (खास करी उत्तर गुजरातमां) 'एण.' आ छेळा शब्दना अंतिस 'ण'नो अकार प्लुत छे.]

ईहइ 'इहछे छे.' वर्तमान व्रीजो पु. ए. व. ४-११. [सं. √ ईह]

उषाणउ 'कहेवत.' द्वि. ए. व. पुं. १४६-१४. रीध 'ऊ' वाळुं रूप उषाणउ पण मळे छे-प्र. ए. व. १०३-१. [सं. उपाख्यान > प्रा. उवक्खाण. अर्वाचीन गुज. 'उखाणुं,' म. 'उखाणा..'] सोळमा शतकमा थयेलो गुजराती कवि मांडण पोतानी 'प्रबोधव्रीसी'मां प्रयोजेली बहुसंख्य कहेवतोने 'उखाणा' कहे छे. जेमके-'उखाणा बहु आदर करी, जोयो अर्थ विधि विस्तरी' (पं. ६४१). वळी हाथप्रतमां ए काव्यनो 'मांडण बंधाराना उखाणा' तरीके निर्देश छे. अर्वाचीन गुज. मां 'उखाणुं'नो 'समस्या' एवो अर्थ. वधारे प्रचलित छे.]

उज्जोयकर 'प्रकाश करनार.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६४-१४. [सं. उद्योतकर]

उदासन 'तटस्थ.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४१-५. [सं. उदासीन]

उपायनां 'मानता, आखडी.' प्र. व. वं. न. ६-१७. [सं. उपायन]

उमग्गु आडो मार्ग.' द्वि. ए. व. पुं. १६४-४. [सं. उन्मार्ग > प्रा. उम्मग्ग]

उलषी 'ओलखीने.' सं. कृ. १४१-२०. [सं. उपलक्षयति > प्रा. उवलक्खइ उपरथी]

उलिइ 'पेलामां,' का. 'ओल्यामां.' सर्व. स. ए. व. १५०-२०. [व्युत्पत्ति निश्चित थई शकी नथी.] जुओ ओल्या.

उकांटउ 'रोमांच.' द्वि. ए. व. पुं. ९८-४-१८. [सं. उत्कण्टकः > प्रा. उकंटउ]

उखेली 'उखेडीने.' सं. कृ. १२५-४. [प्रा. उक्खाल < सं. उत्क्षाल्]

उतारणउं 'उतारणुं, उतारीने फेंकी देवुं ते.' द्वि. ए. व. न. १०८-१४. उतारणइं तृ. ए. व. १०८-२२. [सं. उतारणकम्].

ऊपरहरउं 'अलग,' गुज. 'ऊफरं.' अनुग. ६-१८. [जू. गुज. उपर + हरउं? जो एम होय तो आ 'हरउं'ने चतुर्थी अने षष्ठीना अनुग 'रहइं'नुं रूपान्तर गणवुं जोईए.]

ऊभति 'खराब भात-चित्रामण.' स. ए. व. स्त्री. ४६-३. [सं. उद् + भक्ति > प्रा. ऊभत्ति. सर० गुज. 'भात्य,' 'भात.']

ऊलखतउ 'ओलखतो.' व. कृ. प्र. ए. व. पुं. १४०-३. जुओ उलषी.

ओठंभ 'आलंबन.' द्वि. ए. व. न. १४४-२. [सं. अवष्टम्भ > प्रा. अवट्टंभ]

ओलंभउ 'उपालंभ,' गुज. 'ओलंभो.' द्वि. ए. व. पुं. १४६-८, १४८-१९. [सं. उपालम्भ > प्रा. उवालंभ].

ओल्या 'पेला.' अंगरूप. १५०-२०. जुओ उलिइ.

કહ્જિનહ્ ‘કોઢ્કના જ.’ સર્વે, સ. એ. વ. ન. ૪-૧. નિશ્ચયાર્થ અવ્યય ‘જિ’ અહીં ‘કહ્’ સર્વનામ અને ‘નહ્’ પ્રત્યયની વચમાં આવેલો છે એ નોંધપાત્ર છે. ખાસ કરી જૂના ગુજરાતી ગદ્યમાં આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ પ્રયોગો મળે છે.

કડતિગ ‘આશ્ચર્ય.’ પ્ર. એ. વ. ન. ૮૫-૧૪. [સં. કૌતુક]

કડકડતા ‘શુદ્ધ, નિર્દોષ.’ વ. કૃ. પ્ર. બ વ. પું. ૧૦૯-૧૪. આ જ અર્થમાં જુઓ કડકડા ૧૦૯-૧૪.

કન્હહ્ ‘પાસે,’ ગુજ. ‘કને.’ સપ્તમીનો અનુગ. ૨૭-૧૫, ૨૮-૧૨-૧૩, ૫૨-૨૨, ૫૩-૯, ૯૫-૧૮. કન્હહ્ ૨૯-૧૫, ૩૦-૧૨, ૧૨૨-૧૧. કન્હલિ ૧૧-૧૫, ૨૮-૧૪-૧૭, ૨૯-૧૧. કન્હાં ૧૫૬-૧૮. [સં. *કર્ણસિમ્ન્ > અપ. કર્ણહિ > કન્હહ્. કન્હ + લ (સ્વાર્થિક પ્રત્યય) + હ = કન્હલિ. ‘કન્હાં’માં સપ્તમીનો ‘આં’ પ્રત્યય છે. અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કને’ અથવા ‘કળે’ = પાસે સં. કર્ણે > પ્રા. કળ્ણે સ્પરશી છે.]

કર્મહ્જિનહ્ ‘કર્મને જ.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૬૫-૧. કર્મહ્જિનહ્ ‘કર્મનું જ.’ ષ. એ. વ. ન. ૧૧૦-૧૦. ‘કર્મ’ નામ અને એના પ્રત્યયની વચમાં ‘હ્’ અને ‘જિ’ એવા બે અવ્યયો આવે છે એ નોંધપાત્ર છે. જુઓ કહ્જિનહ્.

કલિટ્ઠ ‘કિલ્લિટ્ઠ, હલ્લકો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૯. [સં. ક્લિષ્ઠ > પ્રા. કિલિટ્ઠ]

કહં ‘તું કહે (છે).’ વર્તમાન વીજો. પુ. એ. વ. ૧૪૬-૧૩.

કાદમ્ ‘કાદવ.’ સ. એ. વ. પું. ૮૧-૨. [સં. કર્દમ > પ્રા. કદ્મ. ગુજરાતીની કેટલીક બોલીઓમાં હજી ‘કાદમ’ બોલાય છે.]

કુઝળ ‘કોળ,’ પ્રા. ગુજ. ‘કુળ.’ સર્વે. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૦-૮. [સં. કઃ પુનઃ > પ્રા. કઝળ > અર્વાચીન ગુજ. ‘કોળ.’] ‘કુઝળ’ એવું જૂ. ગુજ.માં વ્યાપક રીતે પ્રચલિત રૂપ પણ વારંવાર મળે છે—૪૫-૭, ૫૬-૫-૯, ૫૭-૪, ૬૪-૭-૨૧, ૧૫૦-૧૨, इत्यादि. કુળ પણ છે—૧૦૮-૨, ૧૩૫-૧૪, ૧૫૦-૩, इत्यादि.

કૂતિરહ્ ‘કૂતરો.’ દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૮-૭. કૂતિરાનહ્ ‘કૂતરાને (મુલે).’ સ. એ. વ. પું. ૧૮-૨. [સં. કુકુર > પ્રા. *કુતુર. જો કે કુકુર શબ્દ જ આર્યેતર મૂલનો હોય એ સંભવે છે. અહીં ‘ક’નું ‘ત’માં પરિવર્તન થાય છે એ સાથે સરખાવો ‘કુકુ,’ ‘તુતુ’ જેવા ગુજ. શબ્દો. સાહિત્યિક પ્રાકૃતમાં પણ ‘કુત’ શબ્દ છે.]

कुभति 'खराब भात-चित्रामण.' द्वि. ए. व. स्त्री. ४५-१८. [सं. कुभक्ति > प्रा. कुभति] जुओ ऊभति.

कूकर 'कूतरो.' द्वि. ए. द. पुं. १७-१७. [सं. कुकुर] सोमसुन्दरसूरि आ शब्दनो 'भुंडीउ' (भुंड) एवो अर्थ करे छें, एटले ए अर्थ पण प्रचलित हशे एम गणवुं जोईए.

केडाहतपणउं 'अनुयायीपणुं.' द्वि. ए. व. न. ७५-१३. वली जुओ केडिलु 'पाछलनो,' द्वि. ए. व. पुं. ७९-१२. ['कैड,' 'केडी,' 'कैडो' वगैरे शब्दोनी व्युत्पत्तिने सं. कटि साथे संबंध हशे ?]

कोडि 'करोड.' द्वि. ए. व. स्त्री. ९१-१०. [सं. कोटि > प्रा. कोडि. एमां 'र'नो प्रक्षेप थतां जू गुज. 'क्रोडि' अने अर्वाचीन गुंजे. 'क्रोडे' अने 'करोड.'] वली जुओ कोडाकोडि 'एक करोडने एक करोडे गुणवाथी थाय एटली संख्या.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२१-२१, १२२-१३-१६, १६३-४.

क्षप 'श्रम.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२६-२०. क्षपइ 'खपावे छे, दूर करे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२७-१५. क्षपीनइ 'खपावीने.' सं. कृ. ८७-९. [सं. √ क्षप् उपरथी] जुओ खप.

खइर 'खेरनुं झाड.' प्र. ए. व. पुं. १०३-१५. [सं. खदिर > प्रा. खइर.]

खप 'श्रम, प्रयत्न.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२६-८-९, १३४-१८. 'खप'नो 'उपयोग, जरूर' एवो तुलनाए अर्वाचीन अर्थ आमांथी निष्पन्न थयेलो छे, जुओ क्षप.

खरड तृ. ए. व. पुं. ५४-१४. [मात्र एक ज प्रयोग उपरथी आ शब्दनो स्पष्ट अर्थ समजातो नथी, पण सन्दर्भ जोतां 'खरड'मां निकृष्ट कोटिनी व्यक्तियों भाव रहेलो छे.]

खाणहार 'खानार.' प्र. ए. व. पुं. १८-७. [सं. खादन + कार > प्रा. खाअणआर.] आ प्रकारना अन्य प्रयोगो माटे जुओ आराधणहार शब्द नीचे.

खुंड 'निरंकुश माणस.' तृ. ए. व. पुं. ५४-१३. ['सांड' ए अर्वाचीन अर्थ लक्षणाथी आव्यो जणाय छे.]

षेपइ 'फेंके छे.' वर्तमान त्रीजो पु. व. व. ४५-९. [सं. क्षेप > खेप. जूनी हाथप्रतोमां लखेल 'ष'नो उच्चार घणुं खरं 'ख' करवानो होय छें.]

ગણહર 'ગણધર, મહાવીરના પટ્ટશિષ્ય.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૬૧-૧.
[સં. ગણધર]

ગરુડ 'મોટો,' ગુજ. 'ગરવો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૪. ગુરુડ પ્ર.
એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૨. ગુરયા પ્ર. બ. વ. પું. ૭૧-૨૨. ગરુયાઈના 'મોટાઓના
પણ.' ષ. બ. વ. પું. ૭૨-૬. [સં. ગુરુક: > પ્રા. ગુરુઓ, ગરુઓ]

ગરુયડિ 'મોટાઈ.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૫૬-૧૨. [સં. ગુરુક > પ્રા. ગરુઅ +
(અપ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય) ડિ]

ગાહ 'ગાથા.' દ્વિ. બ. વ. સ્ત્રી. ૬૦-૩-૫. ગાહઈ 'ગાથામાં' સ. એ. વ.
સ્ત્રી. ૧-૧૦. ગાહે 'ગાથાઓ વડે' તુ. બ. વ. સ્ત્રી. ૫૨-૧૩-૧૬, ૧૫૫-૧૪.
ગાહાં 'ગાથામાં.' સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૩૦-૧૭. [સં. ગાથા > પ્રા. ગાહા]

ગુણતા 'પુનરાવૃત્તિ કરતા, ભળતા,' અર્વાચીન ગુજ. 'ગણતા.' વ. કુ.
પ્ર. બ. વ. પું. ૫-૧૨. ગુણતાં વ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૩-૯. ગુણિવડં 'ગણવું-
ભળવું.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૨૦.

ગુરાં 'ગુરુઓને.' દ્વિ. બ. વ. પું. ૧૪૫-૮-૨૦.

ગ્યડ 'ગયેલો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૯૦-૧૧. [સં. ગત: > પ્રા. ગઓ >
અંપ. ગિડ. કા. 'ગિયો,' અર્વાચીન ગુજ. 'ગ્યો.'] વલી જુઓ ગઓ 'ગયો.'
મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૯. ગિડ 'ગયો.' પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૩. દ્વિ. એ.
વ. પું. ૮-૧૫.

ગ્રહણા 'ઘરાણું, અડાણું.' અં. વિ. એ. વ. ન. ૧૬-૧૨. [સં. ગ્રહણકમ્]

ઘાતઈ 'નાલે છે.' ગુજ. 'ઘાલે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. બ. વ. ૧૭-૧૮,
૧૮-૮, ૨૫-૭-૮, ૪૫-૫, ૧૧૧-૨૦. ઘાતિડ 'નાલ્યો, ઘાલ્યો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ.
વ. પું. ૭૯-૧૩-૧૯. [પ્રા. ઘત્ત 'ફેંકવું.']

ચડુગ્ગઈ 'દેવ, માનવ, નારક અને તિર્યંચ એ પ્રમાણે ચાર પ્રકારની ગતિ.'
પં. એ. વ. સ્ત્રી. ૪-૧૧. [સં. ચતુર્ગતિ > પ્રા. ચડુગ્ગઈ]

ચડવાઈજિની 'ચઢવાની.' ષ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૩-૧૩. 'ઈ' અને 'જિ' એ
બે અવ્યયો નામ અને પ્રત્યયની વચમાં આવી ગયા છે. એ નોંધપાત્ર છે. [પ્રા. ✓ ચઢ.
સંસ્કૃતમાં એક ચડ્ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ છે. ખરો, પણ એ પ્રાકૃત ઉપરથી લેવાયું
હોવાનો સંભવ વધારે છે.]

चलह 'चांगळाची.' तृ. ए. व. न. ८६-६. [सं. चुलुकेन > अप. चुलुअइ]

चाड 'दुर्जन, कपटी.' प्र. ए. व. पुं. ६७-१३. [दे. चाड]

चाही 'जोईने.' सं. कृ. १३८-१४. [प्रा. चाह 'इच्छुवुं.' जूनी गुजरातीमां 'चाह'नो प्रयोग 'जोवा'ना अर्थमां छे—'अखा आणी मंदिरमाहि, चित्रसालि परि परिनि चाहि' (वीरसिंहकृत 'उषाहरण,' पंक्ति ३३८); चतुरपणू अति चाहवा नारि जंपिइ-नाह' (ए ज, पंक्ति ६००). सरखावो अर्वाचीन गुजराती 'चाहन' (सौ जुए तेम, खुली रीते), 'चाहीने' (जाणी जोईने), इत्यादि. अलबत्त, 'चाहवुं'नो 'इच्छुवुं' ए अर्थ पण जूनी गुजरातीमां छे ('सम चाहु सारं ए हाथ, दीइ न जां को दूजण बाथ'—वीरसिंहकृत 'उषाहरण,' पंक्ति १०५), अने अर्वाचीन गुजरातीमां तो ए अर्थ सामान्य छे.]

चिणी 'चणेली' (भीत.) भू. कृ. प्र. ए. व. स्त्री. १२५-१०. [सं. चिनोति > प्रा. चिणइ उपरशी चिण > चण क्रियापद व्युत्पन्न थयेल छे.]

छद्मस्थ 'असर्वज्ञ.' प्र. ए. व. पुं. ६०-२१. [सं. छद्मस्थ. केवली-सर्वज्ञ न होय ते बधा छद्मस्थ कहेवाय. आ जैन पारिभाषिक शब्द छे.]

छाला 'बकरा.' अं. वि. ब. व. पुं. ५८-२०, ७९-४. [सं. छांगल > प्रा. छाअल.]

छेडहइ 'छेडे.' स. ए. व. पुं. १४०-१. [सं. छेद > प्रा. छेअ > अप. छेह. स्वार्थिक प्रत्यय 'ड' तथा सप्तमी प्रत्यय 'इ' लागतां छेडहइ, व्यत्ययथी छेडहइ. एतुं पाठान्तर 'छेहडइ' मळे छे ए नोंधपात्र छे.]

छेहनउं 'नुकसाननुं.' ष. ए. व. न. २१-१८. [व्युत्पत्ति माटे जुओ छेहडइ. बन्ने शब्दोनी व्युत्पत्ति एक ज मूलमांथी होवा छतां बन्नेनो विभिन्न अर्थ-विकास ध्यान खेंचे छे.]

छोह° 'चूनानी छो.' स. ए. व. स्त्री. १२५-७. छोहि प्र. ए. व. स्त्री. १२४-११, १२५-११. छोहि° तृ. ए. व. स्त्री. १२५-१०. [सं. सुधा > प्रा. छुहा, छोहा.]

जमलउ 'साथे.' अ. १०२-४. [सं. यमल > प्रा. जमल. जूनी गुजरातीमां अराठमा सैका सुधी 'जमलउ-जमलो'नो प्रयोग छे. सर० म. 'जवल' = पासे.]

જમારું 'જન્મારો.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૭-૧૫. [સં. જન્મ + કારં > પ્રા. જમ્મઆર]

જયનારહિત 'હિંસા ટાલવાના પ્રયત્નથી રહિત.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૩૧-૪. [સં. યતનારહિત] જુઓ અજયનાવંત.

જાણ્ 'યંક્ષ.' ષ. એ. વ. પું. ૮૩-૯. સ. એ. વ. પું. ૮૩-૧૬. [સં. યંક્ષ > પ્રા. જક્ષ્ > અપ. જાક્ષ (ષ) + સ્વાર્થિક 'લ.' જુઓ પાલ્હન કવિકૃત 'આવુરાસ' (સં. ૧૨૮૯)ને અંતે—'રાક્ષ્ જાણ્ જુ આક્ષ્ લેલ્, રાક્ષ્, બ્રહ્મસંતિ મૂંદેરલ્.'] જૂ. ગુજ.માં અન્યત્ર થાય છે તેમ, અહીં પણ 'ષ'નો ઉચ્ચાર 'ક્ષ' કરવાનો છે.

જાણ 'જ્ઞાની.' પ્ર. એ. વ. પું. ૯૩-૧૦ જાણની ષ. એ. વ. પું. ૮૦-૧૮. [સં. જાનન્ > પ્રા. જાણં. સરં ગુજ. 'અજાણ.']

જાણ ('તું) જાણે છે. ' વર્તમાન બીજો પુ. એ. વ. ૧૪૯-૧.

જાણિવું 'જાણવો.' વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૬૯-૬-૧૫. જાણિવડં વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર. એ. વ. ન. ૮૦-૬, ૮૬-૬. [સં. જાનાતિ > પ્રા. જાણેઈ, જાણઈ]

જાન 'વાહન.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૩-૭ [સં. યાન. સરં ગુજ. (વરની) 'જાન.' આ ગ્રન્થમાં પ્રયોજાયેલા 'જાન' શબ્દમાં કેવલ 'વાહન' એ અર્થ ઉપરાંત સમારંભપૂર્વક સમૂહમાં જવાનો અર્થ પણ છે એ સ્પષ્ટ જણાય છે.]

જિ નિશ્ચયાર્થ અવ્યય. અર્વાચીન ગુજ. 'જ.' ૬-૧૪, ૭-૩-૧૬, ૯-૨૦, ૧૦-૯-૧૫-૧૮, ૧૫-૯, ૧૬-૧, ૧૮-૨૨, ૧૯-૧૫, ૨૦-૫-૯, ૨૧-૨-૧૯, ૨૫-૧૭, ૨૬-૯, ૨૭-૨-૧૧, ૨૮-૭-૧૧-૧૨, ૨૯-૪, ૩૧-૧-૧૨-૨૦, ૩૪-૧૦-૧૧-૧૭, ૪૬-૧૮, ૪૯-૧૪-૧૭-૧૯-૨૦-૨૧, ૫૦-૮-૯-૨૧, ૫૩-૧૮, ૫૭-૧૨, ૫૯-૮, ૬૦-૧૨, ૬૨-૨૧, ૬૩-૧, ૬૫-૧, ૬૭-૪, ૭૦-૪-૫-૧૭-૧૯, ૭૩-૭, ૭૭-૭, ૮૧-૧, ૮૩-૧, ૮૪-૭, ૮૬-૧૧, ૯૧-૧૩, ૯૨-૨-૪-૧૧, ૯૩-૯, ૯૪-૧૩, ૯૫-૫-૮, ૧૦૧-૪, ૧૦૪-૧૭, ૧૦૭-૭-૯, ૧૦૮-૮, ૧૦૯-૧-૭, ૧૧૪-૩, ૧૧૫-૬, ૧૧૭-૬, ૧૨૬-૧, ૧૩૫-૧૬, ૧૩૬-૯, ૧૩૭-૧૭, ૧૩૯-૧૧, ૧૪૦-૭, ૧૪૧-૧૦, ૧૪૭-૧૧, ૧૪૯-૧૬, ૧૫૦-૧૩, ૧૫૧-૧, ઇત્યાદિ. [સં. એવ; પ્રા. ય્યેવ, જેવ, જે; અપ. જિ.]

जिणिङ 'जीत्यो.' भू. कृ. तृ. ए. व. पुं. १६२-१०. [सं. * जिनाति > जिणइ. सर० जिन (तीर्थकर)]

जिमइ 'जमे.' वर्तमान व्रीजो पु. ए. व. १३८-१५. जिमण 'भोजन, जमण.' द्वि. ए. व. न. ८३-१७. जिमिवउं 'भोजन, जमवुं.' द्वि. ए. व. न. ७४-१९. जीमवउं प्र. ए. व. न. ७४-१४. जीमिवा 'जमवा.' हे. कृ. ७४-१३. [प्रा. जिमइ, जेमइ. म. जेवणें. केटलाक विद्वानो आ माटे *जेमति एवं संस्कृत रूप कल्पे छे. पण खरं जोतां, कोई अजाण्या मूळनो आ शब्द 'भोजन करवा' ना अर्थना संस्कृत √ भुज् ने स्थानभ्रष्ट करीने प्रचलित थयो एम मानवुं वधाये योग्य छे.]

ज्ञाइ 'न्याय वडे.' तृ. ए. व. पुं. १३७-२१. ज्ञाइं तृ. ए. व. पुं. १३५-७. [सं. न्यायेन]

डउडवा 'अपमान करवा माटे.' हे. कृ. १०२-१४. [व्युत्पत्ति अनिश्चित]

डली 'लचको.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२४-२२, १२५-४. प्र. ए. व. स्त्री. १२५-१. [दे.] दयारामे आ ज अर्थमां आ शब्दने प्रयोग कयों छे- 'मन थयुं माटीनी डली' ('रसिकवल्लभ,' पद ३, कडी ५.)

डाहउ 'डाह्यो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ४८-८, ४९-६. डाहपण 'डहापण.' प्र. ए. व. न. ४८-२०. वली जुओ डाहा ५१-१७, १२१-३, १४२-१२, १४२-२१, १४३-३. डाहाइनइ ५२-१०. डाहांईनउ ५२-६. डाहु ४८-१७. [सं. दक्षः > प्रा. दक्खो, दाखो, *दाहो. श्री नरसिंहराव दिवेटिया सं. दक्षिणकः > प्रा. दाहिणउ उपरथी ('ण' नो लोप करीने) 'डाह्यो' नी व्युत्पत्ति बतावे छे. डॉ. टी. एन. दवे सं. दग्ध > प्रा. दग्घ उपरथी सूचवे छे.]

डाहीयार 'डाह्या.' वि. प्र. व. व. पुं. ११७-१४. [सं. दक्ष+कार > *दाहआर. जुओ उपर डाहउ.]

डीलि 'जात वडे, गुज, डिले.' तृ. ए. व. न. ७८-९. [प्रा. डिल्ल. जो के प्राकृतमां एनो प्रयोग एक प्रकारना जळजंतु माटे छे, पण जूनी गुजरातीमां 'डील' शब्द 'जात-शरीर' ना अर्थमां सुप्रचलित छे.]

ढिग 'ढग, ढगलो.' द्वि. ए. व. पुं. ९४-१-२-३-१८-१९-२०. ढिगला 'ढगला.' द्वि. व. व. पुं. ९४-९. [दे.]

°तउ पं. ए. व. जो प्रत्यय. ७-१२, ८-४, १५-१५-१६, २०-१३, ३१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२२, ८०-१६, ११०-३ ११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-२, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. °तः]

थडइ 'थडा उपर, दुकानना अग्रभाग उपर.' सं. ए. व. न. २-१८. [प्रा. थुड]

थाकतउ 'बाकीनो' वि. द्वि. ए. व. पुं. ९४-७. थाकतउं 'बाकीनुं' द्वि. ए. व. न. ९३-१४, ९४-११, १०६-५. थाकता 'बाकीना.' द्वि. व. व. पुं. १०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्थकित > प्रा. थकित, थाकित]

थाकी 'रही.' भू. कृ. प्र. ए. व. स्त्री. १०-५. [सं. *स्थकिता. > प्रा. थकिया] जुओ थाकतउ.

थिकु पंचमीनो अनुग, गुज. 'थको.' २७-१८. [सं. *स्थकितः > प्रा. थकियो > अप. थकिय] जुओ थाकतउ, थाकी.

थुइ 'स्तुति.' प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

दुकर 'दुष्कर.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. दुष्कर]

देवां 'देवोने.' द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०.

देसण 'उपदेश.' द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देशना > देसणा]

दोहग्ग 'दुर्भाग्य, गुज. दोहग.' प्र. ए. व. न. १६३-१५. [सं. दौर्भाग्य > दोहग्ग]

धणीप 'स्वामित्व.' द्वि. ए. व. स्त्री. १५८-२४. [सं. धनित्व > प्रा. धणित्त-प्प]

धीरट्ट 'धीट.' वि. प्र. व. व. पुं. ९५-१९. वळी जुओ धीरठपणइ ९५-२०; धीरठपणुं ६३-१०; धीरठपणा १११-४; धेठपणानइ १११-११; धेठा ९५-१२, ९६-१०; धेठानइ ४५-७. [सं. धृष्ट > प्रा. *धरट्ट > धिरट्ट. ए ज प्रमाणे सं. धृष्ट > प्रा. धिट्ट.]

न भारदर्शक अव्यय, अर्वाचीन गुज. 'ने' (जेम के कहो ने, बोलो ने, इत्यादि). १२-४, ५६-९.

नह निषेधार्थ अव्यय. १६३-११-१५. [सं. नहि].

नात्रा 'संबंध, गुज. नातरां.' द्वि. ब. व. न. २४-२१. [सं. ज्ञात्र. आ शब्द तथा एना तद्भवोनां रूपान्तरो अने अर्थान्तरो माटे जुओ 'संस्कृति', जान्युआरी १९५० मां मारो लेख 'नातरं अने नात.']

नापइ 'न आपे.' वर्तमान त्रीजो पु. ब. व. ४४-१३. [सं. न + अपयति > प्रा. न + अपपइ]

नाराधइ 'न आराधे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. ३१-३. [सं. न + आराधयति]

नावइ 'न आवे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२४-३. ब. व. ६५-१२, ७७-२१. [छेला बे प्रयोगोमां 'न करी शके' एवी अर्थच्छाया पण छे, जेम के 'करिवा नावइ' एटले 'नथी करी शकता.' सं. न + आयाति > अप. न + आवइ.]

निकाचित कर्म 'अत्यंत निबिड कर्म.' प्र. ए. व. न. १२५-१२-१४. वळी जुओ निकाचित १२४-११. निकाचित कर्मनउं १२४-१९-२०. निकाचित-कर्मो १२४-५. [आ जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.]

निधत्त कर्म 'एक प्रकारनुं बंधायेळुं कर्म.' प्र. ए. व. न. १२४-२१, १२५-८.

पइ 'करतां.' अ. ५७-१८. [सं. प्रति > प्रा. पइ. प्रस्तुत स्थळे पइनुं पाठान्तर पाहइ छे; आधी नीचे प्रमाणे व्युत्पत्ति पण शक्य लागे छे--सं. पक्षे > प्रा. पक्खे > अप. पाखइ-पाहइ > पाई-पई.]

पटणइ 'नगरो.' प्र. ब. व. न. १६५-१. जुओ पाटणि.

पणि 'पण, वळी.' अ. २४-११-१३, ७०-१६, ८२-६, ८६-१५, १०९-३, ११३-१४, १३६-२, १४०-१३, १४२-२, १४९-७, १५६-७, इत्यादि. [सं. पुनः अपि > प्रा. पुणवि > जू. गुज. पुणि. सर० हि. पुनि.] जुओ पुण.

परहउ 'दूर.' वि. प्र. ए. व. पुं. २४-५. परहउं प्र. ए. व. न. १२७-९-१०-११. परहूँ प्र. ए. व. न. २२-१२. [सं. परस्मिन् > अप. परहिं. सर० गुज. 'अरुं परं. ']

परीखिवउ 'परखवो.' विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. १४१-१०. परीखिवउ विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. १४०-१०. परीषतउ 'परीक्षा करतो, परखतो.' वर्तमान कृ. प्र. ए. व. पुं. १३५-१५. परीषी 'परखीने.' सं. कृ. १३४-८, १४२-१. परीषीनइ सं. कृ. १३५-८. [सं. परीक्ष् > प्रा. परिक्ख] जुओ परीछी. २४

પરીછી ‘પરીક્ષા કરીને, ગુજ. પ્રીછીને.’ સં. કૃ. ૯૫-૧૯. **પરીછીઈ** ‘પરખાય છે.’ કર્મણિ પ્રયોગ, વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૨૨-૮. [સં. પરીશ્ > પ્રા. પરિચ્છ] જુઓ **પરીલિવડ**.

પ્રમ ‘માલિક.’ પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦૧-૨ [સં. પ્રમુ]

પ્રમુલ ‘હત્યાદિ, વગેરે.’ અ. ૧-૭, ૩-૧૨, ૪-૫, ૫-૧૧, ૬-૩-૧૭, ૩૨-૮, ૩૩-૪, ૮૦-૪, ૮૩-૧૬, ૧૨૯-૧૮, ૧૫૪-૪, હત્યાદિ.

પાલ્હ ‘સિવાય.’ અ. ૧૫-૧૧, ૩૭-૧૭, ૪૦-૨૦, ૧૨૧-૫. [સં. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષઈ-પાલ્હ-પાહઈ. ગુજ. ‘પાલ્હે-પક્ષે.’] જુઓ **પાહઈ**.

પાષઈ ‘સિવાય.’ અ. ૧૬-૧૨, ૪૫-૧૮, ૭૦-૩, ૧૨૧-૯. ઉચ્ચારણમાં ‘પાલ્હ’ અને ‘પાષઈ’ અભિન્ન છે. જુઓ **પાલ્હ**.

પાટણ ‘શહેરમાં.’ સ. એ. વ. ન. ૨૫-૭. [સં. પત્તન > પ્રા. પટ્ટણ. સામાન્ય નગરવાચક આ શબ્દ પાટ્ઠલથી વિશિષ્ટ નગરવાચક બન્યો છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ **પટ્ટણ**.

પાઢૂઈ ‘અશુભ.’ વિ. પ્ર. એ. વ. છી. ૧૮-૧૫. **પાઢૂં** પ્ર. એ. વ. ન. ૩૩-૩; દ્વિ. એ. વ. ન. ૮૪-૧૬. [સં. * પાતુકમ્ > પ્રા. પાઢુઅં. આ પ્રયોગ જૂની ગુજરાતીમાં આ અર્થમાં વ્યાપક છે.]

પાધરા ‘સાદાસીધા, સામાન્ય.’ વિ. અં. વિ. બ. વ. પું. ૧૫-૧૨, ૧૦૦-૧૯. **પાધરાં** ‘સીધાં’ (‘અવઠાં’થી ઝલટાં) દ્વિ. બ. વ. ન. ૫-૧૨. **પાધરી** ‘સીધી’. સ. એ. વ. છી. ૧૦-૧૪. [દે. પદ્ધર. ગુજ. ‘પાધરં.’ સર૦ ‘અદ્ધર પદ્ધર.’]

પાપહજિનઈ ‘પાપને જ (વિષે).’ સ. એ. વ. ન. ૩૪-૧૬. ‘પાપ’ એ નામ અને ‘નઈ’ પ્રત્યયની વચ્ચે બે અવ્યયો દાખલ થઈ ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે.

પાહઈ ‘કરતાં.’ અ. ૧૦૨-૧૧. **પાહઈ** ૪૨-૫, ૫૮-૪, ૯૭-૧૩, ૧૪૮-૧૦. **પાહતિ** ‘કરતાં.’ ૧૨૧-૯. **પાહિ** ૯૧-૩. **પાહિં** ૪૨-૬. **પાહંતિ** ‘પાસે, દ્વારા’. ૬૯-૧૨, ૧૦૩-૪. **પાહિં** ૧૪૮-૩, ૧૨૦-૧૯. **પાહંતિ** ૧૪૮-૧૩. [સં. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષઈ-પાલ્હ-પાહઈ. ‘પાહતિ’ હત્યાદિ પ્રયોગોની વ્યુત્પત્તિ સં. પક્ષતઃ > અપ. પક્ષતઃ-પાહતઃ-પાહતઈ એ રીતે સંભવિત છે.] જુઓ **પાલ્હ**.

પામઈ ‘પામે છે.’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૪, ૫૩-૧૮, ૭૨-૧૪, ૧૦૦-૧૮. **પામઈ** વર્તમાન ત્રીજો પુ. બ. વ. ૧૨-૧૫, ૨૭-૬-૯, ૩૮-૨૦,

८७-१०-१२, ९८-५. प्रामई वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. २५-२०. वळी जुओ प्रामिउ १३६-८. प्रामिसिइ ६७-६. प्रामिस्यउं ९९-१४, ११८-९. प्रामी ९६-१७, ९७-४. प्रामीइ १००-१५. प्रामुं १५८-१४. [सं. प्राप्नोति > पा. *प्रापुणति > प्रा. *प्राउणइ, प्रावइ > जू. गुज. प्रामइ.] 'र'कार विनातुं रूप जे अर्वाचीन भाषांमां व्यापक छे ते पण मळे छे-पामइ २६-११. पामइं ५४-५, ७४-१५, ९७-१९. पामउ १५९-२०. पामिउ १३६-१३-१९. प्रामिस्यइ ६७-१४, ७७-१४. पांसीइ ९२-२, ११३-१४. पांसीस्यइ ९८-१८. [सं. प्राप्नोति > पा. प्रापुणति > प्रा. प्राउणइ, प्रावइ > जू. गुज. पामइ]

प्राहइ 'घणुं करीने, मोटे भागे' अ. २४-१४-१५. प्राहि १४७-९. प्राहिइ २२-१८. [सं. प्रायः]

प्रियागत 'वंशपरंपरागत.' वि. द्वि. ए. व. पुं. ४४-१४. [सं. प्रजागत > परजागत, परयागत. सर० अर्वाचीन गुज. परियागत.] गुजरातीनी केटलीक बोलीओमां 'परिया' शब्द 'प्रजा'ना अर्थमां वपराय छे. 'प्रजा' शब्दनां आ 'परिया' अने 'प्रिया' रूपान्तरो नोंधपात्र छे.]

पुण 'पण, वळी.' अ. २३-२१, ३३-२०, ४१-१६, ५५-२२, ७८-२, ९८-२०, १२७-१७, १२९-१०, १३७-९-१३, १३९-२२, १४०-५-७, १४१-२१, १४५-२०, १४७-१५, १५०-१९, १५४-१-५, १६४-११, इत्यादि. [सं. पुनः > प्रा. पुणो > अप. पुण] जुओ पणि.

पूजइ 'पहोंचे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १४०-५. [सं. पूर्यते > प्रा. पुजइ. 'ज' नो 'ग' थवाथी जूनी गुज. मां 'पूगई,' अर्वाचीन गुज. मां 'पूरो.']

पूर्व 'जैन शास्त्रोना एक विभाग.' द्वि. ब. व. न. ५-९-११. [आगम-साहित्यना अंगविभागमां बारमुं अंग 'दृष्टिवाद' नामे हतुं, एमां चौद 'पूर्व' हतां. दृष्टिवाद तेम ज पूर्वो घणा समय पहेलां लुप्त थई गयां होवानी परंपरा छे.]

फलदायन 'फलदायक.' वि. प्र. ए. व. पुं. ११६-१४.

बटींग 'मूर्ख. वि. प्र. ए. व. पुं. ५४-१९.

बडइल 'गाडानी धरीनी अंदरनो खीलो.' प्र. ए. व. स्त्री. ११६-६. वळी जुओ बडहिल ११६-१३.

बंदोर 'बंदीवान, केदी.' प्र. ब. व. पुं. ११८-१४. [सं. तेम ज फा.मां
'बंदी' शब्द 'केदी' ना अर्थमां छे. 'बंदोर' शब्द सं. बन्दी + कार > प्रा.
बंदियार-मांथी उच्चारणभेदे थयो हशे ? जू. गुज.मां अन्यत्र पण क्वचित् आ
शब्द मळे छे, जेम के 'कान्हडदेप्रबन्ध' (सं. १५१२)मां—'एक लूस्या दीसइ
बंदोर' (खंड २, कडी ७). जो के अहीं ए काव्यना संपादक श्री. डाढ्याभाई
देरासरीए 'बंदोर'नो अर्थ 'बंदर' एवो आप्यो छे ए बंधवेसतो नथी. जिन-
सागरसूरिना बालावबोधमां 'बंदी बंदोर बांदि झाल्या लोक' एवो अर्थ समजाव्यो
छे, तेम ज सन्दर्भ उपरथी पण 'बंदोर'नो 'केदी' ए अर्थ देखीतो छे.]

बांदि 'केदीपणामां.' स. ए. व. स्त्री. ११८-१४. [सं. बन्दि].

भट्ट 'भाट.' द्वि. ब. व. पुं. ८३-१५-१८. [सं.]

भणां 'कहुं.' वर्तमान पहेलो पु. ए. व. ४५-४, ६८-९. [सं. √भण्]

'भणी' 'माटे, तरफ.' अनुग. १-८, ४-१७, १९-१-१५, २४-३-४,
४८-१६, ८३-३, ८५-११, ८७-१०-१४, ९७-१५, १०२-१७, १०७-२१,
१०९-७, १४०-१२, १४१-२१-२२, १४९-१५, १५६-२१, १५७-२२. ['भण'
क्रियापदनुं आ संबंधक कृदन्त छे. एनो अनुग तरीकेनो प्रयोग एक विशिष्ट अर्थ-
विकासनुं उदाहरण छे. 'भणी' एटले 'बोलीने' अर्थात् 'माटे, खातर.']

भवाडिबउं 'शोभा देखाडवी ते.' द्वि. ए. व. न. १२७-११. [आ
प्रयोगनुं अर्वाचीन गुज. रूपान्तर 'भवाडवुं' एवुं थाय. पण अर्वाचीन कालमां
एनो अर्थ नीचे ऊतर्यो छे; 'भवाडो' (फजेतो) शब्द एनुं उदाहरण छे.
'कान्हडदेप्रबन्ध'मां 'भवाड' क्रियापद सारा अर्थमां छे—'चहूआणनुं गिरुउं
राज, रुडू अहो भवाडू आज' (खंड २, कडी १४८). सं. भू (भव्) धातुमांथी
एनी व्युत्पत्ति हशे. गुजराती लोकनाट्यना वाचक 'भवाई' शब्दनो व्युत्पत्तिगत
संबंध आ बधा प्रयोगो साथे होय ए असंभवित नथी.]

मइगल 'हाथी.' ष. ब. व. पुं. १६४-१२. [सं. मदकल > प्रा. मयगल.
सर० गुज. 'मेगल.' 'मेगल' विशेष नाम पण छे. 'ध्रुवाख्यान'नो कर्ता मेगल
नामे एक गुजराती कवि विक्रमना १७मा सैकामां थई गयो छे.]

महूता 'मंत्री, गुज. महेता.' अं. वि. ब. व. पुं. ५३-१. [सं. महत्, प्रा.
महंत, अप. महंतउ. जूनी गुज.मां महंतउ, महतउ, महुतउ, महितउ, महितु आदि
एनां स्वरूपान्तरो छे. सर० हिं. महता, मा. मुंता. चौखन्ययुगीन गुजरातना

શિલાલેખો, ગ્રન્થપુષ્પિકાઓ આદિમાં વ્યક્તિવિશેષોનાં નામો પૂર્વે ‘મહં.’ પદવી મૂકેલી હોય છે એને અપ. ‘મહંતઽ’નો સંક્ષેપ ગણવી જોડે.]

માનઅં ‘(તું) માને છે.’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૪૯-૫. [સર૦ ઉત્તર ગુજરાતની અર્વાચીન બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિત ‘માનૈ’ એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ સકર્ષ.

મુહિઆં ‘વ્યર્થ, નિર્ર્થક.’ અ. ૮૨-૧૬. [સં. મુઘા > પ્રા. મુહા. દેશ્ય પ્રાકૃતમાં ‘મુધિકા’ (‘વિના મૂલ્ય’) શબ્દ છે, એમાંથી અવાન્તર રૂપ ‘મુહિઆ’ દ્વારા આ વધારે સારી રીતે વ્યુત્પન્ન થઈ શકે.]

મૂલગા ‘મૂલ્ય.’ પ્ર. વ. વ. પું. ૮૧-૧-૫. [સં. મૂલગતઃ > પ્રા. મૂલગઓ. સર૦ ‘મૂલગો’ શબ્દનાં અર્વાચીન અર્થાન્તરો.]

૦રહં દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૫૨-૨૧, ૮૭-૧૧. જુઓ રહહં અને હ્રહં.

રહહ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૪૨-૧૦, ૪૪-૨૧, ૬૩-૮, ૬૫-૫, ૬૬-૬, ૮૩-૧૮, ૧૩૩-૧૫, ૧૩૬-૮. રહહં એવું અનુસ્વાર સહિત રૂપ પળ મળે છે: ૧૬-૮, ૨૫-૧૦, ૨૬-૯, ૨૮-૯, ૩૨-૧, ૩૩-૧૩, ૪૧-૧૭, ૪૫-૧૮, ૪૭-૧૪, ૪૯-૫-૧૫, ૫૧-૧૭, ૫૫-૧-૧૮, ૬૩-૭, ૬૪-૮, ૬૫-૧-૧૩, ૬૬-૯, ૭૬-૧૫. ૮૨-૧૬, ૮૪-૪-૮-૯, ૮૫-૧૬, ૧૩૩-૨૦, ૧૩૫-૧૬, ૧૩૬-૩, ૧૪૨-૧૧, ૧૫૬-૨૩, ૧૫૭-૬, ૧૫૯-૨, इत्यादि. [સં. અપરસ્મિન્ > અપ. અવરહિં. શ્રી. ટી. એન. દવે એની વ્યુત્પત્તિ સં. ગૃહે > પ્રા. ઘરમ્મિ > અપ. ઘરહિં, ૦હરહિં એ પ્રમાણે આપે છે. જૂની ગુજરાતીમાં ‘હ્રહં’ એ અનુગ આ ‘રહહ-રહહં’નો સંક્ષેપ છે. સત્તરમા સૈકાથી આ તરફના જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ અનુગોનો પ્રયોગ ભાગ્યે જ નજરે પડશે. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં, ‘અમારે, તમારે’ જેવાં સાર્વનામિક રૂપોના અંત્યાક્ષરોને ગણતરીમાં ન લઈએ તો, આ અનુગોના અવશેષ રહ્યા નથી, જ્યારે અર્વાચીન મારવાડીમાં ષષ્ઠીના ‘રો’ પ્રત્યય-રૂપે એ ચાલુ છે. આ ગ્રન્થમાં છાપેલા સોમસુન્દરસૂરિકૃત બાલાવબોધમાં, પંદરમા શતક જેટલા પ્રાચીન કાળમાં ‘લોકરા’ (= લોકના) એવું રૂપ મળે છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ ૦રહં અને હ્રહં.

રામતિ ‘રમત.’ પ્ર. એ. વ. છી. ૬૩-૧૬ [સં. *રમ્યતિ > પ્રા. રમ્મતિ]

રહહ ‘રહહ.’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૧૮-૫, ૧૨૨-૧. રહહં વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૮, ૩૫-૨૧; બ. વ. ૩૭-૩, ૮૭-૧૪. વઢી જુઓ

રલિસિદ્ધં ૧૨૧-૩. રલિસ્યદ્ ૧૨-૧૪. રલિસ્યદ્ ૯૧-૨. રલિસ્યું ૯૯-૧૪.
રલીસ્યદ્ ૧૦૦-૯. રલું ૬૩-૯. [સં. *લુગ્તિ > પ્રા. રલદ્]

કુટકઈ 'કુકડો પળ.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૪૪-૯. [સં. કુત્તક > પ્રા. કુટક]
કટકઝ પળ છે. ૪૪-૯.

દ્વદ્વ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે પાછલ્લથી ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ
પામે છે. ૫-૧, ૩૦-૧૦, ૩૪-૨૦, ૩૫-૧૩, ૪૪-૨૧, ૧૨૬-૮. દ્વદ્વ ૪-૧૬,
૫-૩, ૬-૧૦-૧૭, ૮-૧૨, ૯-૧૫, ૧૦-૧૦, ૧૧-૧૩-૧૫-૧૬-૧૮, ૧૨-૭-૧૧,
૧૩-૨૧, ૧૪-૧૪, ૧૬-૧૦-૧૨, ૧૭-૩-૮-૧૫-૧૭-૨૧, ૧૮-૩-૪, ૧૯-૮-૧૦,
૨૦-૮-૯, ૨૫-૧૨-૧૭-૧૮, ૨૬-૬-૭, ૨૭-૧૦-૧૨-૧૩, ૨૮-૬-૧૮, ૨૯-૧૬,
૩૦-૧૨, ૩૨-૫, ૩૩-૯-૧૦, ૩૯-૧૯, ૪૧-૧૮, ૪૫-૪-૫-૧૧, ૪૬-૨-૭,
૪૭-૨-૧૫, ૪૮-૧-૩, ૫૦-૧૩, ૫૩-૪, ૫૫-૬, ૫૬-૩-૬-૧૨, ૫૭-૧૩,
૫૮-૩-૬, ૫૯-૧૭-૨૧, ૬૦-૨૦-૨૧-૨૨, ૬૧-૧૨, ૬૪-૧૮, ૬૫-૧૬, ૬૬-૧૧-
૧૨-૧૩, ૬૭-૯-૧૭-૧૮, ૬૮-૯-૧૦, ૭૧-૪, ૭૨-૧૬, ૭૩-૩, ૭૮-૧૬,
૮૦-૬, ૮૧-૨૨, ૮૩-૧૭, ૮૫-૨, ૮૬-૨-૩-૧૪, ૮૭-૭-૧૬-૧૯, ૮૮-૫-૯-૧૩-
૧૫-૧૬, ૮૯-૨૦, ૯૧-૮-૧૨, ૯૨-૧૩-૧૫, ૯૫-૧૬, ૯૭-૧૨-૧૩, ૯૮-૨-
૮-૧૭, ૯૯-૧૨, ૧૦૧-૯-૧૧-૧૨-૧૬-૨૦, ૧૦૨-૧૩-૧૮-૧૯, ૧૦૪-૯-૧૨-
૧૩-૧૭, ૧૦૫-૧-૬-૮, ૧૦૬-૧૭, ૧૦૭-૨, ૧૦૮-૧-૨-૧૩, ૧૦૯-૧૭-૧૯,
૧૧૦-૫-૧૯, ૧૧૧-૩-૮, ૧૧૨-૭, ૧૧૩-૭-૨૦, ૧૧૪-૧-૨-૬, ૧૧૭-૪-૧૧,
૧૧૮-૫-૭-૧૧-૧૨-૧૭, ૧૧૯-૧-૭-૧૪-૧૯, ૧૨૩-૧૫, ૧૨૪-૩-૫-૧૯, ૧૨૫-
૫-૮-૧૮, ૧૨૭-૧, ૧૨૮-૯-૧૨, ૧૩૦-૧૮-૨૧, ૧૩૧-૩-૧૯, ૧૩૨-૧-૪-૧૧,
૧૩૫-૧૯-૨૦, ૧૩૬-૧૫, ૧૩૮-૨૦, ૧૩૯-૧-૩-૮-૯-૧૦-૧૨, ૧૪૨-૧૭,
૧૪૫-૮-૧૩-૧૮-૨૦, ૧૪૬-૭-૧૮, ૧૪૮-૩-૬-૧૦-૧૧-૧૮, ૧૫૦-૩, ૧૫૨-૧૦,
૧૫૬-૧૯, ૧૫૭-૯, ૧૫૯-૧૬, इत्यादि. દ્વિદ્વ ૧૨૪-૧૨. જુઓ 'રદ્ અને રહદ્.

લઝડઈ 'લાકડી વહે.' ત્વ. એ. વં. પું. ૧૨૧-૨૨. લઝડાનઝ 'લાકડીનો.'
ષ. એ. વ. પું. ૧૧૨-૧૦. [સં. લઝડ > પ્રા. લઝડ]

લગદ્ 'ને કારણે, ત્યાંથી માંડીને.' પૂર્વમર્યાદાસૂચક અનુગ. ૩૬-૧, ૬૮-
૨૨, ૬૯-૩, ૧૪૦-૧, ૧૪૮-૬. 'સુધી' એવો ઉત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ પળ એમાં
કેટલીક વાર આવે છે: ૧૪૦-૭, ૧૫૫-૮. આનું જ રૂપાન્તરં લગી આ ગ્રન્થમાં
વારંવાર મળે છે, પળ એના બધા જ પ્રયોગો પૂર્વમર્યાદાસૂચક છે: ૧૧-૨૧, ૧૨-૧,
૧૩-૮, ૧૫-૨૧, ૨૩-૮, ૩૩-૧, ૩૪-૩-૭, ૩૫-૨૦, ૩૯-૨૦, ૫૦-૧૦,

५१-७, ६४-१८, ६९-१२, ९२-१, १३२-९, १५४-१४. [सं. *लग्नस्मिन् > अप. लग्गहिं. भाषाना जूना थरमां आ अनुगनो पूर्वमर्यादासूचक अर्थ व्यापक छे —व्युत्पत्ति पण ए ज अर्थ सूचवे छे—पण जेम अर्वाचीन काळ तरफ आवीए तेम उत्तरमर्यादासूचक अर्थ वधारे प्रचलित थतो देखाय छे, ते एटले सुधी के त्रणेक सैकाथी भाषामां 'लगी'नो अर्थ 'सुधी' एटलो ज समजाय छे.]

लीब 'लीबु.' प्र. ए. व. न. १०४-२१. [सं. निम्बु > प्रा. लिंबु]

लोला 'समज विनाना, अज्ञानी.' वि. द्वि. ब. व. पुं. ४५-१-५, ६२-६, १०२-१८. [सं. लोल 'चपळ, अस्थिर.' आ शब्दमां थयेलो अर्थपलटो नोंधपात्र छे. 'षष्टिशतक'ना बालावबोधकारोए 'सुग्धजन'नो अर्थ 'लोला लोक' एवो आप्यो होई ए विशे कशो संदेह रहेतो नथी.]

लांखइ 'नाखे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १७-१९, १२५-५. लांखीइ 'नंखाय.' कर्मणि वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२५-४. [सं. निक्षिपति > प्रा. निक्खिवइ > जू. गुज. नाखइ. डॉ. टर्नर एनी व्युत्पत्ति जुदी रीते आपे छे—*नक्षति > प्रा. नंखइ > जू. गुज. नांखइ. 'न'नो 'ल' थवाथी 'लांखवुं.' 'न'नुं आ प्रकारे 'ल'मां परिवर्तन ए हालमां दक्षिण गुजरातनी बोलीनी लाक्षणिकता गणाय छे, पण उपर निर्देशेला प्रयोगो बतावे छे के एक काळे उत्तर गुजरात तथा मारवांडनी बोलीमां पण ए प्रचलित हती.]

वक्कत्तण 'वक्ता, वांकापणुं.' द्वि. ए. व. न. १६२-१३. [सं. वक्कत्वन > प्रा. वक्कत्तण. आ साथे सर० पुरुषातन, अहेवातण, शूरातन, वीरातन (जू. गुज.) आदि शब्दोनो अंत्य प्रत्यय.]

वर्णवां '(हुं) वर्णवुं.' वर्तमान पहेलो पु. ए. व. ९८-१४.

वीतरागइजिनुं 'वीतरागनुं ज.' ष. ए. व. पुं. १४७-७. प्रत्यय अने नामनी वच्चे बे अव्ययो दाखल थई गया छे ए ध्यान खेंचे छे.

विरउ 'हलको, गुज. वरवो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५७-११. विरुइ 'हलकी.' प्र. ए. व. स्त्री. १८-११, १९-३-१८; द्वि. ए. व. स्त्री. १८-२२. वळी जुओ विरुअइ १३३-१६. विरुअउं ४२-२-४. विरुआ १११-२०, ११३-७. विरुआं ३२-२०. विरुइ ८५-३. विरुई १२२-२. विरुउ ४६-७, ६५-१३; १०६-१८. विरुउं ४१-१३-१५, ८७-२, १०५-१, ११७-३, ११८-१७, १५३-१७. विरुऊ ४०-१०. विरुया ७८-४. [सं. विरुप > प्रा. विरुअ > अप. विरुउ]

વિસમસિ 'આલંબન.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૪-૩.

વેચઈ 'વ્યય કરે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૬-૧૧, ૧૫૦-૨૧.
વેચઈં ૧૫૦-૨૦, ૧૫૧-૬. [પ્રા. વેચ 'વ્યય કરવો.' જૈનોમાં ધાર્મિક પરિભાષામાં
આ શબ્દ આજે પણ આ અર્થમાં ચાલુ છે.]

સઈ 'સો, ગુજ. સે.સેં.' દ્વિ. બ. વ. ન. ૭-૧૫. સઈં પ્ર. બ. વ. ન. ૮૫-૨૧.
સ. બ. વ. ૩૩-૧૯. [સં. શત > પ્રાં. સય]

સકઅં '(તું) શકે.' વર્તમાન બીજો પુ. એ. દ. ૫-૧૦-૧૫. [સર૦
ઉત્તર ગુજરાતની બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિતનું 'સકં' એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ
માનઅં.

સકયત્થો 'કૃતાર્થ.' વિ. પ્ર. એ. પું. ૧૬૧-૬. [સં. સકૃતાર્થ > પ્રા.
સકયત્થ.]

સળીજા 'સ્નેહીઓ.' પ્ર. બ. વ. પું. ૧૦૩-૧૩. [સં. સ્નિહ્યકઃ > પ્રા.
સિળિજ્ઞઓ. સર૦ ગુજ. 'સળેજો.']

સયર 'શરીર.' પ્ર. એ. વ. ન. ૯૮-૫. સયરનાં 'શરીરનાં.' ષ. બ. વ.
ન. ૩૭-૨૦. [સં. શરીર > જૂ. ગુજ. સઈર. અસંયુક્ત 'ર'નો આ પ્રકારે લોપ
ગુજ. માં અન્યત્ર પણ થાય છે: પરિમલ > પીમલ, સરિજલ > સઈજલ > સેજલ,
કરીર > કઈર > કેર, इत्यादि.]

સલ્હુદાર ' (અધર્મરૂપી) શલ્ય દૂર કરવું તે.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૬૫-૫.
[સં. શલ્યોદાર.]

સંઝા 'સંઘ્યાએ.' સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૬૩-૧૬. [સં. સંઘ્યા > પ્રા. સંઝા]

સુંથુળડ 'સ્તુતિ કરું.' વર્તમાન પહેલો પુ. એ. વ. ૧૬૪-૨. [સં. સંસ્તુનોતિ
> પ્રા. સુંથુળડ]

સંતાનીઈ 'વંશજે.' તૃ. એ. વ. પું. ૯-૨૧. સંતાનીઅઈ તૃ. એ. વ. પું.
૯-૨૨. [સં. સંતાનિક > પ્રા. સંતાણિઅ]

સાઠિસડ 'એકસો સાઠ (ગાથાવાળો ગ્રન્થ).' દ્વિ. એ. વ. પું. ૨-૨, ૩-૧૪
[સં. ષષ્ટિશત > પ્રા. સઢ્ઠિસઅ]

સાતિડં 'સંતાડ્યું.' ભૂત ત્રીજો પુ. એ. વ. ૯૩-૨૩. [સં. ✓ સિઙ્ચ ઉપરથી
હશે? સાંચ્યું (સાંત્યું)-સંઘર્યું, એ અર્થમાં? જૂના સાહિત્યમાં અન્યત્ર પણ આ

क्रियापदनो आ ज अर्थमां प्रयोग छे. जेम के फूढकृत 'पांडवविष्टि' (सं. १६७७)मां — 'जेद्रथ शांत्यो भोंएरे, कौरवे दीधुं तालुं' (पं. ४४८); सविता ढांक्यो चालणी, उट लेइ शांतु ओटि' (पं. ४५४).]

साधम्मिय 'समान धर्मना अनुयायी.' वि. द्वि. व. व. पुं. ४-१२. **साधर्म** द्वि. व. व. व. १४८-१३. जुओ साहम्मीनउ.

साहम्मीनउ 'समान धर्मना अनुयायीनो.' वि. ष. ए. व. पुं. १४८-१५. जुओ—साहम्मीमाहे ५३-६, साहम्मी पाहइ १४८-१८, साहम्मी पांहि १४८-३, इत्यादि. [सं: साधर्मिन् > प्रा. साहम्मी. सर० अर्वाचीन गुज. 'साहमी (सामी) भाई,' 'साहमीवच्छल' (साधर्मिकवात्सल्य). आ जैन परिभाषानो शब्द छे.]

सिग्ध 'जलदी.' अ. १६३-८. [सं. शीघ्र > प्रा. सिग्ध]

सिध्याइं 'स्वाध्याय.' द्वि. ए. व. न. २-२४. [सं. स्वाध्याय. एमांशी प्रा. स्वाध्याय > गुज. सज्जाय शब्द आवेलो छे.]

सुलंभ 'सुलभ.' वि. द्वि. ए. व. न. १५९-५. [सं. सुलभ]

सुहेतलउं 'सहेलुं.' वि. द्वि. ए. व. न. ३९-३. [सं. √ शुम् > प्रा. सुह उपरथी ?]

सुहेलउं 'सहेलुं, गुज. सोहलुं ('दोहलुं'थी ऊलटुं). ' वि. द्वि. ए. व. न. [सं. √ शुम् > प्रा. सुह उपरथी ?] जुओ सोहिलउ.

सेषल 'नागदेवता.' स. ए. व. पुं. ८३-१६. **सेषलनी** ष. ए. व. पुं. ८३-९. [सं. शेष + ल. जूनी गुजरातीमां 'ष'नो उच्चार घगुंखरं 'ख' थाय छे ए ध्यानमां राखवा जेनुं छे.]

सोहिलउ 'सहेलो, गुज. सोहलो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४५-२. द्वि. ए. व. पुं. २०-९. **सोहिलउं** प्र. ए. व. न. २१-१०-१२; २२-९. [सं. शोम् > प्रा. सोह उपरथी ?] जुओ सुहेलउं.

हलअकर्मउ 'जेनां अल्प कर्म अवशिष्ट रह्यां होय एवो, शीघ्र मुक्तिगामी, गुज. हलुकर्मी.' वि. प्र. ए. व. पुं. १२७-१५. [सं. लघु > प्रा. लहु, व्यत्ययथी हलु + कर्मा. आ पण जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.]

हलपण 'हलवापणुं.' द्वि. ए. व. न. ५४-५. [सं. लघुत्वन > प्रा. लहुत्तण-प्पण > हलुप्पण]

